

WOJEWÓDZTWO ŚLĄSKIE

STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO „ŚLĄSKIE 2020”

PROJEKT
PRZYJĘTY PRZEZ ZARZĄD WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO
SKIEROWANY DO SEJMIKU WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO

KATOWICE, GRUDZIEŃ 2009 R.

SPIS TREŚCI:

I. WPROWADZENIE.....	4
1. DIAGNOZA OGÓLNA	5
2. WIZJA	31
3. BILANS STRATEGICZNY REGIONU – SWOT	38
4. PRIORYTETY, CELE STRATEGICZNE, KIERUNKI DZIAŁAŃ, PRZEDSIĘWZIĘCIA	42
4.1. PRIORYTETY.....	42
4.2. CELE STRATEGICZNE I KIERUNKI DZIAŁAŃ.....	49
4.3. LISTA ISTOTNYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ DLA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO.....	85
5. RAMY WDRAŻANIA I FINANSOWANIA.....	100
6. MONITORING I EWALUACJA.....	107
II. ANEKSY	114
1. SZCZEGÓŁOWA DIAGNOZA STRATEGICZNA	115
1.1. ŚRODOWISKO NATURALNE	115
1.2. ROZWÓJ TECHNOLOGICZNY REGIONU	131
1.3. ROZWÓJ KULTURY I TURYSTYKI	138
1.4. WSPÓŁPRACA TERYTORIALNA.....	144
1.5. ROZWÓJ PRZESTRZENI PUBLICZNYCH I MIESZKALNICTWA.....	147
1.6. ROZWÓJ REGIONALNYCH USŁUG PUBLICZNYCH I SPOŁECZNYCH	155
1.7. METROPOLIZACJA REGIONU	168
2. PROGNOZY TENDENCJI UWARUNKOWAŃ ROZWOJU WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO.....	172
3. ZGODNOŚĆ Z INNYMI DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI	180
III. POZOSTAŁE MATERIAŁY I INFORMACJE	191
PRZEBIEG PRAC NAD STRATEGIĄ ROZWOJU WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO.....	191
OSOBY UCZESTNICZĄCE W PRACACH NAD STRATEGIĄ ROZWOJU WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO „ŚLĄSKIE 2020”	193
SŁOWNIK WYBRANYCH POJĘĆ	196
SPIS WYKRESÓW I RYSUNKÓW	203
MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE.....	206

I. WPROWADZENIE

Planowanie rozwoju jest jednym z kluczowych zadań, jakie ustawowo zostały przypisane samorządowi województwa. Opracowuje on strategię, stanowiącą zapis świadomych wyborów społeczności regionu, zorientowanych na rozwiązywanie głównych problemów i utrzymanie województwa na ścieżce trwałego i zrównoważonego rozwoju oraz podnoszenie konkurencyjności. Jako główne narzędzie polityki rozwoju prowadzonej przez samorząd województwa, strategia wyznacza zakres działań podejmowanych przez władze regionu, a także stanowi punkt odniesienia dla inicjatyw oraz dokumentów o charakterze planistycznym, przestrzennym i programowym, podejmowanych i tworzonych na poziomie regionalnym, lokalnym, a także przez środowiska branżowe.

Pierwsza Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego została przyjęta przez Sejmik Województwa Śląskiego w 2000 roku. Po pięciu latach, w wyniku zmiany uwarunkowań gospodarczych i społecznych oraz zasad prowadzenia polityki regionalnej po akcesji Polski do Unii Europejskiej, przystąpiono do jej aktualizacji i opracowano dokument pt.: „Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000-2020”.

Władze regionalne w 2008 roku ponownie podjęły trud aktualizacji zapisów tego najważniejszego dokumentu strategicznego regionu. Przesłankami aktualizacji były zmieniające się uwarunkowania rozwoju regionalnego, zawarte m.in. w dokumentach szczebla krajowego, prawodawstwie związanym z prowadzeniem polityki rozwoju. Celem aktualizacji Strategii było także jeszcze silniejsze wpisanie regionu w światowe trendy związane z rozwojem gospodarki opartej na wiedzy, dyfuzją rozwoju poprzez ośrodki metropolitalne, podnoszeniem jakości życia przy uwzględnieniu wymogów wynikających z zasad zrównoważonego rozwoju. Znalazło to swoje odzwierciedlenie w zdefiniowanych priorytetach rozwoju województwa ukierunkowanych na: wzmacnianie metropolizacji regionu poprzez rozwój funkcji związanych z kulturą i nauką, powiązanie z przestrzenią europejską, powszechną dostępność do regionalnych usług publicznych o wysokim standardzie, rozwój nowej gospodarki opartej na kreacji i absorpcji technologii. Na podstawie nakreślonej wizji rozwoju o horyzoncie do roku 2020 wyznaczono cele strategiczne, następnie określono kierunki działań i przedsięwzięcia w perspektywie 2015 roku, pozostając w zgodzie z okresem obowiązywania średniookresowej strategii rozwoju kraju – Strategii Rozwoju Kraju 2007-2015.

Przy aktualizacji Strategii zachowano zgodność z przyjętą Strategią Rozwoju Kraju na lata 2007-2015, Narodowymi Strategicznymi Ramami Odniesienia 2007-2013 wspierającymi wzrost gospodarczy i zatrudnienie (Narodowa Strategia Spójności), z zapisami strategii sektorowych, eksperckiego projektu Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2008-2033, Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego, dokumentami strategicznymi i operacyjnymi przyjętymi przez Sejmik Województwa Śląskiego opracowanymi w okresie 2005-2009, w tym Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Śląskiego na lata 2007-2013, a także dokumentami programowymi inicjowanymi przez Radę Europejską, takimi jak odnowiona Strategia Lizbońska oraz Strategia Goeteborska. Prace nad aktualizacją Strategii Rozwoju Województwa prowadzone były równolegle do prac nad przygotowywaną Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego (KSRR), co miało na celu zapewnienie zgodności obu tych dokumentów i uwzględnienie celów projektowanej KSRR.

W pracach nad aktualizacją dokumentu Strategii czynny udział brali przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego, środowisk gospodarczych, naukowych, zawodowych, organizacji pozarządowych, m.in. w ramach organizowanych konferencji oraz warsztatów. Opracowanie zaktualizowanej Strategii stanowi efekt wysiłków i konsensusu przedstawicieli różnych środowisk, to dowód silnego poczucia odpowiedzialności i dbałości wspólnoty samorządowej o przyszłość regionu.

1. DIAGNOZA OGÓLNA

Województwo śląskie jest regionem Polski położonym w południowej części kraju, w dorzeczu górnego biegu trzech największych polskich rzek: Wisły, Odry i Warty. Obszar cechuje zróżnicowana rzeźba terenu obejmująca: Wyżynę Krakowsko-Częstochowską, Wyżynę Śląską, Kotlinę Oświęcimsko-Raciborską, Nizinę Śląską, Beskid Zachodni i Pogórze Śląskie. Główne bogactwa naturalne to: węgiel kamienny, złoża cynku i ołowiu, rudy molibdenowo-wolframowo-miedziowe, rudy żelaza, sól kamienna, pokłady metanu, gazu ziemnego, złoża margli, wapieni oraz kruszywa naturalnego, złoża wód leczniczych, mineralnych i termalnych. Na bazie tych surowców powstał tu największy w kraju okręg przemysłowy, odgrywający decydującą rolę w gospodarce narodowej jako podstawa krajowego bilansu paliwowo-energetycznego.

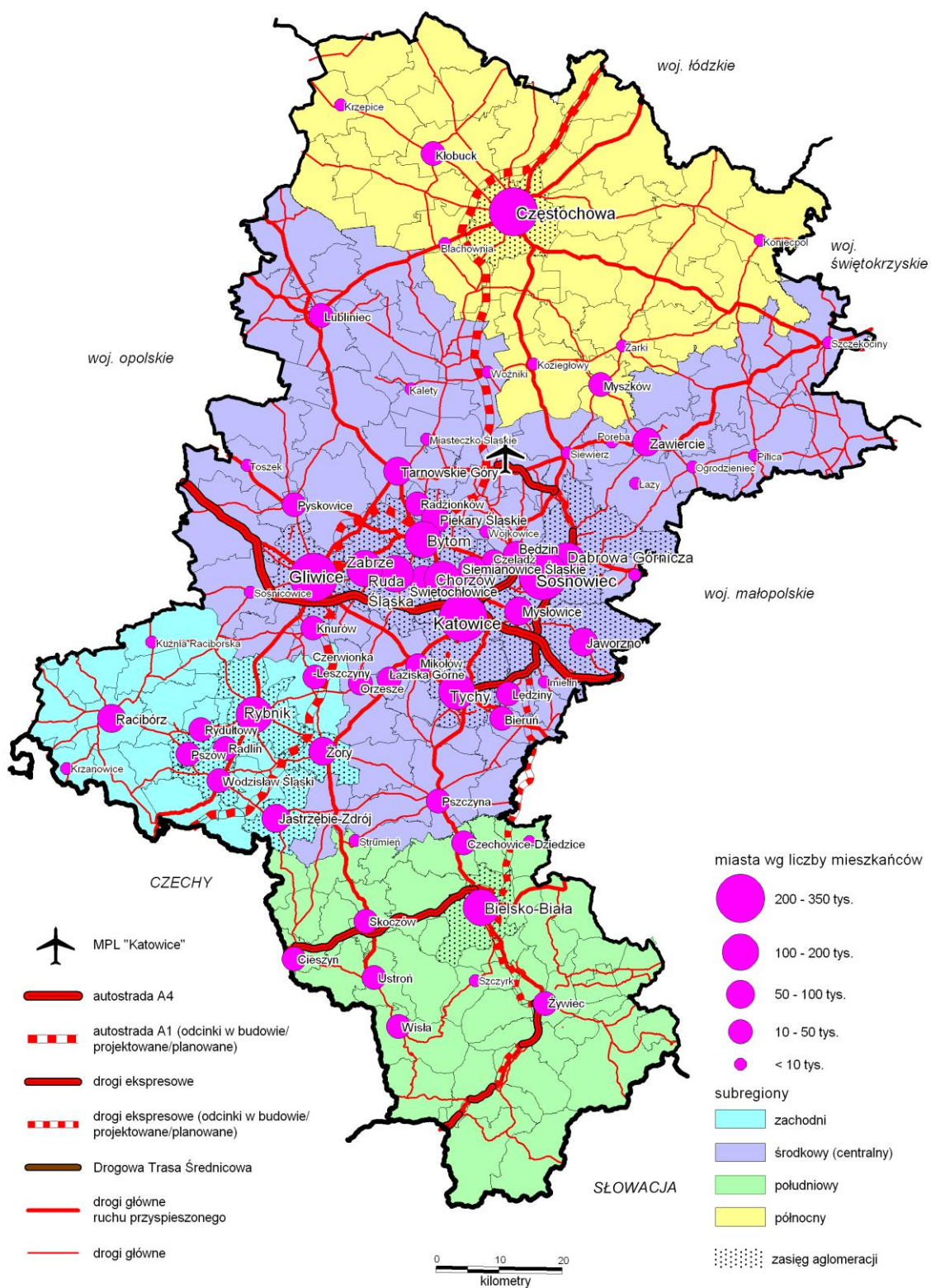
W układzie przestrzenno-funkcjonalnym województwo dzieli się na cztery subregiony (tzw. obszary polityki rozwoju): północny (o powierzchni 3.050 km²), południowy (2.354 km²), środkowy (5.577 km²) i zachodni (1.353 km²). Największy obszarowo subregion środkowy zamieszkuje 2.835 tys. ludności (tj. 61% ludności regionu), ponadczterokrotnie więcej niż w pozostałych subregionach województwa. Drugi jest subregion południowy – 650 tys. osób, następnie zachodni z liczbą 637 tys. osób, i północny, gdzie mieszka 533 tys. ludności województwa. Zgodnie z klasyfikacją NTS, wprowadzoną rozporządzeniem Rady Ministrów z 14 listopada 2007 roku, województwo śląskie zostało podzielone dla celów statystycznych na osiem podregionów: bielski (o powierzchni 2.354 km²), bytomski (1.575 km²), częstochowski (3.050 km²), gliwicki (878 km²), katowicki (380 km²), rybnicki (1.353 km²), sosnowiecki (1.800 km²), tyski (944 km²).

Region sąsiaduje z województwami: opolskim, łódzkim, świętokrzyskim i małopolskim, a od południa graniczy z Republiką Czeską i Republiką Słowacką. W promieniu 600 km od Katowic znajduje się sześć europejskich stolic: Berlin, Bratysława, Budapeszt, Praga, Warszawa i Wiedeń. Strukturę administracyjną województwa tworzy 167 gmin zgrupowanych w 36 powiatach: 17 powiatach ziemskich i 19 grodzkich (miasta na prawach powiatu). Spośród 167 gmin 49 to gminy miejskie, 22 – miejsko-wiejskie i 96 – wiejskie. Region zajmuje obszar 12.334 km², tj. 3,9% powierzchni kraju, co daje 14. miejsce, przed województwami świętokrzyskim i opolskim. System osadniczy województwa śląskiego składa się z 1.396 miejscowości, w tym z 71 miast, które tworzą sieć o gęstości 58 miast/10 tys. km². Gęstość ta jest dwukrotnie wyższa od średniej krajowej, wynoszącej 29 miast/10 tys. km². Głównymi elementami systemu osadniczego województwa śląskiego są, zgodnie z Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego, aglomeracje miejskie: górnośląska (o znaczeniu europejskim) oraz bielska, częstochowska i rybnicka (o znaczeniu krajowym).

Województwo zamieszkuje blisko 4,7 mln osób, co stanowi 12,2% ludności Polski i jest ono najbardziej zurbanizowanym regionem Polski (78,4% ludności miejskiej) oraz posiada najwyższą w kraju gęstość zaludnienia (377 osób/km², gdzie średnia krajowa to 122 osoby/km²). Pod względem liczby ludności województwo znajduje się na drugim miejscu w kraju po województwie mazowieckim (13,6%).

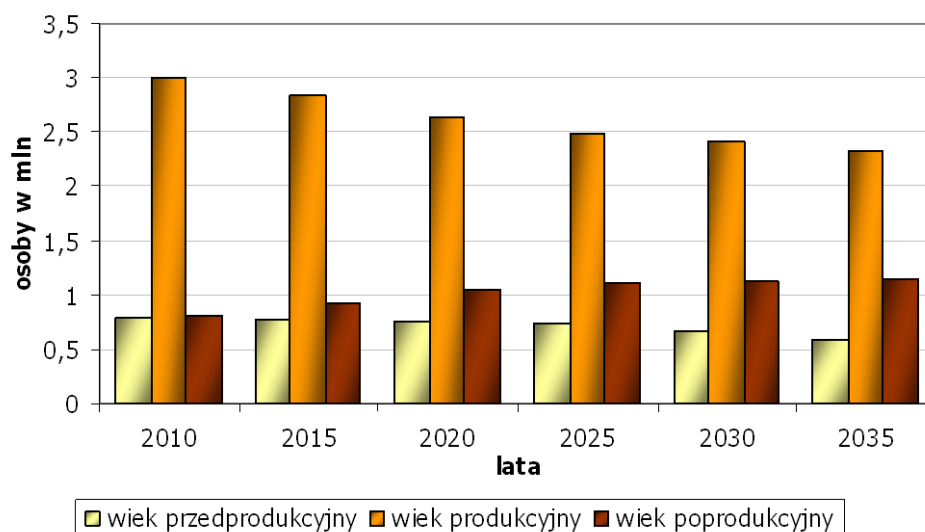

Mapa 2. Osadnictwo.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie materiałów Wojewódzkiego Zasobu Geodezyjnego i Kartograficznego i Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego.

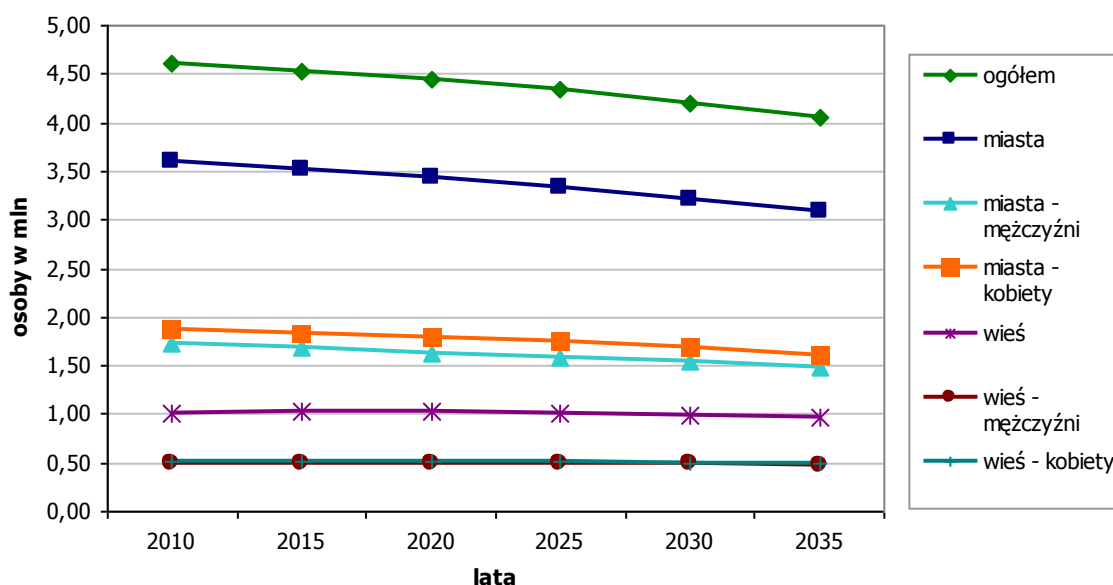
Wykres 1. Prognoza struktury wiekowej ludności województwa w latach 2010-2035.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Prognoza ludności na lata 2008-2035, GUS Warszawa.

Prognozuje się, że w kolejnych latach w strukturze wiekowej ludności województwa śląskiego będzie postępował coraz szybszy wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym i w efekcie proces starzenia się społeczeństwa w regionie.

Wykres 2. Prognoza ludności w województwie śląskim w latach 2010-2035.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Prognoza ludności na lata 2008-2035, GUS Warszawa.

Zgodnie z prognozami demograficznymi dla województwa śląskiego w kolejnych latach w dużych miastach regionu przewiduje się wyraźny spadek liczby kobiet i mężczyzn, zwłaszcza w miastach środkowego obszaru polityki rozwoju, natomiast na obszarach wiejskich liczba ludności spadnie nieznacznie.

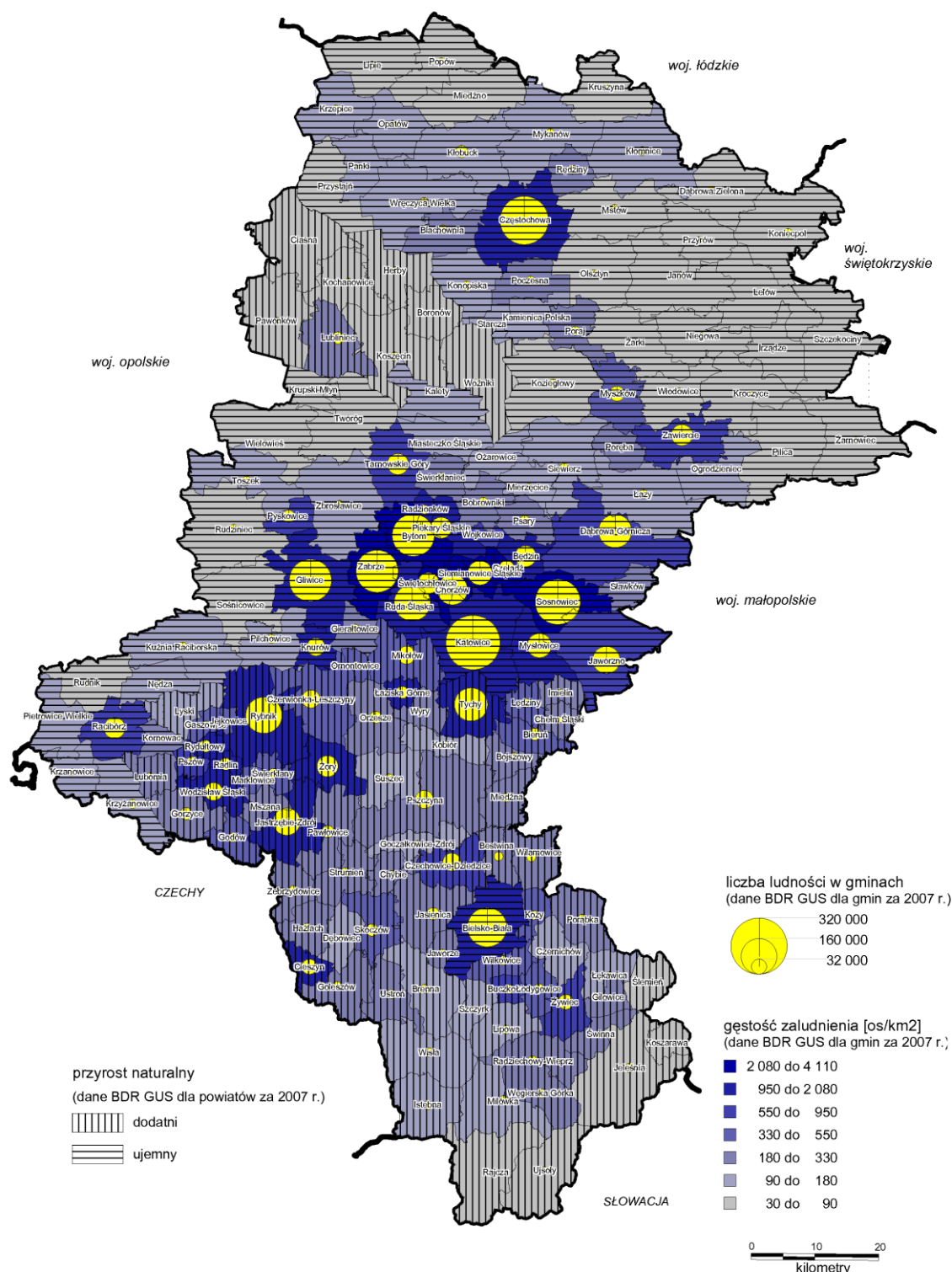
Tabela 1. Podstawowe dane demograficzne w województwie śląskim na tle kraju w 2007 roku.

Wyszczególnienie	Województwo	Polska
Powierzchnia (km ²)	12.334	312.679
Ludność ogółem stan na 31 XII 2007 r. (tys. osób)	4.654,1	38.115,6
Gęstość zaludnienia (osoba/km ²)	377	122
Stopień urbanizacji (%)	78,4	61,2
Ludność według płci (%):		
• kobiety	51,8	51,7
• mężczyźni	48,2	48,3
Liczba kobiet na 100 mężczyzn (osoba)	107	107
Przyrost naturalny na 1.000 ludności (‰)	-0,8	0,3
Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na 1.000 ludności (osoba)	-2,1	-0,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Rocznika Statystycznego Województw, GUS Warszawa 2008.

Mapa 3. Liczba ludności, gęstość zaludnienia i przyrost naturalny.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie materiałów Wojewódzkiego Zasobu Geodezyjnego i Kartograficznego i danych Banku Danych Regionalnych GUS.

Struktura wiekowa ludności województwa śląskiego jest zbliżona do struktury wiekowej Polski. Najniższy odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym występuje w subregionie środkowym (17,2% ludności), najwyższy w południowym (19,9%), natomiast w wieku produkcyjnym największy odsetek ludności przypada na subregion środkowy (66,0%) i zachodni (66,0%), najniższy natomiast na subregion południowy (63,9%). Z kolei najliczniejsza grupa osób w wieku poprodukcyjnym występuje w subregionie północnym (16,7%), a najniższa w zachodnim (14,8%).

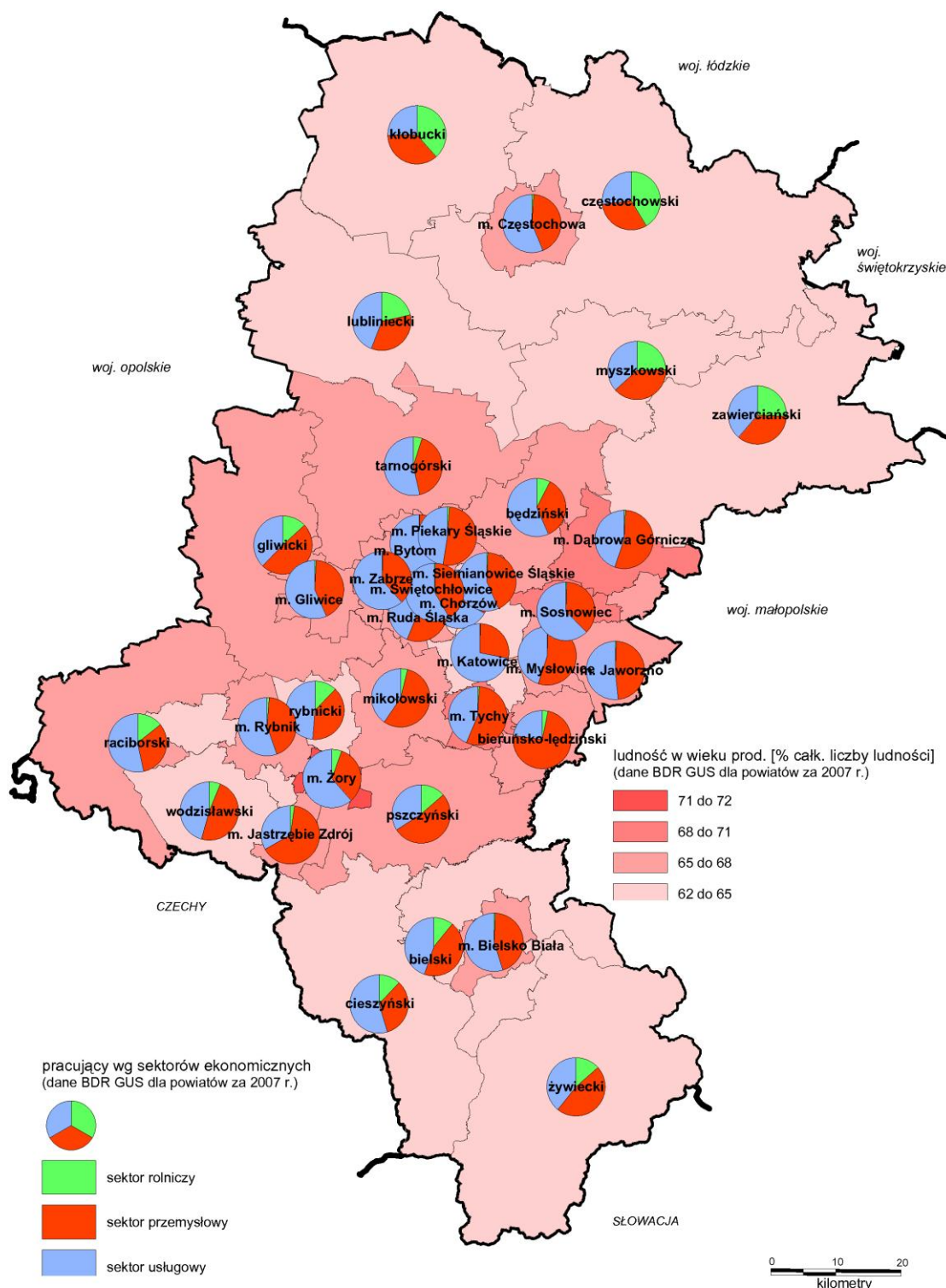
Tabela 2. Struktura zatrudnienia w województwie śląskim na tle kraju ogółem w 2007 roku.

Wyszczególnienie	Województwo	Polska
Struktura wiekowa ludności ogółem (%):		
• przedprodukcyjny (poniżej 18 lat)	18,0	19,6
• produkcyjny	65,6	64,4
• poprodukcyjny (mężczyźni 65 lat i więcej, kobiety 60 lat i więcej)	16,5	16,0
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym (osoba)	52,5	55,3
Pracujący ogółem (tys. osób)	1.603,1	13.457,0
Struktura zatrudnienia ludności ogółem (%):		
• rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo i rybactwo	4,4	16,0
• przemysł i budownictwo	38,1	29,0
• usługi rynkowe	40,4	37,5
• usługi nierynkowe	17,1	17,5
Struktura zatrudnienia ludności (%):		
• mężczyźni	55,8	54,0
• kobiety	44,2	46,0
• miasto	81,1	61,8
• wieś	18,9	38,2
Zatrudnienie w sektorze prywatnym (%)	69,7	75,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Rocznika Statystycznego Województw, GUS Warszawa 2008, Rocznika Statystycznego Województwa Śląskiego, US Katowice 2008, Banku Danych Regionalnych GUS.

Z ogólnej liczby osób pracujących w gospodarce województwa 69,7% przypada na sektor prywatny (kraj 75,4%), co stanowi 11,0% osób pracujących w tym sektorze w kraju. Procesom restrukturyzacji regionu towarzyszy zmiana struktury zatrudnienia ludności, polegająca na malejącym udziale pracujących w przemyśle i budownictwie oraz równoczesnym wzroście w sektorze usług, tj. 57,5% zatrudnionych ogółem w gospodarce narodowej regionu (kraj 55%), w tym w usługach rynkowych 40,4% (kraj 37,5%). Region charakteryzuje się najniższym w kraju odsetkiem osób pracujących w sektorze rolniczym (rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie) 4,4% pracujących (kraj 16%). Spośród ludności województwa pracującej w tym sektorze najczęściej zamieszkuje subregion środkowy (37,9%) oraz północny (32,9%), najmniej natomiast subregion zachodni (11,8%) i południowy (17,5%). W przemyśle i budownictwie najczęściej zatrudnionych zamieszkuje w subregionie środkowym (63,1%), a następnie odpowiednio w południowym (13,3%), zachodnim (13,0%), natomiast w północnym tylko 10,6%. Wśród osób pracujących w dziale usług rynkowych w subregionie północnym pracuje tylko 8,5%, nieco więcej – bo 10,4% – w subregionie zachodnim i 12,3% w południowym, najczęściej – bo 68,8% – w subregionie środkowym.

Mapa 4. Struktura pracujących wg sektorów ekonomicznych.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie materiałów Wojewódzkiego Zasobu Geodezyjnego i Kartograficznego i danych Banku Danych Regionalnych GUS.

W 2007 roku w województwie śląskim pracowało 1.603,1 tys. osób (wg faktycznego miejsca pracy), tj. 11,9% ogółu zatrudnionych osób w kraju (wg BAEL pracujących w regionie było 1.765 tys. osób). Około 81,1% ludności pracującej znalazło pracę w miastach województwa. Udział pracujących kobiet w województwie wynosi 44% zatrudnionych w regionie osób.

Tabela 3. Aktywność zawodowa ludności w województwie śląskim na tle kraju ogółem w 2007 roku.

Wyszczególnienie	Województwo	Polska
Współczynnik aktywności zawodowej ogółem (%)*	50,2	53,7
w tym:		
• pracujący	44,2	47,3
• bezrobotni	3,9	5,0
Odsetek osób biernych zawodowo (%)*	48	45
Wskaźnik zatrudnienia (%)	46,1	48,6

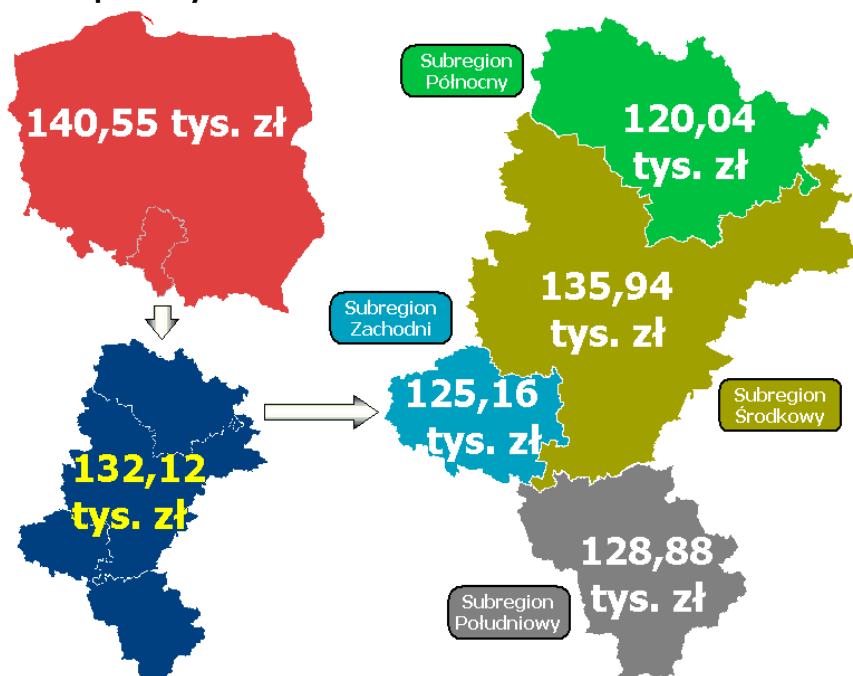
Źródło: Opracowanie własne na podstawie Rocznika Statystycznego Województw, GUS Warszawa 2008, Banku Danych Regionalnych GUS.

*Według BAEL.

Aktywna ekonomicznie ludność regionu (w wieku 15 lat i więcej) stanowiła 3.827 tys. osób, tj. 12,2% aktywnej ekonomicznie ludności kraju. W ostatnich latach utrzymuje się, podobnie jak w kraju, tendencja rosnąca liczby tej grupy ludności z powodu sukcesywnego wchodzenia do niej roczników wyżu demograficznego z lat osiemdziesiątych ubiegłego stulecia. Wśród ludności w tym przedziale wiekowym zbiorowość aktywnych zawodowo liczyła 11,4% aktywnych zawodowo osób w kraju (z tego pracujących 11,6% i 9,6% bezrobotnych) oraz 13,1% biernych zawodowo osób w kraju. Na 1.000 osób w województwie śląskim przypada 344,5 osoby pracującej (w kraju 353,1 osoby).

W regionie niższa od średniej krajowej jest produktywność liczona stosunkiem PKB do liczby zatrudnionych. Należy zauważyć, że w regionie występują znaczne rozpiętości tego wskaźnika – od 120,04 tys. zł w subregionie północnym do 135,94 tys. zł w subregionie środkowym.

Rysunek 1. Wskaźnik produktywności w 2007 roku.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS oraz Produkt Krajowy Brutto. Rachunki Regionalne w 2007 r., Urząd Statystyczny w Katowicach, Katowice 2009.

Tabela 4. Pracujący wg sektorów oraz stopa bezrobocia w województwie na tle kraju w 2007 roku.

Wyszczególnienie	Województwo	Polska
Struktura pracujących wg sektorów (%):		
• publiczny	30,3	24,6
• prywatny	69,7	75,4
Stopa bezrobocia ogółem* (%):	8,1	9,6
• kobiety	8,9	10,3
• wieś	6,2	9,2
• osoby w wieku 15-24 lat	8,1	9,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Rocznika Statystycznego Województw, GUS Warszawa 2008, Banku Danych Regionalnych GUS.

* Według BAEL.

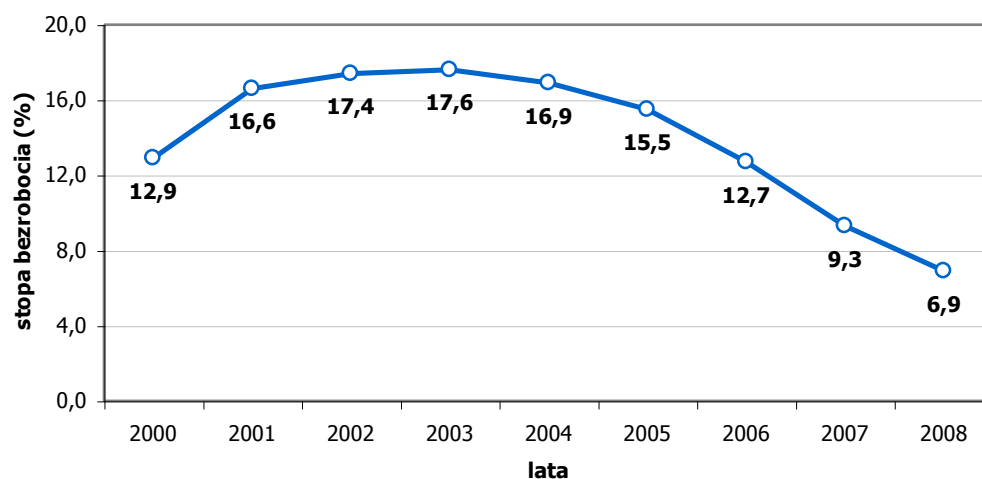
Województwo śląskie cechuje jeden z niższych w kraju wskaźnik zatrudnienia wynoszący 46,1% (kraj 48,6%). Jest to 13. miejsce w gronie województw przed warmińsko-mazurskim (46,0%), kujawsko-pomorskim (45,8%) i zachodniopomorskim (43,7%). Na porównywalnym poziomie kształtuje się liczba pracujących w pełnym wymiarze czasu pracy (11,6% pracujących w pełnym wymiarze czasu pracy w kraju), natomiast wyższy od przeciętnego w kraju jest udział zatrudnionych w sektorze publicznym (14,7% wszystkich zatrudnionych w sektorze publicznym w kraju).

Atutem rynku pracy województwa jest duża liczba wysoko wykwalifikowanych pracowników. Wśród osób pracujących w województwie 21,9% posiadało wykształcenie wyższe, 7,3% legitymowało się wykształceniem średnim ogólnokształcącym, 33,4% posiadało wykształcenie policealne i średnie zawodowe, 32,4% posiadało kwalifikacje na poziomie zasadniczym zawodowym, natomiast 5% posiadało wykształcenie gimnazjalne, podstawowe i niepełne podstawowe.

Wśród aktywnych zawodowo stosunkowo niski był udział pracujących ludzi młodych w wieku 15-24 lat (8,5%) oraz ludzi po 55. roku życia (6,8%). Największy odsetek aktywnych zawodowo był w przedziale wiekowym 25-34 lata i wyniósł w 2007 roku 30,8%, a wśród grupy osób w wieku 35-44 lat – 25,8%. Liczba osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym wynosiła w województwie 52,5 (w kraju 55,3).

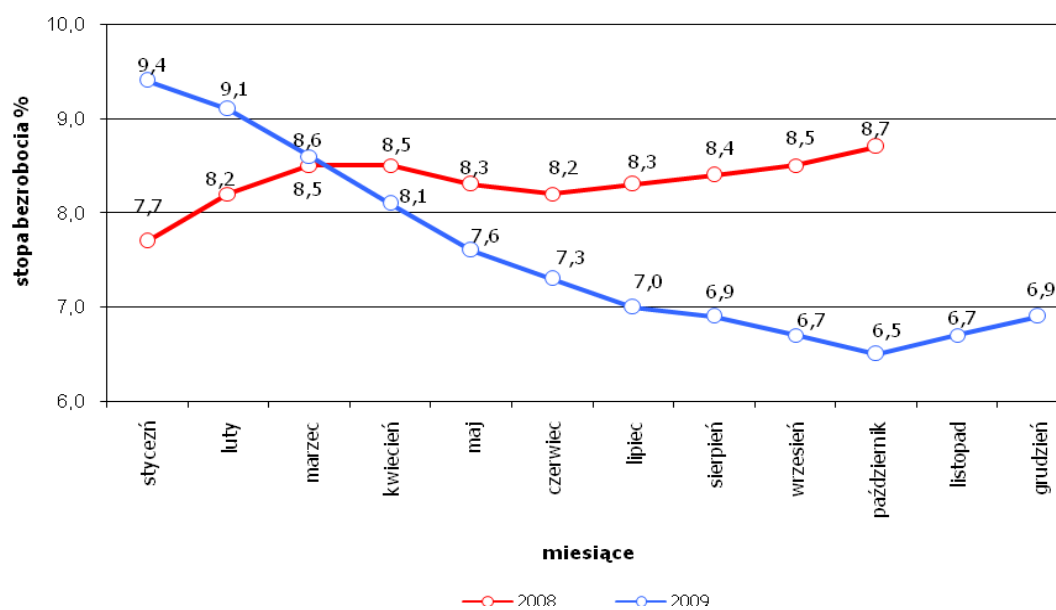
Na koniec grudnia 2008 roku liczba bezrobotnych w województwie śląskim wyniosła 122.748 osób i była o 3,9 tys. osób wyższa niż w miesiącu poprzednim (wzrost o 3,3%), stopa bezrobocia wyniosła 6,9%. W porównaniu do grudnia 2007 roku liczba bezrobotnych była mniejsza o 43,3 tys. (tj. o 26,1%) i stanowiła 8,3% ogólnej liczby bezrobotnych zarejestrowanych w kraju. Według stanu na 31.12.2008 r. najwyższa stopa bezrobocia występowała w powiecie myszkowskim (15,3%), zawierciańskim (13,2%) i w częstochowskim (13,0%).

Wykres 3. Stopa bezrobocia w województwie śląskim w latach 2000-2008.

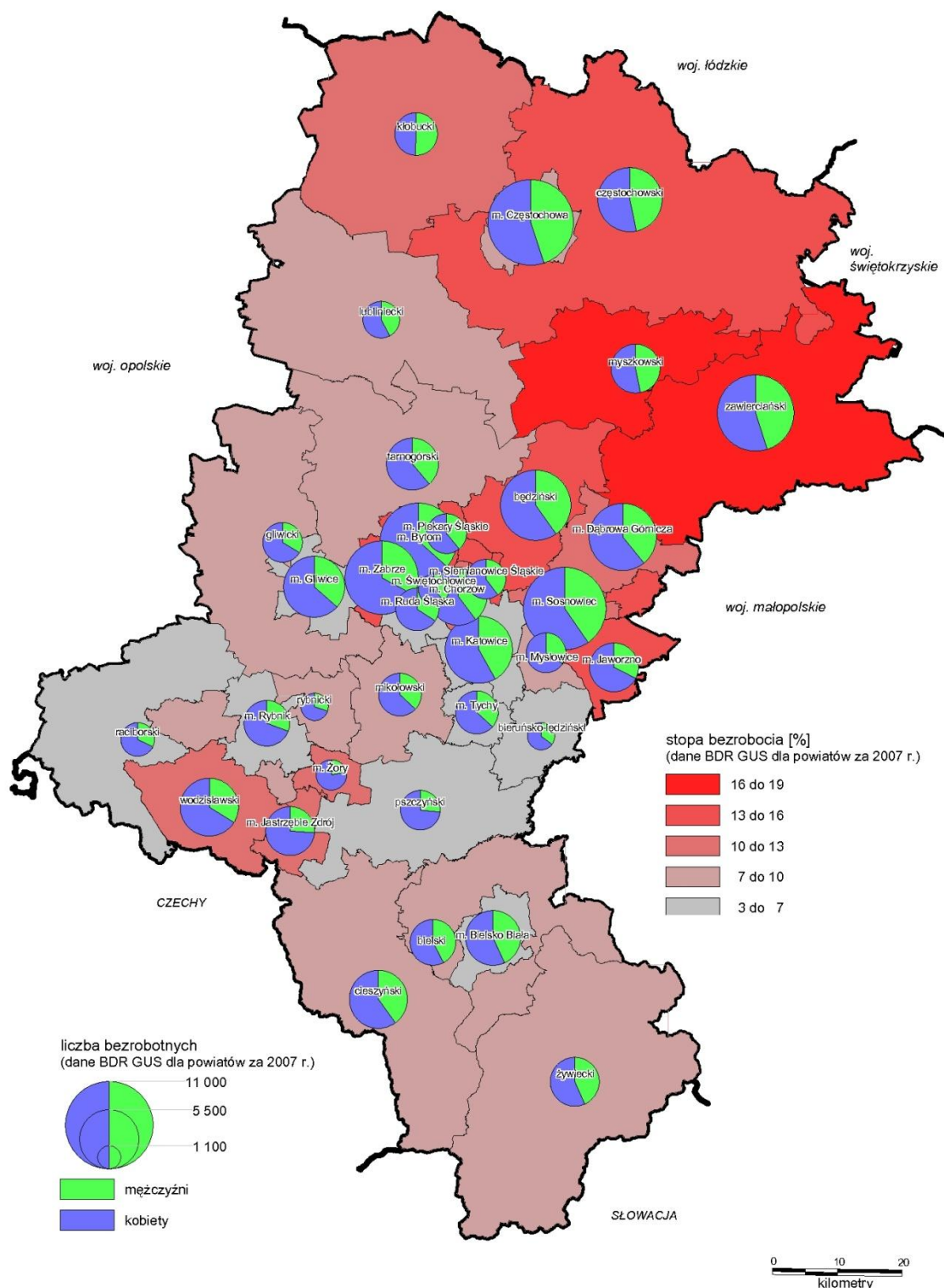
Źródło: Opracowanie własne na podstawie Rocznika Statystycznego Województwa Śląskiego, GUS Warszawa 2008.

Wykres 4. Stopa bezrobocia na koniec miesiąca w województwie śląskim.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Katowicach.

Mapa 5. Stopa bezrobocia i wielkość bezrobocia wg płci.

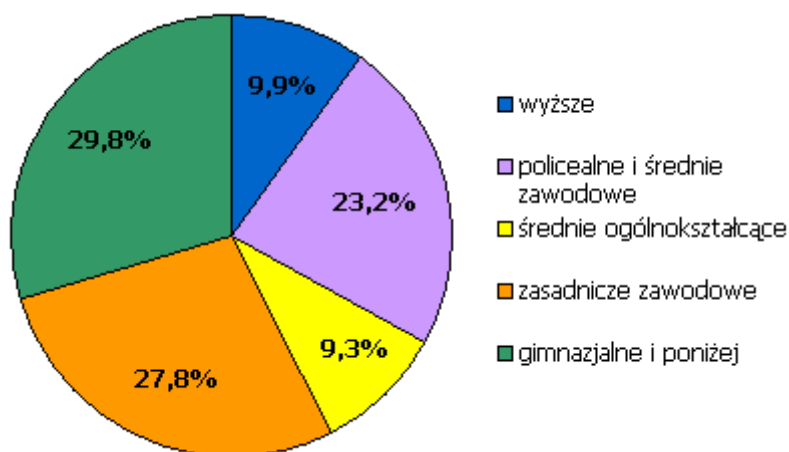

Źródło: Opracowanie własne na podstawie materiałów Wojewódzkiego Zasobu Geodezyjnego i Kartograficznego i danych Banku Danych Regionalnych GUS.

W końcu IV kwartału 2008 r. w województwie śląskim liczba bezrobotnych wyniosła 122,7 tys. i zmniejszyła się zarówno w relacji do danych sprzed roku, jak i poprzedniego kwartału odpowiednio o prawie 26% i ponad 8%. W populacji bezrobotnych województwa zdecydowanie dominują kobiety 59,5% (wg stanu na dzień 31 grudnia 2008 roku). Biorąc pod uwagę rok 2007 jako bazowy, liczba bezrobotnych kobiet zmniejszyła się w skali roku (o ponad 28%), jak i kwartału (o 9%), a ich udział w ogólnej liczbie bezrobotnych zmniejszył się o 1,7 punktu procentowego w skali roku. Najwyższy odsetek kobiet wśród ogółu bezrobotnych odnotowano w Żorach (76,1%) i Rybniku (70,1%) oraz powiecie rybnickim (72,4%) i pszczyńskim (72,3%), natomiast najniższy – w powiecie kłobuckim (50,2%). Bezrobotne kobiety były lepiej wykształcone niż mężczyźni. W końcu IV kwartału 2007 r. wykształcenie wyższe, policealne oraz średnie zawodowe i ogólnokształcące posiadało 43,1% kobiet bezrobotnych, podczas gdy odsetek mężczyzn o tym samym poziomie wykształcenia wyniósł 29,3% (przed rokiem odpowiednio: 41,5% i 27,5%).¹

Na koniec IV kwartału 2008 r. 18% bezrobotnych stanowili ludzie młodzi, do 25. roku życia. Najliczniejszą grupę wśród bezrobotnych stanowiły osoby w wieku 25-34 lat (27,9%), a następnie osoby w wieku 45-54 lat (25,6 %). Struktura wykształcenia bezrobotnych odbiega nieco od przeciętnych wskaźników w tym zakresie dla całego kraju. Najliczniejszą grupę stanowią bezrobotni z wykształceniem gimnazjalnym i niższym (29,8%), następnie zasadniczym zawodowym (27,8%) oraz średnim technicznym i zawodowym (23,2%). 9,3% bezrobotnych ma wykształcenie ogólnokształcące, a 9,9% wyższe.

Wykres 5. Stopa bezrobocia na koniec IV kwartału 2008 wg wykształcenia.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Katowicach.

Tabela 5. Bezrobocie w województwie śląskim na tle kraju. Stan na 31.12.2008 r.

Wyszczególnienie	Województwo	Polska
Liczba bezrobotnych (tys. osób)	122,7	1.473,8
Stopa bezrobocia rejestrowanego (%)	6,9	9,5
Bezrobotne zarejestrowane kobiety (%)	59,5	56,6
Zarejestrowani długotrwale bezrobotni powyżej 12 miesięcy (%)	47,6	51,5
Bezrobotni zarejestrowani zamieszkali na wsi (%)	21,3	45,5

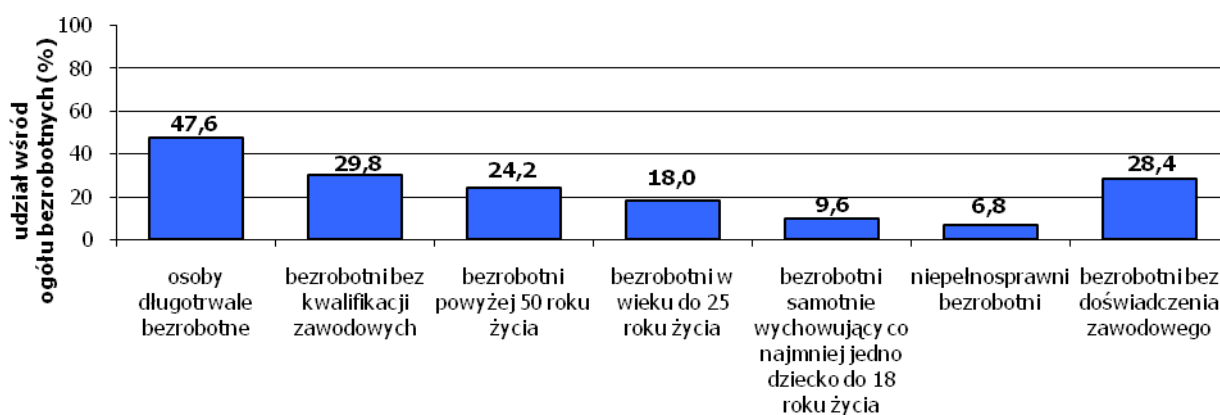
¹ Bezrobocie w województwie śląskim w 2007 roku, Urząd Statystyczny w Katowicach, Katowice marzec 2008 r.

Bezrobotni zarejestrowani zwolnieni z przyczyn zakładów pracy (%)	3,4	2,8
Bezrobotni bez prawa do zasiłku (%)	82,8	81,6
Struktura wiekowa bezrobotnych zarejestrowanych (%):		
• 18-24 lata	18,0	20,7
• 25-34 lata	27,9	28,4
• 35-44 lata	18,5	18,6
• 45-54 lata	25,6	23,6
• 55 lat i więcej	10,0	8,7
Struktura wykształcenia bezrobotnych zarejestrowanych (%):		
• wyższe	9,9	8,5
• średnie techniczne i zawodowe	23,2	22,3
• średnie ogólnokształcące	9,3	10,2
• zasadnicze zawodowe	27,8	28,6
• gimnazjalne, podstawowe i niepełne podstawowe	29,8	30,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego oraz Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Katowicach.

Spośród wszystkich bezrobotnych zarejestrowanych w województwie w IV kwartale 2008 roku aż 47,6% zalicza się do grupy bezrobotnych długoterminowych, pozostających bez pracy powyżej roku, a 82,8% nie posiada uprawnień do zasiłku dla bezrobotnych (w kraju 81,6%). Największy odsetek zarejestrowanych bezrobotnych odnotowano w subregionie środkowym (63,2% bezrobotnych województwa i 64% bezrobotnych kobiet regionu), najniższy zanotowano w subregionie południowym (10,8% bezrobotnych województwa i 10,2% bezrobotnych kobiet w regionie). Najkorzystniejsza sytuacja wśród długotrwale bezrobotnych występuje w subregionie zachodnim (41% ogółu bezrobotnych), najgorsza w południowym (48,7%). Największą grupą młodych bezrobotnych w przedziale wiekowym do 25 lat cechuje się subregion zachodni (22%), najniższą subregion północny (13,8%).

Wykres 6. Bezrobotni w szczególnej sytuacji na rynku pracy na koniec 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Katowicach (<http://www.wup-katowice.pl>).

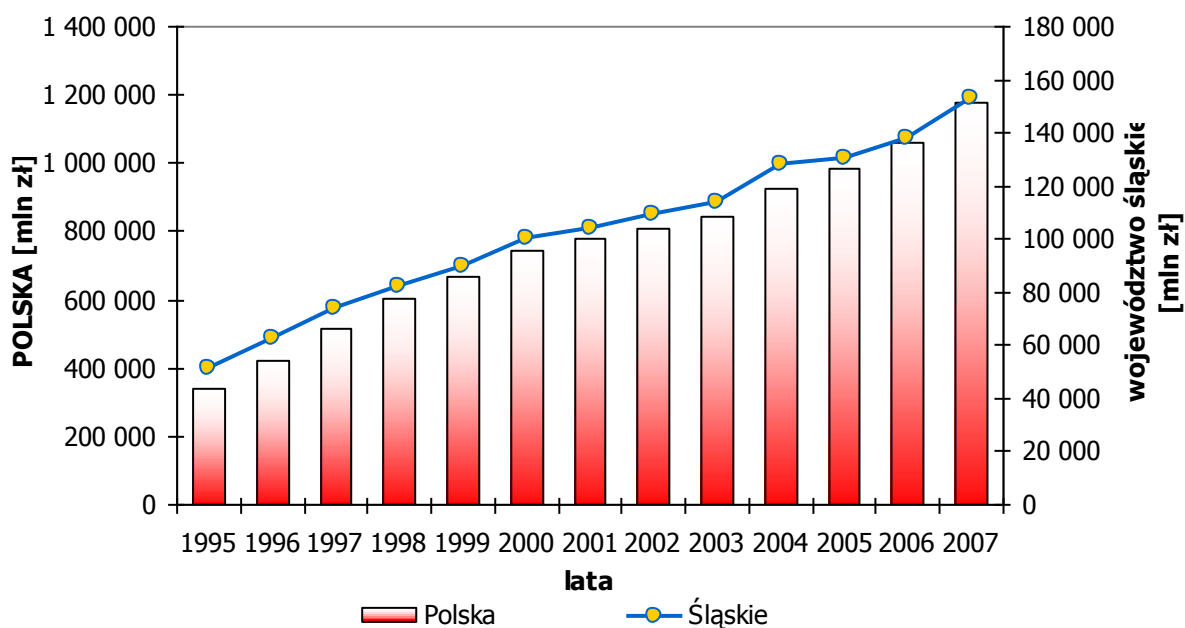
Stopa bezrobocia rejestrowanego w województwie śląskim na koniec grudnia 2008 roku wynosiła 6,9% i kształtowała się na poziomie województwa wielkopolskiego (6,4%) i mazowieckiego (7,3%), podczas gdy w kraju wynosiła 9,5%. Bezrobotni mieszkańcy wsi regionu stanowili na koniec 2008 roku 21,34% ogólnej liczby bezrobotnych województwa, z tego ponad 22% to bezrobotni długoterminowi, powyżej 24 miesięcy.

Bezrobocie na wsi jest przestrzennie zróżnicowane. W ogólnej liczbie bezrobotnych mieszkańców wsi ponad 17,4% (2007 rok) stanowi grupa osób poprzednio pracujących. Podobnie jak w miastach,

bezrobocie na wsi dotyka głównie ludzi młodych. Ponad 39,13% bezrobocia na wsi dotyczy grupy w wieku 15-24 lat, a 30,4% (dane za 2007 rok) bezrobotnej ludności wiejskiej w wieku 25-34 lat. Szczególnie zagrożone bezrobociem są osoby o najniższych kwalifikacjach zawodowych. Ponad 39% ogółu bezrobotnych na wsi stanowią osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym.

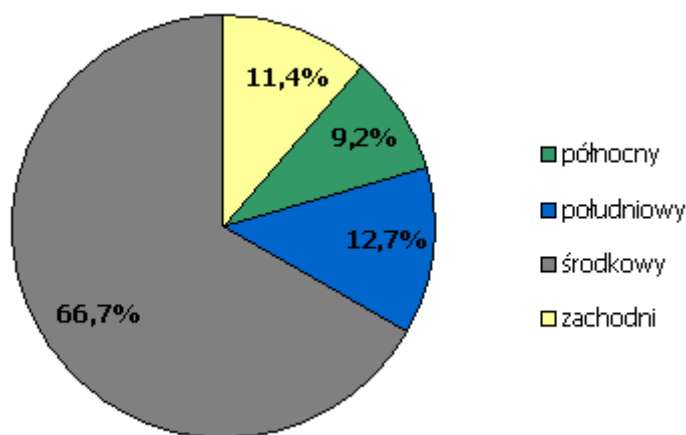
Województwo śląskie mieści się w grupie najsilniejszych gospodarczo regionów Polski. W regionie wytwarza się 13,0% (2007 r.) Produktu Krajowego Brutto (PKB), co daje drugie miejsce w kraju. Produkt Krajowy Brutto w przeliczeniu na jednego mieszkańca wynosi 32,8 tys. zł i jest wyższy od średniej krajowej (30,9 tys. zł).

Wykres 7. Produkt Krajowy Brutto w latach 1995-2007.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS oraz Produkt Krajowy Brutto. Rachunki Regionalne w 2007 r., Urząd Statystyczny w Katowicach, Katowice 2009.

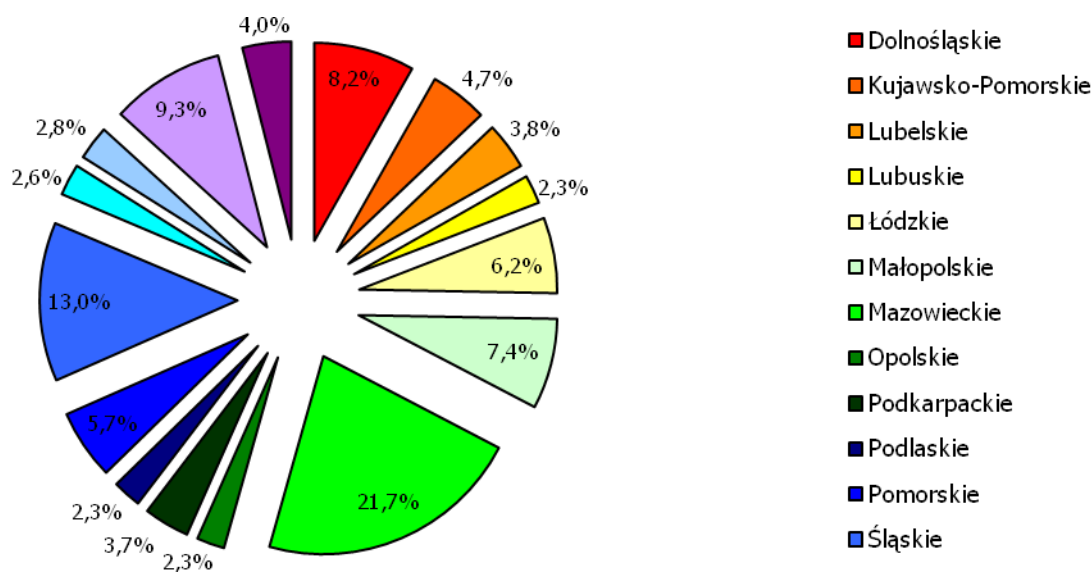
Wykres 8. Procentowy udział subregionów w PKB województwa śląskiego w roku 2007 (województwo=100%).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Produkt Krajowy Brutto. Rachunki Regionalne w 2007 r., US Katowice 2009.

Wykres 9. Udział województw w tworzeniu PKB kraju w 2007 roku.

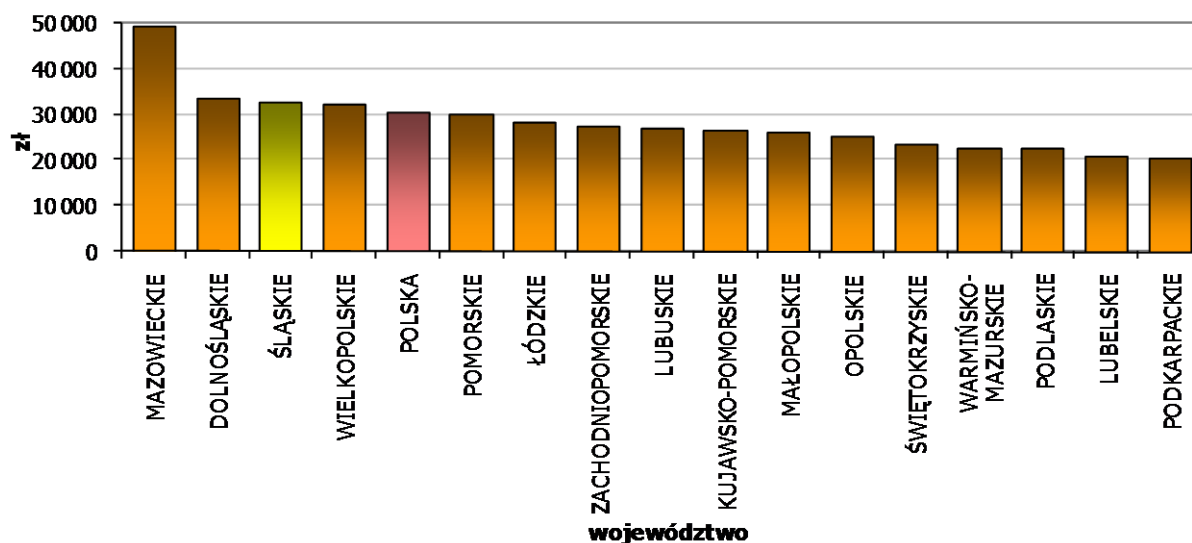

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS.

W województwie śląskim w latach 2000-2007 zarówno wartość PKB, jak i wartość dodana brutto wykazywały tendencję rosnącą, co było wynikiem ogólnego ożywienia gospodarczego na rynkach światowych. Wartość PKB, wynosząca 100,1 mld zł w 2000 r., wzrosła w 2007 r. do poziomu 152,7 mld zł, tj. o 52,5 %, przy czym tempo wzrostu było w regionie niższe niż w kraju o 5,5 pkt proc.

W 2007 r. wartość PKB w przeliczeniu na jednego mieszkańca regionu kształtowała się na poziomie 32.761,0 zł (trzecia po mazowieckim i dolnośląskim pozycja w kraju) i była wyższa od średniej krajowej o 1.888,0 zł (tj. o 6,1%). Pomimo wysokiej pod tym względem pozycji regionu w kraju, należy zaznaczyć, że w porównaniu do wartości PKB liczonego na jednego mieszkańca w 27 krajach Unii Europejskiej osiągany w regionie poziom tego wskaźnika to jedynie około 55,5% poziomu unijnego.

Wykres 10. Produkt Krajowy Brutto na jednego mieszkańca w 2007 roku.

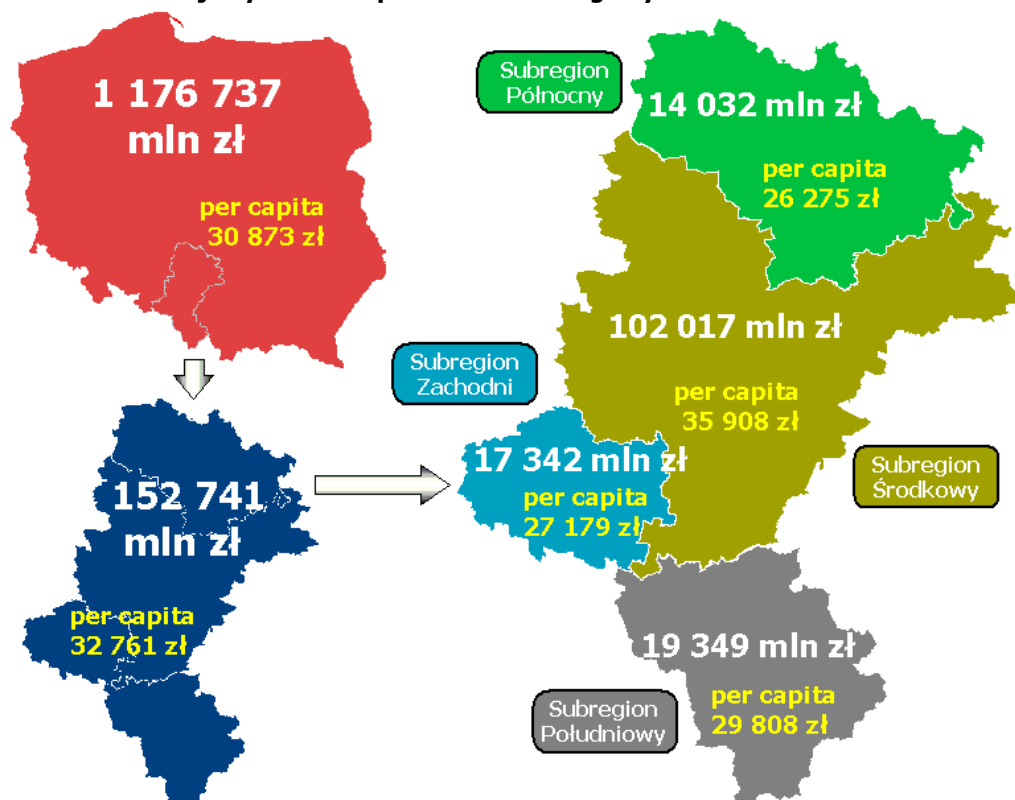

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS.

Wartość PKB liczona na jednego mieszkańca wykazywała duże różnicowania wewnątrzregionalne. Najwyższy poziom zanotowano w subregionie środkowym – 109,6% wartości wojewódzkiej, a najniższy w subregionie północnym – 80,2%.

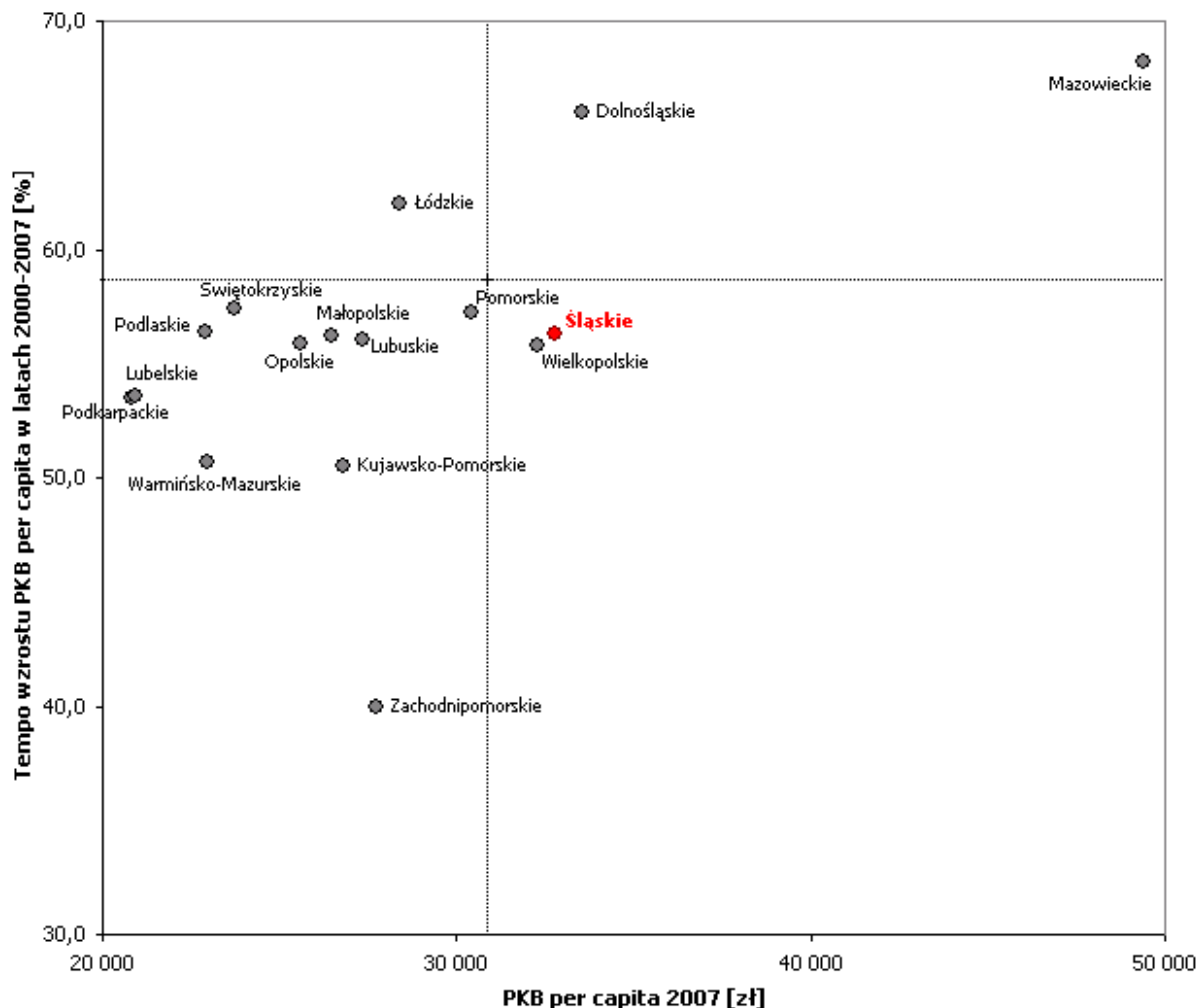
Rysunek 2. Produkt Krajowy Brutto w podziale na subregiony w 2007 roku.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Produkt Krajowy Brutto. Rachunki Regionalne w 2007 r., US Katowice 2009.

Analizując zmiany wielkości PKB w latach 2000-2007 w układzie regionalnym, należy stwierdzić, że województwo śląskie należy do grupy województw o stosunkowo wysokim wskaźniku PKB per capita (jest jednym z czterech województw powyżej średniej krajowej), lecz jednocześnie o niskiej dynamice jego wzrostu.

Wykres 11. Dynamika i potencjał rozwoju regionów.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS oraz Produkt Krajowy Brutto. Rachunki Regionalne w 2007 r., Urząd Statystyczny w Katowicach, Katowice 2009.

W latach 2000-2007 w województwie wartość dodana brutto (WDB) wzrosła z 89.070 mln zł do 133.622 mln zł (tj. o 50,0%), podczas gdy w kraju wzrosła ona o 55,5%.

Wartość dodana brutto (wartość nowo wytworzona) wg rodzajów działalności:

- w przemyśle wyniosła 52.393 mln zł, z czego największą część wytworzono w subregionie środkowym (65,6%), najmniejszą natomiast w północnym (9,4%), w subregionach zachodnim i południowym wytworzono w 2007 roku po 13,0% WDB,
- w działalności usługowej wytworzona w województwie wartość dodana wyniosła 79.706 mln zł; największa część przypadała na subregion środkowy (68,0%) i południowy (12,7%),
- w rolnictwie wartość dodana wyniosła 1.523 mln zł; największa część wytworzona została w subregionie środkowym (41,7%) i północnym (30,2%).

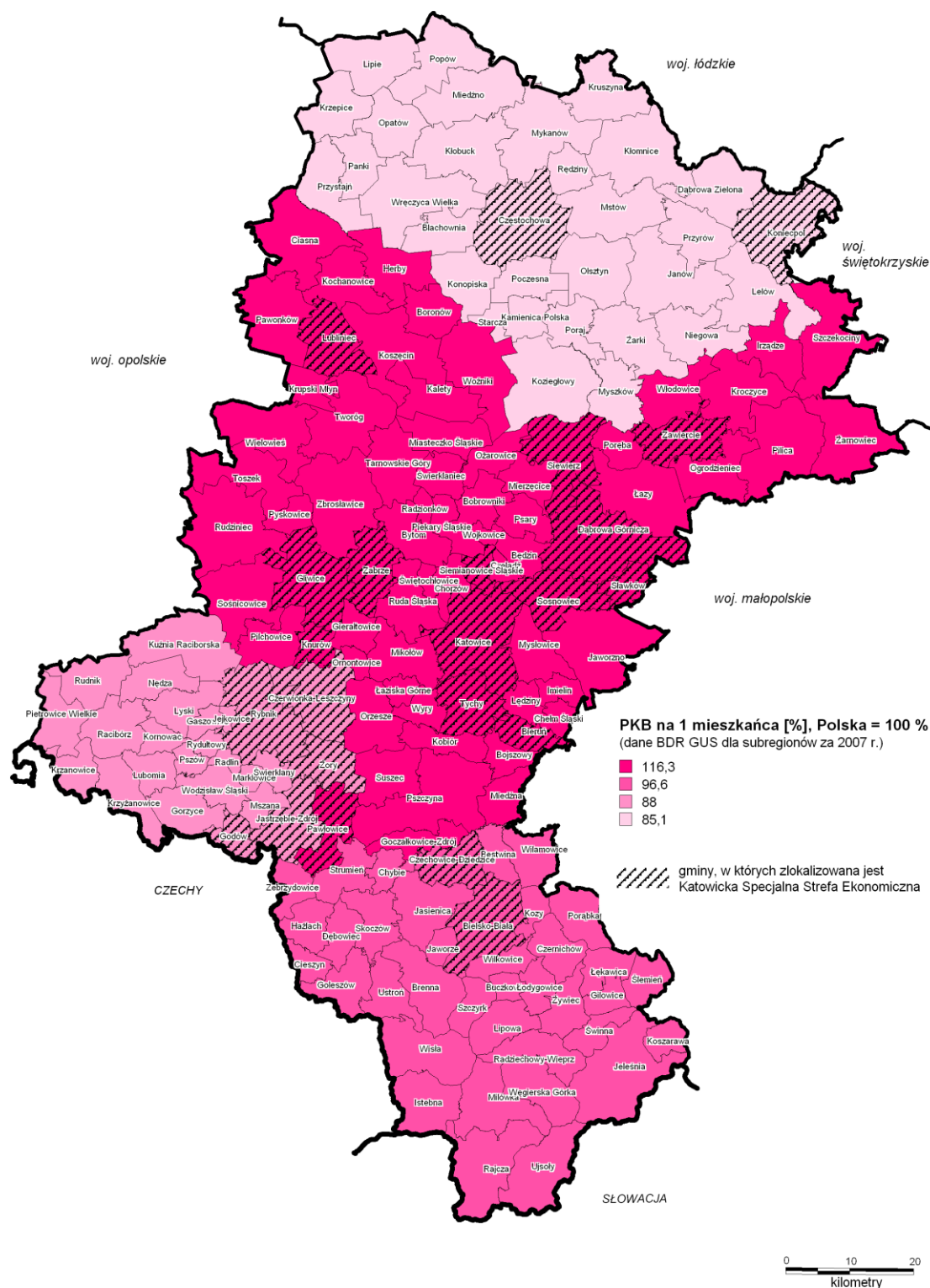
Pod względem wartości dodanej brutto na jednego pracującego w 2007 roku województwo śląskie (81,9 tys. zł) znajduje się na miejscu trzecim po województwie mazowieckim, w którym wskaźnik ten osiągnął wartość 100,9 tys. zł, i województwie dolnośląskim (86,8 tys. zł).

W 2007 roku największy udział wartości sprzedanej przemysłu przypada na subregion środkowy (61,8% produkcji sprzedanej przemysłu województwa), 21,8 % na południowy, 8,8 % na północny i 7,6 % na subregion zachodni. Wartość produkcji sprzedanej przemysłu na jednego mieszkańca najwyższa była w subregionie południowym (50,7 tys. zł). W subregionie środkowym wyniosła 32,8 tys. zł, w północnym – 24,8 tys. zł, a w zachodnim – tylko 18,0 tys. zł.

Z działających w województwie 427 tys. podmiotów gospodarki narodowej 28 tys. to spółki prawa handlowego (z tego 5 tys. to spółki z udziałem kapitału zagranicznego), 39 tys. to spółki cywilne, ponad 1.200 to spółdzielnie oraz 323 tys. to osoby fizyczne prowadzące własną działalność gospodarczą, natomiast 84 to przedsiębiorstwa państwowe. Na 10 tys. ludności przypadało 918 podmiotów gospodarki narodowej (w kraju średnio 967 podmiotów), co plasowało województwo na ósmej pozycji w kraju. Z ogólnej liczby podmiotów gospodarczych działających w województwie 95,6% przypada na sektor prywatny (tj. 11,5% podmiotów krajowych). W podziale na subregiony najwięcej podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych było w subregionie środkowym (62,6% podmiotów regionu). Na subregion południowy przypadało 15,7% podmiotów województwa, na zachodni 10,8% i tyle samo na północny. Największy udział podmiotów z osobowością prawną przypadał również na subregion środkowy (68,4%), następnie południowy (14,4%), północny (9,0%) i zachodni (8,3%). Z osób fizycznych prowadzących własną działalność gospodarczą 61,4% zarejestrowanych zostało w subregionie środkowym, 15,9% w południowym, 11,5% w subregionie północnym i 11,2% w zachodnim.

O wysokiej atrakcyjności inwestycyjnej województwa śląskiego decydują: położenie geograficzne, duży rynek zbytu oraz zaplecze surowcowe, dobrze rozwinięta infrastruktura, wysoko wykwalifikowana kadra pracownicza, wyróżniająca mieszkańców regionu kultura i dyscyplina pracy, tańsza niż w wysoko rozwiniętych krajach UE siła robocza, uzbrojenie terenu oraz bliskość lotniska o znaczeniu międzynarodowym, port rzeczny w Gliwicach, szerokotorowa linia kolejowa w Sławkowie, a także zlokalizowana na obszarze województwa Katowicka Specjalna Strefa Ekonomiczna (KSSE).

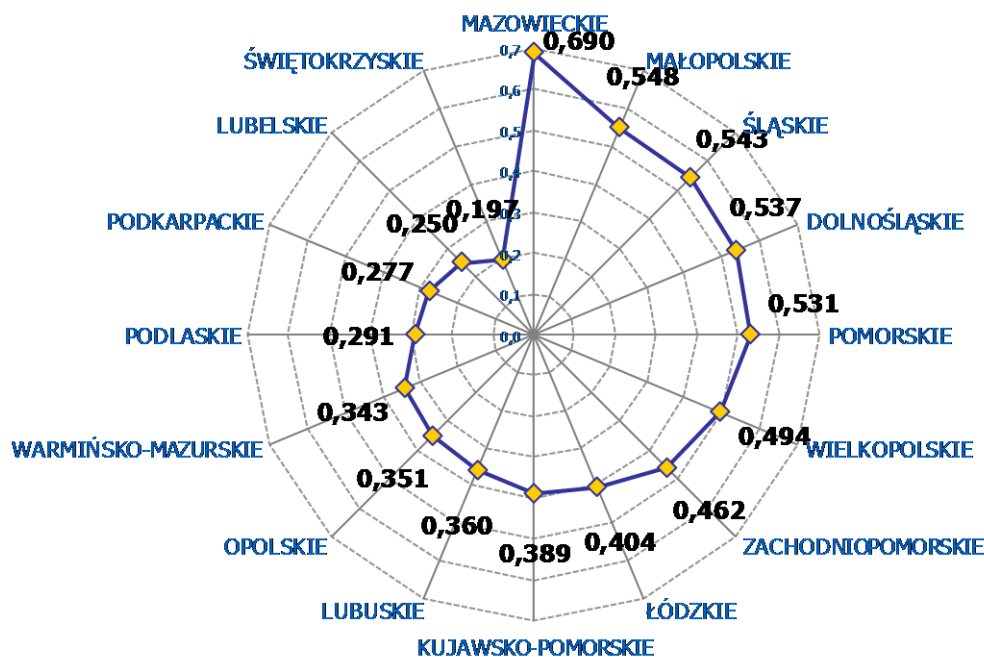
Mapa 6. Produkt Krajowy Brutto i Katowicka Specjalna Strefa Ekonomiczna.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie materiałów Wojewódzkiego Zasobu Geodezyjnego i Kartograficznego, danych Banku Danych Regionalnych GUS i Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15 grudnia 2008 r. w sprawie katowickiej specjalnej strefy ekonomicznej (Dz.U. Nr 232 poz. 1550).

Przeprowadzona na podstawie 32 czynników analiza konkurencyjności wykazała, że województwo śląskie jest jednym z najbardziej konkurencyjnych regionów w Polsce. Syntetyczny wskaźnik konkurencyjności dla województwa śląskiego wyniósł 0,543. Lepiej wypadły jedynie województwa mazowieckie (zdecydowany lider – wartość wskaźnika 0,690) oraz małopolskie (0,548).²

Wykres 12. Syntetyczny wskaźnik konkurencyjności województw.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS.

Poniższa tabela prezentuje wartości poszczególnych czynników rozwoju dla województwa śląskiego, średnią krajową danego czynnika, pozycję województwa śląskiego oraz odchylenie wartości czynnika w województwie od średniej. W przypadku 16 czynników województwo śląskie osiągnęło wartość poniżej średniej krajowej. Najsłabiej wypadło pod względem odsetka ludności w wieku przedprodukcyjnym, liczby profesorów na 1.000 studentów, liczby muzeów na 100 tys. ludności oraz liczby przestępstw na 1.000 ludności i wskaźnika wykrywalności przestępstw. Dwa ostatnie czynniki mogą świadczyć o niskim poziomie bezpieczeństwa publicznego w województwie. W największym stopniu na plus od średniej krajowej województwo śląskie odbiega w przypadku odsetka powierzchni zajmowanego przez parki, zieleńce i tereny zieleni osiedlowej, jak również w przypadku długości linii kolejowych oraz dróg o nawierzchni twardej na 100 km². W przypadku wymienionych trzech czynników województwo śląskie uplasowało się na pierwszych pozycjach w kraju. Ponadto pierwsze miejsce województwo śląskie zajęło także w przypadku liczby miejsc w kinach na 1.000 ludności. Biorąc pod uwagę całościową analizę, województwo śląskie wypadło lepiej niż średnia krajowa w 16 przypadkach.

² Obliczeń dokonano w ten sposób, że najpierw znormalizowano wartości poszczególnych cech zgodnie ze wzorem $(X_i - X_{min}) / (X_{max} - X_{min})$ dla stymulant rozwoju (31 spośród 32 czynników) oraz $(X_{max} - X_i) / (X_{max} - X_{min})$ dla destymulant rozwoju (przestępstwa na 1000 ludności). W ten sposób każdy z czynników przyjął wartości od 1 (wartość czynnika w najsilniejszym województwie) do 0 (wartość czynnika w najsłabszym województwie). Następnie zsumowano wartość wszystkich czynników i podzielono przez 32.

Tabela 6. Regionalne czynniki konkurencyjności województwa śląskiego (wg danych za 2007 rok).

lp.	REGIONALNE CZYNNIKI KONKURENCYJNOŚCI	pozycja województwa	średnia krajowa	wartość cechy dla województwa śląskiego	odchylenie od średniej
1.	drogi o twardej nawierzchni na 100 km ²	1	0,28	1,00	0,72
2.	linie kolejowe ogółem na 100 km ²	1	0,21	1,00	0,79
3.	pasażerowie transportu lotniczego na 1.000 ludności	5	0,28	0,24	-0,04
4.	przewozy cargo w transporcie lotniczym [t]	3	0,18	0,14	-0,04
5.	telefoniczne łącza główne na 1.000 ludności	8	0,43	0,37	-0,06
6.	wyposażenie gospodarstw domowych w komputer osobisty z dostępem do Internetu [%]	2	0,58	0,81	0,23
7.	mieszkania na 1.000 ludności	3	0,60	0,87	0,27
8.	wyposażenie mieszkań w wodociąg [%]	3	0,67	0,95	0,28
9.	wyposażenie mieszkań w ustęp spłukiwany [%]	3	0,64	0,85	0,21
10.	wyposażenie mieszkań w łazienkę [%]	3	0,67	0,92	0,25
11.	wyposażenie mieszkań w centralne ogrzewanie [%]	4	0,61	0,74	0,13
12.	wyposażenie mieszkań w gaz sieciowy [%]	4	0,62	0,80	0,18
13.	liczba osób w wieku produkcyjnym na 100 osób w wieku nieprodukcyjnym	4	0,51	0,88	0,37
14.	muzea na 100 tys. ludności	14	0,32	0,02	-0,30
15.	miejsca w kinach na 1.000 ludności	1	0,60	1,00	0,40
16.	miejsca w teatrach na 1.000 ludności	5	0,49	0,61	0,12
17.	galerie na 100 tys. ludności	6	0,34	0,31	-0,03
18.	przestępstwa na 1.000 ludności	14	0,42	0,18	-0,24
19.	wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw	14	0,35	0,05	-0,30
20.	odsetek powierzchni zajmowany przez parki, zieleńce i tereny zieleni osiedlowej [%]	1	0,18	1,00	0,82
21.	studenci na 1.000 ludności	10	0,50	0,26	-0,24
22.	absolwenci na 1.000 ludności	11	0,54	0,37	-0,17
23.	nauczyciele akademicy na 1.000 studentów	10	0,64	0,56	-0,08
24.	profesorowie na 1.000 studentów	13	0,57	0,15	-0,42
25.	patenty na 100 tys. ludności	3	0,46	0,61	0,15
26.	nakłady na działalność B+R na 1 mieszkańca [zł]	7	0,30	0,20	-0,10
27.	jednostki B+R na 100 tys. ludności	6	0,40	0,38	-0,02
28.	nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca [zł]	5	0,43	0,48	0,05
29.	liczba podmiotów gospodarczych na 1.000 mieszkańców	8	0,51	0,42	-0,09
30.	odsetek ludności w wieku produkcyjnym	4	0,53	0,89	0,36
31.	odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym	16	0,46	0,00	-0,46
32.	odsetek osób pracujących w gospodarce narodowej w ludności w wieku produkcyjnym	8	0,43	0,32	-0,11
WSKAŹNIK SYNTETYCZNY		3	0,461	0,543	0,082

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS.

Ocena atrakcyjności inwestycyjnej województw dokonana przez Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową (IBnGR) plasuje województwo śląskie niezmiennie od 2005 roku na najwyższej pozycji wśród innych regionów. Jednocześnie z roku na rok wartość wskaźnika syntetycznego maleje na korzyść województwa mazowieckiego, dolnośląskiego, wielkopolskiego i małopolskiego. Pozycja województwa śląskiego jako lidera wśród reszty województw jest efektem przede wszystkim bardzo dobrej sytuacji w czterech aspektach atrakcyjności inwestycyjnej: zasobach i kosztach pracy, rynku zbytu, infrastruktury gospodarczej i społecznej, przeciętnej sytuacji w zakresie dostępności komunikacyjnej i aktywności województwa wobec inwestorów. Słabą stroną województwa jest bardzo niski poziom bezpieczeństwa powszechnego. Najsilniejszą pozycję zarówno w województwie śląskim, jak i w kraju ma subregion środkowy³, który co roku uzyskuje pierwszą pozycję pod względem atrakcyjności inwestycyjnej podregionów dla działalności przemysłowej, drugą pozycję w kolejnych latach w tym obszarze osiągał subregion zachodni. Przez okres trzech lat, od roku 2005 do 2007, subregion środkowy osiągał drugą lokatę pod względem atrakcyjności inwestycyjnej dla działalności usługowej. W roku 2008 ocena ta uległa pogorszeniu, powodując spadek na pozycję trzecią. Ze względu na atrakcyjność inwestycyjną dla działalności zaawansowanej technologicznie subregion środkowy uzyskiwał w kraju trzecią pozycję w latach 2005-2007, natomiast w 2008 roku jego pozycja pogorszyła się znacząco w stosunku do pozostałych podregionów i osiągnął siódmą lokatę. Stosunkowo wysoką ocenę pod względem atrakcyjności inwestycyjnej dla działalności przemysłowej, usługowej i zaawansowanej technologicznie uzyskiwał w kolejnych latach subregion południowy, chociaż pozycja ta ulega z roku na rok stopniowemu osłabieniu.

---

³ Przestrzenny zakres raportu obejmuje Polskę w podziale na: 16 województw, 54 podregiony (formalnie jest ich 66, ale dla potrzeb raportu podregiony – duże miasta, takie jak: Katowice, Kraków, Łódź, Poznań, Szczecin, Trójmiasto, Warszawa, Wrocław połączono z jednostkami otaczającymi, funkcjonalnie powiązanymi z tymi miastami). Stąd wskazywany w raporcie IBnGR podregion katowicki jest tożsamy z podregionem centralnym (subregionem środkowym) wskazywanym w statystyce jako NTS 3 do 2007 roku. W chwili obecnej w statystyce jako poziom NTS 3 dla byłego podregionu centralnego wskazujemy podregiony: bytomski, gliwicki, katowicki, sosnowiecki i tyski.

Tabela 7. Atrakcyjność inwestycyjna województw 2008.

		Dostępność transportowa		Zasoby i koszty pracy		Rynek zbytu		Infrastr. gosp.		Infrastr. społ.		Bezp. pow.		Aktyw. woj. wobec inw.		Atrakc. inwest. województw	
		Wartość	Ranga	Wartość	Ranga	Wartość	Ranga	Wartość	Ranga	Wartość	Ranga	Wartość	Ranga	Wartość	Ranga	Wartość	Ranga
	Wagi	20		25		15		10		5		5		20			
1	Śląskie	0,46	4	1,45	1	1,31	2	1,41	1	2,18	1	-1,04	16	0,02	8	0,85	1
2	Mazowieckie	0,39	6	-0,26	12	1,73	1	0,72	3	0,33	4	-0,48	12	1,20	3	0,58	2
3	Dolnośląskie	0,49	3	-0,03	7	0,44	5	0,91	2	0,79	3	-0,95	15	1,29	2	0,50	3
4	Wielkopolskie	0,51	2	0,12	4	0,02	6	0,24	4	-0,51	10	0,45	5	1,30	1	0,41	4
5	Małopolskie	0,26	8	0,47	2	0,50	4	0,16	5	1,81	2	-0,15	9	-0,44	11	0,25	5
6	Pomorskie	-0,21	11	-0,17	11	1,05	3	0,07	6	0,22	5	-0,64	14	0,42	4	0,14	6
7	Łódzkie	0,24	9	0,21	3	-0,04	7	-0,35	10	-0,19	7	-0,39	11	0,33	5	0,10	7
8	Zachodniopomorskie	0,45	5	-0,14	10	-0,12	8	-0,36	11	-0,05	6	-0,50	13	0,24	6	0,02	8
9	Lubuskie	0,53	1	-0,12	9	-0,15	10	-0,32	9	-0,70	15	-0,35	10	0,18	7	0,01	9
10	Opolskie	0,30	7	-0,31	14	-0,13	9	-0,01	7	-0,59	13	0,25	7	-0,11	9	-0,08	10
11	Kujawsko-Pomorskie	0,04	10	0,02	5	-0,19	11	-0,51	14	-0,19	8	-0,02	8	-0,69	13	-0,21	11
12	Podkarpackie	-0,68	14	-0,01	6	-1,04	15	-0,08	8	-0,56	12	1,61	1	-0,45	12	-0,34	12
13	Warmińsko-Mazurskie	-0,59	13	-0,35	15	-0,78	13	-0,38	12	-0,45	9	0,40	6	-0,17	10	-0,40	13
14	Świętokrzyskie	-0,34	12	-0,11	8	-1,26	16	-0,54	15	-0,53	11	0,52	3	-1,06	15	-0,55	14
15	Lubelskie	-0,72	15	-0,31	13	-0,97	14	-0,41	13	-0,93	16	0,83	2	-1,00	14	-0,61	15
16	Podlaskie	-1,11	16	-0,45	16	-0,36	12	-0,54	16	-0,63	14	0,46	4	-1,08	16	-0,67	16

Źródło: Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową (IbnGR).

Tabela 8. Atrakcyjność województw – zestawienie wyników z lat 2005-2008.

	Wartość wskaźnika synt. 2005	Pozycja w rankingu 2005	Wartość wskaźnika synt. 2006	Pozycja w rankingu 2006	Wartość wskaźnika synt. 2007	Pozycja w rankingu 2007	Wartość wskaźnika synt. 2008	Pozycja w rankingu 2008	Zmiana pozycji 2008/2007
Śląskie	0,93	1	0,92	1	0,86	1	0,85	1	0
Mazowieckie	0,62	2	0,75	2	0,61	3	0,58	2	+1
Dolnośląskie	0,47	4	0,73	3	0,73	2	0,50	3	-1
Wielkopolskie	0,31	5	0,32	5	0,30	5	0,41	4	+1
Małopolskie	0,49	3	0,35	4	0,31	4	0,25	5	-1
Pomorskie	-0,08	7	0,09	6	0,03	7	0,14	6	+1
Łódzkie	0,04	6	0,01	7	0,09	6	0,10	7	-1
Zachodniopomorskie	-0,09	8	0,01	8	0,03	8	0,02	8	0
Lubuskie	-0,13	10	-0,14	10	-0,06	10	0,01	9	+1
Opolskie	-0,11	9	-0,09	9	0,00	9	-0,08	10	-1
Kujawsko-Pomorskie	-0,31	12	-0,30	11	-0,31	11	-0,21	11	0
Podkarpackie	-0,29	11	-0,45	13	-0,35	12	-0,34	12	0
Warmińsko-Mazurskie	-0,39	13	-0,34	12	-0,38	13	-0,40	13	0
Świętokrzyskie	-0,40	14	-0,54	14	-0,55	14	-0,55	14	0
Lubelskie	-0,49	15	-0,61	15	-0,64	15	-0,61	15	0
Podlaskie	-0,58	16	-0,68	16	-0,69	16	-0,67	16	0

Źródło: Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową (IbnGR).

Na podstawie analizy spójności w przekroju społecznym, ekonomicznym i terytorialnym można zauważyć znaczne zróżnicowania wewnątrzregionalne województwa śląskiego, które w sposób ogólny charakteryzuje poniższa tabela.

Tabela 9. Wybrane wskaźniki spójności społeczno-gospodarczo-terytorialnej województwa śląskiego w 2007 roku.

lp.	Wskaźniki	Woj. śląskie	Subregion północny	Subregion południowy	Subregion środkowy	Subregion zachodni
1.	Saldo migracji międzypowiatowych na pobyt stały [osoby]	-3.578	-147	1.407	-3.523	-1.315
2.	Współczynnik dzietności	1,211	1,173	1,341	1,182	1,238
3.	Współczynnik reprodukcji brutto	0,587	0,562	0,649	0,575	0,600
4.	Wskaźnik obciążenia demograficznego – ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	52,5	55,0	56,4	51,4	51,5
5.	Wskaźnik obciążenia demograficznego – ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	25,1	27,2	25,3	25,3	22,4
6.	Współczynnik skolaryzacji – licea ogólnokształcące (wiek 16-18 lat)	51,05	59,38	47,73	51,98	44,14
7.	Współczynnik skolaryzacji – szkoły zawodowe i ogólnozawodowe (wiek 16-18 lat)	46,45	43,47	48,79	46,57	45,92
8.	Współczynnik skolaryzacji – zasadnicze szkoły zawodowe (wiek 16-18 lat)	14,15	11,86	15,24	12,91	19,83
9.	Liczba studentów na 10 tys. ludności	436,7	583,4	321,4	505,7	124,5
10.	Liczba absolwentów szkół wyższych na 10 tys. ludności	92,7	137,2	78,2	103,1	23,9
11.	Liczba szkół wyższych	44	6	9	28	1
12.	Liczba komunalnych i przemysłowych oczyszczalni ścieków	399	47	65	244	43
13.	Odsetek ludności obsługiwanej przez oczyszczalnie miejskie i wiejskie	69,2	57,1	59,2	75,8	60,3
14.	Zmieszane odpady zebrane w ciągu roku [t]	1.302.359,20	118.443,08	133.189,97	886.799,10	163.927,05
15.	Zakłady stacjonarne pomocy społecznej	78	4	16	48	10
16.	Łóżka w szpitalach ogólnych na 10 tys. ludności	56,3	42,1	58,8	61,3	43,5
17.	Liczba ludności na 1 miejsce w kinach stałych	121,5	175,4	211,6	110,5	97,4
18.	Liczba komputerów w szkole ogółem	37.040	4.893	5.733	20.236	6.178
19.	Odsetek komputerów w szkole z połączeniem do Internetu w ogólnej liczbie komputerów	85,1	84,2	81,4	86,2	85,7
20.	Długość tras komunikacyjnych autobusowych w km	4.528	272	353	3.200	703
21.	Długość tras komunikacyjnych tramwajowych w km	209	9	0	200	0
22.	Długość tras komunikacyjnych trolejbusowych w km	23	0	0	23	0
23.	Podmioty gospodarki narodowej	918	869	1.032	945	727

lp.	Wskaźniki	Woj. śląskie	Subregion północny	Subregion południowy	Subregion środkowy	Subregion zachodni
	zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności					
24.	Podmioty gospodarki narodowej nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności	66	75	77	65	53
25.	Produkcja sprzedana przemysłu na 1 mieszkańca	32.357,0	24.844,0	50.668,0	32.812,0	17.993,0
26.	PKB na 1 mieszkańca	32.761	26.275	29.808	35.908	27.179
27.	Wartość dodana brutto [mln zł]	133.621	12.275	16.927	89.248	15.171
28.	Udział bezrobotnych zarejestrowanych do ludności w wieku produkcyjnym	5,4	7,2	4,3	5,6	4,4
29.	Powierzchnia obszarów prawnie chronionych [ha]	272.480,50	57.855,80	94.439,40	82.174,80	38.010,50
30.	Korzystający z instalacji wodociągowej w % ogółu ludności	93,2	89,9	75,6	97,4	95,0
31.	Korzystający z instalacji kanalizacyjnej w % ogółu ludności	68,1	55,8	50,8	76,5	58,3
32.	Korzystający z instalacji gazowej w % ogółu ludności	61,7	42,4	62,8	67,0	53,0
33.	Powierzchnia użytkowa nowych budynków niemieszkalnych na 1.000 mieszkańców [m ²]	238,1	176,7	199,2	235,2	342,0
34.	Mieszkania oddane do użytkowania na 10 tys. ludności	22,5	27,4	46,5	16,5	20,4
35.	Liczba obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego sporządzonych na podst. ustawy z dnia 27 marca 2003 r.	785	120	96	407	162
36.	Liczba pow. gminy objęta obowiązującym miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego sporządzonym na podst. ustawy z dnia 27 marca 2003 r. w ha	402.474	76.079	73.124	183.088	70.183
37.	Liczba obiektów zbiorowego zakwaterowania	394	30	203	133	28
				Wartość minimalna	Wartość maksymalna	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych, GUS.

Uzupełnienie diagnozy w obszarach: środowisko naturalne, rozwój technologiczny, rozwój kultury i turystyki, współpraca terytorialna, rozwój przestrzeni publicznych i mieszkalnictwa, rozwój regionalnych usług publicznych i społecznych oraz metropolizacja, znajduje się w aneksie nr 1.

W aneksie nr 2 znajdują się zidentyfikowane prognozowane tendencje oraz scenariusze rozwoju województwa śląskiego w ww. obszarach.

2. WIZJA

Wiodące idee rozwoju

Procesy rozwoju województwa śląskiego są ściśle związane z europejską polityką spójności oraz przeobrażeniami Unii Europejskiej, które są determinowane zachodzącymi zmianami społeczno-gospodarczymi w skali globalnej. Globalizacja i związane z nią zmiany w międzynarodowym podziale pracy, wzrastające znaczenie sektora usług i tworzenia technologii, pogarszająca się sytuacja demograficzna Europy, w tym również województwa śląskiego, przy jednocześnie wzrastającym poziomie urbanizacji i rosnącym znaczeniu miast w gospodarkach regionalnych, wzrastająca presja energetyczna w powiązaniu z wymogami środowiska naturalnego oraz zagrożenia związane ze zmianami klimatycznymi to najważniejsze trendy kształtujące procesy rozwoju regionu oraz tworzenia jego pozycji konkurencyjnej w skali krajowej i międzynarodowej.

Dbając o zrównoważony i harmonijny rozwój województwa śląskiego, należy dążyć do jak najlepszego wykorzystania pozytywnych tendencji zmian oraz przeciwdziałania niekorzystnym zjawiskom, tak by stworzyć warunki dla rozwoju mieszkańców, przedsiębiorstw i organizacji w globalnej konkurencji.

Opierając rozwój województwa na jego relacjach z otoczeniem oraz budowaniu jego pozycji w układzie europejskim, a także dążąc do równoważenia funkcji wewnętrznych regionu w procesie jego rozwoju, można wyznaczyć wartości tworzące i kształtujące jego przyszłość.

Województwo śląskie posiada cenne i trwałe wartości wymagające podtrzymania, wśród których najistotniejsze to: więzi międzypokoleniowe, rodzinne, aspiracje życiowe i zawodowe społeczności, etos pracy, aktywność i przedsiębiorczość młodych ludzi, wysokie poczucie przynależności i identyfikacji z „małymi ojczyznami” w warunkach globalnej transgraniczności, dziedzictwo duchowe i materialne regionu.

Dla harmonijnego i zrównoważonego rozwoju województwa śląskiego niezbędna jest także zmiana strategiczna dotycząca wartości tzw. zaprzeczonych, czyli takich, które wymagają podjęcia działań zmierzających do usunięcia barier. Do tego typu wartości wpływających na kształt województwa śląskiego zaliczyć należy: niewystarczającą spójność i integralność terytorialną regionu, słabą integrację systemu transportu i komunikacji, duże zróżnicowanie w dostępności do infrastruktury, postawy zachowawcze, roszczeniowe i ksenofobiczne niektórych grup społeczno-zawodowych i społeczności lokalnych, wykluczenie społeczne, w tym „wykluczenie cyfrowe” oraz bariery mentalne i postawy pasywne w dążeniu do nowoczesności.

Niezwykle istotny będzie także rozwój nowych i cennych dla przyszłości województwa śląskiego wartości, takich jak integracja społeczna, postawy kreatywne i innowacyjne, umiejętność działania w sieciach współpracy w oparciu o zasady partnerstwa i otwartości. Tworzeniu silnego i nowoczesnego regionu służyć będzie także organizowanie znaczących wydarzeń, w tym kulturalnych, artystycznych i naukowych o randze europejskiej oraz stworzenie nowych przestrzeni i obiektów kultury wysokiej, turystyki i rekreacji, co stanowić będzie czynnik promujący województwo i wpłynie na tworzenie i ugruntowanie pozytywnego wizerunku województwa w świadomości Europejczyków.

Wizja województwa śląskiego w roku 2020

Województwo śląskie będzie regionem zapewniającym dostęp do usług publicznych o wysokim standardzie, o nowoczesnej i zaawansowanej technologicznie gospodarce oraz istotnym partnerem w procesie rozwoju Europy.

Osiągnięcie tak nakreślonej wizji rozwoju poprzez wykorzystanie i wzmocnienie posiadanych pozytywnych wartości, usuwanie barier rozwojowych oraz kreowanie nowych wartości oznacza, iż województwo śląskie będzie regionem:

- stwarzającym szanse rozwojowe mieszkańcom, dającym poczucie bezpieczeństwa publicznego, zdrowotnego i socjalnego;
- którego mieszkańców cechuje otwartość, tolerancja, solidaryzm społeczny, przedsiębiorczość, wysokie kompetencje, zdolność adaptacyjna i kreacyjna, mobilność zawodowa, ugruntowana tożsamość kulturowa i wysoki stopień identyfikacji z regionem;
- o dobrze rozwiniętym i dostępnym systemie szkolnictwa na wszystkich poziomach, zapewniającym wysoką jakość kształcenia i dostosowanym do potrzeb rynku pracy;
- o efektywnym i innowacyjnym systemie kształcenia ustawicznego, zorientowanym na różne środowiska i zaspokajającym oczekiwania różnych grup wiekowych ludności oraz aktywnym systemie przekwalifikowań zawodowych zwiększającym mobilność zawodową;
- o ugruntowanym, pozytywnym wizerunku funkcjonującym w świadomości Europejczyków,
- otwartym na współpracę zarówno w skali krajowej, jak i międzynarodowej, w tym w ramach euroregionów;
- organizującym procesy rozwojowe i skuteczną współpracę społeczności lokalnych w dobrze zorganizowanych i ukształtowanych w wymiarze administracyjno-gospodarczym obszarach polityki rozwoju, kreującym i wspierającym rozwój funkcji metropolitalnych w aglomeracjach miejskich;
- w którym nowoczesna gospodarka, rozwój przedsiębiorczości, edukacji i kultury zapewniają utrzymanie pozycji jednego z kilku centrów rozwoju cywilizacyjnego Polski i Europy;
- opartym na wiedzy, kreatywnym i innowacyjnym, o dużej koncentracji aktywności w dziedzinie badawczo-rozwojowej, zaawansowanych technologii, tworzącym i absorbującym liczące się w skali międzynarodowej innowacje, dysponującym dużym potencjałem wysoko wykwalifikowanej kadry naukowo-badawczej, otwartym na współpracę z otoczeniem europejskim i światowym;
- rozwijającym nowe produkty przy wykorzystaniu dorobku innowacyjnego i wynalazczego regionu oraz zdolności do komercjalizacji technik i rozwiązań innowacyjnych;
- o zdywersyfikowanej nowoczesnej strukturze gospodarczej, wydatnie przyczyniającej się do wzrostu gospodarczego kraju, m.in. odgrywającym czołową rolę w jego systemie energetycznym dzięki swoim tradycyjnym przemysłom oraz posiadającym silny sektor przedsiębiorstw, w tym MŚP, charakteryzujący się licznymi powiązaniami z międzynarodowymi koncernami;
- o rozbudowanej i zmodernizowanej infrastrukturze, włączonym w transeuropejskie systemy infrastrukturalne – zwłaszcza transportowo-logistyczne, energetyczne, komunikacyjne i informacyjne;
- „czystym” we wszystkich składnikach środowiska naturalnego, zapewniającym zachowanie bioróżnorodności obszarów, stwarzającym warunki do zdrowego życia i realizującym zasady zrównoważonego rozwoju;
- o dużych walorach przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych, a także turystyczno-rekreacyjnych, z różnorodną ofertą spędzania czasu wolnego.

Uczestnicy i organizacja procesów rozwoju

Głównymi beneficjentami rozwoju województwa śląskiego są mieszkańcy regionu, których cechuje otwartość, tolerancja, solidaryzm społeczny. Władze publiczne, mając na uwadze rozwój rodziny, tworzą odpowiednie warunki pracy, mieszkania i wypoczynku, zapewniają dostęp do usług publicznych o wysokim standardzie. Województwo śląskie jest regionem otwartym na otoczenie, atrakcyjnym dla przedsiębiorców i inwestorów, a poprzez rozbudowaną infrastrukturę turystyczną i kulturalną oraz bogate walory przyrodnicze i kulturowe atrakcyjnym także dla turystów.

Województwo śląskie jest regionem o wysokim potencjale rozwojowym, rozwiązującym swoje najważniejsze problemy i przełamującym bariery. Opierając rozwój na relacjach z otoczeniem oraz budowie silnej pozycji w zjednoczonej Europie, a także dążąc do równoważenia funkcji wewnętrznych i budowy spójności regionalnej, województwo śląskie organizuje procesy rozwoju, kładąc nacisk na współpracę i współudział społeczności lokalnych w dobrze zorganizowanych i ukształtowanych w wymiarze organizacyjno-gospodarczym obszarach polityki rozwoju. Dzięki temu województwo śląskie jest regionem otwartym na współpracę zarówno w skali krajowej, jak i międzynarodowej, w tym w ramach euroregionów.

Powodzenie realizacji planowanych działań oraz osiągnięcie wyznaczonej wizji zależało będzie w głównej mierze od wewnątrzregionalnej organizacji procesów rozwojowych oraz skutecznej współpracy gmin i powiatów, a także wspierania policentrycznego rozwoju struktury osadniczej regionu. Rozwój współpracy na poziomie lokalnym zwiększy możliwości wykorzystania szans płynących z otoczenia, jednocześnie pozwoli na wdrożenie polityki przestrzennej. Dlatego celowe jest organizowanie procesów rozwojowych na poziomie lokalnym w ramach czterech zidentyfikowanych obszarów polityki rozwoju, tj.:

- Środkowego obszaru polityki rozwoju⁴ – będącego obszarem metropolitalnym o znaczeniu europejskim, którego centralną składową jest Aglomeracja Górnośląska (Górnośląski Związek Metropolitalny) z takimi miastami jak: Katowice, Bytom, Chorzów, Dąbrowa Górnicza, Gliwice, Jaworzno, Mysłowice, Piekary Śląskie, Ruda Śląska, Siemianowice Śląskie, Sosnowiec, Świętochłowice, Tychy, Zabrze, stanowiącym ośrodek organizacji usług publicznych o zasięgu europejskim i krajowym. Obszar ten będzie charakteryzował się zrównoważonym wyskalowaniem funkcji rozwoju cywilizacyjnego i gospodarczego, nowoczesną i innowacyjną gospodarką z dużą liczbą przedsiębiorstw wysokich technologii oraz koncentracją sfery usług, zapewniających wysoką pozycję konkurencyjną regionu w skali globalnej oraz o dobrze rozwiniętych związkach z atrakcyjnym otoczeniem miejskim i wiejskim. Dobrze rozwinięte funkcje metropolitalne, w tym silny ośrodek związany z nauką i kulturą, zapewnią mu wysoką pozycję konkurencyjną w skali kraju i Europy, w tym wysoką atrakcyjność dla inwestorów zewnętrznych. Będzie to obszar o dobrze funkcjonującym wewnętrznym systemie transportowym i dostępny poprzez różne formy transportu z ośrodków metropolitalnych Europy i świata oraz ośrodków rozwoju cywilizacyjnego kraju. W otoczeniu centrum metropolii zachowane zostaną walory przestrzenne o naturalnym krajobrazie, w tym wielkie kompozycje lublinieckie, kozielsko-jaworznickie, jurajskie. Obszar będzie przyjaznym środowiskiem zamieszkania i pracy dla ponad 3 milionów ludzi.
- Północnego obszaru polityki rozwoju, zorganizowanego wokół Częstochowy (Aglomeracji Częstochowskiej), będącej ośrodkiem organizacji usług publicznych o znaczeniu krajowym.

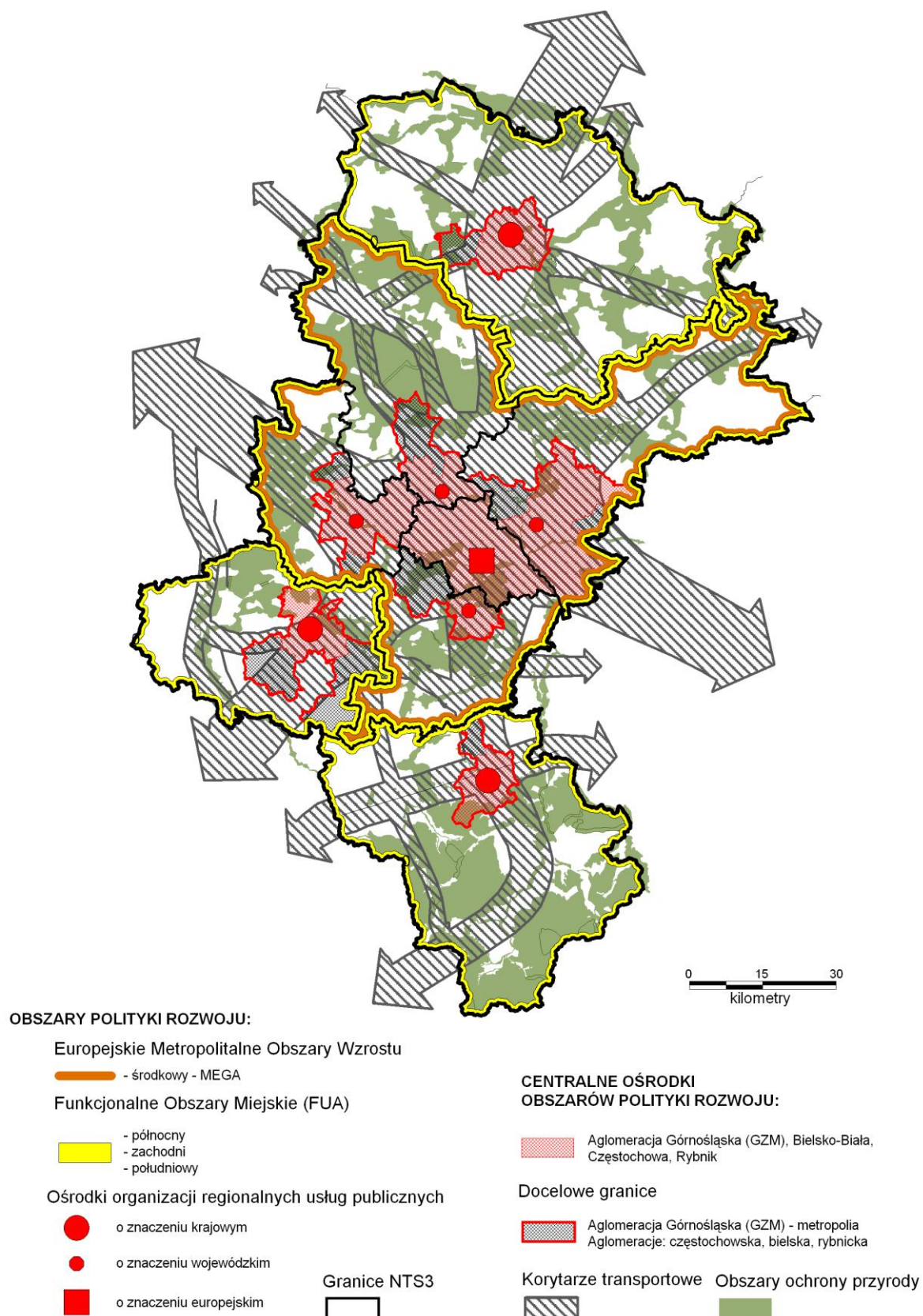
⁴ Obszar ten złożony jest z pięciu jednostek typu NTS 3 (podregiony katowicki, tyski, sosnowiecki, bytomski, gliwicki), jednak ze względu na potrzebę dalszej integracji i rozwoju Górnośląskiego Związku Metropolitalnego (Aglomeracji Górnośląskiej) i kreacji na jej obszarze funkcji metropolitalnych konieczne jest organizowanie współpracy w ramach jednego obszaru współpracy.

Dalszy rozwój ośrodka zwiększy atrakcyjność całego obszaru. Funkcje edukacyjne, kulturowe związane z regionalnymi usługami publicznymi Częstochowy zostaną rozwinięte dla wzmocnienia rozwoju przedsiębiorczości, w tym sektora małych i średnich przedsiębiorstw, turystyki, w tym obsługi światowego centrum pielgrzymkowego Jasnej Góry, oraz poprawy jakości życia i poprawy dostępności do usług publicznych na terenach otaczających Częstochowę. Powinien nastąpić także rozwój funkcji rekreacyjnych oraz rolniczych tego obszaru.

- Południowego obszaru polityki rozwoju – zorganizowanego wokół Bielska-Białej (Aglomeracji Bielskiej), będącego ośrodkiem organizacji usług publicznych o znaczeniu krajowym, który z innymi miastami obszaru powiązany jest międzyregionalną i regionalną siecią transportową. Dzięki swojej „żywołności” i rozwiniętej przedsiębiorczości, przez poprawę dostępności komunikacyjnej, stanie się ośrodkiem ekologicznie bezpiecznego i nowoczesnego przemysłu, edukacji i konkurencyjnym centrum turystyki i rekreacji w obszarze Polski południowej, z dobrze chronionym krajobrazem i rozwiniętą siecią instytucji usług publicznych. Dodatkowym walorem obszaru jest jego położenie na styku granic trzech państw: Polski, Czech i Słowacji, co znacząco wpływa na rozwój współpracy transgranicznej.
- Zachodniego obszaru polityki rozwoju – zorganizowanego wokół Rybnika (Aglomeracji Rybnickiej), będącego ośrodkiem organizacji usług publicznych o znaczeniu krajowym, o zróżnicowanej nowoczesnej strukturze gospodarczej z ograniczonym wydobyciem węgla kamiennego, dobrze rozwiniętej sieci małych i średnich przedsiębiorstw o profilu usługowym i wytwórczym, jak również rozwijającym się obszarem szkolnictwa wyższego. Poprzez budowę autostrady A1 i towarzyszącej jej sieci dróg uzyska nowy impuls do współpracy z regionami południowych sąsiadów. Nowego znaczenia nabiorą w nim aktywności gospodarcze związane z zagospodarowaniem doliny Odry oraz Cysterskich Kompozycji Krajobrazowych Rud Wielkich.

Integracja przestrzenna, realizowana m.in. poprzez budowę sieci transportowej i komunikacyjnej, w tym autostrad, dróg ekspresowych, a także dróg wojewódzkich i powiatowych oraz zmodernizowanych sieci kolejowych i ożywiona współpraca dużych miast doprowadzi do podniesienia pozycji konkurencyjnej regionu, dzięki czemu województwo śląskie ma szansę stać się ważnym ośrodkiem rozwoju Europy.

Mapa 7. Wizja rozwoju województwa śląskiego.

Źródło: Opracowanie własne.

Osiągnięcie wizji wymaga skoncentrowania działań prowadzonych w regionie w trzech priorytetach:

- (A) Województwo śląskie regionem nowej gospodarki kreującym i skutecznie absorbującym technologie,
- (B) Województwo śląskie regionem o powszechnej dostępności do regionalnych usług publicznych o wysokim standardzie,
- (C) Województwo śląskie znaczącym partnerem kreacji kultury, nauki i przestrzeni europejskiej.

Dziedziny wsparcia i wyzwania polityki rozwoju województwa śląskiego

W wyniku odniesienia wizji rozwoju województwa śląskiego do rezultatów przeprowadzonej analizy jego stanu oraz na podstawie trendów, prognoz i wyzwań determinujących kierunki rozwoju polityki europejskiej, krajowej i regionalnej, wyznaczono następujące dziedziny wsparcia, umożliwiające osiągnięcie zamierzonej wizji i zarysowanych priorytetów.

W obrębie priorytetu A: Województwo śląskie regionem nowej gospodarki kreującym i skutecznie absorbującym technologie, wyzwaniami strategicznymi województwa śląskiego są:

- w dziedzinie wsparcia *Usługi społeczeństwa wiedzy*
rozwijanie kompetencji i wykształcenia mieszkańców umożliwiających wdrożenie usług zaawansowanych, tworzących warunki dla gospodarki wiedzy, przepływów informacji, przyciąganie inwestorów zewnętrznych, lokalizacje firm oraz internacjonalizacje przedsiębiorstw w powiązaniu z konwersją sektora B+R, promocja i tworzenie warunków do rozwoju kształcenia przez całe życie, aktywizującego zawodowo mieszkańców regionu;
- w dziedzinie wsparcia *Infrastruktura nowej gospodarki*
rozbudowa infrastruktury przedsiębiorczości technologicznej, w tym obszarów inwestycyjnych oraz parków technologicznych, naukowych i przemysłowych, platform i inkubatorów technologicznych jako narzędzi ułatwiających dostęp nowo powstającym innowacyjnym przedsiębiorstwom do transmisji wiedzy kreowanej, w tym w sektorze B+R oraz ułatwiającej wprowadzenie produktów na Jednolity Rynek Europejski, zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego i efektywności energetycznej oraz rozbudowy sieci telekomunikacyjnej i informatycznej;
- w dziedzinie wsparcia *Innowacje technologiczne*
wzmacnianie kapitału kreatywnego województwa i uczestnictwa osób, zespołów instytucji naukowych z województwa śląskiego w kształtowaniu europejskiej przestrzeni badawczej dla wzrostu gospodarczego regionu, wspieranie przedsiębiorczości oraz tworzenia i implementacji nowych technologii do przedsiębiorstw oraz unowocześnianie i wsparcie przemian sektorów tradycyjnych i rolnictwa.

W obrębie priorytetu B: Województwo śląskie regionem powszechnej dostępności do regionalnych usług publicznych o wysokim standardzie, wyzwaniami strategicznymi województwa śląskiego są:

- w dziedzinie wsparcia *Usługi społeczne*
zmiana standardu i dostępu do regionalnych usług zdrowotnych i społecznych, uwzględniających potrzeby mieszkańców, w tym potrzebę bezpieczeństwa zdrowotnego, socjalnego i publicznego

oraz tworzenie warunków do rozwoju przestrzeni i usług upowszechniających aktywny styl życia i rozwój społeczeństwa obywatelskiego;

- w dziedzinie wsparcia *Usługi i infrastruktura bezpieczeństwa ekologicznego* rozbudowa i budowa infrastruktury ryzyka środowiskowego w warunkach zmian klimatycznych i presji społecznej na regenerację środowiska naturalnego, jego zasobów i komponentów, rewitalizacja terenów zdegradowanych, w tym przemysłowych oraz zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego mieszkańcom województwa poprzez rozwijanie usług i transfer technologii ochrony środowiska;
- w dziedzinie wsparcia *Mieszkalnictwo, regionalne przestrzenie publiczne i turystyka* stworzenie warunków rozwoju mieszkalnictwa oraz wzrost atrakcyjności przestrzeni publicznych i odnowa dzielnic mieszkaniowych, podlegających społecznemu wykluczeniu i degradacji środowiskowej, w przeszłości funkcjonalnie i przestrzennie powiązanych z restrukturyzowanymi czy zlikwidowanymi dużymi przedsiębiorstwami przemysłowymi, wsparcie rozwoju ośrodków wiejskich, podniesienie atrakcyjności turystycznej regionu oraz rozwój infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej.

W obrębie priorytetu C: Województwo śląskie znaczącym partnerem kreacji kultury, nauki i przestrzeni europejskiej, wyzwaniami strategicznymi województwa śląskiego są:

- w dziedzinie wsparcia *Infrastruktura metropolitalna* zintegrowanie układu transeuropejskiej sieci transportowej (TEN-T) z metropolitalnym i aglomeracyjnym układem komunikacyjnym, w szczególności połączeń wewnętrznych obszaru metropolitalnego Aglomeracji Górnośląskiej oraz funkcjonalnych obszarów miejskich Częstochowy, Bielska-Białej i Rybnika i połączeń między nimi, w tym budowa nowego układu szynowego z wykorzystaniem technologii lekkich kolei, rewitalizacji terenów transportu kolejowego oraz ukształtowanie nowych źródeł generowania ruchu transportu pasażerskiego związanych z powstającymi strefami biznesowymi, koncentracją instytucji nauki i szkolnictwa wyższego oraz węzłów transportowo-komunikacyjnych;
- w dziedzinie wsparcia *Partnerstwo regionalne i międzynarodowe* wspieranie instytucji i form współpracy sieciowej miast, w tym miast Górnośląskiego Związku Metropolitalnego, z Krakowem, Wrocławiem i Ostrawą oraz Opolem, Łodzią i Kielcami, jak również rozwój współpracy z partnerami europejskimi oraz kreowanie pozytywnego wizerunku województwa zarówno w kraju, jak i za granicą;
- w dziedzinie wsparcia *Kultura wysoka, nauka, turystyka kulturowa* zniesienie barier dostępu do obiektów infrastruktury kultury wysokiej, w tym obiektów kultury o funkcjach narodowych, przy wzrastającym uczestnictwie znacznej części społeczności regionalnej w wydarzeniach kulturalnych i wzrastającej sile potencjału oraz aktywności środowisk twórczych regionu, realizujących swoje aspiracje zawodowe w innych ośrodkach metropolitalnych o znaczeniu krajowym i międzynarodowym, ponadto wykreowanie silnego ośrodka szkolnictwa wyższego wpisującego się w międzynarodowe sieci współpracy międzyuczelnianej.

3. BILANS STRATEGICZNY REGIONU – SWOT

Na podstawie opisu sytuacji społeczno-gospodarczej oraz analizy programów i strategii opracowanych w województwie śląskim, a także uwzględniając główne trendy i kierunki europejskiej oraz krajowej polityki rozwoju, przeprowadzono analizę SWOT.

MOCNE STRONY – SIŁY	SŁABE STRONY – SŁABOŚCI
<ul style="list-style-type: none"> • Zdywersyfikowana struktura gospodarki, • Znacząca pozycja przemysłu elektromaszynowego, informatycznego, energetyki oraz przemysłu motoryzacyjnego, • Największy w kraju ośrodek produkcji energii elektrycznej, • Tranzytowe położenie województwa śląskiego w strefie nadgranicznej wzdłuż międzynarodowych szlaków komunikacyjnych i transportowych, • Zdywersyfikowany system połączeń transportowych, łączący region z rynkami zagranicznymi, w tym: Międzynarodowy Port Lotniczy „Katowice” w Pyrzowicach, szerokotorowa linia kolejowa LHS z punktem przeładunkowym w Sławkowie, Kanał Gliwicki na rzece Odrze i węzeł autostrad A1 i A4, • Duża koncentracja bezpośrednich inwestycji zagranicznych, • Duży rynek konsumencki (blisko 4,7 mln ludzi), • Policentryczność sieci osadniczej regionu, złożonej z aglomeracji miejskich oraz licznej grupy dużych i średnich miast, • Duża powierzchnia terenów inwestycyjnych w ramach KSSE i parków przemysłowo-technologicznych, • Rozwinięta działalność wystawiennicza, np. Expo Silesia, • Gęsta sieć infrastruktury komunalnej, • Intensyfikacja współpracy w ramach Górnośląskiego Związku Metropolitalnego i wzmacnianie potencjału subregionów, • Duża liczba różnorodnych placówek i instytucji kulturalnych (teatry, opera, filharmonia, kina, galerie sztuki, muzea), • Drugi pod względem wielkości ośrodki naukowo-dydaktyczny w kraju, • Wysoka jakość specjalistycznych usług medycznych w ramach rozwiniętej sieci placówek służby zdrowia, • Sektorowe sieci współpracy i struktury wspierające w województwie śląskim, w tym m.in.: Śląska Sieć Wyrobów Medycznych, Śląski Klaster Wodny, Innowacyjny Śląski Klaster Czystych Technologii Węglowych, 	<ul style="list-style-type: none"> • Duży udział sektora wydobywczego z niezakończonymi procesami przekształceń strukturalnych, • Niekorzystne tendencje demograficzne (ujemny przyrost naturalny, ujemne saldo migracji, rosnący wskaźnik starzenia się społeczeństwa), • Niski poziom aktywności zawodowej, • Brak central instytucji międzynarodowych, • Niska jakość przestrzeni publicznych i standardów mieszkaniowych obniżająca warunki życia, • Brak systemowych rozwiązań w zakresie transportu publicznego – słaba dostępność i szybkość przemieszczania się, • Mała integracja wewnątrzregionalna, • Brak skonsolidowanych kampusów akademickich, • Odpływ wysoko wykwalifikowanych kadr, • Niska wartość wydatków na B+R w relacji do PKB województwa, • Niski stopień współpracy pomiędzy sferą B+R i przedsiębiorstwami, • Niewystarczająca promocja regionu jako potencjalnego miejsca lokalizacji europejskich ośrodków naukowych, • Ograniczone możliwości uczestnictwa mieszkańców w kulturze wysokiej, wynikające m.in. z barier organizacyjnych i funkcjonalnych usług i przestrzeni publicznych, • Brak integracji systemu informacji kulturalnej i turystycznej oraz nieumiejętność wykorzystania nowoczesnej promocji kultury wysokiej, • Zły stan techniczny obiektów kultury i ich wyposażenia (w tym zbyt mało wielofunkcyjnych i nowoczesnych sal oraz prestiżowych obiektów), • Mała liczba wydarzeń o ogólnopolskim i europejskim charakterze, umożliwiających prezentację twórczości artystycznej oraz dziedzictwa kulturowego regionu, jego tradycji i obyczaju, • Niedostosowany do standardów europejskich poziom obiektów kongresowo-

<ul style="list-style-type: none"> • Różnorodność kulturowa regionu, mocno ugruntowane poczucie tożsamości społeczności lokalnych, etos pracy, • Zróżnicowana i bogata oferta turystyczna, • Duża koncentracja wysoko wykwalifikowanej kadry naukowo-technicznej (technicznej, ekonomicznej, medycznej) sektora B+R, • Współpraca jednostek sektora B+R z ośrodkami w kraju i za granicą, • Wysoki udział firm wprowadzających nowe rozwiązania w zakresie produktu, metod produkcji lub organizacji, • Wysoki poziom nakładów na B+R w sektorze przedsiębiorstw w odniesieniu do średniej krajowej, • Bogate zasoby kadrowe zaangażowane w rozwój kultury, a także duży potencjał środowisk twórczych, • Wysoki poziom edukacji artystycznej, • Unikatowe w skali europejskiej zabytki przemysłowe oraz zabytki architektury modernistycznej i drewnianej, • Atrakcyjne warunki krajobrazowo-przyrodnicze oraz bogate i zróżnicowane dziedzictwo kulturowe sprzyjające rozwojowi różnych form turystyki i wypoczynku, • Intensywna współpraca w ramach euroregionów ze Słowacją i Czechami, • Rozbudowana współpraca międzyregionalna i międzynarodowa (liczne porozumienia, udział w pracach organizacji międzynarodowych, uczestnictwo w projektach współfinansowanych ze środków UE), • Udział w pracach organizacji międzynarodowych, działalność Biura Regionalnego Województwa Śląskiego w Brukseli, • Duży potencjał organizacji pozarządowych działających w obszarze pomocy społecznej, • Występowanie na obszarze województwa dużych, zwartych ekosystemów leśnych, • Występowanie obszarów o bardzo korzystnych warunkach do rozwoju produkcji rolniczej i dla rozwoju rolnictwa ekologicznego. 	<p>wystawienniczych, urządzeń rekreacyjnych i infrastruktury towarzyszącej, w tym turystycznej,</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ograniczone możliwości alternatywnego spędzania czasu w ramach oferty turystycznej, • Niski udział technologii informatycznych i telekomunikacyjnych w usługach, • Wysoki wskaźnik zachorowalności i umieralności, • Brak właściwego zagospodarowania czasu wolnego dzieci i młodzieży ze względu na niską dostępność do obiektów sportowych, • Niedopasowanie struktury infrastruktury społecznej do zmian demograficznych, • Zróżnicowanie dostępu do kształcenia mieszkańców miast i obszarów wiejskich, w tym zbyt niski poziom wykształcenia ludności wiejskiej, • Nasilanie się zjawisk przestępczości i patologii społecznych na obszarach dużych miast, niskie poczucie bezpieczeństwa wśród mieszkańców województwa, • Degradacja starych dzielnic przemysłowych i centrów miast wymagających rewitalizacji, • Brak spójnego regionalnego planu rewitalizacji obszarów zdegradowanych, • Bariery urbanistyczne i architektoniczne uniemożliwiające mobilność osób niepełnosprawnych oraz niedostosowanie środków transportu i komunikacji do potrzeb osób niepełnosprawnych, • Zły stan techniczny i niedoinwestowanie infrastruktury komunikacyjnej, telekomunikacyjnej i środowiskowej, • Niedrożność systemu transportowego i niespójność układu komunikacyjnego, • Wysoki poziom niskiej emisji, miejscowe i okresowe wysokie stężenie pyłów i zanieczyszczeń gazowych, wysoki poziom hałasu, • Nagromadzenie znacznych ilości odpadów przemysłowych i odpadów niebezpiecznych oraz znikomy stopień ich recyklingu, • Nadmierne zanieczyszczenie wód i wysoki stopień antropopresji, • Brak racjonalnej polityki w zakresie gospodarki zasobami wodnymi, • Niewielki udział energii wytwarzanej ze źródeł odnawialnych, • Niski poziom absorpcji w rolnictwie środków z programów rolnośrodowiskowych, • Degradacja infrastruktury, zabudowy i środowiska w następstwie eksploatacji górniczej, • Niski poziom efektywności, skoordynowania
---	---

	i zharmonizowania działań na rzecz integracji z regionami przygranicznymi.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • Postępujący proces metropolizacji przestrzeni europejskiej, a także jej policentryczności i rosnące znaczenie polityki miejskiej w politykach rozwoju, • Wzrost znaczenia polityki spójności UE, • Rosnący potencjał regionalnych instytucji wsparcia biznesu oraz ich wpływ na rozwój gospodarczy, • Rozwój gospodarki opartej na wiedzy, • Wzrastające zapotrzebowanie na nowe technologie w związku z przyjęciem pakietu klimatycznego i występującym kryzysem energetycznym, • Rozwój e-usług i nowoczesnych rozwiązań informatycznych, • Wzrastające wymagania w stosunku do jakości przestrzeni publicznej (ład i estetyka), • Wzrost poziomu wykształcenia, • Zmiana wizerunku regionu, • Zwiększenie znaczenia turystyki jako istotnego czynnika restrukturyzacji i aktywizacji gospodarczej, • Rozwój ruchu lotniczego, w tym międzynarodowych i krajowych połączeń lotniczych, zwłaszcza ze strony tzw. tanich przewoźników, • Włączenie regionu w transeuropejskie systemy transportowe i telekomunikacyjne (sieci TEN-T), • Rozwój współpracy transgranicznej oraz międzyregionalnej ze szczególnym uwzględnieniem współpracy w ramach pasa południowego (Kraków – GZM – Wrocław), • Rozwój badań i ośrodków edukacji interdyscyplinarnej oraz ich wsparcie finansowe, • Dostępność funduszy strukturalnych przeznaczonych na rozwój zasobów ludzkich, • Organizacja mistrzostw Europy w piłce nożnej Euro 2012 i innych imprez sportowych oraz artystycznych o znaczeniu międzynarodowym, • Wzrastająca świadomość ekologiczna społeczeństwa, • Wspólna polityka rolna UE, kładąca nacisk na rozwój obszarów wiejskich i restrukturyzację sektora rolno-spożywczego, • Rozwój społeczeństwa obywatelskiego, • Rozwój turystyki i agroturystyki jako alternatywnych form zatrudnienia na obszarach rolniczych, • Dostępność funduszy strukturalnych na rozwój zrównoważonego rolnictwa, 	<ul style="list-style-type: none"> • Spadek zainteresowania przedsiębiorstw zagranicznych inwestycjami w Europie Środkowej, • Opóźnienia w tworzeniu krajowych ram prawnych dla funkcjonowania aglomeracji i niezgodność planowanych zapisów prawnych z oczekiwaniami społeczności tworzącej aglomerację, • Rozwój konkurencyjnych obszarów metropolitalnych, wysoka pozycja konkurencyjna metropolii Warszawy, Krakowa, Trójmiasta, Poznania, Wrocławia, Łodzi i Ostrawy, • Dekoniunktura wywołana kryzysem gospodarczym na rynkach światowych, • Peryferyzacja regionu w stosunku do ośrodka stołecznego kraju, • Ograniczona skuteczność rządowych programów restrukturyzacji sektorów gospodarczych, • Niewystarczające działania restrukturyzacyjne w sektorze rolnictwa wobec silnej konkurencji z zewnątrz, • Przyjmowanie przez społeczeństwo modelu kultury „domowej”, co ma swoje odzwierciedlenie w ignorowaniu oferty instytucji kultury ze względu na łatwość dostępu do produktów kultury za pośrednictwem Internetu, telewizji, kina domowego itd., • Brak rozwiązań systemowych w zakresie ochrony zdrowia, • Opóźnienia w realizacji krajowego programu budowy autostrad i dróg ekspresowych, • Wzrastająca kongestia ruchu i niewydolności systemu transportowego oraz związane z tym zanieczyszczenie środowiska i hałas, • Wzrost transgranicznych zanieczyszczeń wód i powietrza, • Postępująca fragmentacja przestrzeni i ograniczanie drożności i funkcjonalności korytarzy ekologicznych, • Pogłębianie dysproporcji w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego wewnątrz regionu oraz marginalizacja i stagnacja gospodarcza niektórych obszarów województwa, • Niedostosowanie tempa budownictwa mieszkaniowego do potrzeb społecznych, • Konflikty społeczne i ekologiczne związane z istniejącymi i przyszłymi ciągami infrastrukturalnymi oraz degradacja krajobrazów, spowodowana m.in. nadmierną presją urbanistyczną,

<ul style="list-style-type: none"> • Wzrost zainteresowania tworzeniem nowych obiektów uzdrowiskowych, wykorzystujących zasoby wód termalnych.	<ul style="list-style-type: none"> • Brak norm prawnych dotyczących rewitalizacji obszarów miejskich i przemysłowych.
---	--

4. PRIORYTETY, CELE STRATEGICZNE, KIERUNKI DZIAŁAŃ, PRZEDSIĘWZIĘCIA

4.1. PRIORYTETY

Priorytet A: Województwo śląskie regionem nowej gospodarki kreującym i skutecznie absorbującym technologie

Podstawą rozwoju regionu są jego mieszkańcy z ich wiedzą, kompetencjami i umiejętnościami. Konieczne jest zatem promowanie stałego doksztalcania, zwiększania kwalifikacji zawodowych i poziomu wykształcenia mieszkańców oraz mobilności na rynku pracy. Podjęte działania będą wpływały na podniesienie aktywności ekonomicznej ludności, a co za tym idzie, przyczynią się do poprawy zatrudnialności. Wspieranie zróżnicowania kierunków kształcenia, poprawa jakości i rozwój systemu edukacji na wszystkich poziomach zdecydują o pozycji konkurencyjnej regionu. Istotne jest zatem zarówno zapewnienie rozwoju odpowiedniej jakości bazy edukacyjnej, jak i wykwalifikowanej kadry, otwartej na realizację nowatorskich programów nauczania i wykorzystanie nowoczesnych metod i technik przekazywania wiedzy.

W regionie, w którym w dalszym ciągu trwają procesy restrukturyzacyjne, ważną kwestią jest podnoszenie aktywności zawodowej oraz rozwój zdolności przystosowania się i przedsiębiorczości. Duże znaczenie ma stworzenie efektywnego systemu przekwalifikowań i reorientacji zawodowej. Wspierana powinna także być forma przedsiębiorczości przez samozatrudnienie.

Rozwój społeczeństwa informacyjnego i wiedzy wymaga nie tylko dostępności do odpowiedniego sprzętu, ale przede wszystkim wykorzystania technologii, mających na celu efektywne zaspokojenie potrzeb gospodarczych, społecznych, administracyjnych, naukowych i kulturalnych. W tym kontekście istotne jest stymulowanie rozwoju e-usług (np. w zakresie handlu, administracji, edukacji, zdrowia, rozrywki i kultury) oraz stosowanie sieci i infrastruktury informacyjnej dla telepracy.

W województwie śląskim, a szczególnie w dużych miastach, niezbędna jest rozbudowa sieci teleinformatycznych, warunkujących między innymi sprawne zarządzanie procesami, na przykład: ruchem drogowym, transportem publicznym, systemami bezpieczeństwa, nadzoru i kontroli infrastruktury, systemem przeciwdziałania nadzwyczajnym zagrożeniom środowiska, administracją. Tego typu zarządzanie jest kluczowe w warunkach silnej koncentracji różnorodnych zjawisk i procesów, jakie występują w aglomeracjach miejskich i miastach w kontekście zapewnienia funkcjonalności i bezpieczeństwa. Dążyć należy do podnoszenia standardów i dostępności usług telekomunikacyjnych i informatycznych zarówno w miastach, jak i w ośrodkach wiejskich. Obok dostępności przyłączy ważna jest jakość infrastruktury telekomunikacyjnej, która warunkować będzie poszerzanie świadczonych usług odpowiednio do wzrostu zaawansowania technologicznego systemów telekomunikacyjnych i informatycznych.

Za istotny czynnik rozwoju uznaje się tworzenie, wymianę oraz wykorzystanie informacji i wiedzy oraz zaawansowanych technologii i innowacji. Coraz większego znaczenia nabiera zdolność do uczenia się i stawania się bardziej innowacyjnym. Przedsiębiorstwa działające w województwie śląskim są bardzo zróżnicowane, jeśli chodzi o poziom innowacyjności, stosowane rozwiązania technologiczne oraz sposoby wdrażania rozwiązań innowacyjnych oraz nawiązywanie kontaktów i relacji z otoczeniem.

Zmiany poziomu aktywności w sferze badań naukowych, rozwoju technologicznego oraz innowacji są ważnymi składowymi działalnościami produkcyjnej, przyczyniającymi się do konkurencyjności regionu. Środowiska naukowo-badawcze powinny współdziałać między sobą oraz z firmami zarówno w skali

krajowej, jak i międzynarodowej, aby w ten sposób wspierać sektor biznesu. Dlatego polityka gospodarcza regionu powinna uwzględnić zestaw różnorodnych instrumentów z zakresu tworzenia i implementacji technologii i innowacji, które mogą prowadzić do zwiększonej konkurencyjności firm, co pozwoli na wzmocnienie pozycji gospodarki województwa śląskiego wśród regionów Unii Europejskiej.

Działania restrukturyzacyjne prowadzone na szczeblu krajowym powinny być uzupełnione komplementarnymi działaniami władz samorządowych, skoncentrowanymi przede wszystkim na zmniejszaniu negatywnych skutków społecznych restrukturyzacji, a szczególnie trwałego bezrobocia i obniżania się mobilności zawodowej, przestrzennej i sektorowej pracowników związanych z tradycyjnymi przemysłami, np. z górnictwem i hutnictwem.

Dywersyfikacja struktury i podnoszenie konkurencyjności gospodarczej regionu wymaga szybszego tempa inwestycji na rzecz usług i uruchamiania produkcji wyrobów o wysokim stopniu przetworzenia i myśli technologicznej. Dla zwiększenia konkurencyjności istotne jest stworzenie środowiska rozwoju przedsiębiorczości, które zapewni dobrą obsługę inwestorów, od poszukiwania lokalizacji po zakończenie procesu inwestycyjnego, nabór pracowników i zapewnienie kontaktów z zapleczem naukowo-badawczym. Wymaga to także zmian w przedsiębiorstwach kooperujących z przedsiębiorstwami restrukturyzowanych sektorów, posiadających niejednokrotnie wysoki potencjał technologiczny, który jednak dotychczas był w niepełnym stopniu wykorzystywany. Dużego znaczenia nabiera współpraca pomiędzy firmami sektora MŚP, a także ich powiązanie z koncernami działającymi na rynku globalnym.

Istniejący potencjał gospodarczy może stanowić podstawę do rozwoju dotychczasowych i kreowania nowych specjalności województwa, m.in. przetwórstwa przemysłowego, informatyki, automatyki, telekomunikacji, elektroniki, przemysłu lotniczego, motoryzacyjnego, farmacji, specjalistycznych usług medycznych i rehabilitacyjnych, inżynierii materiałowej, biotechnologii i technologii ochrony środowiska.

Dla rozwoju gospodarczego regionu duże znaczenie ma także integracja środowisk gospodarczych poprzez przynależność do samorządu gospodarczego czy też izb przemysłowo-handlowych, odgrywających istotną funkcję opiniotwórczą, organizacyjną, promocyjną, kooperacyjną i szkoleniową dla swoich członków we współpracy z administracją samorządową i rządową.

Wykorzystaniu szans związanych z położeniem regionu na szlaku korytarzy komunikacyjnych służyć powinno wspieranie budowy centrów logistycznych i terminali transportu kombinowanego oraz powiązań między nimi, w tym sieci dróg publicznych przystosowanych do ciężkiego transportu, sytuowanych poza terenami mieszkaniowymi w najbliższym sąsiedztwie arterii komunikacyjnych.

Równolegle do restrukturyzacji przemysłu powinny być kontynuowane i realizowane działania związane z restrukturyzacją rolnictwa. Konkurencyjność sektora rolno-spożywczego zależeć będzie m.in. od prowadzenia procesów zmian własnościowych zorientowanych na scalanie gruntów i konsolidację gospodarstw oraz procesów kreowania alternatywnych funkcji rozwojowych na terenach wiejskich poprzez promowanie nowych działalności gospodarczych, w tym pozarolniczych, a w szczególności turystyki, rekreacji i usług czy produkcji w zakresie odnawialnych źródeł energii. Jednym z wymogów współczesnej gospodarki będzie także proekologiczna przebudowa i rozbudowa istniejących systemów przesyłowych, ze szczególnym uwzględnieniem wartości krajobrazowych.

Rozwój gospodarczy powinien odbywać się przy zachowaniu i poprawie stanu środowiska naturalnego zgodnie z zasadą rozwoju zrównoważonego.

Priorytet B: Województwo śląskie regionem o powszechnej dostępności do regionalnych usług publicznych o wysokim standardzie

Istotnym wyzwaniem, stojącym przed władzami publicznymi w województwie śląskim, jest niwelacja różnic w zakresie ochrony zdrowia, opieki społecznej oraz bezpieczeństwa publicznego. Z tego też względu należy dążyć w województwie śląskim do osiągnięcia wewnątrzregionalnej spójności społecznej poprzez zapewnienie równomiernego dostępu do usług, a także zbliżonego standardu usług w zakresie wyrównywania szans życiowych mieszkańców. Dlatego należy podjąć działania, które zapewnią odpowiedni poziom ochrony socjalnej, będą przeciwdziałać marginalizacji społecznej i dyskryminacji, zapewnią ochronę najsłabszym grupom społeczeństwa, a także zapewnią rozwój regionalnego systemu ochrony zdrowia osiągany wraz z poprawą jakości i dostępności usług medycznych. Konieczna jest również poprawa stanu i poczucia bezpieczeństwa publicznego mieszkańców i osób przebywających na terenie województwa oraz koordynacja współpracy służb i administracji odpowiedzialnych za bezpieczeństwo w regionie.

Usługi publiczne są elementem kluczowym dla społecznej, ekonomicznej i regionalnej spójności w Europie. Usługi te muszą być wysokiej jakości oraz dostępne dla każdego – oczywiście w ramach stanowionych prawem zasad. Dostarczanie ich powinno być oparte na rachunku ekonomicznym, uwzględniającym korzyści społeczne związane z inwestowaniem w kapitał ludzki i wysoką jakość życia.

Rozwój gospodarczy regionu musi być ściśle powiązany z poprawą jakości życia mieszkańców. Przyjazne warunki życia oznaczają m.in. powszechny i łatwy dostęp mieszkańców do opieki zdrowotnej, wysokiej jakości przestrzeni publicznych i warunków zamieszkania, systemu pomocy społecznej oraz zapewnienie bezpieczeństwa zarówno socjalnego, jak i publicznego.

Zapewnienie powszechności dostępu do profilaktyki i świadczeń zdrowotnych z zachowaniem równych praw co do zakresu i jakości opieki dla wszystkich osób uprawnionych oraz wdrożenie i stała koordynacja działań z zakresu ratownictwa medycznego pozwolą na zwiększenie bezpieczeństwa zdrowotnego i poprawę warunków życia w regionie. Należy dążyć również do rozbudowy i powstania w województwie ośrodków leczenia o europejskim standardzie oraz podwyższenia standardu ośrodków leczenia specjalistycznego – w szczególności kardiologicznego, onkologicznego, nerkozastępczego, okulistycznego, leczenia uzdrowiskowego i rehabilitacyjnego oraz ratownictwa medycznego.

Do poprawy stanu zdrowia mieszkańców przyczynić się powinna także promocja zdrowego, aktywnego trybu życia. Sport i rekreacja są ważnymi czynnikami prawidłowego rozwoju oraz poprawy stanu zdrowia ludzi w każdym wieku. Dlatego też należy dążyć do rozbudowy zaplecza i tworzenia atrakcyjnej oferty aktywnego spędzania wolnego czasu.

Istotne znaczenie dla rozwoju każdej społeczności mają przestrzeń publiczna i przestrzeń zamieszkania. W tej pierwszej ma miejsce proces socjalizacji, realizacji jednostki i rodziny w relacjach społecznych o zasięgu lokalnym, regionalnym czy krajowym. W przestrzeni zamieszkania realizuje się codzienny byt, który ma wymiar nie tylko indywidualnego schronienia, ale i życia rodzinnego, kształtującego podstawy osobowości.

W województwie śląskim, podobnie jak w innych częściach kraju i Europy, zachodzą zjawiska, które należy uwzględnić przy planowaniu sfery przestrzeni publicznej, tj. m.in.: zmianę jej funkcji, degradację (zaniedbanie wynikające z braku środków, niewłaściwego zarządzania itp.), komercjalizację i prywatyzację przestrzeni publicznych czy proces starzenia się społeczeństwa (zmiany demograficzne), rodzący potrzebę przystosowania przestrzeni publicznych do funkcjonowania osób starszych i niepełnosprawnych.

Mieszkanie jest podstawową potrzebą każdego człowieka. Niezaspokojone potrzeby mieszkaniowe niosą za sobą wiele negatywnych skutków nie tylko społecznych, ale także ekonomicznych i przestrzennych. W związku z powyższym, mieszkalnictwo powinno być jednym z ważniejszych obszarów interwencjonizmu publicznego. Problemem jest brak jakościowego podejścia do problemu mieszkaniowego, a samo podejście ilościowe nie jest w stanie spowodować rzeczywistej poprawy w tym zakresie. Z tego względu niezbędne jest podjęcie kroków mających na celu poprawę warunków mieszkaniowych. Do wzrostu liczby i jakości mieszkań na terenie województwa przyczyni się m.in. rewitalizacja zabudowy mieszkaniowej w centrach miast, tworzenie nowych dzielnic mieszkaniowych na obrzeżach miast i na terenach niezdegradowanych ekologicznie, dostępnych dla wszystkich grup społecznych.

Przestrzeń, w której żyjemy i pracujemy, uwarunkowana jest również funkcjonowaniem transportu publicznego. Konieczny jest zatem wzrost jakości usług świadczonych przez transport publiczny i integracja systemu komunikacji pasażerskiej, w tym rozbudowa i modernizacja infrastruktury kolejowej i tramwajowej oraz zintegrowanie z aglomeracyjnym systemem transportu autobusowego. Poprawi to jakość i bezpieczeństwo podróżowania i transportu oraz umożliwi szybkie przemieszczanie się mieszkańców na obszarze województwa, wpływając na zwiększenie dostępności regionalnych usług publicznych zlokalizowanych głównie w centrach obszarów miejskich.

Dla mieszkańców regionu bardzo ważne jest poczucie bezpieczeństwa i ładu publicznego, które z jednej strony wpływa na kształtowanie zachowań społecznych, a z drugiej poprawia wizerunek naszego regionu. Zadanie to powinno być w zasadniczej części realizowane przez administrację rządową, dysponującą odpowiednimi instytucjami, finansami i strukturą organizacyjną. Kształtując rozwój regionu, należy jednak uwzględnić możliwości wspierania tego procesu. Jednym z zadań, które powinny być realizowane w tym zakresie, jest wspieranie inicjatyw samorządowych i społeczności lokalnych w celu zapobiegania przestępczości i narkomanii, szczególnie wśród nieletnich. Istotną sprawą jest również wspomaganie rozwoju instytucji obywatelskich, współpracujących w tym obszarze z wyspecjalizowanymi instytucjami powołanymi do zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego.

Skuteczna realizacja zadań związanych z polityką bezpieczeństwa i przeciwdziałania przestępczości związana jest również z realizacją polityki społecznej. Wspieranie grup zagrożonych marginalizacją lub patologią społeczną, jak np. długotrwale bezrobotnych, ludzi starszych i bezdomnych, niepełnosprawnych czy opuszczających zakłady penitencjarne, pozwoli na ograniczenie tych niekorzystnych zjawisk. Dlatego też należy wzmacniać zarówno działania instytucjonalne, jak i tworzyć warunki do rozwoju oraz efektywnej działalności organizacji realizujących cele społeczne. Istotną kwestią jest współdziałanie administracji publicznej, organizacji pozarządowych i społeczności lokalnych. Realizacja tych działań pozwoli na wyrównywanie szans rozwoju zawodowego i poprawę sytuacji materialnej środowisk oraz grup zmarginalizowanych lub zagrożonych marginalizacją. Działania te będą miały wpływ na umacnianie solidarności i więzi międzyludzkich oraz przyczynią się do kształtowania postaw prorodzinnych, prospołecznych i budowania tożsamości regionalnej.

W województwie śląskim konieczna jest dalsza rozbudowa oraz unowocześnianie infrastruktury ochrony środowiska na całym jego obszarze. Jej wysoka jakość będzie przyczyniała się do wzrostu konkurencyjności i atrakcyjności regionu.

Infrastruktura środowiskowa w zakresie gospodarki wodnej powinna zapewniać dostawę odpowiedniej ilości wody pitnej oraz zbieranie, oczyszczanie i zrzut ścieków. Budowa infrastruktury środowiskowej w zakresie gospodarki wodnej powinna łączyć w miarę możliwości retencję wód oraz gospodarcze i rekreacyjne jej wykorzystanie. Szczególną uwagę należy zwrócić na przebudowę systemu retencji wód powierzchniowych oraz ochronę terenów występowania zbiorników wód głębinowych. Wspierać należy nietechniczne sposoby zwiększania retencji oraz procesów samooczyszczania wody w dolinach nieuregulowanych rzek i ograniczać tendencje do wprowadzenia nowej zabudowy na terenach

zalewowych dolin rzecznych. Obecność zbiorników wodnych przyczynia się do zmniejszenia zagrożenia przeciwpowodziowego poprzez spłaszczenie fali powodziowej. Należy przeprowadzić restytucję zbiorników małej retencji i tam, gdzie jest to możliwe, zbudować nowe, aby przywrócić równowagę stanu wód w glebie.

Istotnym czynnikiem wpływającym na stan wód jest także dostępność i jakość infrastruktury komunalnej. Warunkiem uzyskania i utrzymania wysokiej jakości wód powierzchniowych i podziemnych jest budowa systemów gromadzenia i oczyszczania ścieków, dopasowanych do przestrzennej struktury zabudowy, w tym dostosowanych do układu zlewni hydrograficznych.

Problem racjonalnego gospodarowania odpadami zdecydowanie wykracza poza obszar jednej gminy czy nawet powiatu, dlatego też działania te powinny być koordynowane na szczeblu regionalnym, a dla odpadów niebezpiecznych nawet na szczeblu ponadregionalnym. Skuteczna gospodarka odpadami ma duże znaczenie dla poprawy atrakcyjności terenu i powinna obejmować m.in.: minimalizację ilości powstających odpadów, segregację, powtórne wykorzystanie bądź bezpieczne składowanie.

Ochrona powietrza przed zanieczyszczeniami, większe wykorzystanie odnawialnych źródeł energii oraz dążenie do większej efektywności energetycznej, skutkujące ograniczeniem emisji CO₂, stanowią główne zagadnienia w dziedzinie ochrony środowiska. Zanieczyszczenia powietrza oddziałują bezpośrednio na zdrowie człowieka, organizmy żywe, gleby, wody, budowlę, w tym zabytki. Ponadto szybko przenoszą się na znaczne odległości, oddziałują na zmiany klimatu i wywołują niekorzystne zmiany w warstwie ozonowej. Należy zatem ograniczać główne źródła zanieczyszczenia powietrza, którymi są emisja przemysłowa, niska emisja oraz emisja z wyrobów zawierających azbest. Znacznym emitorem zanieczyszczeń powietrza jest również transport samochodowy, który stanowi także główne źródło hałasu.

W celu uniknięcia podziału ogólnodostępnych terenów otwartych niezbędna staje się ochrona i wzmocnienie walorów środowiska przyrodniczego oraz kształtowanie powiązań terenów otwartych w ramach regionalnej i ponadregionalnej sieci ekologicznej i systemu obszarów chronionych. Dla podniesienia atrakcyjności regionu konieczna jest rewitalizacja terenów poprzemysłowych (w tym pogórnich i powojkowych) oraz rekultywacja terenów zdegradowanych. Ważne jest również odnowienie i modernizacja infrastruktury urbanistycznej zdegradowanych centrów i dzielnic miast oraz struktury osadniczej obszarów wiejskich. Uwzględniając rozwój ośrodków wiejskich w oparciu o specyficzne walory, należy również podjąć wysiłki zmierzające do zachowania ich różnorodności i spuścizny kulturowej. Dlatego też tak istotne jest zachowanie i kształtowanie krajobrazu, ochrona i wykorzystanie zasobów środowiska przyrodniczego, dziedzictwa kulturowego wsi, dokumentowanie i popularyzacja tradycji oraz wspieranie lokalnych i ponadlokalnych inicjatyw skierowanych na kultywowanie tradycji obszaru wiejskiego.

W gospodarce regionu coraz większego znaczenia nabiera sektor turystyki, w tym turystyki kulturowej, sentymentalnej, poprzemysłowej, aktywnej czy agroturystyki. Jednak osiągnięcie wysokiej atrakcyjności turystycznej jest uzależnione od modernizacji infrastruktury i wzbogacenia oferty turystycznej. Wymaga to także zwiększenia kwalifikacji zatrudnionych w tym sektorze osób. O korzystaniu z oferty turystycznej zadecyduje przede wszystkim powszechność informacji o niej oraz umiejętność promocji regionu. Dlatego też konieczne jest zbudowanie systemu informacji turystycznej, szerokie promowanie walorów regionu wśród jego mieszkańców w kraju i za granicą. Konieczne jest także integrowanie różnego rodzaju produktów i usług turystycznych, co pozwoli na lepsze spełnianie oczekiwań turystów, przy jednoczesnym wykorzystaniu wewnątrzregionalnych różnicowań kulturowych.

Realizacja powyższych zamierzeń, zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, będzie miała pozytywny wpływ na środowisko przyrodnicze, walory krajobrazowe i jakość życia mieszkańców.

Priorytet C: Województwo śląskie znaczącym partnerem kreacji kultury, nauki i przestrzeni europejskiej

Metropolie oraz duże miasta organizują życie polityczne, społeczne i gospodarcze regionów i całych krajów. Obszary metropolitalne w najbliższej przyszłości winny stać się punktem styku polskiej gospodarki z gospodarką światową oraz środowiskiem zdolnym do absorpcji, adaptacji i przede wszystkim kreowania innowacji. W województwie śląskim, jednym z najbardziej zurbanizowanych regionów Polski, szczególnego znaczenia nabierają zagadnienia rozwoju i integracji aglomeracji miejskich, będących ośrodkami gospodarczego wzrostu i innowacji, które oddziałując poprzez dyfuzję na otoczenie stają się centrami obszarów metropolitalnych i funkcjonalnych obszarów miejskich. Oddziaływanie to tworzy na terytorium województwa śląskiego w miarę wyrównane warunki życia i równe szanse życiowe wszystkich jego mieszkańców. Z tego też względu rozwijanie funkcji metropolitalnych aglomeracji miejskich oraz dużych miast ma kapitalne znaczenie dla społecznego i gospodarczego rozwoju województwa śląskiego. Rozwój tych funkcji promuje rozwój infrastruktury społecznej, kultury, edukacji i wiedzy, co w rezultacie powinno ułatwić zachodzące procesy transformacji tradycyjnej struktury gospodarki.

Jednym z elementów funkcjonowania metropolii i dużych miast jest rozwinięta sfera nauki i szkolnictwa wyższego. Pożądane jest wspieranie tworzenia nowych i rozbudowa istniejących ośrodków akademickich, wspieranie współpracy środowiska akademickiego z uczelniami i ośrodkami naukowo-badawczymi w kraju i za granicą, co pozwoli na zwiększenie i wzmocnienie potencjału innowacyjnego regionu. Istnieje również potrzeba rozwoju powiązań między uczelniami a przemysłem. Nauka coraz szerzej wkracza do przemysłu, technologie w coraz większym stopniu wykorzystują wyniki badań naukowych, z drugiej strony badania naukowe są w coraz większej mierze pobudzane przez rozwój technologii.

Województwo śląskie jest obszarem wielokulturowym o licznych powiązaniach kulturowych i cywilizacyjnych. Zróżnicowanie kulturowe województwa śląskiego stwarza możliwości do wzmacniania atrakcyjności regionu, zarówno dla mieszkańców, jak i przyjezdnych. Przełamaniu stereotypowego wizerunku województwa i wzmocnieniu funkcji metropolitalnych ośrodków regionalnych powinny służyć inwestycje, m.in. w sferze kultury i nauki oraz rozwoju infrastruktury o znaczeniu europejskim.

Kultura kreuje postawy i normy społeczne oraz kształtuje moralne, etyczne i estetyczne wartości. Umiejętności w zakresie rozumienia kultury i jej „produktów”, ich oceny, poruszania się w różnych środowiskach kulturowych, stanowią podstawę do tworzenia społeczeństwa tolerancyjnego, otwartego. Kompetencje kulturalne mają także znaczny wpływ na umiejętności zdobywania wiedzy, współpracy, tworzenia innowacyjnych rozwiązań, są także podstawą tworzenia otwartego społeczeństwa wiedzy i włączenia się w światową sieć współpracy. Ponadto rozwój kultury będzie stanowić silny impuls dla rozwoju ruchu turystycznego w województwie, w szczególności w obszarze tzw. turystyki kulturowej.

Wzrost aktywności środowisk twórczych, zarówno profesjonalnych, jak i amatorskich, przede wszystkim powinien być wspierany poprzez tworzenie warunków dla rozwoju działalności twórczej oraz promocję na terenie województwa, kraju i poza jego granicami. Należy dążyć do poszerzania oferty przedsięwzięć kulturalnych regionu. Oparciem i bazą dla tych działań są instytucje, ośrodki i organizacje kultury.

Współpraca międzynarodowa, międzyregionalna oraz wewnętrzna województwa powinna obejmować w szczególności realizację porozumień na poziomie regionalnym, udział w pracach organizacji międzynarodowych, uczestnictwo w projektach oraz współpracę, w tym z instytucjami unijnymi. Współpraca międzynarodowa nie jest celem samym w sobie, lecz metodą osiągania celów, głównie w zakresie: rozwoju gospodarki, ochrony środowiska, zagospodarowania terenów przemysłowych, przeciwdziałania bezrobociu, polityki społecznej, nauki i kultury, m.in. poprzez wykorzystanie wiedzy i doświadczeń regionów o podobnej strukturze gospodarki i potencjale ludnościowym. Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej nadało nowy wymiar współpracy międzyregionalnej, w tym międzynarodowej, poprzez położenie nacisku na wykorzystanie doświadczeń w zarządzaniu rozwojem regionalnym. Ranga współpracy może nadal rosnąć w perspektywie proponowanych zmian celów polityki spójności.

Ważnym elementem współpracy międzynarodowej jest współpraca transgraniczna, polegająca na wspieraniu wspólnych działań podejmowanych m.in. w ramach istniejących euroregionów funkcjonujących na pograniczu polsko-czeskim oraz polsko-słowackim. W procesie tym szczególnie ważna jest rozbudowa infrastruktury współpracy transgranicznej oraz przełamanie barier kulturowych i prawnych w kontaktach międzyludzkich. Istotne jest także, by współpraca ta bazowała na wspólnym dziedzictwie kulturowym i przyrodniczym. Prowadzenie współpracy międzynarodowej i międzyregionalnej umożliwi także promocję regionu i jego produktów regionalnych, co wpłynie na kształtowanie pozytywnego wizerunku województwa śląskiego.

Istotnym zagadnieniem rozwoju w procesie kształtowania przestrzeni europejskiej oraz wzmacniania jej spójności terytorialnej i kreowania nowej gospodarki regionu jest również stworzenie odpowiedniej infrastruktury komunikacyjnej, podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną województwa i ułatwiającej jego rozwój gospodarczy. Województwo śląskie jest położone w obszarze węzłowym dwóch głównych europejskich korytarzy wymiany i komunikacji, które biegną z zachodu na wschód i z północy na południe Europy, tj.: korytarz III dla relacji Berlin – Wrocław – Katowice – Kraków – Kijów oraz korytarz VI dla relacji Sztokholm – Gdańsk – Katowice – Żylna.

Budowa autostrad, dróg ekspresowych, obwodnic, przebudowa dróg wojewódzkich oraz modernizacja europejskich i regionalnych szlaków kolejowych i wodnych w województwie śląskim przesądzi o strukturze komunikacyjnej i kierunkach rozwoju urbanistycznego regionu. Ulepszenie sieci i systemów transportowych będzie prowadzone w celu obniżenia kosztów transportu, zmniejszenia zagęszczenia i skrócenia czasu podróży, zmniejszenia obciążeń środowiskowych generowanych przez transport, jak również poprawy jakości usług i bezpieczeństwa. Stworzenie spójnego systemu transportowego doprowadzi do lepszego dostępu do usług metropolitalnych dla mieszkańców całego regionu. Przy planowaniu rozwoju infrastruktury transportowej prowadzone będą rozpoznania i wprowadzane rozwiązania techniczne uwzględniające wymogi ochrony środowiska, tak by realizacja infrastruktury transportu drogowego nie zagrażała trwałości układów przyrodniczych i ciągłości funkcjonowania środowiska przyrodniczego. Rozwijając i integrując różne formy transportu, należy wspomnieć o konieczności dalszej rozbudowy Międzynarodowego Portu Lotniczego „Katowice” w Pyrzowicach i jego połączeniu z centrami miast Aglomeracji Górnośląskiej i innych aglomeracji poprzez budowę systemów transportu publicznego, w tym kolei regionalnej ze zintegrowanymi węzłami przesiadkowymi.

4.2. CELE STRATEGICZNE I KIERUNKI DZIAŁAŃ

W obrębie wyznaczonych priorytetów rozwoju na podstawie zidentyfikowanych obszarów wsparcia w perspektywie 2015 roku wyznaczono cele strategiczne, dla których określono kierunki działań i przedsięwzięcia. Wybór celów, kierunków i przedsięwzięć dokonany został na podstawie nakreślonej wizji rozwoju oraz wyznaczonych na jej podstawie priorytetów rozwoju.

Dla priorytetu pn.: **Województwo śląskie regionem nowej gospodarki, kreującym i skutecznie absorbującym technologie** wyznaczono trzy cele strategiczne, których osiągnięcie jest uwarunkowane podjęciem działań w zdefiniowanych kierunkach:

CEL STRATEGICZNY A.1: Wysoki poziom wykształcenia i umiejętności mieszkańców

Istotnym wyzwaniem polityki rozwoju regionu jest dostosowanie wykształcenia mieszkańców do potrzeb rynku pracy i globalizującej się gospodarki, podniesienie kwalifikacji, umiejętności oraz aktywności mieszkańców. Z tego też względu konieczne jest zapewnienie możliwości wszechstronnego rozwoju dzieci i młodzieży, ze szczególnym uwzględnieniem aspektów wychowawczych oraz kształtowania postaw patriotycznych, tożsamości regionalnej i świadomości ekologicznej.

Nowe wyzwania przed władzami województwa stawia ciągle rozwijające się społeczeństwo informacyjne, któremu towarzyszy digitalizacja wszystkich sfer życia zarówno zawodowego, jak i prywatnego.

Niezbędnym warunkiem jest zatem podejmowanie działań ukierunkowanych na podnoszenie kwalifikacji i motywacji do pracy oraz rozwoju zdolności reagowania i wykorzystywania pojawiających się możliwości, będących rezultatem postępu w świecie nauki i techniki.

Wysoki poziom wykształcenia mieszkańców pozwoli na sprostanie wyzwaniom rynku pracy. Wymaga to rozwoju szkolnictwa z uwzględnieniem racjonalności terytorialnej sieci zapewniającej dostęp do szkół, a także działań związanych z poszerzeniem bazy, form i specjalności kształcenia, upowszechnieniem wykształcenia średniego poprzez wspieranie rozwoju szkół ponadgimnazjalnych w oparciu o współpracę samorządów różnych szczebli. Osiągnięciu celu służyć będzie również wspieranie działań na rzecz poprawy dostępności i jakości szkolnictwa na wszystkich poziomach kształcenia dzięki zwiększeniu form wykorzystania rozwiązań informatycznych w procesie edukacji. Dla uelastycznienia umiejętności przystosowania się do dynamicznie zmieniających się uwarunkowań społeczno-gospodarczych współczesnego świata wymaga się uczenia przez całe życie, w tym przede wszystkim kształcenia ustawicznego, podnoszenia posiadanych kwalifikacji i reorientacji zawodowej osób, które są zatrudnione lub które poszukują pracy i muszą się przekwalifikować. Należy również podejmować starania na rzecz aktywizacji osób starszych, niepełnosprawnych oraz grup zagrożonych marginalizacją.

Kierunek działań A.1.1: Poprawa jakości kształcenia

Realizacja działań w kierunku poprawy jakości i efektywności szkolnictwa powinna doprowadzić do podniesienia kompetencji mieszkańców, wyrażającej się zwiększeniem liczby mieszkańców z co najmniej średnim wykształceniem, a także liczby osób kontynuujących swoją edukację na uczelniach wyższych przy uwzględnieniu wymagań rynku pracy. Do głównych wyzwań związanych z poprawą jakości szkolnictwa w regionie zaliczyć należy między innymi przygotowanie i realizację nowatorskich programów nauczania, kształtowanie postaw prospołecznych i prośrodowiskowych, budowanie poczucia tożsamości regionalnej, a także wyrównywanie różnic w poziomie nauczania pomiędzy obszarami miejskimi i terenami wiejskimi, co wymaga kadry o wysokich kwalifikacjach, motywacji i mającej odpowiednie warunki do ciągłego rozwoju umiejętności i wiedzy. Program nauczania na wszystkich poziomach edukacji powinien uwzględniać przeobrażenia, jakie zachodzą w społeczeństwie, związane z coraz większą jego mobilnością i rozwojem społeczeństwa informacyjnego, globalizacją, a także rozwojem nauki i techniki. Szkoła powinna ponadto aktywnie uczestniczyć w procesie wychowawczym uczniów i współpracować w tym zakresie z rodziną, a także instytucjami społecznymi i placówkami doskonalenia nauczycieli, promując i rozwijając postawy kreatywne, przedsiębiorcze, a także tolerancję i otwartość. Niezbędne jest wzmocnienie roli szkoły jako lokalnego centrum kultury, kształcenia ustawicznego i aktywności obywatelskiej – włączanie szkół w realizowanie polityki edukacyjnej, społecznej, zatrudnienia i rozwoju. Wyposażenie szkół, placówek edukacyjnych, placówek doskonalenia nauczycieli i uczelni w nowoczesne pomoce dydaktyczne oraz wyposażenie do

przewodzenia badań powinno zapewnić nabycie kompetencji kluczowych w zakresie technologii informatycznych, języków obcych i kwalifikacji zawodowych.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- wspieranie opracowywania i wdrażania autorskich programów i nowoczesnych narzędzi nauczania, w tym e-learningu;
- wspieranie opracowywania i wdrażania autorskich programów z zakresu edukacji regionalnej, integrujących treści kulturowe i przyrodnicze;
- wspieranie dostosowania programów kształcenia do wymagań rozwoju nowoczesnej i innowacyjnej gospodarki regionu, współpracy z instytucjami kultury i nauki, placówkami doskonalenia nauczycieli w ramach prowadzonych zajęć lekcyjnych;
- wdrożenie edukacji ekologicznej jako procesu interdyscyplinarnego na wszystkich poziomach kształcenia, w tym edukacji nieformalnej;
- stworzenie podstawowej oferty zajęć pozalekcyjnych rozwijających zainteresowania uczniów, współuczestnictwo szkoły w realizacji programu wychowawczego po zajęciach lekcyjnych;
- wspieranie rozwoju narzędzi oraz podnoszenia jakości doskonalenia zawodowego nauczycieli we współpracy z placówkami doskonalenia nauczycieli;
- wsparcie doradcze i opieka nad rozwojem uczniów uzdolnionych oraz rozwój systemu stypendiów nagradzających wybitnie uzdolnionych uczniów oraz nagradzania postaw prospołecznych, prośrodowiskowych i inicjatyw obywatelskich;
- promowanie szkolnych programów praktyk zawodowych kształtujących postawy kreatywne i przedsiębiorcze;
- poprawę dostępności i podnoszenie poziomu zajęć językowych;
- promowanie różnorodnych form zajęć z zakresu kultury fizycznej, kształtujących postawę zdrowego stylu życia;
- wspieranie rozwoju szkolnej infrastruktury sportowej i rekreacyjnej;
- wprowadzenie i upowszechnienie doradztwa zawodowego na poziomie gimnazjalnym i ponadgimnazjalnym;
- wspieranie kształcenia w ramach uniwersytetów trzeciego wieku;
- poprawę jakości infrastruktury edukacyjnej na poziomie przedszkolnym, podstawowym, gimnazjalnym, ponadgimnazjalnym, w tym infrastruktury naukowej, informatycznej, multimedialnej, muzycznej, kulturalnej itp.;
- uruchomienie proinnowacyjnych profili kształcenia, w tym stworzenie sieci szkół średnich wyprofilowanych pod kątem branż zidentyfikowanych w ramach regionalnego foresightu technologicznego.

Kierunek działań A.1.2: Rozwój kompetencji i usług społeczeństwa informacyjnego

Rozwój społeczeństwa informacyjnego, będącego nową fazą rozwoju społeczeństw, stanowi wyzwanie dla województwa śląskiego oraz jest ważnym elementem tworzenia nowoczesnej gospodarki opartej na innowacjach i zaawansowanych technologiach. Ważnym czynnikiem rozwoju społeczeństwa informacyjnego, a w konsekwencji gospodarki opartej na wiedzy, jest kapitał intelektualny. Na kapitał ten składają się np. wszelkie wartości intelektualne, praktyczne doświadczenia, umiejętności i wiedza mieszkańców, organizacje publicznych i prywatnych funkcjonujących w regionie. To właśnie podnoszenie poziomu kompetencji i umiejętności w zakresie wykorzystania technik informacyjno-komunikacyjnych poprzez różne formy szkolenia oraz doskonalenia umiejętności pojedynczych osób i organizacji w zakresie możliwości wykorzystania potencjału nowych technologii jest determinantem kreowania społeczeństwa informacyjnego. Niezbędnym wypełnieniem oraz swoistym stymulatorem

rozwoju społecznego i gospodarczego jest szeroka gama wysokiej jakości usług świadczonych drogą elektroniczną, obejmujących między innymi: e-administrację, e-biznes, e-ochronę zdrowia, e-transport, e-edukację, e-kulturę.

Z tychże względów w dobie globalizującej się gospodarki istotne jest promowanie oraz rozwój możliwości wykorzystywania technik informacyjnych w codziennym życiu i działaniu mieszkańców oraz przeciwdziałaniu marginalizacji osób zagrożonych tzw. wykluczeniem cyfrowym.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- rozwijanie platform cyfrowych w instytucjach publicznych (takich jak np. PeUP, SEKAP, a także e-Urząd) i podnoszenie kompetencji pracowników tych instytucji w zakresie ICT;
- wspieranie rozwoju i standaryzacji elektronicznych usług publicznych;
- digitalizację zasobów i treści związanych m.in. z: nauką, edukacją, kulturą, ochroną i stanem środowiska, przestrzenią, transportem publicznym oraz rozwój narzędzi dostępu do tych treści;
- integrację informacji przestrzennej w skali regionu ze szczególnym uwzględnieniem informacji o środowisku i jego ochronie;
- rozwój interoperacyjnych platform e-usług publicznych, w tym m.in. w zakresie edukacji, zdrowia, ochrony środowiska, transportu, kultury;
- wdrażanie rozwiązań integrujących elektroniczne usługi publiczne w ramach regionu i włączenie ich w sieci krajowe (międzynarodowe);
- podnoszenie umiejętności mieszkańców w obszarze ICT, w tym dzieci, młodzieży, dorosłych oraz osób zagrożonych wykluczeniem cyfrowym;
- edukację w zakresie nowych form kontaktów z administracją publiczną;
- wdrażanie i promocję działań z zakresu e-demokracji, integrację społeczeństwa informacyjnego w regionie z wykorzystaniem kanałów elektronicznych;
- promowanie i marketing społeczny w zakresie rozwoju społeczeństwa informacyjnego w regionie, a także upowszechnianie, transfer i stworzenie bazy dobrych rozwiązań.

Kierunek działań A.1.3: Poprawa zatrudnialności i aktywności zawodowej mieszkańców

Zmiany zachodzące obecnie na rynku pracy, wynikające m.in. z czynników demograficznych, strukturalnych i ekonomicznych, warunkują konieczność podjęcia efektywnych działań na rzecz podniesienia aktywności mieszkańców, obejmującą szczególnie aktywizację zawodową osób pozostających bez zatrudnienia, w tym osób biernych zawodowo. Niskie kwalifikacje są jedną z przyczyn utrzymywania się długotrwałego bezrobocia, prowadzącego do wykluczenia społecznego. Niezbędny jest również rozwój postaw związanych z uczeniem się przez całe życie oraz korzystania z poradnictwa i kształcenia zawodowego. Wyzwaniem dla polityki rozwoju jest wyrównywanie szans w zakresie dostępu do rynku pracy i awansu zawodowego, w tym: wyrównanie szans kobiet w zakresie dostępu do awansu zawodowego, znoszenie barier utrudniających osobom niepełnosprawnym znalezienie zatrudnienia oraz ułatwienie powrotu na rynek pracy osobom długotrwale bezrobotnym. Istotnym elementem jest również poprawa adaptacyjności zawodowej osób z wyższym wykształceniem, w szczególności absolwentów, poprzez wspieranie staży, wolontariatu oraz zajęć praktycznych.

Elastyczność i dostosowanie kształcenia do rozwoju nowoczesnych gałęzi przemysłu i wzrostu zaawansowania technologicznego procesów gospodarczych będzie miało wpływ na rozwój województwa, podnosząc jednocześnie jego atrakcyjność i siłę konkurencyjną w otoczeniu. Sprawny system przekwalifikowań zawodowych i kształcenia ustawicznego powinien stwarzać warunki rozwoju zdolności do podejmowania pracy, nabycia kluczowych kompetencji oraz funkcjonowania w społeczeństwie.

Kształcenie ustawiczne umożliwi podnoszenie posiadanych kwalifikacji oraz reorientację zawodową, powodując pobudzenie aktywności obywatelskiej, zwiększenie równości szans i spójności społecznej. Regionalny system kształcenia ustawicznego oraz orientacji zawodowej powinien być stworzony z wykorzystaniem już istniejących jednostek edukacyjnych publicznych i prywatnych oraz jednostek monitorujących zmiany na rynku pracy.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- zintegrowanie działań i budowanie dialogu instytucji rynku pracy, w tym urzędów pracy, agencji pośrednictwa pracy, instytucji szkoleniowych;
- promowanie samozatrudnienia;
- rozwój usług z zakresu planowania i rozwoju kariery zawodowej;
- promowanie i upowszechnienie kształcenia ustawicznego ukierunkowanego na podnoszenie kwalifikacji bądź reorientację zawodową (szkolenia i kursy specjalistyczne, studia podyplomowe);
- propagowanie aktywności zawodowej i mobilności w samodzielnym poszukiwaniu pracy poprzez zapewnienie doradztwa, szkoleń oraz usług finansowo-prawnych;
- pomoc doradczo-szkoleniową przy podejmowaniu własnej działalności gospodarczej, w tym dla osób w wieku 45+;
- wspieranie aktywizacji osób zagrożonych marginalizacją;
- ułatwienie współpracy doradców zawodowych pracujących w szkołach z urzędami pracy;
- prowadzenie stałego monitoringu rynku pracy.

CEL STRATEGICZNY A.2: Rozwinięta infrastruktura nowej gospodarki

Wyzwaniem w procesie budowania nowoczesnego regionu, którego gospodarka jest oparta na nowoczesnych technologiach, jest stworzenie wysokiej jakości infrastruktury, obejmującej zarówno przygotowane atrakcyjne obszary i tereny inwestycyjne, jak również sprawnie działający sektor usług dla biznesu. Dla dynamizacji i stworzenia odpowiednich warunków do rozwoju gospodarki należy również podjąć działania ukierunkowane na rozwój sieci teleinformatycznych oraz stworzenie infrastruktury energetycznej, zapewniającej bezpieczeństwo. Znaczące zaniedbania w zakresie infrastruktury stanowią barierę rozwoju społeczno-gospodarczego i są najbardziej jaskrawym przejawem istniejących różnic w poziomie rozwoju między województwem śląskim a regionami o wyższym poziomie zaawansowania technologicznego. Dostępność i jakość infrastruktury technicznej decyduje o sprawności funkcjonowania organizmów miejskich oraz regionu jako całości. Odpowiednie wyposażenie w infrastrukturę gospodarczą, obejmującą uzbrojone tereny inwestycyjne, sieć instytucji wspierania biznesu oraz rozwiniętą i dobrze wyposażoną sieć instytucji badawczo-rozwojowych, decyduje w dużej mierze o zdolności do przyciągania inwestorów oraz ma znaczący wpływ na zmniejszenie obciążenia środowiska, będącego efektem działalności gospodarczej.

Uzupełnianie braków oraz modernizacja infrastruktury służącej rozwojowi nowej gospodarki powinna obejmować m.in. sieci telekomunikacyjne, informatyczne i przesyłowe zapewniające bezpieczeństwo energetyczne, a także sieć drogową „otwierającą” obszary inwestycyjne. Uwzględniając bieżące i przyszłe potrzeby społeczeństwa, korzystny wpływ na stan środowiska naturalnego, spowoduje poprawę warunków życia mieszkańców oraz stworzenie odpowiednich warunków rozwoju przedsiębiorstw. Realizacja nowych inwestycji powinna opierać się na zasadach: „eliminacji zanieczyszczeń u źródeł” oraz stosowania najlepszych dostępnych technik (BAT – Best Available Technique).

Kierunek działań A.2.1: Poprawa warunków inwestycyjnych w regionie

Podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej regionu będzie prowadzić do zwiększenia nowoczesności gospodarki, transferu technologii, rozwoju kooperujących przedsiębiorstw. Tym samym na zasadzie synergii będzie wzrastała liczba nowych miejsc pracy i zwiększy się zdolność konkurencyjna regionu. Wymaga to przede wszystkim działań zarówno o charakterze organizacyjnym, jak i inwestycyjnym w zakresie tworzenia stref aktywności gospodarczej, parków technologicznych, przygotowywania nowych uzbrojonych terenów pod inwestycje, o uregulowanych stosunkach własności i zdefiniowanych wymaganiach w zakresie ładu przestrzennego określonych w planach miejscowych. Należy realizować działania poprawiające dostępność komunikacyjną i transportową już istniejących i nowo tworzonych obszarów inwestycyjnych.

W dobie globalizacji i wysokiej mobilności kapitału dogodne połączenia są podstawą przy wyborze lokalizacji inwestycji. Rozbudowana sieć infrastruktury inwestycyjnej będzie stanowić atut przy przyciąganiu inwestorów i rozwoju przedsiębiorczości i implementacji innowacji na tym terenie. Ważne będzie zagospodarowanie na potrzeby nowych inwestycji terenów przemysłowych.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- rozbudowę i poprawę infrastruktury transportowej służącej obsłudze obszarów stref atrakcyjnych gospodarczo;
- zagospodarowanie obiektów i obszarów przemysłowych pod tereny inwestycyjne;
- tworzenie i wspieranie rozwoju stref aktywności gospodarczej i technologicznej, w tym m.in. specjalnych stref ekonomicznych;
- wspieranie rozwoju Międzynarodowego Portu Lotniczego „Katowice” w Pyrzowicach oraz sieci lotnisk lokalnych ze szczególnym uwzględnieniem ruchu biznesowego oraz turystycznego;
- tworzenie, rozwój oraz inwestowanie w centra zaawansowanych technologii, parków naukowych, przemysłowych i technologicznych, w tym we współpracy z ośrodkami akademickimi i jednostkami badawczo-rozwojowymi;
- budowę systemu promocji atrakcyjności inwestycyjnej;
- przyciąganie do regionu inwestycji, w szczególności o wysokim zaawansowaniu technologicznym, w tym opartych na technologiach prośrodowiskowych.

Kierunek działań A.2.2: Finansowe i organizacyjne wsparcie biznesu

Infrastruktura nowej gospodarki wymaga kreowania nowych oraz rozwoju istniejących usług biznesowych dla przedsiębiorców. Prowadzone w regionie działania w obszarze gospodarczym powinny być skoncentrowane na wsparciu szeroko rozumianego biznesu, przedsiębiorczości, inicjatyw klastrowych, w tym działalności rzemieślniczej. Spowoduje to wzrost zatrudnienia w przedsiębiorstwach oraz wzrost ich konkurencyjności i zdolności do funkcjonowania na krajowym i europejskim rynku, jak również stworzy odpowiednie warunki dla rozwoju i przyciągania inwestorów zagranicznych.

Zarówno duże przedsiębiorstwa, międzynarodowe korporacje, jak i sektor małych i średnich przedsiębiorstw pełnią ważną rolę w gospodarce regionu, wpływając na tak istotne kwestie, jak: wzrost gospodarczy, konkurencyjność, zmiany struktury zatrudnienia. Działania na rzecz wzrostu potencjału, przeżywalności i zatrudnienia w małych i średnich przedsiębiorstwach warunkują w dużym stopniu możliwości restrukturyzacji i wzrostu gospodarczego.

Inwestycje dużych korporacji i przedsiębiorstw umożliwiają implementację nowoczesnych rozwiązań i innowacji, dzięki czemu region staje się bardziej konkurencyjny na arenie międzynarodowej. Zachowanie odpowiednich proporcji pomiędzy przedsiębiorczością o zasięgu regionalnym a międzynarodowymi korporacjami umożliwi całłościowy rozwój regionu. W tym celu powinna również

nastąpić mobilizacja regionalnego potencjału finansowego na rzecz rozwoju przedsiębiorczości i zróżnicowania gospodarki.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- zapewnienie obsługi inwestora oraz stworzenie spójnej oferty inwestycyjnej i promocyjnej gospodarki regionu;
- ułatwienie dostępu do instrumentów finansowych, w tym gwarancji i poręczeń na inwestycje szczególnie istotne dla rozwoju województwa;
- tworzenie i rozszerzenie dostępu do regionalnych instytucji wsparcia kapitałowego;
- wsparcie szkoleniowe, doradcze, informacyjne i finansowe (np. fundusze pożyczkowe) dla rozpoczynających działalność gospodarczą i istniejących MŚP;
- upowszechnienie i realizacja inwestycji dokonywanych w oparciu o partnerstwo publiczno-prywatne;
- wsparcie finansowe i organizacyjne dla instytucji otoczenia biznesu;
- wspieranie inicjatyw klastrowych;
- tworzenie, wspieranie rozwoju i promocja działalności izb gospodarczych i rzemieślniczych, agencji rozwoju, inkubatorów, centrów transferu technologii, innowacji i przedsiębiorczości;
- promowanie stosowania systemów zarządzania jakością oraz uzyskiwania certyfikatów jakości.

Kierunek działań A.2.3: Rozwój informatyki i telekomunikacji

Rozwój infrastruktury teleinformatycznej ma istotny wpływ na podwyższenie jakości życia mieszkańców, zmniejszenie kosztów funkcjonowania administracji publicznej przy zwiększeniu jej efektywności, a także ułatwienie dostępu do edukacji. Zwiększy to również dostępność informacji dla ludności, w tym ludności wiejskiej, poprawi atrakcyjność lokalizacyjną działalności gospodarczej, a w szczególności inwestycji zagranicznych.

W zakresie rozwoju infrastruktury informatycznej i telekomunikacyjnej należy dążyć do eliminowania obszarów charakteryzujących się jej deficytem, jak również poprawy jakości już istniejącej sieci. Należy także dążyć do upowszechnienia dostępu do ICT dla przedsiębiorstw, co w znacznym stopniu pozwoli na podniesienie ich konkurencyjności oraz stworzy nowe możliwości współpracy i kooperacji gospodarczej.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- koordynację i wspieranie działań związanych z rozbudową sieci teleinformatycznych w województwie;
- likwidację „białych plam” w dostępie do Internetu szerokopasmowego oraz wspieranie integracji sieci szerokopasmowych;
- rozbudowę i modernizację infrastruktury teleinformatycznej z zapewnieniem jej bezpieczeństwa oraz mechanizmów jakości;
- zwiększenie poziomu rozwoju systemów informatycznych na całym obszarze województwa, w tym w instytucjach publicznych;
- wspieranie firm sektora ICT świadczących usługi w zakresie infrastruktury sieci teleinformatycznych;
- upowszechnienie dostępu do Internetu w miejscach publicznych jako elementu przestrzeni publicznej.

Kierunek działań A.2.4: Rozbudowa i unowocześnienie systemów energetycznych i przesyłowych

Jednym z wymogów współczesnej gospodarki jest proekologiczna przebudowa, rozbudowa i modernizacja istniejących systemów energetycznych oraz kreowanie nowych źródeł energii, ze szczególnym uwzględnieniem wartości krajobrazowych. Systemy energetyczne muszą zapewniać bezpieczeństwo zaopatrzenia w energię elektryczną, ciepłą i gaz, umożliwiać racjonalne gospodarowanie nośnikami energii oraz minimalizację kosztów, a także w jak najwyższym stopniu wykorzystywać lokalne zasoby i nadwyżki paliw i energii z uwzględnieniem wykorzystania źródeł energii odnawialnej, energii cieplnej skojarzonej z wytwarzaniem energii elektrycznej oraz ciepła i paliw odpadowych pochodzących z działalności górniczej i przemysłowej.

W powiązaniu z dużym oddziaływaniem sieci przesyłowych na środowisko naturalne należy położyć nacisk na redukcję nadmiernych kosztów ekonomicznych i ekologicznych.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- prowadzenie prac nad rozwojem alternatywnych, odnawialnych i ekologicznych źródeł energii gwarantujących bezpieczeństwo energetyczne;
- wsparcie rozwoju i wdrożeń technologii energetycznych;
- ułatwienie implementacji nowatorskich rozwiązań z dziedziny energetyki;
- zintensyfikowanie badań w dziedzinie energetyki w ośrodkach naukowych i badawczych;
- budowę, rozbudowę i modernizację infrastruktury służącej do wykorzystania energii odnawialnej;
- rozbudowę i modernizację infrastruktury sieci przesyłowej;
- wsparcie produkcji energii elektrycznej i cieplnej w ramach elektrowni wodnych i energetyki geotermalnej oraz elektrowni wiatrowych;
- wspieranie rozwoju energetyki rozproszonej na terenach wiejskich;
- wspieranie badań rozwoju odnawialnych źródeł energii.

CEL STRATEGICZNY A.3: Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka

Konkurencyjność gospodarki jest podstawą rozwoju regionu. Pożądanym trendem jest wzrost zdolności: do eksportu, przyciągania inwestycji zagranicznych i krajowych, oraz do zwiększania poziomu PKB. Województwo śląskie powinno stać się przykładem gospodarki zrównoważonego rozwoju, gdzie obok unowocześniania tradycyjnych sektorów (węglowy, stalowy i koksowniczy) kreowane są przyszłościowe sektory gospodarki, wykorzystujące najnowsze technologie, charakteryzujące się efektywnością energetyczną, przy równoczesnym zachowaniu i poprawie stanu środowiska naturalnego. Region dysponuje wieloma możliwościami, pozwalającymi na rozwój działalności innowacyjnych i zaawansowanych technologicznie, które związane są z kulturą przemysłową, wykwalifikowanymi kadrami oraz zapleczem edukacyjnym i naukowo-badawczym wyższych uczelni i instytutów naukowych.

Jednym z elementów konkurencyjności regionu jest stałe podnoszenie jego atrakcyjności inwestycyjnej, warunkującej przyciąganie nowych inwestorów, co wiąże się z absorpcją technologii i innowacji o charakterze technologicznym, organizacyjnym, marketingowym, jak również w sektorze usług rynkowych. Istotne jest zatem tworzenie nowoczesnej tkanki przedsiębiorczości, w tym centrów transferu technologii i rozwijanie współpracy sektora B+R z przedsiębiorstwami wraz z systemem pomocy w zakresie przygotowania dokumentacji i patentowania wynalazków oraz wspieranie rozwoju produktów niszowych, mogących stanowić ważny element eksportowy regionu.

Pomimo odmiennych uwarunkowań, rolnictwo i sektor rolno-spożywczy stają również przed wyzwaniem związanym ze wzrostem poziomu innowacyjności. W regionie istnieje potencjał badawczo-wdrożeniowy, który może przyczynić się do wzrostu konkurencyjności sektora rolnego i zapewnienia odpowiednich standardów produktów w celu ich sprzedaży na rynkach międzynarodowych.

Kierunek działań A.3.1: Wspieranie wdrożeń nowych technologii i rozwój sektora B+R

Poprawa konkurencyjności we współczesnej gospodarce dokonuje się w dużej mierze poprzez wzrost innowacyjności, w tym zwiększenie transferu nowoczesnych rozwiązań technologicznych, produktowych i organizacyjnych do przedsiębiorstw i instytucji. Stąd konieczność lepszego wykorzystania infrastruktury naukowo-badawczej na rzecz gospodarki i jej wzmocnienia oraz zwiększenia wykorzystania wyników prac badawczo-rozwojowych poprzez intensyfikację współpracy między sferą naukowo-badawczą a przedsiębiorstwami. Takie działania będą również czynnikiem stymulującym współpracę z regionami partnerskimi oraz otwarciem województwa na otoczenie i rozwój społeczeństwa informacyjnego. Rozwój nauki może również w sposób znaczący przyczynić się do polepszenia sytuacji gospodarczej regionu oraz wsparcia procesów reindustrializacji.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- wsparcie instytucjonalne i finansowe badań naukowych i ich promocję;
- integrację działań ośrodków badawczych, naukowców i przemysłu, mającą na celu wykreowanie nowatorskich kierunków badawczych, w tym z zakresu ochrony środowiska i przeciwdziałania zmianom klimatu;
- budowanie partnerstwa i współpracy między organizacjami wsparcia biznesu, sektorem B+R, samorządem terytorialnym oraz firmami, w tym promowanie powiązań sieciowych, kooperacyjnych i inicjatyw oddolnych, a także włączenie tych powiązań w sieci międzynarodowe, umożliwiające m.in. stworzenie systemu wymiany informacji o prowadzonych badaniach;
- wsparcie ośrodków badawczych przy uczelniach wyższych, mające na celu umożliwienie prowadzenia prac badawczych z zakresu nauk wysokospecjalistycznych;
- wspieranie rozwoju i tworzenia klastrów sektora kultury i przemysłów kreatywnych (technologie i kultura jako filary budowy nowoczesnego społeczeństwa);
- utworzenie systemu stypendialnego dla pracowników naukowych oraz wsparcie finansowe i instytucjonalne dla wdrożenia wyników ich prac;
- stworzenie infrastruktury instytucjonalnej i prawnej komercjalizacji nauki i technologii dla zrównoważonego rozwoju województwa śląskiego;
- wspieranie zmian technologicznych prowadzących do wytwarzania przyjaznych środowisku produktów i usług;
- finansowe wsparcie rozwoju innowacyjności i nowoczesnych technologii.

Kierunek działań A.3.2: Wspieranie procesów restrukturyzacji i adaptacji gospodarczej

Dominująca pozycja tradycyjnych sektorów w strukturze gospodarczej powoduje, iż wszelkie działania podejmowane wobec nich rzutują znacząco na kondycję całej gospodarki regionu. Mechanizmy rynkowe w pełni ujawniły nierentowność wielu zakładów przemysłowych, a także ich niską innowacyjność. Jednym z pozytywnych efektów dotychczasowych przemian gospodarczych regionu jest coraz szybszy rozwój nowoczesnych gałęzi przemysłu, takich jak: elektronika, przemysł samochodowy, przetwórstwo spożywcze.

Na bazie przemysłu wydobywczego rozwijają się branże związane z jego obsługą, czyli przede wszystkim nowoczesny przemysł maszynowy, dysponujący odpowiednim parkiem oraz doświadczoną kadrą pracowniczą. Po trudnościach transformacji na początku lat dziewięćdziesiątych XX wieku

przemysł ten zaistniał na wielu rynkach zagranicznych i stanowi dziś ważny element gospodarczego krajobrazu województwa.

Należy mieć jednak na uwadze, że dla utrzymania pozycji konkurencyjnej górnictwa konieczne będzie systematyczne zwiększanie nakładów na jego modernizację i wprowadzanie nowych technologii. Drugim obok górnictwa głównym przemysłem regionu jest hutnictwo, które również przechodzi głęboki proces restrukturyzacji. Niezbędnym zadaniem jest także podjęcie działań, mających na celu wspieranie sektorów zagrożonych niekorzystnym wpływem sytuacji na światowych rynkach, mając na uwadze międzynarodowe porozumienia i ograniczenia emisji szkodliwych substancji do środowiska.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- wspieranie modernizacji i zwiększenia efektywności przemysłów tradycyjnych;
- podejmowanie i wspieranie inwestycji odtwarzających moce wydobywcze;
- wykorzystanie nowoczesnych technologii w sektorze górnictwa węgla kamiennego dla zwiększenia konkurencyjności cenowej, bezpieczeństwa pracy, ochrony środowiska oraz stworzenia podstaw pod rozwój technologiczny i naukowy;
- poszukiwanie nowych możliwości wykorzystania węgla;
- wspieranie ograniczenia szkodliwego oddziaływania tradycyjnych sektorów na środowisko naturalne, w tym wprowadzenie i promocję proekologicznych sposobów produkcji;
- stały monitoring sytuacji tradycyjnych i dużych sektorów przemysłu w województwie, w tym ich wpływu na środowisko;
- wspieranie i podejmowanie działań na rzecz podnoszenia konkurencyjności sektorów zależnych od koniunktury gospodarczej.

Kierunek działań A.3.3: Unowocześnienie rolnictwa i wsparcie przeobrażeń gospodarczych na terenach wiejskich

Koniecznym elementem rozwoju gospodarki regionu jako całości jest modernizacja sektora rolno-spożywczego, przyczyniająca się do podniesienia jego konkurencyjności w kraju i za granicą. Przeobrażenia obejmujące zarówno poprawę struktury obszarowej gospodarstw, organizację, profil i jakość produkcji pozwalają na stworzenie nowych możliwości rozwojowych gospodarstw rolnych. Istotne w tym jest aspekcie przełamywanie niekorzystnego wizerunku ekologicznego województwa, służące poprawie postrzegania produktów żywnościowych wytwarzanych w regionie. Dobrym tego przykładem jest zainteresowanie producentów rolnych przekształceniem klasycznej produkcji rolniczej w produkcję ekologiczną. Pożądana będzie również realizacja działań ukierunkowanych na aktywizację przedsiębiorczości na terenach wiejskich, wpływających jednocześnie na kultywowanie miejscowych tradycji i zwyczajów, jak też promowanie walorów turystycznych i przyrodniczych województwa. Równocześnie należy mieć na uwadze, że działania na terenach wiejskich będą miały istotny wpływ na możliwość terminowej realizacji priorytetów polityki ekologicznej państwa i wspólnoty europejskiej w zakresie ochrony różnorodności biologicznej czy uzyskania dobrego stanu wód.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- kreowanie i promocję rolnych produktów markowych i ekologicznych;
- upowszechnianie upraw roślin energetycznych;
- wspieranie działalności badawczej na rzecz rolnictwa;
- promowanie partnerstwa i współpracy pomiędzy producentami żywności oraz przetwórcami, tworzenie tzw. grup spółdzielczych oraz wspieranie poprawy komunikacji handlowej producentów żywności z odbiorcami na rynkach światowych poprzez tworzenie sieci kooperacji z partnerami zagranicznymi oraz wprowadzanie i upowszechnianie technik sprzedaży wykorzystujących narzędzia internetowe;

- wspieranie inicjatyw służących podnoszeniu jakości produktów rolnych;
- wsparcie rozwijania wielofunkcyjności gospodarstw rolnych;
- scalanie gruntów i poprawę ich żyzności;
- wprowadzenie instytucjonalnych form doradztwa i szkoleń zawodowych dla ludności terenów wiejskich;
- rozwijanie i wspieranie zrównoważonego rolnictwa opartego na metodach gospodarowania zgodnych z wymogami ochrony środowiska (zwłaszcza w zakresie ochrony gleb, wód, agroróżnorodności i krajobrazu), w tym rolnictwa ekologicznego;
- wspieranie rozwoju ekstensywnego rolnictwa na obszarach górskich;
- promowanie i wspieranie wdrażania programów rolnośrodowiskowych, w szczególności na obszarach chronionych;
- promowanie na terenach wiejskich nowych pozarolniczych działalności gospodarczych, a w szczególności turystyki, rekreacji i usług oraz produkcję w zakresie odnawialnych źródeł energii,
- wspieranie wzrostu produktywności gospodarstw rolnych m.in. poprzez upowszechnianie systemu odmian zalecanych.

Dla priorytetu pn.: **Województwo śląskie regionem o powszechnej dostępności do regionalnych usług publicznych o wysokim standardzie** wyznaczono trzy cele strategiczne, których osiągnięcie jest uwarunkowane podjęciem działań w zdefiniowanych kierunkach:

CEL STRATEGICZNY B.1: Zdrowy i bezpieczny mieszkaniec województwa

Nieodzownym elementem polityki rozwoju regionu jest zapewnienie mieszkańcom dostępu do usług publicznych o wysokim standardzie. W szczególności dotyczy to usług, które warunkują bezpieczeństwo na najbardziej podstawowym poziomie, dotyczącym jakości życia. Mieszczą się tu działania z zakresu polityki ochrony zdrowia, pomocy społecznej czy bezpieczeństwa publicznego.

Do polepszenia jakości życia w regionie przyczyni się zwiększenie dostępności do świadczeń zdrowotnych zarówno podstawowych, jak i specjalistycznych oraz tworzenie warunków do uprawiania sportu i prowadzenia aktywnego trybu życia. Jest to tym bardziej istotne w przypadku województwa śląskiego, które charakteryzuje się niskim poziomem zdrowotności.

Wzrost poczucia bezpieczeństwa społecznego i publicznego, jako czynnik kształtujący zachowania społeczne, jednocześnie decydujący o wizerunku regionu na zewnątrz, wymaga podjęcia szeregu odpowiednich działań. Wspieranie grup osób zagrożonych marginalizacją i patologią społeczną pozwala na ograniczenie negatywnych zjawisk oraz umocnienie solidarności i więzi międzyludzkich. Należy zatem wspierać zarówno samorządy lokalne, jak i organizacje pozarządowe oraz społeczne w organizowaniu polityki społecznej, prowadzeniu działań na rzecz wyrównywania szans rozwoju zawodowego i społecznego z uwzględnieniem równego statusu kobiet i mężczyzn. Należy zatem dążyć do koncentracji regionalnych usług publicznych przy jednoczesnym zapewnieniu dostępności dla wszystkich mieszkańców.

Kierunek działań B.1.1: Poprawa dostępu do wysokiej jakości usług medycznych

Uzyskanie pełnego potencjału zdrowotnego powinno być rozumiane jako najlepszy stan zdrowia, jaki można osiągnąć, poprzez możliwość podejmowania decyzji i kontrolowania własnego życia oraz pewność, że są stworzone warunki pozwalające na uzyskanie i poprawę zdrowia. Prowadzenie działań profilaktycznych i wzrost powszechności dostępu do świadczeń zdrowotnych równocześnie z rosnącą jakością opieki jest niezbędnym elementem rozwoju społeczno-gospodarczego i decyduje w dużej mierze o poczuciu bezpieczeństwa mieszkańców. Rozwój profilaktyki oraz rynku usług medycznych – zarówno podstawowych, jak i specjalistycznych – dopasowany do zmieniających się potrzeb pozwoli na poprawę warunków życia w regionie. Zapewnienie właściwej opieki zdrowotnej osobom pracującym pozwoli na wydłużenie czasu aktywności zawodowej oraz ograniczy wyłączenie osób z rynku pracy z powodów zdrowotnych.

Zmniejszenie zachorowalności, w tym na choroby cywilizacyjne, powinno odbywać się poprzez dobrze rozwinięty, łatwo dostępny system leczenia oparty w pierwszej kolejności na podstawowej opiece zdrowotnej oraz instytucji lekarza rodzinnego. Jest to najkrótsza droga zapewniająca profilaktykę, ułatwienie leczenia chorób we wczesnym, często odwracalnym stadium. W dalszej kolejności system opieki zdrowotnej oparty powinien być na sieci szpitali zarówno ogólnych, jak i specjalistycznych, a także opieki długoterminowej, leczenia uzdrowiskowego, rehabilitacji i hospicjów.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- przygotowanie i realizację programów wczesnego wykrywania chorób, w tym głównie układu krążenia i nowotworów;
- wspieranie i promocję badań profilaktycznych, w tym realizację programów profilaktycznych i promocyjnych dotyczących ochrony zdrowia;
- poprawę dostępu do specjalistycznych usług medycznych;
- poprawę dostępności opieki długoterminowej;
- wzmocnienie opieki nad matką (kobietą ciężarną) i noworodkiem, umożliwiające eliminację narażeń środowiskowych występujących w okresie płodowym życia dziecka;

- wspieranie prewencji środowiskowego zatrucia ołowiem u dzieci (wczesne wykrywanie dzieci z podwyższonym stężeniem ołowiu) wraz z edukacją zdrowotną rodziców;
- modernizację infrastruktury leczenia ambulatoryjnego i stacjonarnego;
- poprawę standardu usług i wyposażenia w sprzęt oraz aparaturę medyczną zakładów opieki zdrowotnej,
- wzmocnienie jakości i dostępności szkoleń dla sektora medycznego;
- informatyzację świadczenia usług medycznych;
- dostosowanie struktury szpitali i oddziałów do potrzeb zdrowotnych mieszkańców;
- integrację i poprawę efektywności służb ratownictwa medycznego;
- wsparcie rozwoju usług uzdrowiskowych.

Kierunek działań B.1.2: Upowszechnienie oraz promocja aktywnego i zdrowego stylu życia

Do poprawy stanu zdrowia prowadzi również aktywny tryb życia i profilaktyka zdrowotna. Aktywność fizyczna jest niezbędna dla prawidłowego rozwoju oraz zdrowia fizycznego, psychicznego i społecznego ludzi w każdym wieku. Kreowaniu postaw zdrowego stylu życia towarzyszyć powinny działania zmierzające do powstania odpowiedniego zaplecza i atrakcyjnej oferty spędzania wolnego czasu.

Realizacja koncepcji aktywnego społeczeństwa wymaga podjęcia skoordynowanych działań promocyjnych i informacyjnych oraz zaangażowania władz lokalnych, regionalnych, przedstawicieli sektora zdrowia, edukacji, a także organizacji pozarządowych i mediów. Szczególnie ważną rolę pełni promocja aktywnego i zdrowego stylu życia wśród społeczności, ograniczając ryzyko zachorowania na wiele chorób. Dla podjęcia tego typu działań należy budować partnerską współpracę na rzecz pobudzania aktywności i promocji zdrowego trybu życia.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- zapobieganie otyłości u dzieci i dorosłych poprzez promocję zdrowego odżywiania, odpowiedniej aktywności ruchowej i zrównoważonej diety;
- rozwój współpracy samorządów oraz placówek służby zdrowia z organizacjami społecznymi i pozarządowymi w zakresie upowszechniania zdrowego stylu życia;
- wspieranie realizacji programów promujących zdrowy tryb życia;
- modernizację i rozbudowę ośrodków sportowych i rekreacyjnych oraz infrastruktury okołoturystycznej z uwzględnieniem uwarunkowań wynikających z potrzeb ochrony środowiska i krajobrazu oraz zachowania różnorodności biologicznej;
- tworzenie, budowę i rozbudowę ścieżek pieszo-rowerowych;
- tworzenie systemu informacji o ośrodkach rekreacyjnych i sportowych;
- poprawę jakości i dostępności terenów zielonych;
- tworzenie warunków oraz budowę niezbędnej infrastruktury dla indywidualnych form budownictwa letniskowego.

Kierunek działań B.1.3: Podniesienie skuteczności polityki społecznej

Pomoc społeczna zorientowana na zaspokajanie niezbędnych potrzeb życiowych osób i rodzin oraz umożliwianie im bytowania w warunkach odpowiadających godności człowieka powinna doprowadzić do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem.

Przeciwdziałanie i łagodzenie skutków negatywnych zjawisk, w tym: ubóstwa, bezrobocia, bezdomności, uzależnień oraz towarzyszących im zjawisk wykluczenia społecznego i marginalizacji, jest niezbędnym elementem rozwoju społeczno-gospodarczego. Do najbardziej zagrożonych jednostek i grup należą: dzieci, młodzi ludzie, rodziny w trudnej sytuacji życiowej, zwłaszcza rodzice samotnie wychowujący dzieci, imigranci, mniejszości etniczne i narodowe, ludzie niepełnosprawni, ludzie starsi, a także osoby powracające z zakładów penitencjarnych.

Priorytetowym obszarem wspieranym przez region w ramach polityki społecznej jest instytucja rodziny. Rodzice potrzebują pomocy w przeciwdziałaniu szkodliwym naciskom społecznym i rynkowym, zwłaszcza kiedy muszą godzić wymogi pracy i życia rodzinnego.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- wspieranie instytucji pomocy społecznej i podniesienie jakości usług przez nie świadczonych;
- wspieranie rozwoju zawodowego kadr pomocy i integracji społecznej, w tym podnoszenie kwalifikacji, system szkoleń dla pracowników socjalnych;
- wzmocnienie współpracy z organizacjami pozarządowymi w zakresie pomocy społecznej;
- wzmocnienie lokalnych systemów wsparcia dziecka i rodziny poprzez wspieranie istniejących i tworzenie nowych placówek realizujących programy opiekuńcze i socjoterapeutyczne;
- poprawę wykorzystania i zwiększenie dostępności istniejącej infrastruktury instytucji pomocy społecznej, w szczególności świetlic środowiskowych, np. na rzecz przeciwdziałania patologii i przestępczości wśród młodzieży;
- wzmocnienie lokalnych systemów przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- wzmocnienie sieci poradnictwa rodzinnego;
- wspieranie działań na rzecz profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień, w tym rozwój i modernizację bazy materialnej, merytorycznej i organizacyjnej placówek leczenia uzależnień;
- wzmocnienie regionalnego systemu pomocy i integracji społecznej o funkcje analityczno-badawcze, zwiększające potencjał w zakresie diagnozowania potrzeb i problemów społecznych;
- rozwój systemu usług świadczonych na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych w domach pomocy społecznej i miejscu zamieszkania;
- tworzenie warunków sprzyjających powstawaniu różnych form asystencji socjalnej nad osobami zależnymi, w tym m.in. dziećmi, osobami niepełnosprawnymi i starszymi;
- rozwój i promocję wolontariatu, szczególnie na rzecz osób starszych, niepełnosprawnych oraz zagrożonych marginalizacją społeczną;
- wspieranie tworzenia warunków do zachowania samodzielności i niezależności osób niepełnosprawnych;
- wspieranie osób starszych w pełnieniu ról społecznych;
- rozwój i podnoszenie poziomu dostępności szkolnictwa osób niepełnosprawnych.

Kierunek działań B.1.4: Zapewnienie bezpieczeństwa publicznego

Rozwojowi społeczno-gospodarczemu towarzyszyć musi wzrost zainteresowania problemami bezpieczeństwa publicznego, wiktylizacji życia społecznego oraz przeciwdziałanie dezorganizacji i przejawom patologii społecznej. Mając na uwadze podniesienie standardu życia w województwie, a także jego atrakcyjności jako miejsca zamieszkania, konieczne jest podjęcie działań z zakresu

kompleksowej rewitalizacji obszarów problemowych w dużych miastach województwa, a także przeciwdziałanie patologii i marginalizacji społecznej w mniejszych miejscowościach. Walka z przestępczością, jak również skuteczna resocjalizacja to wyzwania, których osiągnięcie zapewni przywrócenie poczucia bezpieczeństwa w regionie.

Istotnym zadaniem jest zorganizowanie sprawnego i skutecznego systemu ratownictwa oraz zapewnienie opieki osobom dotkniętym skutkami klęsk żywiołowych i katastrof. Skuteczność działań w tym obszarze w dużej mierze zależeć będzie od prawidłowej koordynacji działań wszystkich szczebli samorządu terytorialnego, administracji rządowej oraz odpowiednich służb.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- wspieranie wdrożenia programów i projektów mających na celu aktywizację społeczeństwa, kształtowanie poprawnych zachowań w sytuacjach zagrożenia oraz edukację na rzecz poprawy bezpieczeństwa;
- wspieranie systemów integrowania służb ratowniczych (straż pożarna, ratownictwo medyczne, policja) oraz rozwój współpracy w tym zakresie w ramach obszarów transgranicznych;
- rozwój systemu zarządzania antykryzysowego;
- wsparcie osób, które ucierpiały w wyniku klęsk żywiołowych i katastrof;
- wspieranie nowoczesnych rozwiązań sprzyjających bezpieczeństwu poprzez rozwijanie monitoringu;
- ograniczanie ryzyka środowiskowego;
- stworzenie systemu i rozwiązań organizacyjnych obsługujących system reagowania na potencjalne zagrożenia.

Kierunek działań B.1.5: Wzmacnianie aktywności społecznej

Jednym z istotnych działań koniecznych do zainicjowania zmian w regionie jest zwiększenie aktywności i integracji społecznej. Zmianie ulec powinny postawy pasywne czy roszczeniowe w społeczeństwie. Wspieranie i promowanie lokalnych inicjatyw, w tym przeprowadzanych przez III sektor, powinno wzmacniać spójność społeczną oraz współpracę między różnymi grupami społecznymi. Powinny one stwarzać możliwość aktywizacji grup społecznych, które z różnych względów znajdują się w trudnym położeniu życiowym lub są zagrożone społeczną marginalizacją. W ramach podjętych działań na terenie województwa należy wspierać wzmacnianie struktur organizacji pozarządowych, które przyczynią się do większej aktywności obywateli oraz do zmniejszenia skali wykluczenia społecznego.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- promowanie edukacji obywatelskiej, postaw prospołecznych;
- wspieranie potencjału instytucji III sektora, w tym organizacji pozarządowych, instytucji obywatelskich i wzmacnianie procesów integracji i współpracy;
- wypracowywanie zasad współpracy administracji publicznej z organizacjami pozarządowymi;
- wspieranie inicjatyw lokalnych i programów aktywności lokalnej;
- tworzenie i wspieranie systemu poradnictwa obywatelskiego;
- wspieranie działań na rzecz instytucji lokalnych i regionalnych.

CEL STRATEGICZNY B.2: Wysoka jakość środowiska naturalnego

Polityka zrównoważonego rozwoju stanowi jeden z ważnych elementów działań UE, a Polska, będąca jej członkiem, musi dostosować się do jej wysokich wymagań w tym zakresie. Po latach prowadzenia polityki gospodarczej nieliczącej się z kosztami ponoszonymi przez środowisko konieczne są działania ukierunkowane na jego poprawę.

Poprawa jakości środowiska przyrodniczego musi uwzględniać m.in.: zmniejszenie ilości zanieczyszczeń odprowadzanych do wód i gruntów, budowę systemu oczyszczalni ścieków, ograniczanie zanieczyszczeń powierzchniowych gruntów, działania z zakresu ochrony powietrza, ograniczenia emisji CO₂ oraz eliminacji pyłów zawieszonych. Istotna będzie racjonalna gospodarka odpadami poprzez stworzenie infrastruktury do wtórnego ich wykorzystania, a także usuwania i bezpiecznego unieszkodliwiania odpadów niebezpiecznych. Duże znaczenie będzie miała budowa systemu retencji wód powierzchniowych, ograniczenie nadmiernego ich zasolenia, a także objęcie szczególną ochroną najbardziej zasobnych zbiorników wód podziemnych, w tym transgranicznych oraz zlewni hydrologicznych. Zwiększeniu atrakcyjności terenu województwa będzie także sprzyjać zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza oraz ochrona zasobów leśnych.

Istotne jest dbanie o zachowanie istniejących zasobów przyrodniczych regionu oraz poprawę jakości terenów poprzez rewitalizację terenów poprzemysłowych i zdegradowanych, co umożliwi wzmocnienie atrakcyjności regionu. Poprawi to również wizerunek województwa, które cały czas postrzegane jest jako region silnie zanieczyszczony i zdegradowany. Przede wszystkim jednak realizacja tego celu umożliwi wzrost jakości życia mieszkańców i zabezpieczy możliwości rozwojowe przyszłych pokoleń.

Kierunek działań B.2.1: Utworzenie systemu kształtowania i wykorzystania zasobów wodnych

Ograniczone zasoby wodne występujące na terenie województwa śląskiego wymuszają podjęcie działań w kierunku racjonalizacji gospodarki wodnej. Działania w zakresie ochrony zasobów wodnych województwa śląskiego dotyczą z jednej strony osiągnięcia dobrego stanu wód powierzchniowych i podziemnych, zaś z drugiej zapewnienia mieszkańcom dostępu do wody pitnej dobrej jakości. Szczególnie istotne jest poprawienie jakości wody poprzez ograniczenie ilości produkowanych zanieczyszczeń oraz tworzenie systemów ich eliminowania. Racjonalne gospodarowanie zasobami wodnymi oraz konsekwentne prowadzenie działań zmierzających do poprawy ich jakości, ilości i dostępności w znaczący sposób poprawi warunki życia mieszkańców województwa śląskiego. Należy również oczekiwać znaczącej poprawy jakości środowiska przyrodniczego, czego przejawem będzie wzrost bioróżnorodności, rozwój ekosystemów wodnych. W konsekwencji wzrośnie atrakcyjność regionu np. w aspekcie rozwoju turystyki. Należy również dążyć do tworzenia warunków dla właściwego zagospodarowania terenów zagrożonych powodzią oraz zagrożonych suszą hydrologiczną.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- poprawę jakości wody pitnej;
- poprawę jakości wód zbiorników wodnych;
- tworzenie racjonalnej polityki gospodarowania zasobami wodnymi;
- ochronę zbiorników wód głębinowych, w tym na terenach wiejskich;
- wdrażanie zasad zrównoważonego planowania i zagospodarowania przestrzennego dolin rzecznych;
- prowadzenie monitoringu jakości wód;
- modernizację i rozbudowę oczyszczalni ścieków;
- usprawnienie systemu technicznej retencji wodnej, w tym budowę zbiorników retencyjnych;
- propagowanie i wdrażanie nietechnicznych form retencji wodnej;

- modernizację i odbudowę urządzeń melioracyjnych;
- wzmocnienie systemu ochrony przeciwpowodziowej;
- integrację działań mających na celu zagospodarowanie zbiorników i cieków wodnych w zakresie turystyki;
- wsparcie wykorzystania wód geotermalnych do celów leczniczych i rekreacyjnych;
- realizację inwestycji związanych z utrzymaniem i konserwacją cieków wodnych, wałów przeciwpowodziowych i zbiorników retencyjnych, pozwalających na ich prawidłowe funkcjonowanie;
- wsparcie rozwoju i ochrony Doliny Górnej Odry oraz zwiększenie stopnia wykorzystania rzeki dla celów transportowych i retencyjnych;
- ochronę torfowisk i obszarów wodno-błotnych jako obszarów naturalnej retencji wodnej;
- odtworzenie ciągłości ekologicznej rzek;
- ochronę naturalnych dolin rzecznych oraz renaturalizację rzek.

Kierunek działań B.2.2: Poprawa jakości powietrza

Zapobieganie powstawaniu zanieczyszczeń powietrza oraz ograniczanie lub eliminowanie wprowadzanych do powietrza substancji zanieczyszczających, w tym CO₂, w celu zmniejszenia stężeń do dopuszczalnego poziomu, wpłynie pozytywnie na poprawę jakości gleb i wód powierzchniowych oraz w znacznym stopniu przyczyni się do polepszenia stanu zdrowia mieszkańców regionu oraz ograniczenia efektu cieplarnianego. Poprawa jakości powietrza należy również do istotnych elementów kreowania nowego wizerunku województwa śląskiego.

Istotnym problemem w kontekście zanieczyszczenia powietrza w województwie śląskim jest tzw. niska emisja, a zwłaszcza wysokie stężenie pyłu zawieszonego. Pył zawieszony pochodzi z wielu źródeł: komunalnych, przemysłowych i oddziaływania komunikacji. Głównie związany jest z ruchem samochodowym i zużyciem paliw na cele grzewcze, w tym z powszechnością stosowania węgla oraz paliw o niskiej jakości, w tym różnego rodzaju odpadów, w indywidualnym ogrzewaniu, a także dużą ilością skorodowanych materiałów budowlanych zawierających azbest. Na jakość powietrza negatywnie wpływa także emisja gazowych zanieczyszczeń, w tym zwłaszcza zubożających warstwę ozonową. Należy zatem ograniczać główne źródła zanieczyszczenia powietrza, którymi są emisja przemysłowa, niska emisja oraz emisja z wyrobów zawierających azbest.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- promocję ekologicznych rozwiązań grzewczych eliminujących niską emisję;
- ograniczenie emisji zanieczyszczeń z dużych źródeł spalania paliw;
- promocję badań i wdrożenia technologii ekologicznego źródła napędu pojazdów, szczególnie w transporcie publicznym;
- optymalizację i podniesienie efektywności sieci ciepłowniczych;
- wsparcie dla rozwiązań zwiększających efektywność produkcji i wykorzystania energii elektrycznej, m.in. poprzez stosowanie nowoczesnych technologii i odnawialnych źródeł energii (OZE);
- ograniczenie emisji gazów i pyłów ze zwałowisk odpadów;
- promocję postaw związanych z oszczędzaniem energii przez mieszkańców regionu;
- intensyfikację prac na rzecz usuwania i utylizacji oraz implementację technologii eliminujących ze środowiska wyroby zawierające azbest.

Kierunek działań B.2.3: Ochrona przed hałasem

Hałas zalicza się do czynników środowiskowo uciążliwych, obniża warunki życia człowieka i powoduje negatywne konsekwencje dla zdrowia. Nieustanny rozwój komunikacji i urbanizacji pociąga za sobą negatywne konsekwencje w postaci narażenia mieszkańców województwa na coraz wyższe poziomy hałasu. Największe natężenie hałasu występuje wzdłuż ciągów komunikacyjnych (terenów położonych w bezpośrednim sąsiedztwie tras komunikacyjnych) oraz w obrębie obszarów przemysłowych. Jednak natężenie hałasu pochodzącego ze źródeł przemysłowych jest dużo mniejsze niż hałasu komunikacyjnego. Zmniejszenie poziomu hałasu znacząco wpłynie na polepszenie warunków życia regionalnej społeczności poprzez wpływ na komfort psychiczny i poprawę stanu fizycznego.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- budowę ekranów akustycznych, mat antywibracyjnych, wykopów, tuneli przy drogach o dużym natężeniu ruchu przebiegających w pobliżu zabudowy mieszkaniowej oraz zachowanie odpowiednich odległości tych dróg od obiektów chronionych;
- tworzenie pasów zieleni przy głównych trasach komunikacyjnych;
- modernizację środków transportu w celu ich wyciszenia;
- opracowanie standardów akustycznych danego terenu;
- stworzenie systemu monitoringu hałasu oraz opracowanie mapy akustycznej województwa;
- zwiększenie kontroli jednostek gospodarczych w zakresie emitowanego hałasu.

Kierunek działań B.2.4: Uporządkowanie i wdrożenie systemu gospodarki odpadami

Dla zapewnienia właściwego rozwoju regionu i poprawy atrakcyjności terenu ważne jest uporządkowanie gospodarki odpadami w województwie oraz promowanie postaw ograniczających produkcję odpadów. Ograniczenie ilości odpadów niebezpiecznych i ich neutralizacja oraz bezpieczne składowanie pozostałych odpadów jest czynnikiem wpływającym na bezpieczeństwo istniejących zasobów przyrodniczych, w tym przede wszystkim wody i gleb. Minimalizacja ilości powstających odpadów, segregacja i powtórne wykorzystanie, w tym do produkcji paliw alternatywnych jako źródeł energii elektrycznej oraz ciepłej, zmniejszy powierzchnię i objętość składowisk oraz ogólne zużycie surowców.

Gospodarka odpadami powinna być ukierunkowana na ograniczanie ilości odpadów, a w przypadku już wytworzonych na poddanie ich procesom usuwania, wykorzystania, unieszkodliwiania i w ostateczności składowania. Szczególnie ważne jest unieszkodliwianie odpadów niebezpiecznych. Działania w tym zakresie umożliwią poprawę warunków życia mieszkańców województwa, a tym samym poprawę wizerunku samego województwa jako atrakcyjnego miejsca zamieszkania.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- podniesienie efektywności systemu zbiórki, transportu, przetwarzania i utylizacji odpadów;
- propagowanie wśród mieszkańców regionu wiedzy o sposobach segregacji składowania i przetwarzania odpadów;
- ograniczanie ilości wytwarzanych odpadów poprzez wdrażanie niskoodpadowych technologii produkcji, odzysk i ich unieszkodliwianie, w ostateczności ich bezpieczne składowanie;
- likwidację składowisk niespełniających norm w zakresie ochrony środowiska;
- wprowadzanie systemowej gospodarki odpadami komunalnymi w układzie ponadlokalnym, w tym budowę zakładów zagospodarowania odpadów (sortownie, kompostownie, obiekty termicznego przekształcania odpadów, składowiska o funkcji ponadlokalnej, sieć punktów zbiórki odpadów niebezpiecznych);

- budowę, rozbudowę, przebudowę instalacji i urządzeń do odzysku i unieszkodliwiania odpadów niebezpiecznych;
- monitoring składowisk dla najbardziej niebezpiecznych substancji oraz monitoring skażonych terenów po ich likwidacji;
- likwidację dzikich składowisk, wysypisk, mogilników;
- sprzyjanie możliwościom ponownego wykorzystania odpadów i zamiany ich po procesie przekształcenia na nowy produkt lub surowiec.

Kierunek działań B.2.5: Rewitalizacja terenów zdegradowanych

Rozwojowi gospodarczemu i społecznemu oraz zmianie wizerunku regionu towarzyszyć musi rewitalizacja terenów zdegradowanych, w tym poprzemysłowych, pogórnich i powojkowych. Znaczenie problematyki przekształcania terenów poprzemysłowych wynika ze skali ich występowania, a także z ich lokalizacji w potencjalnie wartościowych miejscach – centrach miast, w pobliżu arterii komunikacyjnych, w sąsiedztwie obszarów o walorach przyrodniczo-krajobrazowych. Większość obszarów miejskich województwa śląskiego zawiera w sobie tereny przemysłowe lub z nimi sąsiaduje. W ostatnich latach przemysł podlega znacznym przemianom związanym między innymi z procesami globalizacji i transformacji gospodarczej, co powoduje degradację zurbanizowanych obszarów o przemysłowym charakterze, pozostawianie w centrach miast nieużytkowanych terenów i obiektów poprzemysłowych.

Głównym celem tych działań będzie przystosowanie zdegradowanych terenów do pełnienia nowych funkcji, m.in.: gospodarczych, społecznych, rekreacyjnych, edukacyjnych, a w konsekwencji ich rewaloryzacja i poprawa warunków życia mieszkańców. Niedostrzeganie konieczności rewitalizacji stwarza zagrożenie dla ludzi i środowiska oraz skutkuje dalszą degradacją terenu poprzez przeznaczanie pod działalność gospodarczą terenów zielonych.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- rekultywację obiektów zdegradowanych z przeznaczeniem na realizację funkcji kulturalno-edukacyjnych oraz rekreacyjnych i gospodarczych;
- wzmocnienie współpracy na zasadzie partnerstwa prywatno-publicznego w procesie zagospodarowania terenów zdegradowanych;
- opracowanie i wdrożenie systemu monitoringu i rewitalizacji terenów zdegradowanych, w tym m.in. poprzemysłowych, pogórnich i powojkowych;
- przeznaczenie do pełnienia funkcji ekologicznej terenów zdegradowanych, na których dzięki samoistnej rewitalizacji wykształciły się cenne przyrodniczo ekosystemy;
- wspieranie inicjatyw na rzecz zmiany i tworzenia przepisów prawnych oraz działań organizacyjnych w zakresie współpracy pomiędzy jednostkami samorządowymi i sektorem prywatnym, w tym w szczególności w zakresie rewitalizacji i rekultywacji;
- usuwanie szkód górniczych.

Kierunek działań B.2.6: Zachowanie i odtworzenie bio- i georóżnorodności

Brak ochrony najcenniejszych przyrodniczo ekosystemów może powodować zubożenie zasobów biologicznych. Degradacja ekosystemów wywołać może szereg nieodwracalnych zmian w ich strukturze, przede wszystkim ich uproszczenie. Konsekwencją tego będą zaburzenia równowagi ekologicznej oraz zakłócenia przepływu energii i materii w ekosystemie. Zachowanie dziedzictwa przyrody jest nie tylko obowiązkiem wynikającym z przepisów prawa, ale także naszą powinnością wobec przyszłych pokoleń. Ochrona bio- i georóżnorodności służyć będzie zarówno zachowaniu

najatrakcyjniejszych przyrodniczo obszarów województwa, jak i wykorzystaniu ich do wypoczynku, rekreacji i regeneracji sił człowieka.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- opracowanie programów ochrony i restytucji gatunków i siedlisk przyrodniczych oraz struktur ekologicznych;
- uwzględnianie ochrony krajobrazu, a zwłaszcza krajobrazu wiejskiego, górskiego oraz krajobrazu kulturowego w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym;
- opracowanie kompleksowego programu edukacji ekologicznej;
- przeprowadzenie waloryzacji przyrody ożywionej i nieożywionej;
- określenie zagrożeń dla przyrody ożywionej i nieożywionej;
- wyznaczenie struktur ekologicznych i obszarów przyrodniczych o znaczeniu światowym, krajowym, regionalnym i lokalnym;
- utrzymanie i wzmocnienie korytarzy ekologicznych;
- określenie form ochrony przyrody adekwatnych do znaczenia i zagrożenia wartości przyrodniczych oraz struktur ekologicznych;
- organizację systemu monitoringu stanu przyrody;
- wzmocnienie służb ochrony przyrody;
- ukształtowanie regionalnego systemu obszarów chronionych powiązanego z otoczeniem zewnętrznym;
- promocję inicjatyw dydaktyczno-informacyjnych w zakresie ochrony środowiska;
- wprowadzenie permanentnego monitoringu zmian ukształtowania powierzchni terenu – osiadań terenu związanych z negatywnymi skutkami eksploatacji górniczej oraz tworzeniem nowych niecek zalewowych i podejmowanie odpowiednich działań.

Kierunek działań B.2.7. Rozwój trwale zrównoważonej i wielofunkcyjnej gospodarki leśnej

Spełniając wiele ważnych i różnorodnych funkcji, lasy są kluczowym elementem bezpieczeństwa ekologicznego kraju i stanowią o tym, że polityka i gospodarka leśna mają rangę strategiczną. Kształtowanie gospodarki leśnej musi się odbywać w sposób zrównoważony z gospodarczego, ekologicznego, społecznego i kulturalnego punktu widzenia. Ważne jest utrzymanie i wzmocnienie wielofunkcyjnej roli lasu oraz utrzymanie funkcji ochronnych (ze szczególnym uwzględnieniem ochrony gleb, wód i powietrza), jak również zachowanie bioróżnorodności oraz typowych krajobrazów leśnych. Zrównoważona gospodarka leśna powinna opierać się na racjonalnym użytkowaniu zasobów leśnych, ekologizacji produkcji leśnej, ochronie lasów i zwiększaniu lesistości.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- wdrażanie zrównoważonej gospodarki leśnej oraz jej ekologizację;
- utrzymanie i wzmocnienie wielofunkcyjnej roli lasów;
- utrzymanie funkcji ochronnych lasów oraz ich różnorodności biologicznej;
- utrzymanie dobrego stanu i żywotności zasobów leśnych;
- wspieranie odbudowy zasobów leśnych na obszarach klęsk żywiołowych, w tym powodowanych przez zmiany globalne;
- zwiększanie powierzchni obszarów leśnych;

- ochronę lasów miejskich i podmiejskich ze szczególnym uwzględnieniem ich funkcji zdrowotnych i rekreacyjnych;
- przebudowę drzewostanów zgodnie z warunkami siedliskowymi;
- organizowanie szkoleń i seminariów w zakresie zrównoważonej gospodarki leśnej.

CEL STRATEGICZNY B.3: Atrakcyjne warunki zamieszkania i wysoka jakość przestrzeni

Zachodzące w województwie przemiany gospodarcze i społeczne mają bezpośredni wpływ na procesy rozwojowe w miastach województwa śląskiego – ich depopulację, degradację przestrzeni miejskich, substandaryzację zasobów mieszkaniowych oraz niską jakość przestrzeni publicznych. Wiele miast województwa wymaga modernizacji struktury urbanistycznej, rewitalizacji centrów, starych zabytkowych dzielnic, poprawy ich wewnętrznej struktury przestrzennej, społecznej i ekonomicznej, a także stworzenia warunków do wypoczynku i rekreacji. Dodatkowym czynnikiem powodującym degradację przestrzeni miejskich jest wysokie natężenie ruchu tranzytowego prowadzonego przez centra miast. Zachowanie i odpowiednie wyeksponowanie walorów środowiska kulturowego miast, w tym charakterystycznych dla industrialnych tradycji regionu obiektów poprzemysłowych, będzie miało istotne znaczenie dla nadania krajobrazowi miast województwa śląskiego indywidualnego charakteru i wzmocnienia funkcji miejskich decydujących o ich randze i konkurencyjności. Jeżeli nie zostaną podjęte odpowiednie działania ukierunkowane na polepszenie warunków mieszkaniowych w miastach, podniesienie jakości architektury i przestrzeni publicznych oraz radykalną zmianę wizerunku przemysłowych miast, można spodziewać się zwiększenia negatywnych rezultatów procesu suburbanizacji. Rozwój przestrzeni publicznych będzie się dokonywał poprzez wzmacnianie poczucia wspólnoty regionalnej, ułatwianie komunikacji i wymiany pomiędzy mieszkańcami różnych gmin i powiatów, tworzenie przestrzeni dla kultury, edukacji, rozrywki i rekreacji na poziomie ponadlokalnym, kształtowanie wizerunku regionu oraz rozwijanie funkcji metropolitalnych (ponadregionalnych). Istotne będzie również kształtowanie atrakcyjnych warunków życia na terenach wiejskich, wspieranie ich zrównoważonego i wielofunkcyjnego rozwoju, w tym rozwoju infrastruktury.

Kierunek działań B.3.1: Zagospodarowanie centrów miast oraz zdegradowanych dzielnic

Nasilający się proces urbanizacji stref podmiejskich aglomeracji powoduje zagospodarowanie najbliższej położonych małych miast i gmin wiejskich w sposób dekomponujący ich dotychczasową strukturę funkcjonalno-przestrzenną i powodujący powstawanie zagrożeń dla krajobrazu przyrodniczo-kulturowego i ładu przestrzennego. Prowadzi to do zmniejszania powierzchni terenów zielonych i otwartych oraz do nieodwracalnych zmian w krajobrazie. Zasadniczym elementem podniesienia atrakcyjności miast regionu i głównym warunkiem wzrostu jakości życia staje się zagospodarowanie centrów oraz przebudowa dzielnic zdegradowanych, charakteryzujących się złym stanem technicznym i niskim standardem życia mieszkańców. Znaczna część miast i ich centra posiadają tereny w znaczny sposób przekształcone przez wieloletnie kształtowanie przestrzeni związane z produkcją przemysłową. Z tego też względu działania władz publicznych w zakresie kształtowania tych przestrzeni powinny być skierowane na nadawanie nowych funkcji tym obszarom. Działania te powinny obejmować modernizację struktury urbanistycznej oraz stworzenie warunków do wypoczynku i rekreacji. Wspieranie działań modernizacyjnych i rewitalizacyjnych powinno opierać się na koncentracji pomocy na wybranych projektach.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- wspieranie opracowania i wdrożenia polityk miejskich, w tym dla centrów miast i zdegradowanych dzielnic, wymagających rewitalizacji;

- inwentaryzację przestrzeni publicznych i określenie ich znaczenia w skali subregionalnej, regionalnej i ponadregionalnej;
- promocję partnerstwa publiczno-prywatnego dla tworzenia i poprawy jakości przestrzeni publicznych;
- inicjowanie i promocję przedsięwzięć, imprez, aktywności w obrębie przestrzeni publicznych;
- kreowanie nowej polityki lokalizacji obiektów budowlanych, uwzględniającej zagadnienia bezpieczeństwa publicznego oraz nowe trendy architektury;
- wspieranie tworzenia „małych osiedli”, zachowujących i tworzących nowe obszary zieleni miejskiej;
- wsparcie restauracji i rewitalizacji zabytkowych układów urbanistycznych miast historycznych województwa.

Kierunek działań B.3.2: Poprawa warunków mieszkaniowych

Poprawa warunków zamieszkania oraz wspieranie inicjatyw podnoszenia standardów istniejących zasobów mieszkaniowych wraz ze wzrostem podaży nowych mieszkań, przy uwzględnieniu prognoz demograficznych i możliwości finansowych społeczeństwa, przyczyni się do polepszenia jakości życia w regionie. Własne mieszkanie w przyjaznym otoczeniu jest jednym z warunków prawidłowego rozwoju rodziny. Stan mieszkalnictwa wpływa bowiem bezpośrednio na stan zdrowia, bezpieczeństwo i dobrobyt mieszkańców. Przy niewielkim tempie budownictwa mieszkaniowego i prognozowanym wzroście jednoosobowych gospodarstw domowych wskaźnik niezaspokojenia potrzeb mieszkaniowych może wzrastać.

Polityka mieszkaniowa powinna kształtować zdrowe, wygodne środowisko mieszkaniowe, zrównoważony społecznie rozwój terenów mieszkaniowych, sprawiedliwe korzystanie z przestrzeni, zachowanie zasobów środowiska naturalnego oraz terenów otwartych.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- rozbudowę i modernizację zasobów mieszkaniowych oraz wsparcie realizacji lokalnych programów rozwoju budownictwa mieszkaniowego, w tym komunalnego;
- humanizację dzielnic zdegradowanych i przeludnionych;
- poprawę wizerunku mieszkania w województwie śląskim;
- podnoszenie jakości nowo budowanych mieszkań oraz jakości przestrzeni miejskiej w miastach regionu, w tym przede wszystkim jakości przestrzeni publicznych (parkingów, placów zabaw i terenów zieleni);
- zrównoważony rozwój terenów podmiejskich dla zachowania zasobów środowiska naturalnego oraz terenów otwartych;
- wspieranie lokalnych programów termomodernizacyjnych – zmniejszenie energochłonności w tkance mieszkaniowej;
- separację ruchu pieszego i komunikacyjnego w ciągu dróg lokalnych (gminnych i powiatowych).

Kierunek działań B.3.3: Rozbudowa i modernizacja infrastruktury komunalnej

Rozwój infrastruktury komunalnej, a w szczególności zmniejszenie dysfunkcjonalności technicznego wyposażenia regionu, znacząco poprawi warunki życia mieszkańców regionu i stan środowiska naturalnego. Inwestowanie w infrastrukturę komunalną pozwoli również na kompleksowe uzbrojenie terenu, poprawę jakości otoczenia i stworzenie warunków do dywersyfikacji działalności gospodarczej. Zmodernizowana infrastruktura komunalna wpłynie na rozwój przedsiębiorczości regionu, umożliwi jego ekonomiczny, ekologicznie zrównoważony rozwój.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- modernizację i rozbudowę infrastruktury komunalnej, w tym budowę i rozbudowę sieci wodno-kanalizacyjnej, w tym kanalizacji deszczowej;
- modernizację i budowę nowych oczyszczalni ścieków oraz innych urządzeń do oczyszczania, gromadzenia, odprowadzania i przesyłania ścieków;
- opracowanie bilansu zapotrzebowania i zużycia wody przez gospodarstwa domowe;
- budowę i modernizację urządzeń zaopatrzenia, poboru i uzdatniania wody;
- zwiększenie wykorzystywania efektywnych komunalnych systemów ciepłowniczych, opartych na proekologicznych rozwiązaniach, przy równoczesnej eliminacji przestarzałych i nieekologicznych systemów indywidualnych – stanowiących poważne źródło zanieczyszczeń powietrza.

Kierunek działań B.3.4: Rozwój i modernizacja komunikacji publicznej obszarów miejskich

Komunikacja publiczna jest składową systemu transportowego województwa, wywierającą istotny wpływ na sposób przemieszczania się jego mieszkańców oraz stanowi istotny element decydujący o możliwościach dostępu do regionalnych usług publicznych, zlokalizowanych głównie w centrach największych ośrodków miejskich regionu. Unowocześnienie i zintegrowanie różnych form komunikacji publicznej powinno doprowadzić do zwiększenia mobilności ludzi, otwierając tym samym możliwość tworzenia regionalnego rynku pracy. Konieczny jest wzrost jakości usług świadczonych przez transport publiczny dokonujący się poprzez modernizację istniejących oraz rozwój nowych form komunikacji pasażerskiej. Poprawi to stan bezpieczeństwa podróżowania oraz umożliwi szybkie przemieszczanie się mieszkańców na obszarze województwa, poprawiając spójność terytorialną całego obszaru województwa.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- prowadzenie studiów i analiz dla rozwoju transportu publicznego;
- rozbudowę i modernizację obiektów i infrastruktury szynowej transportu publicznego;
- poprawę jakości taboru publicznego transportu autobusowego i szynowego;
- koordynację sieci połączeń i rozkładów jazdy komunikacji publicznej;
- wprowadzenie wspólnego biletu dla różnych środków transportu publicznego, w tym z wykorzystaniem elektronicznej karty usług publicznych;
- tworzenie punktów i węzłów przesiadkowych oraz miejsc typu „park and ride” na obrzeżach miast i „park and walk” na obrzeżach centrów miast zintegrowanych z transportem publicznym oraz systemem ścieżek rowerowych;
- organizację ruchu transportu publicznego;
- promocję i rozwój infrastruktury rowerowej;
- wspieranie integracji systemów transportu zbiorowego aglomeracji miejskich.

Kierunek działań B.3.5: Kształtowanie ośrodków wiejskich

Rozwój i wzrost atrakcyjności terenów wiejskich są uzależnione przede wszystkim od potencjału ośrodków wiejskich zlokalizowanych na tym obszarze. Powstanie wielofunkcyjnych ośrodków na terenach wiejskich wymaga wyposażenia w odpowiednią infrastrukturę techniczną, skutecznego zarządzania i integrowania życia społecznego oraz wspierania lokalnych inicjatyw na tych obszarach. Działalność ośrodków wiejskich stanowi ważne ogniwo wspierania inicjatyw na rzecz rozwoju rolnictwa, głównie dzięki zwiększeniu potencjału zasobów ludzkich oraz tworzeniu odpowiednich warunków ich rozwoju. Silne ośrodki wiejskie ułatwią koordynację działań na terenach wiejskich w ramach większych obszarów.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- wspieranie rozwoju przedsiębiorczości, działalności ośrodków kulturalnych i edukacyjnych;
- wspieranie lokalnych i ponadlokalnych inicjatyw skierowanych na kultywowanie tradycji;
- przyciąganie inwestycji przyjaznych środowisku i podnoszących atrakcyjność na terenach wiejskich;
- rozbudowę i modernizację obiektów i infrastruktury transportu publicznego;
- koordynację sieci połączeń i rozkładów jazdy komunikacji publicznej oraz integrację z regionalnym systemem komunikacji publicznej;
- zniesienie barier przestrzennych – czasu dostępu ludności wiejskiej do usług oferowanych na terenach miejskich, przy jednoczesnym zachowaniu i kształtowaniu krajobrazu, ochronie i wykorzystaniu zasobów środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego wsi;
- kształtowanie infrastruktury technicznej, w tym drogowej na terenach wiejskich;
- rozwiązanie problemu funkcjonowania urządzeń melioracyjnych na obszarach produkcji rolniczej.

Kierunek działań B.3.6: Zwiększenie atrakcyjności turystycznej regionu

Gospodarka turystyczna oceniana jest jako najbardziej przyszłościowy pod względem dynamiki działań gospodarki narodowej. Podniesienie atrakcyjności turystycznej regionu przyczyni się do rozwoju działalności nie tylko bezpośrednio powiązanej z turystyką, wypoczynkiem i rekreacją, ale w dużym stopniu ze sferą okołoturystyczną, tj. gastronomią i hotelarstwem. Zwiększenie atrakcyjności turystycznej regionu jest uwarunkowane działaniami kreującymi pozytywny wizerunek województwa. Istotne dla trwałości rozwoju gospodarki turystycznej są trwałość zasobów przyrodniczych i dobry stan środowiska. Należy przyjąć, że rozwój turystyki powinien odbywać się z uwzględnieniem uwarunkowań wynikających z potrzeb ochrony środowiska i krajobrazu, w tym optymalizacji wielkości ruchu turystycznego i chłonności środowiska. Świadomość potrzeby zrównoważonego rozwoju poszczególnych typów turystyki powinna być kluczowym założeniem i jako takie wyznaczać podstawowy wymiar skali podejmowanych działań. Należy mieć na uwadze podrzędność funkcji turystycznych wobec funkcji ekologicznych na obszarach podlegających ochronie prawnej.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- wspieranie rozwoju produktów markowych w turystyce, takich jak turystyka biznesowa, miejska, kulturowa, wiejska, pielgrzymkowa, rekreacyjna, uzdrowiskowa, aktywna i specjalistyczna;
- tworzenie infrastruktury rekreacyjnej i aktywnego wypoczynku, w tym szlaków pieszych, tras rowerowych, narciarskich i konnych;
- budowę sprawnego systemu promocji produktów turystycznych w kraju i za granicą, obejmującego zintegrowaną sieć informacji i obsługi turystycznej, z zastosowaniem technik informatycznych;
- rozbudowę zaplecza noclegowo-gastronomicznego, infrastruktury turystycznej, w tym na terenach o walorach przyrodniczo-krajobrazowych i kulturowych z uwzględnieniem uwarunkowań wynikających z potrzeb ochrony środowiska i krajobrazu oraz zachowania różnorodności biologicznej;
- identyfikację, ochronę i turystyczne zagospodarowanie obiektów dziedzictwa kulturowego, w tym promocję i rozwój Szlaku Zabytków Techniki Województwa Śląskiego;
- tworzenie centrów sportowo-rekreacyjnych z bazą hotelarską;
- zagospodarowanie turystyczne i rekreacyjne zbiorników wodnych z uwzględnieniem uwarunkowań wynikających z potrzeb ochrony środowiska i krajobrazu oraz zachowania różnorodności biologicznej;

- prezentację ofert promujących walory turystyczne regionu na targach i wystawach krajowych oraz zagranicznych;
- wspieranie tworzenia innowacyjnych produktów zmniejszających negatywny wpływ sezonowości ruchu turystycznego na środowisko, poprzez przygotowanie produktów konkurencyjnych w czasie i przestrzeni do szczególnie obciążonych ruchem turystycznym obszarów cennych przyrodniczo.

Dla priorytetu pn.: **Województwo śląskie znaczącym partnerem kreacji kultury, nauki i przestrzeni europejskiej** wyznaczono trzy cele strategiczne, których osiągnięcie jest uwarunkowane podjęciem działań w zdefiniowanych kierunkach:

CEL STRATEGICZNY C.1: Duże znaczenie metropolii i miast regionu w przestrzeni europejskiej

Rozwój obszarów metropolitalnych to jeden z najważniejszych czynników służących utrzymaniu oraz podnoszeniu znaczenia i konkurencyjności regionu w przestrzeni krajowej oraz europejskiej, ma on także wpływ na kształtowanie i funkcjonowanie jego wewnętrznej struktury przestrzennej. Współczesne metropolie organizują życie polityczne i gospodarcze regionów i całych krajów. Obszary metropolitalne w najbliższej przyszłości powinny stać się punktem styku polskiej gospodarki z gospodarką światową oraz środowiskiem zdolnym do absorpcji, adaptacji i przede wszystkim kreowania innowacji. Rozwój obszarów metropolitalnych wymaga prowadzenia aktywnej polityki. Miasta różnej wielkości tworzą w przestrzeni województwa śląskiego system ośrodków centralnych, w których koncentrują się ważne dla województwa funkcje, w tym funkcje metropolitalne. System ten stanowi o potencjalnych korzyściach, jakie województwo może odnosić w konkurencji międzynarodowej. Miasta, jako ośrodki gospodarczego wzrostu i innowacji, poprzez dyfuzję oddziałują na otoczenie, a ich stosunkowo duża liczba powoduje, że oddziałując, tworzą na terytorium województwa śląskiego w miarę wyrównane warunki życia i równe szanse wszystkich jego mieszkańców. Aglomeracje miejskie, stanowiące centra obszarów metropolitalnych, mogą stać się biegunami regionalnego rozwoju w województwie śląskim, a odpowiednio dobrze powiązane infrastrukturą techniczną między sobą, jak i z innymi europejskimi aglomeracjami, mogą także odgrywać bardziej znaczącą rolę na arenie europejskiej.

Z tego też względu zarówno utrzymanie funkcji metropolitalnych, jak i ich wzbogacanie i rozwój, mają fundamentalne znaczenie dla społecznego i gospodarczego rozwoju województwa śląskiego oraz podnoszenia konkurencyjności w przestrzeni europejskiej, stając się istotnym partnerem w procesie jej kształtowania. Konkurencyjność i atrakcyjność regionu zapewniona będzie poprzez dogodne krajowe i zagraniczne połączenia komunikacyjne oraz budowę zintegrowanego systemu komunikacji wewnątrz województwa, uwzględniającego realne potrzeby i planowanie kierunków rozwoju przestrzennego.

Kierunki działań C.1.1: Wspieranie rozwoju obszarów metropolitalnych

Rozwój funkcji metropolitalnych wpływa na rozwój infrastruktury społecznej, kultury, edukacji i wiedzy, co w rezultacie powinno ułatwić zachodzące procesy transformacji tradycyjnej struktury gospodarki. Kształtujący się w województwie śląskim obszar metropolitalny w powiązaniu z obszarem krakowskim stanowi największą w kraju koncentrację ludności i potencjału gospodarczego, a także jedną z największych koncentracji zagranicznych inwestycji przemysłowych. W województwie śląskim, jednym z najbardziej zurbanizowanych regionów Polski, szczególnego znaczenia nabierają zagadnienia rozwoju i integracji aglomeracji miejskich, w tym realizacja wizji regionu silnego metropoliami.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- wsparcie procesów metropolizacyjnych i rozwoju funkcji metropolitalnych na obszarach aglomeracji miejskich w regionie;
- lobbing na rzecz ukształtowania się silnych aglomeracji stanowiących centra obszarów metropolitalnych, w wymiarze prawnym, organizacyjno-administracyjno-gospodarczym i ich zarządzania, w tym w szczególności wspieranie rozwoju oraz wzmocnienie organizacyjne Górnośląskiego Związku Metropolitalnego (GZM);
- wzmocnianie funkcji miejskich mających znaczenie dla policentrycznego rozwoju na obszarze województwa;

- integrację przestrzenną obszarów metropolitalnych i funkcjonalnych regionu, w tym przede wszystkim reprezentacyjnych przestrzeni publicznych dla osiągnięcia wysokiej jakości rozwiązań urbanistycznych i architektonicznych o znaczeniu ponadregionalnym;
- wspieranie tworzenia zintegrowanego systemu zarządzania usługami publicznymi w obszarach metropolitalnych i funkcjonalnych obszarach miejskich.

Kierunek działań C.1.2: Rozbudowa i integracja systemu transportowego

Rozwój infrastruktury transportowej służy poprawie dostępności komunikacyjnej głównych ośrodków województwa oraz terenów atrakcyjnych turystycznie. Szczególne znaczenie ma obecnie poprawa stanu technicznego oraz modernizacja sieci drogowej województwa śląskiego. Stan infrastruktury transportowej, będący głównym czynnikiem determinującym rozwój gospodarczy, jest jednym z najważniejszych kryteriów oceny poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego regionu.

Równoważenie struktury przestrzennej poprzez zapewnienie odpowiednich standardów dostępu do usług i infrastruktury społecznej poza ośrodkiem centralnym, adekwatnie do rangi ośrodków lokalnych, wymaga stworzenia sprawnego układu transportowego, obejmującego zarówno nowoczesny i sprawny wewnętrzny układ drogowy, jak i kolejowy.

Mimo względnie dobrej sytuacji regionu w zakresie infrastruktury transportowej na tle kraju, konieczne jest podjęcie kroków w celu optymalizacji i integracji systemów transportowych w kierunku zwiększenia ich efektywności, zmniejszenia obciążeń środowiskowych i poprawy bezpieczeństwa. Transport, jako gałąź gospodarki silnie oddziałująca na jakość życia człowieka, powinien być planowany przy priorytetowym uwzględnieniu potrzeb ludzkich i minimalizacji efektów zewnętrznych, w tym ingerencji w środowisko przyrodnicze. Szczególnie ważne jest, aby podczas planowania i realizacji inwestycji drogowych ograniczać presję na tereny wrażliwe (a zwłaszcza obszary chronione) oraz uwzględniać konieczność zachowania drożności korytarzy ekologicznych. Niezbędne jest stosowanie rozwiązań technicznych minimalizujących oddziaływanie dróg jako barier ekologicznych. Zwłaszcza w sytuacji ogromnych zaniedbań w zakresie transportu kolejowego konieczne jest gałęziowe równoważenie rozwoju transportu. Budowa strategicznych obiektów systemu transportu publicznego będzie decydująca z punktu widzenia międzynarodowych połączeń regionu.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- budowę, rozbudowę i modernizację elementów infrastruktury transportowej o znaczeniu europejskim w ramach wyznaczonych korytarzy europejskich, w tym budowę, rozbudowę oraz remonty autostrad, dróg ekspresowych, szlaków kolejowych i wodnych oraz rozwój połączeń i infrastruktury lotniczej (MPL „Katowice” w Pyrzowicach oraz sieci lotnisk lokalnych);
- budowę nowej oraz stałe podnoszenie jakości istniejącej infrastruktury transportowej, w tym: drogowej, kolejowej, lotniczej na rzecz stworzenia spójnego systemu transportowego w regionie z udrożnieniem połączeń między ośrodkami metropolitalnymi (aglomeracjami) i węzłowymi wraz ze wzmocnieniem połączeń komunikacyjnych wewnątrz regionu, w tym budową nowych odcinków dróg (krajowych, wojewódzkich, powiatowych) oraz przebudową istniejących odcinków dróg do parametrów zgodnych z wymogami UE;
- powiązanie węzłów autostradowych i dróg ekspresowych z istniejącą siecią;
- budowę i przebudowę dróg dojazdowych do autostrad i dróg ekspresowych;
- implementację narzędzi inteligentnego transportu, w tym systemów monitorowania i sterowania ruchem;
- przywracanie drożności korytarzy ekologicznych poprzez przebudowę i modernizację istniejącej infrastruktury transportowej na odcinkach newralgicznych;

- rozwój infrastruktury systemu transportu rowerowego, poprzez tworzenie dróg dla rowerów w obrębie pasa drogowego, przystosowywanie ulic do wspólnego ruchu pieszych, rowerzystów i pojazdów samochodowych, budowę samodzielnych dróg rowerowych;
- wspieranie tworzenia infrastruktury służącej powiązaniu poszczególnych gałęzi transportu, poprzez rozbudowę m.in. centrów logistycznych i przeładunkowych, centrów przesiadkowych i miejsc postojowych dla samochodów („park and ride”) oraz modernizację dworców;
- budowę obwodnic miejskich ograniczających natężenie ruchu w centrach;
- racjonalizację wykorzystania infrastruktury kolejowej, w tym linii przeznaczonych do ruchu towarowego;
- ułatwienie dostępu do infrastruktury kolejowej regionu dla niezależnych operatorów kolejowych;
- wdrożenie i odtworzenie funkcji transportowych na szlakach wodnych.

Kierunek działań C.1.3: Organizacja i uczestnictwo w przedsięwzięciach o zasięgu międzynarodowym

Działalność promocyjna województwa powinna być skoncentrowana na realizacji imprez o skali co najmniej ogólnokrajowej, europejskiej i światowej. Pozycja Aglomeracji Górnośląskiej oraz jej wizerunek zyskają, gdy obszar będzie przyciągał biznes turystyczno-wystawienniczy nie tylko w związku z jednorazową organizacją dużych imprez sportowych i kulturalnych, ale również cyklicznymi imprezami i festiwalami. Dzięki organizacji imprez i wydarzeń kulturalnych, sportowych czy gospodarczych region stanie się również platformą organizacji międzynarodowych targów gospodarczych, kongresów, konferencji i seminariów. Uzyskane w ten sposób zaangażowanie mieszkańców regionu oraz społeczności ogólnopolskiej ułatwi organizację kolejnych przedsięwzięć, umacniając tym samym konkurencyjną pozycję województwa śląskiego w stosunku do innych ośrodków w kraju.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- budowę i modernizację infrastruktury wystawienniczej, targowej, kongresowej, widowiskowo-sportowej, noclegowej, gastronomicznej i okołoturystycznej (m.in.: sale koncertowe, hale wystawowe, hotele, parkingi);
- prowadzenie kampanii promocyjnej regionu i imprez organizowanych w województwie;
- wspieranie rozwoju przedsięwzięć sektora kultury – targi, wystawy, festiwale, produkcja filmowa i muzyczna;
- wsparcie organizacji międzynarodowych imprez i wydarzeń w regionie.

CEL STRATEGICZNY C.2: Wysoka pozycja regionu w procesie kreowania rozwoju Europy

Województwo śląskie będzie mogło stać się konkurencyjnym partnerem na europejskiej arenie regionów tylko jako region zintegrowany wewnętrznie, a zarazem otwarty na współpracę. Do osiągnięcia sukcesu i wysokiej pozycji niezbędne jest wykreowanie pozytywnego wizerunku regionu skierowanego zarówno do wewnątrz, co zwiększy zaangażowanie jego mieszkańców w działania na rzecz jego rozwoju i współpracy, jak i na zewnątrz – w celu pozyskania partnerów i inwestorów.

Współpraca międzynarodowa i międzyregionalna w dzisiejszej Europie to klucz do realizowania polityki spójności w wymiarze terytorialnym. Przyczynia się ona do zmniejszania różnic społeczno-gospodarczych pomiędzy regionami, a także zapobiega marginalizacji terenów przygranicznych. Dzięki współpracy terytorialnej każdy region może się włączyć we współpracę i aktywnie uczestniczyć w kreowaniu Wspólnoty Europejskiej, jednocześnie osiągając wysoką europejską wartość dodaną.

W rezultacie ściślejsza współpraca między regionami UE powinna przyczynić się do przyspieszenia rozwoju gospodarczego oraz osiągnięcia wyższego wzrostu. Głównymi dziedzinami współpracy powinny stać się: infrastruktura transportowa, ochrona środowiska i gospodarka wodna, zapobieganie zagrożeniom naturalnym, kultura oraz transfer wiedzy.

Z uwagi na przygraniczne położenie, a także lokalizację na skrzyżowaniu głównych transeuropejskich szlaków transportowych, współpraca terytorialna powinna stanowić jeden z ważniejszych kierunków działań realizowanych w regionie.

Kierunek działań C.2.1: Rozwój współpracy międzyregionalnej, transnarodowej i transgranicznej

Do osiągnięcia wysokiej pozycji regionu w Polsce i Unii Europejskiej konieczna będzie współpraca międzyregionalna. Powinna być ona ukierunkowana w szczególności na rozwój infrastruktury technicznej, energetycznej oraz działań służących poprawie jakości środowiska naturalnego i realizację projektów i przedsięwzięć międzyregionalnych.

Województwo śląskie jest obszarem współpracy międzynarodowej, w tym transgranicznej, realizowanej w ramach dwóch programów: EWT Czechy-Polska i EWT Polska-Słowacja. Często rynki pracy i kapitału, powiązania gospodarcze pomiędzy przedsiębiorstwami, a także zwykłe więzi międzyludzkie, wynikające ze wspólnej tradycji kulturowej, zostały rozdzielone sztucznie granicami państw. Celem jest rozwój obszarów przygranicznych dzięki ich integracji z terenami po drugiej stronie granicy i wspólne rozwiązywanie problemów. Euroregiony stają się obszarami współpracy europejskiej, umożliwiając aktywizację społeczności lokalnych i podniesienie konkurencyjności często zacofanych w stosunku do reszty kraju terenów.

Z kolei współpraca transnarodowa ma na celu zwiększenie integracji i spójności społeczno-gospodarczej, głównie w ramach współpracy w obrębie obszaru Europy Środkowej i Regionu Morza Bałtyckiego.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- wsparcie inicjatyw współpracy i projektów, w tym międzyregionalnych i międzynarodowych i ich promocję przez władze województwa;
- wsparcie działalności w ramach euroregionów i ich promocję;
- organizację wspólnych przedsięwzięć kulturalno-artystycznych, gospodarczych, naukowych z partnerami z zagranicy;
- kreowanie wspólnych projektów w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego;
- rozwijanie współpracy zagranicznej w ramach zawartych porozumień z regionami partnerskimi;
- współpracę z instytucjami i organizacjami UE w zakresie organizacji posiedzeń komisji, konferencji, seminariów i innych;
- rozwój i wzmocnienie współpracy wielostronnej, w tym transgranicznej, w zakresie ochrony środowiska i krajobrazu oraz ograniczania ryzyka środowiskowego;
- tworzenie spójnej sieci korytarzy ekologicznych i obszarów chronionych;
- wzmacnianie promocyjnej roli Biura Regionalnego Województwa Śląskiego w Brukseli.

Kierunek działań C.2.2: Intensyfikacja współpracy wewnątrzregionalnej

Sukces rozwojowy województwa w dużej mierze zależy od racjonalnej, wewnątrzregionalnej organizacji procesów rozwojowych oraz skutecznej współpracy gmin i powiatów. Istniejące podziały nieformalne są efektem zaszczości historycznych, a także faktu likwidacji byłych województw i utworzenia w ich miejsce jednego województwa, czego efektem jest brak poczucia wspólnej tożsamości regionalnej oraz wspólnoty interesów. Władze województwa przy wypracowywaniu wspólnej polityki rozwoju powinny brać pod uwagę odrębność i specyfikę poszczególnych obszarów.

Dzięki odpowiedniemu skomunikowaniu regionu i rozwojowi policentrycznemu województwo ma szansę stać się ważnym ośrodkiem rozwoju Europy, co umocni jego pozycję konkurencyjną na arenie międzynarodowej, a także da możliwość wykreowania spójnego pozytywnego wizerunku.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- prowadzenie kampanii ukierunkowanych na kreowanie pozytywnego wizerunku całego województwa wśród jego mieszkańców;
- wspieranie działań na rzecz spójności wewnętrznej regionu przy poszanowaniu i promocji jego różnicowań kulturowych, historycznych, przyrodniczych;
- organizację spotkań konferencji i imprez z zakresu edukacji regionalnej;
- promowanie partnerstwa w zakresie przygotowania i realizacji projektów o charakterze ponadlokalnym;
- wspieranie inicjatyw klastrowych w ramach platform technologicznych i innych obszarów rozwoju.

Kierunek działań C.2.3: Kreowanie pozytywnego wizerunku regionu

Wśród partnerów krajowych i zagranicznych województwo śląskie w dalszym ciągu postrzegane jest jako region o tradycyjnym przemyśle, z problemami strukturalnymi i o niskiej jakości życia. Może to zniechęcać do lokalizowania działalności gospodarczej na tym terenie i jego zamieszkiwania, mimo jego niewątpliwych walorów gospodarczych, turystycznych czy przyrodniczych. Efektem tego jest migracja mieszkańców województwa śląskiego, brak chęci utożsamiania się z regionem, a także niska ocena jego pozycji konkurencyjnej w świadomości mieszkańców, pomimo wysokich wskaźników ekonomicznych.

Niezbędne jest stworzenie pozytywnego wizerunku województwa śląskiego jako dynamicznie rozwijającego się regionu europejskiego, w którym warto mieszkać i pracować. W ramach promocji władze regionalne i lokalne powinny aktywnie uczestniczyć w staraniach o lokalizację siedzib ośrodków i organizacji, np. naukowych i badawczych, czy pozyskanie praw do organizacji cyklicznych imprez masowych, które podniosą rangę województwa i jego obiektów kulturalnych.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- prowadzenie kampanii promocyjnych skierowanych na zewnątrz regionu, m.in. do turystów, inwestorów, i ogólnych kampanii wizerunkowych;
- stworzenie sprawnego systemu informacji regionalnej;
- wdrożenie spójnej strategii promocji regionu, w tym promocji gospodarczej;
- promocję markowych produktów regionalnych, zabytków, terenów o wysokich walorach przyrodniczych i turystycznych, oferty inwestycyjnej;
- organizację imprez i wydarzeń kulturalnych, sportowych czy gospodarczych o zasięgu europejskim.

CEL STRATEGICZNY C.3: Silny ośrodek nauki i kultury

Funkcjonowanie kultury zależy nie tylko od stanu liczebnego instytucji, organizacji i innych podmiotów świadczących usługi w tym zakresie, ale również od ich aktywności, a zatem od ilości i jakości oferty kulturalnej. Chcąc być konkurencyjnym zarówno jako region i metropolia, należy rozwijać ofertę kulturalną nie tylko o zasięgu krajowym, ale także międzynarodowym, co przyczyni się także do zmiany wizerunku i promocji regionu.

Kluczowym aspektem funkcjonowania kultury jest wykreowanie zainteresowania i zapotrzebowania na kulturę wysoką, które należy kształtować w świadomości społeczeństwa od najmłodszego wieku.

Udział w wydarzeniach kulturalnych jest wyrazem przynależności do określonej grupy społecznej, pozwala na zaspokojenie potrzeb socjalizacji, uznania i szacunku. Kultura stanowi również środek realizacji potrzeb estetycznych i poznawczych.

O randze województwa śląskiego i jego pozycji konkurencyjnej w kraju świadczy także siła ośrodków naukowo-badawczych i uczelni. Jest to drugi pod względem wielkości ośrodek naukowy w kraju. Jednakże niewystarczająca promocja, a także brak odpowiednio zintegrowanych kampusów studenckich z uczelniami wyższymi deprecjonują województwo śląskie jako miejsce, w którym warto studiować. O sile i potencjale ośrodków naukowych województwa śląskiego świadczy także liczba prowadzonych badań naukowych, a także zarejestrowanych patentów czy innowacji. Zwiększeniu potencjału uczelni wyższych będzie służyć intensyfikacja ich współpracy z ośrodkami badawczymi, jak również gospodarczymi. Województwo powinno wykorzystać doświadczenie do kreowania kierunków specjalizacji regionu, zwłaszcza w ich aspektach naukowych czy badawczych. Większe możliwości kształcenia i rozwoju przyczynią się do przyciągnięcia kapitału ludzkiego i inwestorów, a także stworzą możliwość uczestniczenia w międzynarodowych sieciach transferu wiedzy i innowacji.

Kierunek działania C.3.1: Tworzenie warunków rozwoju nauki i wzmocnienie potencjału uczelni wyższych oraz ośrodków badawczych

Dobrze rozbudowana sieć uczelni wyższych oraz duża koncentracja wysoko wykwalifikowanej kadry naukowo-technicznej są podstawą tworzenia kapitału intelektualnego w regionie. Coraz większa liczba wykształconych pracujących i studiujących ludzi wymaga wsparcia dla szkół wyższych ze strony władz publicznych oraz ze strony instytucji naukowych w kwestii rozwoju innowacyjnych koncepcji kształcenia. Wzrost zainteresowania biznesu współpracą ze środowiskami akademickimi i naukowymi pozwoli stworzyć konkurencyjną ofertę edukacyjną i naukowo-badawczą obszaru metropolitalnego przy optymalnym wykorzystaniu dostępnych środków.

Tworzenie nowych i rozbudowa istniejących ośrodków akademickich, w szczególności ośrodków regionalnych, oraz wspieranie współpracy środowiska akademickiego z uczelniami i ośrodkami naukowo-badawczymi w kraju i za granicą pozwoli na zwiększenie i wzmocnienie potencjału innowacyjnego regionu.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- podnoszenie kwalifikacji kadr naukowych oraz rozwój kontaktów międzynarodowych;
- wzmocnienie współpracy międzynarodowej i międzyregionalnej w zakresie badań naukowych;
- transfer wiedzy i rozwiązań pomiędzy ośrodkami badawczymi i naukowymi;
- rozbudowę i modernizację infrastruktury obiektów dydaktycznych oraz badawczych i ich wyposażenia;
- włączenie się w akademickie sieci współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej;
- stworzenie i modernizację zintegrowanego systemu zarządzania w szkołach wyższych;
- zapewnienie szerokiego dostępu do edukacji za pomocą nowoczesnych środków komunikacji;
- wspieranie tworzenia nowych i rozbudowę infrastruktury istniejących ośrodków akademickich oraz wspólnych kampusów uniwersyteckich integrujących społeczność akademicką;
- wspieranie współpracy środowiska akademickiego z uczelniami i ośrodkami naukowo-badawczymi w kraju i za granicą;
- wzmacnianie i wykorzystanie potencjału regionalnego sektora akademickiego i naukowo-badawczego dla rozwoju przedsiębiorczości i konkurencyjności regionu oraz poprawy środowiska;
- promocję śląskiego środowiska akademickiego, jego wizerunku oraz możliwości studiowania w województwie śląskim;

- wspieranie tworzenia nowych interdyscyplinarnych kierunków studiów, w tym kierunków integrujących problematykę techniczną i ekonomiczną ze środowiskową;
- wspieranie tworzenia kierunków studiów realizowanych w językach obcych;
- wsparcie szkół wyższych w realizacji projektów w zakresie promocji i tworzenia dobrego klimatu wokół szkolnictwa wyższego, szczególnie politechnicznego;
- wspieranie realizacji Strategii Szkolnictwa Wyższego Województwa Śląskiego.

Kierunek działań C.3.2: Zwiększenie uczestnictwa mieszkańców w kulturze i wzmocnienie środowisk twórczych

W procesie rozwoju regionu kultura pełni istotną rolę jako niezbędny element kształtowania nowoczesnego społeczeństwa, tolerancyjnego i kreatywnego, przyczyniającego się do wzrostu wartości zasobów ludzkich. Uczestnictwo w kulturze pełni fundamentalną rolę w kształtowaniu i rozwoju osobowości człowieka, buduje sferę wartości, umożliwia realizację twórczych uzdolnień, rozwija wyobraźnię i wrażliwość emocjonalną, jest warunkiem dla korzystnych społecznie zmian. Wzmocnienie środowisk twórczych pozwoli na pełniejsze wykorzystanie istniejącego potencjału kulturalnego i artystycznego, co stanowi realny czynnik rozwoju regionalnego, wpływający na zwiększenie atrakcyjności regionu dla mieszkańców, inwestorów i turystów. Prężne instytucje kulturalne pomagają budować poczucie tożsamości regionalnej, wzmacniają poczucie więzi z miejscem, w którym się żyje.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- wsparcie poprawy warunków instytucjonalnych i materialnych instytucji kultury, środowisk twórczych;
- rozwijanie twórczych uzdolnień w ramach edukacji szkolnej i zajęć pozalekcyjnych;
- kształcenie potrzeby uczestnictwa w kulturze i upowszechnienie dziedzictwa kultury narodowej poprzez edukację regionalną i kulturalną;
- promocję, stworzenie i rozwój systemu informacji o wydarzeniach kulturalnych, w tym stworzenie systemu e-kultura;
- wspieranie cyfryzacji zasobów bibliotecznych;
- promowanie kultury regionu w kraju i poza jego granicami (wojewódzki mecenat);
- wykreowanie sprawnego systemu zarządzania ośrodkami kultury;
- realizowanie programów stypendialnych dla uzdolnionych artystów;
- nagradzanie twórców i animatorów kultury;
- powołanie fundacji na rzecz rozwoju kultury;
- wzmocnienie funkcji edukacyjnej oraz podniesienie atrakcyjności ofert muzeów, w tym poprzez wprowadzanie nowoczesnych sposobów prezentacji zasobów muzealnych – multimedialność;
- wzmocnienie współpracy, w tym wspieranie wymiany kulturalnej, pomiędzy ośrodkami kultury z kraju i zagranicy;
- realizowanie programów stypendialnych dla uczniów i studentów szkół oraz uczelni artystycznych;
- uhonorowywanie w różnych formach mecenasów kultury – instytucjonalnych i prywatnych.

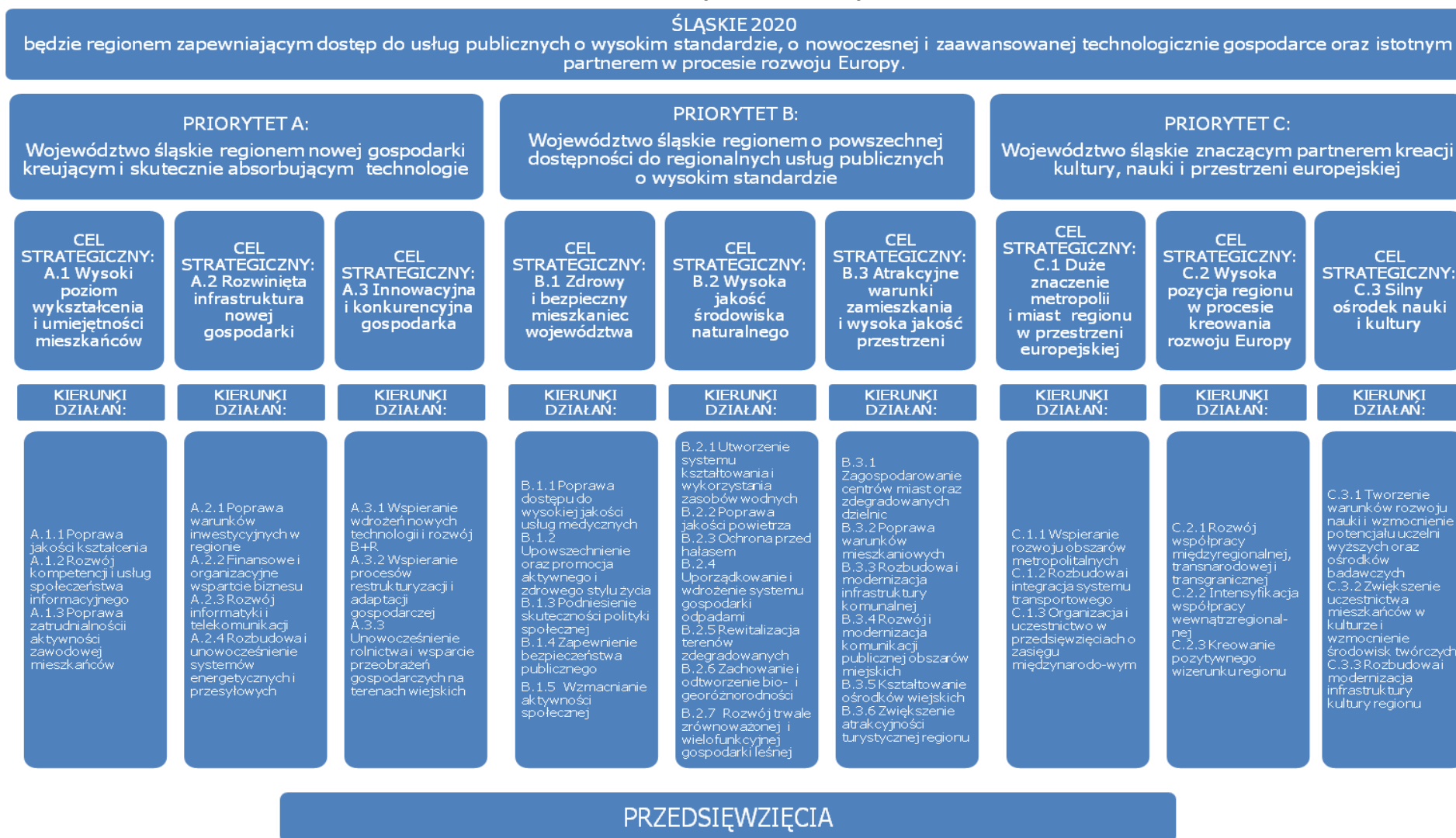
Kierunek działań C.3.3: Rozbudowa i modernizacja infrastruktury kultury regionu

Bogata infrastruktura kulturalna w regionie jest tworzona przez instytucje kultury o znaczeniu narodowym i regionalnym (teatry, opera, filharmonia, kina, galerie sztuki, muzea) i obejmuje zasięgiem swojego oddziaływania zarówno obszary aglomeracji miejskich, jak i tereny wiejskie. Funkcjonowanie kultury zależy w równym stopniu od liczby, jak i standardu instytucji oraz organizacji świadczących usługi w zakresie kultury, ale również od ich aktywności, a zatem od ilości i jakości oferty. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury kultury regionu pozwoli na optymalne wykorzystanie potencjału regionu oraz przyczyni się do podniesienia jakości życia jego mieszkańców. Lepsze wyposażenie i warunki pracy dla środowisk twórczych umożliwią przyciągnięcie nowych odbiorców kultury, w tym kultury wysokiej, oraz konkurowanie z ofertą kulturalną spoza regionu. Metropolizacja obszaru wymaga stworzenia miejsc odbioru kultury wysokiej, o znaczeniu europejskim, odpowiadającej potrzebom osób realizujących swoje aspiracje zawodowe na obszarze regionu. Modernizacja infrastruktury wpłynie na zwiększenie atrakcyjności regionu oraz podniesienie jego rangi w sieci europejskich ośrodków kultury.

Do głównych typów działań w zakresie tego kierunku zaliczyć należy m.in.:

- stworzenie odpowiednich warunków infrastrukturalnych i organizacyjnych dla realizacji ofert kultury wysokiej;
- poprawę standardu oraz wyposażenia obiektów kultury w regionie;
- budowę i modernizację budynków i obiektów kultury wysokiej;
- budowę nowych obiektów spełniających standardy wymagane dla organizacji dużych imprez, wydarzeń artystycznych o znaczeniu międzynarodowym;
- stworzenie warunków dla skutecznego sposobu wykorzystania i promowanie istniejącego potencjału środowisk twórczych;
- rewitalizację historycznych i zabytkowych obiektów, w tym dla celów turystycznych;
- rewaloryzację zabytkowych obiektów przemysłowych, w tym dla celów turystycznych;
- zabezpieczenie obiektów dziedzictwa kulturowego przez rozwój szlaków dziedzictwa kulturowego i digitalizację zbiorów w celu ich zachowania dla przyszłych pokoleń;
- tworzenie, organizację i promocję szlaków turystycznych, w tym np. architektury militarnej, architektury modernistycznej, drewnianej oraz turystyki przemysłowej.

STRUKTURA STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO „ŚLĄSKIE 2020” – PODSUMOWANIE

4.3 LISTA ISTOTNYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ DLA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO

Dla realizacji Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego wyznaczono kierunki interwencji, obejmujące kierunki i typy działań oraz wskazano listę przedsięwzięć regionalnych, stanowiących grupę projektów, zadań i inicjatyw, za pomocą których możliwe będzie zdynamizowanie przeobrażeń regionu, przyczyniających się do osiągania strategicznych celów rozwoju województwa. Ich realizacja opierać powinna się m.in. na współpracy wewnątrz- i międzyregionalnej. Wskazane poniżej przedsięwzięcia mają istotne znaczenie dla kształtowania procesów rozwoju regionu, jednak nie wykluczają i nie ograniczają podejmowania oraz wspierania przedsięwzięć, zadań czy projektów prorozwojowych, służących realizacji celów Strategii, a realizowanych zarówno przez Samorząd Województwa, jak i inne podmioty. Dotyczy to m.in. projektów już wpisanych do regionalnych i krajowych programów operacyjnych realizowanych w obecnym okresie programowania, obejmującym lata 2007-2013, a także innych dokumentów strategicznych województwa śląskiego.

Podjęcie wskazanych poniżej przedsięwzięć zależne będzie od możliwości organizacyjnych oraz pozyskania odpowiednich funduszy, a rozpoczęcie ich wdrażania przewiduje się do 2015 roku.

Priorytet A: Województwo śląskie regionem nowej gospodarki kreującym i skutecznie absorbującym technologie

Nazwa przedsięwzięcia	P.A.1. Rozbudowa Regionalnego Systemu Informacji Przestrzennej
Istota przedsięwzięcia	<p><u>W ramach przedsięwzięcia planuje się podjęcie zadań i projektów zarówno o charakterze planistycznym, organizacyjnym, jak i wdrożeniowym, w tym m.in.:</u></p> <p>opracowanie koncepcji integracji i współdziałania jednostek samorządu terytorialnego w zakresie wymiany informacji i wzajemnego zasilania i wykorzystywania systemów źródłowych, dostarczenie dla systemów informatycznych wspomagających zarządzanie jednostkami samorządu terytorialnego jednolitej i aktualnej oraz zintegrowanej informacji przestrzennej pochodzącej z wielu rozproszonych zasobów źródłowych. Rdzeniowym zadaniem w ramach tego przedsięwzięcia powinna być budowa regionalnego węzła infrastruktury informacji przestrzennej. Istotnym wyzwaniem w ramach realizacji tego przedsięwzięcia będzie zapewnienie jego otwartości i dostępności dla różnych użytkowników. Ponadto przewiduje się organizację szkoleń obejmujących użytkowników systemu, w tym szkoleń i kursów e-learningowych.</p> <p><u>Efekt realizacji przedsięwzięcia:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • usprawnienie procesów administrowania województwem na wszystkich szczeblach administracji publicznej w zakresie planowania i monitoringu jego rozwoju i zmian zagospodarowania przestrzennego; • wsparcie procesów restrukturyzacji regionu z wykorzystaniem zasobów informacyjnych w postaci interaktywnych zestawień mapowych; • monitorowanie komponentów środowiska naturalnego; • poprawienie dostępu i przepływu danych i informacji przestrzennych pomiędzy jednostkami administracji publicznej, instytucjami publicznymi i podmiotami gospodarczymi; • wzrost umiejętności użytkowników systemu w zakresie korzystania z elektronicznych zestawień mapowych; • komplementarność systemu względem tworzonych platform e-usług.

Potencjalni beneficjenci – grupy docelowe	administracja publiczna, podmioty gospodarcze, mieszkańcy województwa śląskiego
Potencjalne źródła jego finansowania	środki publiczne, w szczególności Samorządu Województwa Śląskiego, fundusze strukturalne UE
Potencjalni realizatorzy przedsięwzięcia	Samorząd Województwa Śląskiego, jednostki samorządu terytorialnego, podmioty gospodarcze, administracja rządowa

Nazwa przedsięwzięcia	P.A.2. Wykreowanie i rozwój TECHNOLII SILESIA
Istota przedsięwzięcia	<p><u>W ramach przedsięwzięcia planuje się podjęcie zadań i projektów zarówno o charakterze planistycznym, organizacyjnym, jak i wdrożeniowym, w tym m.in.:</u></p> <p>podjęcie sformalizowanej współpracy w postaci aliansów gospodarczo-naukowo-technologicznych zawieranych przez jednostki badawczo-rozwojowe, naukowe, akademickie, gospodarcze oraz zawieranie wspólnych umów z partnerami krajowymi i zagranicznymi, organizowanie wspólnych badań, konferencji naukowych, realizacja zagranicznych staży dla pracowników naukowych, wspieranie rozwoju klastrów. Podjęte działania powinny być ukierunkowane na włączenie jednostek badawczo-rozwojowych oraz uczelni wyższych w układ międzynarodowych sieci współpracy. Ponadto jednym z zadań powinno być wypracowanie właściwych relacji ze środowiskiem gospodarczym w celu zainteresowania przedsiębiorców realizacją i wdrażaniem oraz współfinansowaniem badań naukowych w praktyce oraz wsparcie tworzenia i rozwoju instytucji i platform współpracy, działających na rzecz rozwoju technologicznego województwa śląskiego, np. Regionalnego Instytutu Technologicznego czy Centrum Nowoczesnych Technologii Informacyjnych.</p> <p>Istotnym elementem realizacji przedsięwzięcia będzie również wspieranie utworzenia sieci szkół średnich profilowanych dla wdrażania protechnologicznego i zrównoważonego rozwoju województwa.</p> <p><u>Efekt realizacji przedsięwzięcia:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • wymiana myśli naukowej i wdrażanie wyników badań w przemyśle; • sieciowanie potencjału badawczo-naukowego różnych typów jednostek badawczo-naukowych, powodujące wzrost konkurencyjności sektora B+R; • podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej województwa; • zmiana wizerunku regionu; • tworzenie nowych rozwiązań proekologicznych; • tworzenie środowiska przedsiębiorczości; • stworzenie oferty edukacyjnej odpowiadającej zapotrzebowaniu rynku pracy w kierunkach dających województwu silną pozycję konkurencyjną; • wykształcenie młodzieży ukierunkowanej na podejmowanie (specjalistycznych) studiów politechnicznych; • wzrost kompetencji i doświadczenia środowisk naukowo-badawczych, w tym również studentów; • włączenie w międzynarodowe sieci współpracy.
Potencjalni beneficjenci – grupy docelowe	uczelnie wyższe, ośrodki badawczo-rozwojowe, podmioty gospodarcze, parki technologiczne, inkubatory, szkoły średnie
Potencjalne źródła	środki publiczne, w tym Samorządu Województwa Śląskiego, fundusze strukturalne

jego finansowania	UE, środki prywatne
Potencjalni realizatorzy przedsięwzięcia	jednostki samorządu terytorialnego, jednostki badawczo-rozwojowe, uczelnie wyższe, szkoły średnie, podmioty gospodarcze

Nazwa przedsięwzięcia	P.A.3. Stworzenie regionalnej sieci szerokopasmowej
Istota przedsięwzięcia	<p><u>W ramach przedsięwzięcia planuje się podjęcie zadań i projektów zarówno o charakterze planistycznym, organizacyjnym, jak i wdrożeniowym, w tym m.in.:</u></p> <p>realizacja i koordynacja projektów infrastrukturalnych na podstawie zapisów i wytycznych studium rozwoju sieci szerokopasmowych w województwie śląskim, skoordynowanie i wyznaczenie standardów rozwoju sieci szerokopasmowej, budowa i przebudowa sieci i urządzeń dostępowych, budowa i przebudowa lokalnych sieci szkieletowych.</p> <p><u>Efekt realizacji przedsięwzięcia:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • rozwój społeczeństwa informacyjnego; • powszechna terytorialna dostępność do bezpiecznego szerokopasmowego Internetu, tym samym likwidacja „białych plam”; • stworzenie sprawnej, bezpiecznej regionalnej sieci szkieletowej obejmującej swym zasięgiem obszar całego województwa; • efektywna i sprawna administracja publiczna dzięki szerokiemu zastosowaniu rozwiązań ICT; • podniesienie pozycji konkurencyjnej województwa i podmiotów gospodarczych.
Potencjalni beneficjenci – grupy docelowe	mieszkańcy województwa śląskiego, podmioty gospodarcze, administracja publiczna
Potencjalne źródła jego finansowania	środki publiczne, w tym Samorządu Województwa Śląskiego, fundusze strukturalne UE, środki prywatne
Potencjalni realizatorzy przedsięwzięcia	Samorząd Województwa Śląskiego, jednostki samorządu terytorialnego, firmy telekomunikacyjne i informatyczne

Nazwa przedsięwzięcia	P.A.4. Stworzenie regionalnej internetowej platformy e-usług publicznych
Istota przedsięwzięcia	<p><u>W ramach przedsięwzięcia planuje się podjęcie zadań i projektów zarówno o charakterze planistycznym, organizacyjnym, jak i wdrożeniowym, w tym m.in.:</u></p> <p>tworzenie, rozwój i standaryzacja elektronicznych usług publicznych poprzez stworzenie wielojęzycznej, otwartej, wojewódzkiej cyfrowej platformy integrującej regionalne zasoby informacyjne, np. z zakresu usług administracji publicznej, szkolnictwa, nauki, ochrony zdrowia, ochrony środowiska i przyrody, przestrzeni geograficznej regionu i stanu jego zagospodarowania, komunikacji, turystyki, kultury i sztuki, w tym informacji o dziedzictwie kulturowym regionu, gospodarki, rynku pracy. Istotną składową przedsięwzięcia może być projekt ukierunkowany m.in. na umożliwienie drogą elektroniczną dokonywania opłat za korzystanie z transportu zbiorowego, przechowywanie danych identyfikacyjnych użytkownika (podpis elektroniczny), pozwalających na załatwienie wielu spraw urzędowych w trybie on-line, np. Karta Usług Publicznych. W ramach wdrażanego rozwiązania system powinien umożliwić również obsługę miejsc parkingowych, dostęp do usług</p>

	<p>publicznych – zdrowotnych, edukacyjnych, kulturalnych, w tym do bibliotek cyfrowych, rekreacyjnych i sportowych, płatność podatków lokalnych i opłat publicznych (np. opłat targowych). Stworzenie platformy wiąże się z digitalizacją zasobów, rozwojem narzędzi dostępu do tych treści oraz rozwojem kompetencji potencjalnych użytkowników platformy poprzez oferowanie kursów, szkoleń, w szczególności poprzez e-learning.</p> <p><u>Efekt realizacji przedsięwzięcia:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • wysoka jakość świadczonych usług publicznych prowadząca do wzrostu poziomu życia mieszkańców; • promocja i upowszechnienie korzystania z usług świadczonych drogą elektroniczną; • połączenie gmin i powiatów województwa śląskiego w ramach regionalnej platformy usług publicznych; • wzrost umiejętności mieszkańców województwa niezbędnych do samodzielnego wykorzystania potencjału ICT w życiu codziennym; • wzrost ilości ogólnodostępnych treści cyfrowych z obszaru wiedzy, nauki i kultury; • ułatwienie dostępu do informacji i wiedzy dla studentów oraz osób uczących się; • ułatwienie dostępu do usług publicznych dla użytkowników przestrzeni publicznej; • stymulowanie rozwoju treści cyfrowych i podnoszenie ich jakości; • wzrost atrakcyjności przestrzeni.
Potencjalni beneficjenci – grupy docelowe	mieszkańcy województwa śląskiego, osoby czasowo przebywające w województwie, w tym turyści, biznesmeni, studenci i uczący się w województwie śląskim, podmioty gospodarcze, administracja publiczna
Potencjalne źródła jego finansowania	środki publiczne, w tym Samorządu Województwa Śląskiego, fundusze strukturalne UE, środki prywatne
Potencjalni realizatorzy przedsięwzięcia	Samorząd Województwa Śląskiego, jednostki samorządu terytorialnego, instytucje użyteczności publicznej, podmioty gospodarcze, organizacje pozarządowe (NGO)

Nazwa przedsięwzięcia	P.A.5. Kreatywny region
Istota przedsięwzięcia	<p>W ramach przedsięwzięcia planuje się podjęcie zadań i projektów zarówno o charakterze planistycznym, organizacyjnym, jak i wdrożeniowym, w tym m.in.: stworzenie platformy współpracy biznesu i instytucji kultury, w ramach której wspierane będą przemysły kultury zwane inaczej kreatywnymi oraz powstanie centrum przedsiębiorczości kulturalnej i centrum młodych talentów. Przedsięwzięcie powinno obejmować również stworzenie laboratorium wzornictwa przemysłowego, w tym wysokich technologii. Podjęcie wspomnianych inicjatyw pozwoli wykorzystać potencjał i dorobek artystyczny regionalnych twórców do promowania udziału sztuki w budowaniu jakości przestrzeni publicznej.</p> <p><u>Efekt realizacji przedsięwzięcia:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • wspieranie i rozwój potencjału środowiska artystycznego; • stworzenie nowych obszarów gospodarczych i atrakcyjnych przestrzeni publicznych; • promocja i tworzenie środowiska przedsiębiorczości; • wzrost atrakcyjności województwa i jego przestrzeni.

Potencjalni beneficjenci – grupy docelowe	środowisko artystyczne, ośrodki kultury, podmioty gospodarcze
Potencjalne źródła jego finansowania	fundusze strukturalne UE, środki prywatne, środki publiczne, w tym Samorządu Województwa Śląskiego
Potencjalni realizatorzy przedsięwzięcia	Samorząd Województwa Śląskiego, jednostki samorządu terytorialnego, jednostki kultury, uczelnie wyższe, w tym szczególnie artystyczne, podmioty gospodarcze, organizacje pozarządowe (NGO)

Nazwa przedsięwzięcia	P.A.6. Technologiczna przebudowa systemu energetycznego
Istota przedsięwzięcia	<p><u>W ramach przedsięwzięcia planuje się podjęcie zadań i projektów zarówno o charakterze planistycznym, organizacyjnym, jak i wdrożeniowym, w tym m.in.:</u></p> <p>utworzenie platformy współpracy pomiędzy jednostkami badawczo-rozwojowymi, uczelniami i podmiotami gospodarczymi w celu podjęcia i rozwoju badań dla stosowania technologii energetycznych nowej generacji, tzw. czystych technologii węglowych, połączonych z dostępnymi technologiami sekwestracji (separacji, transportu i magazynowania) dwutlenku węgla celem ograniczenia jego emisji. Działania podjęte w ramach realizacji przedsięwzięcia wpisują się w realizację polityki energetycznej dla Europy określanej skrótem Pakiet energetyczny 3x20.</p> <p>Tworząc przebudowę systemu energetycznego, należy mieć na względzie opracowywanie programów oszczędności energii, w tym programów termomodernizacyjnych. Opracowane rozwiązania w znacznym stopniu pozwolą ograniczyć negatywne skutki oddziaływania na środowisko naturalne.</p> <p><u>Efekt realizacji przedsięwzięcia:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • zwiększenie bezpieczeństwa dostaw energii; • dostosowanie do regulacji Unii Europejskiej; • poprawa efektywności energetycznej i ekologicznej; • wytworzenie środowiska ekspertów i wysokospecjalistycznych fachowców; • poprawa stanu środowiska; • efektywne wykorzystanie energii pierwotnej; • wzrost atrakcyjności inwestycyjnej województwa.
Potencjalni beneficjenci – grupy docelowe	mieszkańcy województwa śląskiego, podmioty gospodarcze
Potencjalne źródła jego finansowania	środki publiczne, fundusze strukturalne UE, środki prywatne
Potencjalni realizatorzy przedsięwzięcia	uczelnie wyższe, w szczególności techniczne, jednostki badawczo-rozwojowe, podmioty gospodarcze

Nazwa przedsięwzięcia	P.A.7. Technologie inżynierii medycznych
Istota przedsięwzięcia	<p><u>W ramach przedsięwzięcia planuje się podjęcie zadań i projektów zarówno o charakterze planistycznym, organizacyjnym, jak i wdrożeniowym, w tym m.in.:</u></p> <p>utworzenie platformy współpracy pomiędzy jednostkami badawczo-rozwojowymi, uczelniami i firmami, uruchomienie interdyscyplinarnych studiów technicznych</p>

	<p>i medycznych, wspieranie wdrażania prototypowych rozwiązań i ich komercjalizacja.</p> <p>W opracowanym regionalnym foresight'cie technologicznym dla województwa śląskiego wskazuje się na rozwój kluczowych technologii dla inżynierii medycznych, wśród których wymienia się m.in.: rozwój materiałów biologicznych, technologii telemedycznych, nowoczesną diagnostykę medyczną oraz molekularną. Rozwój metod molekularnych, głównie biologii molekularnej, inżynierii genetycznej i nanotechnologii stwarza unikatową dla medycyny możliwość osiągnięcia znaczących postępów w zakresie wczesnej, precyzyjnej, mniej inwazyjnej diagnostyki, a także stosowania skuteczniejszych metod leczenia farmakologicznego oraz protezowania z wykorzystaniem nowej generacji biomateriałów.</p> <p>W przyszłości technologie inżynierii medycznej będą stanowić ważny element programu rozwoju gospodarki bazującej na wiedzy.</p> <p><u>Efekt realizacji przedsięwzięcia:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • wzrost jakości ochrony zdrowia, tym samym jakości życia mieszkańców; • poprawa dostępu do wysokospecjalistycznych usług ochrony zdrowia; • unowocześnienie diagnostyki medycznej; • powstanie rozwiązań proekologicznych; • powstanie środowiska specjalistów.
Potencjalni beneficjenci – grupy docelowe	mieszkańcy województwa śląskiego, placówki ochrony zdrowia, jednostki badawczo-naukowe, uczelnie wyższe, w szczególności medyczne
Potencjalne źródła jego finansowania	środki publiczne, fundusze strukturalne UE, środki prywatne
Potencjalni realizatorzy przedsięwzięcia	uczelnie wyższe, w tym medyczne i techniczne, jednostki badawczo-rozwojowe, placówki zdrowia, podmioty gospodarcze

Priorytet B: Województwo śląskie regionem o powszechnej dostępności do regionalnych usług publicznych o wysokim standardzie

Nazwa przedsięwzięcia	P.B.1. Platforma współpracy bezpieczeństwa publicznego
Istota przedsięwzięcia	<p><u>W ramach przedsięwzięcia planuje się podjęcie zadań i projektów zarówno o charakterze planistycznym, organizacyjnym, jak i wdrożeniowym, w tym m.in.:</u></p> <p>stworzenie portalu informatycznego stanowiącego miejsce wymiany informacji, doświadczeń, forum dyskusyjnego, organizację specjalistycznych targów, konferencji i tematycznych sympozjów. Wymiana doświadczeń oraz współpraca w ramach platformy powinna podnieść efektywność podejmowanych w regionie działań oraz umożliwić podjęcie skuteczniejszych działań na obszarach szczególnie wrażliwych. Celem przedsięwzięcia jest ograniczenie liczby zjawisk i zdarzeń negatywnie wpływających na poczucie i stan bezpieczeństwa. Organizacja oraz działanie platformy ma być formułą kompleksowego i ukierunkowanego działania w celu ograniczenia zjawisk i zachowań, które budzą społeczny sprzeciw i powodują poczucie zagrożenia.</p>

	<p><u>Efekt realizacji przedsięwzięcia:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • wzrost poczucia bezpieczeństwa mieszkańców województwa oraz odwiedzających region; • poprawa realnego stanu bezpieczeństwa; • zapobieganie przestępczości i aspołecznym zachowaniom; • poprawa wizerunku regionu i podniesienie jego atrakcyjności; • zmniejszenie konfliktów społecznych na tle użytkowania przestrzeni publicznych; • poprawa systemu ewakuacji w warunkach zagrożenia; • wzrost kwalifikacji i kompetencji służb ochrony bezpieczeństwa; • wzrost efektywności i konkurencyjności podmiotów gospodarczych realizujących zadania z zakresu bezpieczeństwa.
Potencjalni beneficjenci – grupy docelowe	mieszkańcy województwa śląskiego, osoby odwiedzające województwo, w tym turyści
Potencjalne źródła jego finansowania	środki publiczne, w tym Samorządu Województwa Śląskiego, fundusze strukturalne UE, środki prywatne
Potencjalni realizatorzy przedsięwzięcia	Samorząd Województwa Śląskiego, jednostki samorządu terytorialnego, administracja rządowa, policja, straż pożarna, służby ratownictwa cywilnego, organizacje pozarządowe (NGO)

Nazwa przedsięwzięcia	P.B.2. Regionalna Sieć Transportu Szynowego
Istota przedsięwzięcia	<p><u>W ramach przedsięwzięcia planuje się podjęcie zadań i projektów zarówno o charakterze planistycznym, organizacyjnym, jak i wdrożeniowym, w tym m.in.:</u></p> <p>opracowanie koncepcji rozwoju kolei regionalnej z wykorzystaniem transportu tramwajowego, w tym rozwój sieci i modernizacja taboru tramwajowego i kolejowego, przeprowadzenie niezbędnych dostosowań organizacyjnych, modernizacja obiektów towarzyszących, w tym dworców. Celem przedsięwzięcia jest podniesienie konkurencyjności transportu szynowego zarówno w aglomeracjach województwa śląskiego, jak i pomiędzy nimi, integrując komunikację wewnątrzregionalną. Stworzona sieć powinna zapewnić bezkolizyjny przejazd transportem szynowym. Istotne również będzie włączenie sieci kolejowej województwa śląskiego w sieć kolei dużych prędkości w układzie krajowym i europejskim.</p> <p><u>Efekt realizacji przedsięwzięcia:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • zmniejszenie zatłoczenia dróg i zwiększenie bezpieczeństwa podróżnych; • integracja różnych form transportu szynowego i autobusowego; • wzrost jakości życia mieszkańców; • zmniejszenie negatywnego oddziaływania na środowisko; • poprawa dostępności komunikacyjnej aglomeracji i miast województwa; • podniesienie atrakcyjności oraz konkurencyjności publicznego transportu szynowego; • wzrost atrakcyjności inwestycyjnej; • komplementarność przedsięwzięcia względem tworzonej regionalnej sieci dróg.
Potencjalni beneficjenci – grupy docelowe	mieszkańcy województwa śląskiego, osoby odwiedzające województwo, w tym turyści, podmioty gospodarcze

Potencjalne źródła jego finansowania	środki publiczne, w tym Samorządu Województwa Śląskiego, fundusze strukturalne UE, środki prywatne
Potencjalni realizatorzy przedsięwzięcia	Samorząd Województwa Śląskiego, jednostki samorządu terytorialnego, podmioty gospodarcze, PKP, KZK GOP i inni operatorzy ruchu pasażerskiego

Nazwa przedsięwzięcia	P.B.3. Regionalna sieć rekreacyjnych przestrzeni publicznych
Istota przedsięwzięcia	<p>W ramach przedsięwzięcia planuje się podjęcie zadań i projektów zarówno o charakterze planistycznym, organizacyjnym, jak i wdrożeniowym, w tym m.in.: delimitacja przestrzeni rekreacyjnych o znaczeniu regionalnym, opracowanie mapy przestrzeni rekreacyjnych, master- i biznesplanów, a także studiów wykonalności, określających kierunki rozwoju tych przestrzeni, zasady zarządzania ich rozwojem oraz kształtowania przestrzeni. Elementem przedsięwzięcia ma być również wykreowanie projektów, których realizacja będzie służyła modernizacji, podniesieniu dostępności i atrakcyjności regionu, ze szczególnym uwzględnieniem funkcji rekreacji i wypoczynku, możliwości uprawiania turystyki, w tym specjalistycznej oraz sportu. Wskazując na rekreacyjne przestrzenie publiczne, należy mieć na uwadze m.in. obszary Jury Krakowsko-Częstochowskiej, Beskidu Śląskiego, Żywieckiego i Małego, jak również Wojewódzki Park Kultury i Wypoczynku, znajdujący się w centralnej części województwa.</p> <p><u>Efekt realizacji przedsięwzięcia:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • podniesienie atrakcyjności przestrzeni publicznych województwa śląskiego; • stworzenie atrakcyjnego produktu turystyczno-rekreacyjnego; • podniesienie jakości przestrzeni publicznych; • poprawa wizerunku województwa; • tworzenie nowych usług turystycznych i rekreacyjno-rozrywkowych.
Potencjalni beneficjenci – grupy docelowe	mieszkańcy województwa śląskiego, osoby odwiedzające województwo, w tym turyści, podmioty gospodarcze
Potencjalne źródła jego finansowania	środki publiczne, w tym Samorządu Województwa Śląskiego i jednostek samorządów lokalnych, fundusze strukturalne UE, środki prywatne
Potencjalni realizatorzy przedsięwzięcia	Samorząd Województwa Śląskiego, jednostki samorządu terytorialnego, podmioty gospodarcze, jednostki kultury i sportu, organizacje pozarządowe (NGO)

Nazwa przedsięwzięcia	P.B.4. Stworzenie i wdrożenie regionalnego systemu gospodarki odpadami
Istota przedsięwzięcia	<p>W ramach przedsięwzięcia planuje się podjęcie zadań i projektów zarówno o charakterze planistycznym, organizacyjnym, jak i wdrożeniowym, w tym m.in.: określenie ilości i rodzajów odpadów niebezpiecznych pochodzących z odpadów komunalnych, co pozwoli na opracowanie programów gospodarki odpadami niebezpiecznymi w poszczególnych obszarach oraz stworzenie odpowiedniej struktury organizacyjnej w zakresie ich zagospodarowania. Eliminacja zagrożeń spowodowanych przez odpady niebezpieczne pochodzące z odpadów komunalnych i źródeł rozproszonych ma bardzo ważne znaczenie dla ochrony środowiska. Powiązane systemy lokalne powinny tworzyć regionalny system gospodarki</p>

	<p>odpadami komunalnymi, przemysłowymi, w tym odpadami niebezpiecznymi.</p> <p><u>Efekt realizacji przedsięwzięcia:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • uporządkowanie gospodarki odpadami komunalnymi oraz niebezpiecznymi; • poprawa stanu i bezpieczeństwa środowiska naturalnego; • wzrost jakości życia mieszkańców; • poprawa wizerunku województwa; • wzrost atrakcyjności inwestycyjnej.
Potencjalni beneficjenci – grupy docelowe	mieszkańcy województwa śląskiego, podmioty gospodarcze
Potencjalne źródła jego finansowania	środki publiczne, w tym Samorządu Województwa Śląskiego i jednostek samorządu terytorialnego, fundusze strukturalne UE, środki prywatne
Potencjalni realizatorzy przedsięwzięcia	Samorząd Województwa Śląskiego, jednostki samorządu terytorialnego, podmioty gospodarcze

Nazwa przedsięwzięcia	P.B.5. Regionalny system obszarów chronionych
Istota przedsięwzięcia	<p><u>W ramach przedsięwzięcia planuje się podjęcie zadań i projektów zarówno o charakterze planistycznym, organizacyjnym, jak i wdrożeniowym, w tym m.in.:</u></p> <p>służących utworzeniu systemu chroniącego reprezentatywną część całej różnorodności biologicznej na wszystkich poziomach organizacji przyrody oraz zapewniającego utrzymanie procesów ekologicznych i stabilności ekosystemów w województwie śląskim. System ten powinien być składnikiem krajowego i paneuropejskiego systemu obszarów chronionych. W ramach powstającego systemu należy wyznaczyć struktury ekologiczne i obszary chronione o znaczeniu światowym, krajowym, regionalnym i lokalnym oraz wdrożyć system informatyczny monitoringu i zarządzania obszarami chronionymi, adekwatny do znaczenia ich wartości przyrodniczych.</p> <p><u>Efekt realizacji przedsięwzięcia:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • ochrona różnorodności biologicznej; • utrzymanie i wzmocnienie korytarzy ekologicznych; • poprawa stanu środowiska; • wzrost jakości życia mieszkańców; • poprawa i wzmocnienie wizerunku regionu; • wykorzystanie obszarów cennych przyrodniczo jako terenów zrównoważonej turystyki i rekreacji.
Potencjalni beneficjenci – grupy docelowe	mieszkańcy województwa śląskiego, osoby odwiedzające województwo, w tym turyści
Potencjalne źródła jego finansowania	środki publiczne, w tym Samorządu Województwa Śląskiego, fundusze strukturalne UE, środki prywatne
Potencjalni realizatorzy przedsięwzięcia	Samorząd Województwa Śląskiego, jednostki samorządu terytorialnego, instytucje ochrony środowiska, podmioty gospodarcze, uczelnie wyższe, placówki edukacyjne, organizacje pozarządowe (NGO)

Nazwa przedsięwzięcia	P.B.6. Model zarządzania zlewniowego dla województwa śląskiego
Istota przedsięwzięcia	<p>W ramach przedsięwzięcia planuje się podjęcie zadań i projektów zarówno o charakterze planistycznym, organizacyjnym, jak i wdrożeniowym, w tym m.in.: podjęcie współpracy przez jednostki odpowiedzialne za prawidłową gospodarkę wodną, opracowanie bilansu wodnego dla województwa, planu gospodarowania wodami, opracowanie cyfrowego modelu zlewniowego oraz sektorowej strategii w zakresie gospodarki wodnej, jak i zasobów wody pitnej.</p> <p>Dla regionu bardzo ważne jest minimalizowanie zagrożeń środowiskowych dla życia i mienia, takich jak powodzie czy susze, oraz niezwłoczne i skuteczne likwidowanie strat powstałych w wyniku działania żywiołu. Skuteczna realizacja tych działań związana jest z budową lub odbudową urządzeń zatrzymujących i magazynujących wodę (wały przeciwpowodziowe, poldery i suche zbiorniki oraz zbiorniki zaporowe), budowli regulacyjnych (stopnie, jazy, zapory przeciwrumowiskowe itp.) oraz bieżąca konserwacja i właściwa eksploatacja cieków i urządzeń wodnych.</p> <p><u>Efekt realizacji przedsięwzięcia:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • poprawa stanu i bezpieczeństwa środowiskowego; • wzrost jakości życia mieszkańców; • skuteczniejsza ochrona przeciwpowodziowa; • wzrost jakości wody pitnej; • wzrost jakości wody w zbiornikach wodnych; • wykorzystanie zasobów wodnych na cele rekreacyjno-turystyczne; • poprawa i zmiana wizerunku regionu.
Potencjalni beneficjenci – grupy docelowe	mieszkańcy województwa śląskiego, podmioty gospodarcze
Potencjalne źródła jego finansowania	środki publiczne, fundusze strukturalne UE, środki prywatne
Potencjalni realizatorzy przedsięwzięcia	Samorząd Województwa Śląskiego, jednostki samorządu terytorialnego, jednostki badawczo-rozwojowe, podmioty gospodarcze, instytucje branżowe

Nazwa przedsięwzięcia	P.B.7. Regionalny system rewitalizacji terenów poprzemysłowych i zdegradowanych
Istota przedsięwzięcia	<p>W ramach przedsięwzięcia planuje się podjęcie zadań i projektów zarówno o charakterze planistycznym, organizacyjnym, jak i wdrożeniowym, w tym m.in.: opracowanie, m.in. na bazie Wojewódzkiego Programu Przekształceń Terenów Poprzemysłowych i Zdegradowanych, szczegółowego planu działań w zakresie rewitalizacji terenów zdegradowanych w województwie śląskim, powołanie regionalnego operatora zajmującego się rewitalizacją terenów zdegradowanych celem ich ponownego wykorzystania dla celów gospodarczych, społecznych, środowiskowych, kulturowych.</p> <p><u>Efekt realizacji przedsięwzięcia:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • uporządkowanie przestrzeni województwa przez właściwy dobór funkcji dla terenów poprzemysłowych z uwzględnieniem ich uwarunkowań i ograniczeń środowiskowych, wartości kulturowych oraz oczekiwań społeczno-

	<p>ekonomicznych;</p> <ul style="list-style-type: none"> • wzrost atrakcyjności inwestycyjnej regionu; • wzrost konkurencyjności gospodarki; • ograniczenie inwestycji na terenach zielonych; • poprawa jakości zagospodarowania przestrzeni publicznej; • rozwój rynku rewitalizacji dający nowe miejsca pracy oraz wzrost kwalifikacji pracowników; • poprawa jakości środowiska naturalnego; • zacieśnienie współpracy pomiędzy sferą nauki i przedsiębiorczości oraz administracją samorządową.
Potencjalni beneficjenci – grupy docelowe	mieszkańcy województwa śląskiego, jednostki samorządu terytorialnego, podmioty gospodarcze
Potencjalne źródła jego finansowania	środki publiczne, w tym Samorządu Województwa Śląskiego, fundusze strukturalne UE, środki prywatne
Potencjalni realizatorzy przedsięwzięcia	Samorząd Województwa Śląskiego, jednostki samorządu terytorialnego, podmioty gospodarcze, instytucje branżowe

Priorytet C: Województwo śląskie znaczącym partnerem kreacji kultury, nauki i przestrzeni europejskiej

Nazwa przedsięwzięcia	P.C.1. Multimodalne centrum pasażersko-komunikacyjne MPL „Katowice” w Pyrzowicach
Istota przedsięwzięcia	<p><u>W ramach przedsięwzięcia planuje się podjęcie zadań i projektów zarówno o charakterze planistycznym, organizacyjnym, jak i wdrożeniowym, w tym m.in.:</u></p> <p>budowa kolejnego terminalu, bazy cargo oraz nowego pasa startowego, rozwój i stworzenie nowych usług na terenie i wokół terenu portu lotniczego (noclegi, gastronomia, parkingi, rozrywka, ICT itp.), rozbudowa istniejących oraz stworzenie nowych szlaków komunikacyjnych, drogowych oraz szynowych prowadzących do lotniska z różnych części kraju, regionów sąsiednich i ośrodków miejskich województwa śląskiego, w tym w szczególności z Aglomeracji Górnośląskiej oraz ośrodków regionalnych. Istotne dla przedsięwzięcia jest również powstanie zintegrowanych węzłów przesiadkowych.</p> <p><u>Efekt realizacji przedsięwzięcia:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • wzrost atrakcyjności portu lotniczego MPL „Katowice” w Pyrzowicach; • wzrost rangi portu lotniczego, w tym możliwość obsłużenia większej liczby pasażerów również z regionów sąsiednich oraz zwiększenie zasięgu oddziaływania i destynacji; • wzrost jakości życia mieszkańców; • podniesienie dostępności i atrakcyjności inwestycyjnej województwa.
Potencjalni beneficjenci – grupy docelowe	mieszkańcy województwa śląskiego, osoby odwiedzające województwo, w tym turyści, podmioty gospodarcze
Potencjalne źródła jego finansowania	środki publiczne, w tym Samorządu Województwa Śląskiego, fundusze strukturalne UE, środki prywatne

Potencjalni realizatorzy przedsięwzięcia	Samorząd Województwa Śląskiego, jednostki samorządu terytorialnego, GTL, podmioty gospodarcze, PKP
--	--

Nazwa przedsięwzięcia	P.C.2. Sieć drogowa województwa śląskiego
Istota przedsięwzięcia	<p><u>W ramach przedsięwzięcia planuje się podjęcie zadań i projektów zarówno o charakterze planistycznym, organizacyjnym, jak i wdrożeniowym, w tym m.in.:</u> rozbudowa i wyznaczenie nowych szlaków komunikacyjnych, drogowych na podstawie systemu autostrad, dróg ekspresowych, krajowych, wojewódzkich z uzupełnieniem o system dróg lokalnych, zapewniający optymalną dostępność transportową oraz spójność terytorialną całego obszaru województwa, w tym połączenie i integracja sieciowa DTŚ z systemem autostrad. Realizacja inwestycji w zakresie rozbudowy sieci drogowej powinna być ukierunkowana na stworzenie układów interoperacyjnych w ramach poszczególnych form transportu oraz promować intermodalność pomiędzy różnymi formami transportu. Stworzona sieć powinna zapewnić szeroki dostęp do miast województwa oraz bezkolizyjny przejazd pomiędzy ośrodkami miejskimi województwa śląskiego. Rozbudowa i remont istniejących oraz wyznaczanie nowych szlaków komunikacyjnych powinny uwzględniać zapewnienie dostępu do rozwijających się obszarów aktywności gospodarczej.</p> <p><u>Efekt realizacji przedsięwzięcia:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • udrożnienie układu drogowego pod względem ruchowym, ekonomicznym i intermodalnym; • skrócenie czasu przejazdu oraz poprawa komfortu i bezpieczeństwa podróżowania; • wzrost jakości życia mieszkańców; • zwiększenie dostępności komunikacyjnej województwa; • wzrost atrakcyjności inwestycyjnej; • poprawa wizerunku województwa.
Potencjalni beneficjenci – grupy docelowe	mieszkańcy województwa śląskiego, odwiedzający województwo, podmioty gospodarcze
Potencjalne źródła jego finansowania	środki publiczne, fundusze strukturalne UE, środki prywatne
Potencjalni realizatorzy przedsięwzięcia	Samorząd Województwa Śląskiego, jednostki samorządu terytorialnego, podmioty gospodarcze, GDDKiA, administracja rządowa

Nazwa przedsięwzięcia	P.C.3. Zintegrowany system transportowo-komunikacyjny
Istota przedsięwzięcia	<p><u>W ramach przedsięwzięcia planuje się podjęcie zadań i projektów zarówno o charakterze planistycznym, organizacyjnym, jak i wdrożeniowym, w tym m.in.:</u> opracowanie spójnej polityki transportowej integrującej różne formy i środki transportowe oraz wypracowanie, wdrożenie modelu i narzędzi zarządzania układem transportowym województwa. Drogowy układ transportowy powinien być scalony z istniejącymi i planowanymi szlakami kolejowymi oraz z europejską, krajową i regionalną infrastrukturą kolejową w ramach opracowania tzw. studium zintegrowanego. Elementem systemu powinno być również tworzenie miejsc typu „park and ride” i „park and walk”. Ponadto system ten powinien uwzględniać możliwość dojazdu do Międzynarodowego Portu Lotniczego „Katowice” w Pyrzowicach oraz innych elementów sieci logistycznej.</p> <p><u>Efekt realizacji przedsięwzięcia:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • udrożnienie układu komunikacyjnego pod względem ruchowym, ekonomicznym i intermodalnym; • skrócenie czasu przejazdu oraz poprawa komfortu i bezpieczeństwa podróżowania; • zwiększenie dostępności komunikacyjnej województwa.
Potencjalni beneficjenci – grupy docelowe	mieszkańcy województwa śląskiego, osoby odwiedzające województwo, podmioty gospodarcze
Potencjalne źródła jego finansowania	środki publiczne, fundusze strukturalne UE, środki prywatne
Potencjalni realizatorzy przedsięwzięcia	Samorząd Województwa Śląskiego, jednostki samorządu terytorialnego, podmioty gospodarcze, przewoźnicy

Nazwa przedsięwzięcia	P.C.4. Organizacja i promocja wydarzeń o randze międzynarodowej
Istota przedsięwzięcia	<p><u>W ramach przedsięwzięcia planuje się podjęcie zadań i projektów zarówno o charakterze planistycznym, organizacyjnym, jak i wdrożeniowym, w tym m.in.:</u> realizację koncepcji budowy i przebudowy budynków i obiektów, w których będą organizowane duże wydarzenia, w tym modernizację Stadionu Śląskiego wraz z otaczającą go infrastrukturą; powstanie punktów informacyjnych o środkach komunikacji publicznej, hotelach, gastronomii i innej szeroko rozumianej rozrywce, umożliwiających sprawne poruszanie się po regionie, rozwój bazy okołoturystycznej funkcjonującej w regionie, zapewniającej szeroką ofertę usługową dla uczestników imprez.</p> <p>Realizacja przedsięwzięcia ukierunkowana powinna być równocześnie na podjęcie działań związanych z techniczno-organizacyjnym przygotowaniem imprez, jak również promocję planowanych i realizowanych wydarzeń oraz promocję regionu, np. w ramach ubiegania się o tytuł Europejskiej Stolicy Kultury.</p> <p><u>Efekt realizacji przedsięwzięcia:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • budowa i unowocześnienie już istniejących budynków i obiektów, w tym Stadionu Śląskiego, zapewniająca możliwość organizowania różnego rodzaju

	<p>impres sportowych, kulturalno-artystycznych na światowym poziomie;</p> <ul style="list-style-type: none"> • zwiększenie dostępu do usług kulturalnych, sportowo-rekreacyjnych; • promocja turystyczna, kulturalna i gospodarcza regionu; • wzrost atrakcyjności infrastruktury okołoturystycznej; • zwiększenie dostępności do e-usług; • podniesienie atrakcyjności województwa.
Potencjalni beneficjenci – grupy docelowe	mieszkańcy województwa śląskiego, osoby odwiedzające województwo, w tym turyści, podmioty gospodarcze
Potencjalne źródła jego finansowania	środki publiczne, w tym Samorządu Województwa Śląskiego, fundusze strukturalne UE, środki prywatne
Potencjalni realizatorzy przedsięwzięcia	Samorząd Województwa Śląskiego, jednostki samorządu terytorialnego, podmioty gospodarcze, jednostki kultury i sportu, w tym m.in. Wojewódzki Ośrodek Kultury i Sportu „Stadion Śląski”

Nazwa przedsięwzięcia	P.C.5. Regionalne obiekty kultury wysokiej
Istota przedsięwzięcia	<p><u>W ramach przedsięwzięcia planuje się podjęcie zadań i projektów zarówno o charakterze planistycznym, organizacyjnym, jak i wdrożeniowym, w tym m.in.:</u></p> <p>budowa nowych obiektów i urządzeń kultury wysokiej, w tym np. sali koncertowej NOSPR-u, gmachu Teatru Wielkiego Opery i Baletu, Muzeum Śląskiego wraz z ich wyposażeniem i infrastrukturą towarzyszącą oraz modernizacja i rozbudowa istniejących obiektów kultury wysokiej, np. Filharmonii Śląskiej i innych już istniejących obiektów, w tym zlokalizowanych poza centrum Aglomeracji Górnośląskiej. W ramach przedsięwzięcia przewiduje się adaptację obiektów przemysłowych o wysokiej wartości na cele kulturalne. Stworzenie sieci obiektów o znaczeniu regionalnym oraz ponadregionalnym wymaga zapewnienia multimedialnego dostępu do obiektów i realizowanej przez nie oferty oraz wspólnego zarządzania obiektami kultury wysokiej, m.in. poprzez prowadzenie wspólnej polityki promocyjnej.</p> <p><u>Efekt realizacji przedsięwzięcia:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • zwiększenie atrakcyjności oferty kultury wysokiej poprzez możliwość realizacji imprez i wydarzeń artystyczno-kulturalnych z udziałem światowej klasy artystów i zespołów artystycznych; • zwiększenie i ułatwienie dostępu do uczestnictwa w kulturze wysokiej; • umożliwienie rozwoju środowisk twórczych; • zagospodarowanie obiektów i terenów przemysłowych; • powstanie ośrodka rozwoju kultury wysokiej o znaczeniu krajowym i międzynarodowym, powodujące wzrost konkurencyjności kulturalnej województwa; • stworzenie przestrzeni publicznych o wysokiej jakości; • poprawa i wzmocnienie wizerunku województwa.
Potencjalni beneficjenci – grupy docelowe	mieszkańcy województwa śląskiego, odwiedzający województwo, jednostki kultury, uczelnie artystyczne
Potencjalne źródła jego finansowania	środki publiczne, fundusze strukturalne UE, środki prywatne

Potencjalni realizatorzy przedsięwzięcia	Samorząd Województwa Śląskiego, jednostki samorządu terytorialnego, podmioty gospodarcze, jednostki kultury, uczelnie artystyczne, organizacje pozarządowe (NGO)
--	--

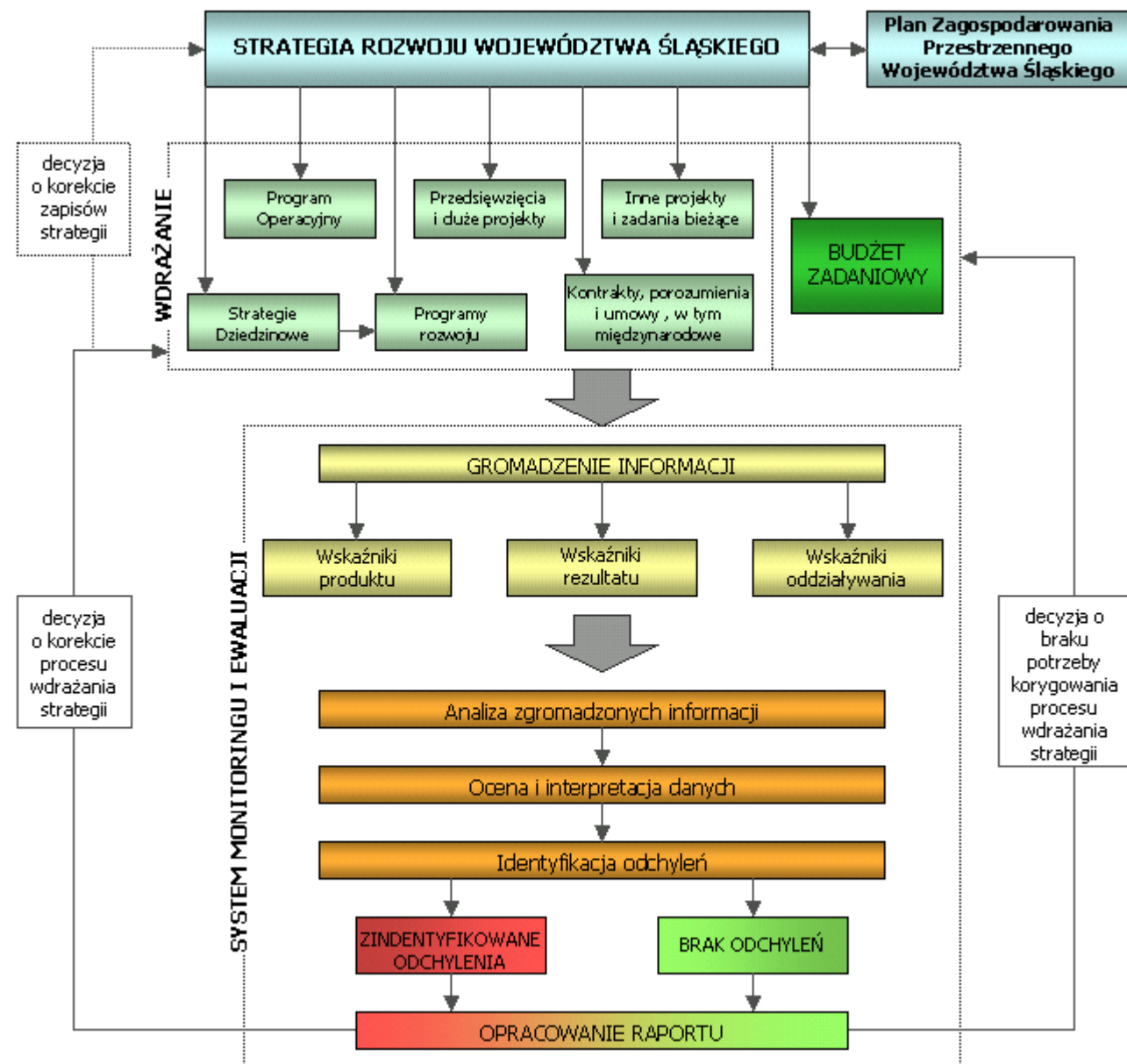
Nazwa przedsięwzięcia	P.C.6. Utworzenie i wsparcie działalności Fundacji Nauki Śląskiej
Istota przedsięwzięcia	<p><u>W ramach przedsięwzięcia planuje się podjęcie zadań i projektów zarówno o charakterze planistycznym, organizacyjnym, jak i wdrożeniowym, w tym m.in.:</u></p> <p>utworzenie fundacji pod patronatem/mecenatem Marszałka Województwa, powołanie rady fundacji oraz pozyskanie fundatorów, opracowanie zasad wspierania nauki śląskiej. W ramach działania fundacji utworzona zostanie prestiżowa Nagroda Marszałka Województwa Śląskiego za osiągnięcia w nauce (Śląski Nobel).</p> <p><u>Efekt realizacji przedsięwzięcia:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • promocja osiągnięć nauki śląskiej; • wsparcie instytucjonalne, prawne, finansowe dla realizacji nowatorskich badań, działań podejmowanych przez młodych naukowców; • tworzenie środowiska przedsiębiorczości; • poprawa wizerunku województwa.
Potencjalni beneficjenci – grupy docelowe	uczelnie wyższe, studenci, jednostki badawczo-rozwojowe, naukowcy
Potencjalne źródła jego finansowania	środki publiczne, w tym Samorządu Województwa Śląskiego, fundusze strukturalne UE, środki prywatne
Potencjalni realizatorzy przedsięwzięcia	Samorząd Województwa Śląskiego, jednostki samorządu terytorialnego, podmioty gospodarcze, organizacje pozarządowe (NGO), uczelnie wyższe, jednostki badawczo-rozwojowe

5. RAMY WDRAŻANIA I FINANSOWANIA

SYSTEM REALIZACYJNY STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO

Istotnym wymogiem stawianym dokumentom strategicznym jest implementacja efektywnego systemu realizacyjnego. Składa się na niego kilka elementów, których konsekwentna realizacja zapewni sukces w postaci osiągnięcia zamierzonej wizji województwa.

Rysunek 3. Schemat funkcjonowania systemu wdrażania, monitorowania i ewaluacji Strategii.

Źródło: Opracowanie własne.

Wdrażanie Strategii musi być ściśle powiązane z systemem jej monitoringu i ewaluacji. Zgromadzone na etapie obserwacji liczne informacje poddane zostaną w dalszej fazie dogłębnej analizie, która będzie podstawą do oceny stanu i procesu wdrożenia Strategii. Jednocześnie prowadzone powinny być prace w zakresie studiów prospektywnych, opracowania prognoz i prac foresightowych. Zgromadzone i przeanalizowane dane posłużą do identyfikacji ewentualnych odchyleń od stanu pożądanego oraz występowania niepożądanych trendów, by w przypadku stwierdzenia nieprawidłowości mogły zostać podjęte

działania zmierzające do wprowadzenia korekt w systemie wdrażania Strategii, a jeśli zajdzie taka potrzeba, do aktualizacji zapisów samego dokumentu Strategii.

Istotnym elementem systemu wdrażania i monitoringu Strategii będzie cykliczny, dokonywany raz w trakcie kadencji Sejmiku Województwa Śląskiego, przegląd priorytetów, celów i kierunków działań zapisanych w dokumencie Strategii pod kątem ich aktualności i stopnia osiągnięcia.

Ponadto każdorazowo po uchwaleniu lub zaktualizowaniu dokumentów programowych wyższego rzędu, o których mówi ustawa o samorządzie województwa (tj. średniookresowej strategii rozwoju kraju, krajowej strategii rozwoju regionalnego, odpowiednich strategii ponadregionalnych) oraz Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa, z którym Strategia powinna być spójna, Zarząd Województwa Śląskiego przygotowuje analizę w zakresie zgodności zapisów Strategii z dokonanymi zmianami ww. dokumentów, na podstawie której Sejmik Województwa Śląskiego podejmuje decyzję o trybie i harmonogramie aktualizacji lub braku potrzeby dostosowania dokumentu Strategii.

Zaprojektowany system monitoringu i ewaluacji będzie tworzony w zgodności z systemem krajowym przewidzianym w KSRR.

UKŁAD INSTYTUCJONALNY

Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego, jako podstawowy dokument programowy województwa śląskiego obok Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego, będzie wdrażana poprzez programy operacyjne, strategie dziedzinowe, programy rozwoju (w tym programy wojewódzkie), przedsięwzięcia, duże projekty, umowy i porozumienia międzynarodowe, a także bieżące działania realizowane przez Urząd Marszałkowski i podległe mu jednostki organizacyjne oraz innych partnerów samorządowych, społecznych i gospodarczych.

Strategia została opracowana na zasadach partnerstwa społecznego, a co za tym idzie, jej wdrażanie również będzie opierać się na tej samej filozofii. Głównym podmiotem odpowiedzialnym za przygotowanie oraz wdrożenie Strategii jest Samorząd Województwa, natomiast podmiotami współuczestniczącymi w tym procesie są jednostki lokalnego samorządu terytorialnego, administracja rządowa, w szczególności Wojewoda, liczne organizacje pozarządowe, przedstawiciele świata kultury, nauki, szkoły wyższe, jednostki badawczo-rozwojowe, środowiska gospodarcze oraz samorządy zawodowe, a także partnerzy współpracy transgranicznej i międzyregionalnej. Zgodne współdziałanie wymienionych środowisk jest warunkiem osiągnięcia celów i realizacji założonej w Strategii wizji województwa śląskiego, ponieważ wyznaczone w dokumencie Strategii cele i kierunki działań często wykraczają poza możliwości bezpośredniego oddziaływania Samorządu Województwa. Stąd Strategia będzie realizowana z jednej strony poprzez zadania pozostające we właściwości Samorządu Województwa, a z drugiej przez zadania, na które Samorząd może wpływać pośrednio lub jedynie próbować oddziaływać, np. poprzez kształtowanie opinii oraz podejmowanie działań mających na celu promowanie i kreowanie postaw prorozwojowych.

Skuteczna realizacja celów Strategii, pozwalająca osiągnąć efekt synergii, wymaga koordynacji działań wszystkich partnerów procesu wdrażania. W tym celu działać powinien Zespół ds. Wdrażania i Monitoringu Strategii, w którego skład wejdą: reprezentant Zarządu Województwa, przedstawiciele merytorycznych wydziałów Urzędu Marszałkowskiego oraz jednostek organizacyjnych Urzędu. Ponadto, w zależności od realizowanych zadań, do udziału w pracach Zespołu zapraszani będą niezależni eksperci oraz przedstawiciele subregionów województwa, reprezentanci organizacji zrzeszających jednostki samorządowe województwa (gminy, powiaty, miasta na prawach powiatu). Zarząd Województwa na podstawie zapisów Strategii określi szczegółowe wytyczne, zadania oraz zasady działania Zespołu ds. Wdrażania i Monitoringu Strategii oraz ustali jego skład, w tym przedstawicieli instytucji zewnętrznych.

Do zadań Zespołu należeć będzie w szczególności:

- inicjowanie projektów wykonawczych zadań wynikających ze Strategii;
- organizowanie szerokiej współpracy podmiotów zaangażowanych w proces wdrażania Strategii (forum wymiany informacji, konsultacje, poszukiwanie potencjalnych partnerów współpracy, opiniowanie propozycji współpracy płynących z zewnątrz);
- pełnienie funkcji doradczej wobec Zarządu Województwa Śląskiego w zakresie działań związanych ze Strategią, jej realizacją, monitorowaniem;
- promowanie Strategii jako efektywnego narzędzia zarządzania województwem;
- monitoring Strategii.

Ponadto Zarząd Województwa dla realizacji Strategii i podejmowania inicjatyw będzie mógł powołać inne zespoły i komitety o charakterze doradczo-opiniodawczym lub badawczym, w skład których wejdą partnerzy społeczni i gospodarczy oraz przedstawiciele nauki, kultury.

Realizacja Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego będzie odbywała się w zgodzie z obowiązującymi regulacjami prawnymi, ze szczególnym uwzględnieniem przepisów określonych w ustawie o zasadach prowadzenia polityki rozwoju z dnia 6 grudnia 2006 r. oraz ustawie o samorządzie województwa z dnia 5 czerwca 1998 r.

Proces wdrażania Strategii będzie opierał się na następujących zasadach:

- partnerstwa – polityka regionalna województwa śląskiego będzie prowadzona przy współpracy wszystkich zaangażowanych podmiotów (samorząd terytorialny, organizacje pozarządowe, podmioty publiczne, podmioty sektora prywatnego);
- programowania – proces prowadzenia polityki regionalnej odbywa się w kilku określonych etapach;
- koordynacji – bardzo istotne znaczenie ma skorelowanie na poziomie województwa polityki rozwoju z polityką przestrzenną, tak aby tworzyły spójny system planowania rozwoju;
- subsydiarności – poszczególne zadania będą podejmowane na możliwie najniższym szczeblu decyzyjnym;
- spójności – oznaczającej zgodność Strategii z obowiązującymi krajowymi oraz europejskimi dokumentami programowymi, jak również zapewnienie takiej zgodności z powstającymi na bazie Strategii programami, strategiami dziedzinowymi;
- otwartości – możliwość aktualizacji zapisów strategii w trakcie jej realizacji;
- zrównoważonego rozwoju – potrzeby obecnego pokolenia nie mogą być zaspokojone bez umniejszania szans przyszłych pokoleń na ich zaspokojenie;
- przezorności (ostrożności) – na wszystkich podmiotach ciąży obowiązek dołożenia należytej staranności w ocenie skutków, jakie dla środowiska może przynieść nowo podejmowana decyzja lub uruchamiana działalność, a rozwiązywanie problemów powinno następować już wtedy, gdy pojawia się uzasadnione prawdopodobieństwo zagrożenia;
- prewencji (zapobiegania) – przeciwdziałanie negatywnym skutkom dla środowiska powinno być podejmowane na etapie planowania (cele środowiskowe osiąga się przez działania wyprzedzające);
- stosowania najlepszych dostępnych technik (BAT);
- „zanieczyszczający płaci” – wymaga od wprowadzającego zanieczyszczenia ponoszenia kosztów usunięcia skutków lub zapobiegania zanieczyszczeniom.

Zasady te stanowią ramy realizacji programów, przedsięwzięć, celem optymalizacji efektów w zakresie wdrażania przyjętych celów, wydatkowania posiadanych środków, prowadzenia polityki zrównoważonego rozwoju.

Skuteczna realizacja celów Strategii wymagać będzie pewnych dostosowań instytucjonalnych. Struktura organizacyjna administracji Samorządu Województwa Śląskiego powinna umożliwić przyporządkowanie konkretnym wydziałom lub jednostkom organizacyjnym Urzędu roli wiodącej w zakresie realizacji poszczególnych wskazanych w dokumencie kierunków działań i przedsięwzięć.

Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego będzie stanowić punkt wyjścia do opracowania strategii dziedzinowych i branżowych, a także programów, które rozwiną cele i kierunki działań Strategii i w rezultacie będą stanowić kluczowy element systemu wdrażania Strategii. Poza działaniami planistycznymi wskazanymi w poszczególnych przedsięwzięciach proponuje się m.in.:

- a) w odniesieniu do priorytetu „Województwo śląskie regionem nowej gospodarki kreującym i skutecznie absorbującym technologie”:
  - opracowanie polityki edukacyjnej,
  - opracowanie studium w zakresie możliwości rozwoju stref gospodarczych, w tym KSSE z uwzględnieniem istniejącego i planowanego układu transportowego,
  - opracowanie studium w zakresie potrzeb i terytorializacji wsparcia procesów unowocześnienia rolnictwa w województwie śląskim,
- b) w odniesieniu do priorytetu „Województwo śląskie regionem o powszechnej dostępności do regionalnych usług publicznych o wysokim standardzie”:
  - opracowanie i wdrożenie Wojewódzkiej Strategii Zdrowia, w tym dokonanie inwentaryzacji infrastruktury ochrony zdrowia dla województwa z uwzględnieniem potrzeb społeczeństwa,
  - opracowanie i realizację programów promujących zdrowy styl życia oraz programów rewitalizacji społecznej,
  - opracowanie i wdrożenie programów podnoszących poziom bezpieczeństwa publicznego oraz stworzenie regionalnego systemu oddziałów ratunkowych,
  - opracowanie bilansu wodnego województwa śląskiego oraz programu i strategii w zakresie gospodarowania wodami i zaopatrzenia w wodę,
  - opracowanie strategii i programów rozwoju w zakresie turystyki, produktów turystycznych i rekreacji w województwie śląskim,
- c) w odniesieniu do priorytetu „Województwo śląskie znaczącym partnerem kreacji nauki, kultury i przestrzeni europejskiej”:
  - opracowanie strategii transportu dla województwa śląskiego,
  - opracowanie polityki transportowej zmierzającej do wzrostu znaczenia transportu publicznego i ograniczenia transportu indywidualnego, w tym miejsc parkingowych w centrach miast,
  - opracowanie studium rozwoju sieci drogowej,
  - przeprowadzenie badań ewaluacyjnych w zakresie trwałości więzów i motywów wyboru przez młodych ludzi miejsca zamieszkania oraz podejmowania pracy.

Ponadto dokonany zostanie kompleksowy przegląd obowiązujących w województwie śląskim dokumentów programowych (branżowych, dziedzinowych) w zakresie ich zgodności z celami Strategii oraz pod kątem weryfikacji aktualności ich zapisów.

Kluczową rolę w stymulowaniu rozwoju społeczno-gospodarczego województwa śląskiego odgrywać będzie sprawna i efektywnie funkcjonująca administracja publiczna. Szczególnie istotne znaczenie będzie to miało w kontekście absorpcji środków pochodzących z zewnętrznych źródeł finansowania działań rozwojowych (głównie środki z funduszy Unii Europejskiej). Dlatego w celu zapewnienia realizacji zapisów Strategii powinny być podejmowane działania zmierzające do podniesienia jakości administracji wszystkich szczebli poprzez stworzenie efektywnego modelu doskonalenia kadr, wprowadzenie przejrzystych zasad działania, szerokie wykorzystanie technologii informacyjnych i komunikacyjnych w administracji (e-administracja) czy też poprawę jakości systemów zarządzania publicznego.

W rezultacie podejmowanych działań wzrośnie poziom kompetencji i profesjonalizmu kadr administracji publicznej, ich działania będą charakteryzować się większą przejrzystością, dzięki czemu umocniony zostanie pozytywny wizerunek administracji publicznej i wzrośnie zadowolenie klientów ze świadczonych przez te instytucje usług. Powinno to się przyczynić do wzrostu efektywności działań administracji publicznej, a co za tym idzie, osiągnięcia celów Strategii.

W celu możliwie efektywnego wdrażania Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego powinna zostać wykorzystana koncepcja budżetu zadaniowego, skoordynowana ze strukturą niniejszego dokumentu, co

umożliwi planowanie, realizację i monitoring zadań wynikających ze Strategii na jednolitych zasadach. Realizacja tego zamierzenia będzie możliwa przy wdrożeniu odpowiednich rozwiązań prawnych.

Strategia stanowić powinna punkt wyjścia do stworzenia założeń do wieloletniego budżetowania zadaniowego, które będą określać główne kierunki polityki społeczno-gospodarczej województwa oraz priorytety polityki Zarządu Województwa. Z priorytetów tych będą wynikały cele główne polityki oraz cele operacyjne dotyczące poszczególnych zadań województwa.

Wynikiem planowania wieloletniego powinien być program Zarządu, który obejmować będzie programy budżetowe (złożone z zadań budżetowych) określające sposoby realizacji poszczególnych celów, mierniki oraz niezbędne wydatki. Programy te będą ponadto określać sposób realizacji bieżących zadań niezbędnych do prawidłowego funkcjonowania województwa.

RAMY FINANSOWE

Tempo i skuteczność wdrażania Strategii będzie w dużej mierze zależeć od możliwości finansowania działań z niej wynikających. Jednym z warunków powodzenia Strategii jest maksymalne wykorzystanie środków pochodzących z RPO WSL 2007-2013 oraz następnych okresów programowania. Do głównych źródeł finansowania powyższych działań należą m.in.:

- środki własne jednostek samorządu terytorialnego województwa śląskiego;
- środki pochodzące z budżetu państwa;
- środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej (Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny, Fundusz Spójności);
- inne środki pochodzące ze źródeł zagranicznych (m.in. Norweski Mechanizm Finansowy, Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego);
- fundusze pochodzące z międzynarodowych instytucji takich, jak np. Europejski Bank Inwestycyjny, Bank Światowy;
- fundusze innych uczestników procesu wdrażania Strategii.

Według szacunków na lata 2007-2013, środki na finansowanie przedsięwzięć rozwojowych wyniosą dla jednostek samorządu terytorialnego województwa śląskiego 36 mld zł⁵. Największą częścią tej kwoty (tj. ok. 40,3%) będą dysponowały miasta na prawach powiatu, natomiast na samorząd województwa przypadnie ok. 20,8% tych środków. Najmniejszymi środkami dysponować będą powiaty – 17,7% całości środków oraz gminy miejskie – 9,3%, a pozostałe gminy – 11,9%.

Szacuje się, iż potencjał inwestycyjny generowany przez jednostki samorządu terytorialnego stanowić będzie ok. 64% środków, jakimi JST województwa śląskiego będą dysponować na przedsięwzięcia rozwojowe (pozostałe 36% to fundusze pochodzące z Unii Europejskiej). Największym udziałem własnego potencjału inwestycyjnego w stosunku do całości środków na przedsięwzięcia rozwojowe dysponował będzie samorząd województwa (86%), natomiast w największym stopniu z funduszy unijnych swoje przedsięwzięcia finansować będą powiaty (bo aż w 80,5%).

Przewiduje się, iż potencjał inwestycyjny, czyli środki, które jednostka samorządu terytorialnego może w określonym czasie przeznaczyć na finansowanie nowych przedsięwzięć rozwojowych, będzie w największej części lokował się w miastach na prawach powiatu (skupiają one blisko 44% potencjału inwestycyjnego województwa śląskiego). Szacuje się, że samorząd województwa dysponuje natomiast prawie 28% potencjału inwestycyjnego województwa, podczas gdy w powiatach ziemskich lokuje się niespełna 5,4% potencjału inwestycyjnego.

Potencjał własny (czyli środki pochodzące z dochodów JST) stanowi prawie 82% potencjału inwestycyjnego jednostek samorządowych województwa śląskiego. W zdecydowanej większości potencjał własny stanowią środki publiczne (ok. 99,3%).

Poniższe tabele pokazują wysokość środków pochodzących z funduszy Unii Europejskiej, które w latach 2007-2015 będą przeznaczone na finansowanie projektów rozwojowych w województwie śląskim. Wskazana została również szacunkowa wartość projektów kluczowych wybranych w ramach realizacji Programów Operacyjnych „Infrastruktura i Środowisko” (POIiŚ) oraz „Innowacyjna Gospodarka” (POIG).

---

⁵ Ramy finansowe strategii rozwoju województw na lata 2007-2013, M. Mackiewicz, E. Malinowska-Misiąg, W. Misiąg, M. Tomalak, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Warszawa 2006

Tabela 10. Szacunkowa wielkość funduszy unijnych dla województwa śląskiego na lata 2007-2015.

	Fundusze UE [mln euro]	Wkład krajowy [mln euro]	OGÓŁEM
Regionalny Program Operacyjny 2007-2013	1.712,98	303,71	2.016,69
Program Operacyjny „Kapitał Ludzki”	627,35	110,71	738,06
Program Rozwoju Obszarów Wiejskich	239,51	77,46	316,97
RAZEM	2.579,84	491,88	3.071,72

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Rozwoju Regionalnego (<http://www.mrr.gov.pl>)

Tabela 11. Szacunkowa wartość projektów kluczowych realizowanych na terenie województwa śląskiego w ramach programów operacyjnych PO IiŚ i PO IG.

Program operacyjny	Wartość projektu (mln PLN)	Wartość dofinansowania (mln PLN)
PO IiŚ	13.897,5	8.375,1
PO IG	574,9	431,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Rozwoju Regionalnego. Stan na listopad 2009.

Realizacji strategii służyć może również część środków przeznaczanych na projekty realizowane w więcej niż jednym regionie lub na obszarze całego kraju. Szacuje się, że podmioty z województwa śląskiego mogą uczestniczyć w ramach PO IiŚ w realizacji projektów wspólnych z innymi regionami, których łączna szacunkowa wartość wynosi ok. 14.686,33 mln PLN (w tym wielkość dofinansowania to 8.970,96 mln PLN). Na terenie województwa realizowane mogą być również projekty ogólnopolskie, na realizację których przeznaczono kwotę 5.190,89 mln PLN (kwota dofinansowania to 3.163,03 mln PLN).

Również w przypadku PO IG podmioty z województwa śląskiego współpracują z innymi regionami, w ramach realizacji projektu o szacunkowej wartości 58,7 mln PLN (kwota dofinansowania to 35,2 mln PLN). Na terenie województwa w perspektywie roku 2015 mogą być realizowane również projekty ogólnopolskie, a ich łączna wartość to 6.127 mln PLN (kwota dofinansowania to 5.171 mln PLN).

6. MONITORING I EWALUACJA

Skuteczne wdrażanie Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego zapewnia system monitoringu i ewaluacji strategii, mający stanowić element krajowego systemu monitoringu realizowanego na podstawie zapisów Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego. Odpowiednio przeprowadzony monitoring w postaci analizy wskaźników ilościowych i jakościowych w odniesieniu do przedsięwzięć (wskaźniki produktu), celów strategicznych (wskaźniki rezultatu) i stopnia osiągania wizji (wskaźniki oddziaływania) umożliwi sprawne zarządzanie rozwojem regionu. Dzięki niemu wdrażanie strategii będzie procesem ciągłym i dynamicznym.

Wyniki analizy wskaźnikowej w postaci corocznego raportu monitoringowego będą przekazywane Zespołowi ds. Wdrażania i Monitoringu Strategii, a następnie Zarządowi Województwa Śląskiego. Tak opracowany dokument będzie stanowił podstawę do przeprowadzenia ewaluacji raz w kadencji Sejmiku Województwa Śląskiego, która będzie obejmowała ocenę spodziewanych efektów Strategii na tle zapisanych w niej wizji i celów, a w efekcie podejmowanie ewentualnych działań korygujących. Punktem wyjścia dla procesu ewaluacji będzie ocena ex-ante dokonywana na podstawie diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej w województwie. Kolejne etapy ewaluacji będą obejmować ocenę mid-term (w trakcie realizacji działań), a także ex-post (ocena po realizacji działań). Stworzeniu kompleksowego systemu oceny będzie służyć połączenie wyników monitoringu Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego z monitoringiem Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego poprzez wykorzystanie Regionalnego Systemu Informacji Przestrzennej do analizy zjawisk społeczno-gospodarczych w układzie przestrzennym. Istotne z punktu widzenia całościowego rozwoju województwa i jego integracji wewnętrznej jest badanie stopnia rozpiętości rozwoju poszczególnych jego obszarów terytorialnych. W celu doskonalenia systemu monitoringu Zarząd Województwa będzie prowadził prace analityczne, badawcze, prognostyczne w zakresie głównych obszarów tematycznych zawartych w priorytetach strategii. Równocześnie będą trwały prace związane z rozwojem instytucjonalnym systemu monitoringu, np. w zakresie źródeł pozyskiwania informacji i danych. Obiektywna ocena postępu realizacji założonych celów strategii umożliwi:

- podjęcie decyzji odnośnie kontynuacji lub zaprzestania działań w ramach realizowanych projektów,
- zweryfikowanie poprawności zidentyfikowanych celów i kierunków działania, a także ich efektów w aspekcie zmieniających się warunków otoczenia społeczno-gospodarczego,
- badanie stopnia wpływu zapisanych w Strategii celów na rozwój województwa i rozwiązywania problemów dzięki ich realizacji,
- określenie trwałości, czyli ocenę szans trwania efektów realizacji zapisów strategii w średnim i długim okresie po zaprzestaniu finansowania.

Tabela 12. Lista wskaźników do monitoringu Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego.

WSKAŹNIKI ODDZIAŁYWANIA		
Wielkość PKB województwa w porównaniu do średniej krajowej i europejskiej		
Udział wydatków na działalność badawczą i rozwojową (B+R) jako % PKB województwa		
Średnia stopa inwestycji (%)		
Saldo migracji		
Wskaźnik oceny bezpieczeństwa publicznego w województwie (%)		
WSKAŹNIKI REZULTATU		
CEL STRATEGICZNY A1: Wysoki poziom wykształcenia i umiejętności mieszkańców	CEL STRATEGICZNY A2: Rozwinięta infrastruktura nowej gospodarki	CEL STRATEGICZNY A3: Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka
Liczba studentów na 10 tys. ludności	Napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych	Liczba zarejestrowanych patentów na 1 mln ludności
Liczba usług publicznych realizowanych drogą elektroniczną w województwie	Liczba powstających MŚP w regionie	Liczba przedsiębiorstw podejmujących działalność badawczą i rozwojową
Odsetek osób wykorzystujących ICT w życiu codziennym (e-commerce, e-banking, e-learning, e-government, e-health)	Liczba inwestycji na obszarze KSSE	Udział dochodów z eksportu w PKB województwa
Liczba osób podnoszących swoje kwalifikacje zawodowe w ramach szkoleń organizowanych przez urzędy pracy	Odsetek osób posiadających dostęp do łączny szerokopasmowych	Odsetek przedsiębiorstw realizujących proekologiczne sposoby produkcji
Liczba osób podnoszących swoje kwalifikacje zawodowe w ramach studiów podyplomowych	Wielkość produkcji energii elektrycznej (GW*h)	Wydatki na działalność badawczo-rozwojową
	Energochłonność gospodarki (zużycie energii w relacji do PKB)	Liczba produktów markowych produkowanych na obszarach rolniczych województwa śląskiego
	Udział energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych w ogólnej produkcji energii (% energii produkowanej w województwie)	Liczba gospodarstw realizujących programy rolnośrodowiskowe (% gospodarstw)
CEL STRATEGICZNY B1: Zdrowy i bezpieczny mieszkaniowy województwa	CEL STRATEGICZNY B2: Wysoka jakość środowiska naturalnego	CEL STRATEGICZNY B3: Atrakcyjne warunki zamieszkania i wysoka jakość przestrzeni
Przeciętna długość trwania życia: - kobiet - mężczyzn	Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności (dm ³ /rok)	Korzystający z instalacji wodnokanalizacyjnej w % ogółu ludności
Umieralność niemowląt na 1.000 urodzeń żywych	Zmiana jakości wód powierzchniowych (% udziału punktów pomiarowych w poszczególnych klasach jakości w stosunku do ogólnej liczby)	Odsetek ścieków oczyszczonych
Zgony z powodu chorób układu krążenia, nowotworów i urazów (na 100 tys. mieszkańców)	Redukcja emisji CO ₂	Czas podróży pasażerów transportu zbiorowego pomiędzy głównymi ośrodkami w województwie

Liczba zachorowań na choroby układu krążenia, nowotwory	Wielkość emisji zanieczyszczeń powietrza w kg na mieszkańca	Czas oczekiwania na pojazd transportu zbiorowego w miastach
Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw (%)	Odsetek zakładów przemysłowych w województwie śląskim emitujących hałas przekraczający poziom dopuszczalny	Ludność w miastach obsługiwanych przez zakłady komunikacji miejskiej w % ogółu ludności miast
Liczba przestępstw	Wskaźnik społecznego zapotrzebowania na środki ochronne /M/ ⁶	Saldo migracji na wsi
Odsetek osób żyjących poniżej poziomu ubóstwa	Udział odpadów poddanych odzyskowi w ilości odpadów wytworzonych w ciągu roku	Liczba turystów zagranicznych (przyjazdy w mln osób)
Odsetek mieszkańców miast objętych programami rewitalizacji społecznej	Powierzchnia gruntów zdegradowanych poddanych rekultywacji lub rewitalizacji (ha)	Długość tras komunikacji miejskiej
Poziom zaufania do służb porządkowych i ratowniczych	Długość ścieżek dydaktycznych	Długość sieci wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej w km na 100 km ²
Czas reakcji służb ratowniczych	Zmiany jakości wód podziemnych (% udziału punktów pomiarowych w poszczególnych klasach jakości w stosunku do ogólnej liczby)	Liczba nowo oddanych mieszkań do użytku
	Powierzchnia form ochrony przyrody (ha)	Powierzchnia gruntów rolnych wyłączonych z produkcji (ha)
	Powierzchnia gruntów leśnych przeznaczonych na cele nieleśne (ha)	Udział terenów zieleni ogólnodostępnej w powierzchni miast (powierzchnia terenów zielonych przypadająca na mieszkańca)
		Udział powierzchni upraw ekologicznych w powierzchni gruntów rolnych (% powierzchni gruntów rolnych)
CEL STRATEGICZNY C1: Duże znaczenie metropolii i miast regionu w przestrzeni europejskiej	CEL STRATEGICZNY C2: Wysoka pozycja regionu w procesie kreowania rozwoju Europy	CEL STRATEGICZNY C3: Silny ośrodek nauki i kultury
Wskaźnik urbanizacji	Liczba projektów realizowanych z partnerami zagranicznymi, sieci współpracy	Liczba międzynarodowych projektów kulturalnych zrealizowanych na terenie województwa
Liczba siedzib oraz central instytucji, organizacji i firm o zasięgu europejskim, w tym zagranicznych zlokalizowanych na obszarze aglomeracji	Liczba projektów realizowanych z partnerami zagranicznymi z zakresu ochrony środowiska	Wydatki mieszkańców na kulturę
Czas podróży pomiędzy największymi miastami województwa	Wartość projektów realizowanych w ramach współpracy terytorialnej (mierzona wysokością budżetu po stronie województwa śląskiego)	Liczba widzów i słuchaczy teatrów i instytucji muzycznych

⁶ wyraża się stopniem przekroczenia dopuszczalnego poziomu hałasu (Dz.U. Nr 178, poz. 1841 z 2004 r.) na danym terenie, w skojarzeniu z liczbą osób zamieszkujących na tym terenie. Miara wskaźnika /M/ jest proporcjonalna do wielkości zapotrzebowania na środki ochronne na danym terenie.

	w tym dotyczących ochrony środowiska	
Liczba pojazdów transportu samochodowego poruszających się po ulicach Aglomeracji Górnośląskiej	Wielkość PKB per capita w subregionach	Liczba powiązań kooperacyjnych ośrodków naukowych i badawczych z sektorem przedsiębiorstw
Liczba międzynarodowych kongresów, imprez wystawienniczych i konferencji naukowych odbywających się w regionie	Stopa bezrobocia w podregionach i powiatach	Liczba wdrożeń nowych technologii w sektorze przedsiębiorstw
	Wizerunek województwa zarówno wśród mieszkańców regionu, jak i kraju (badanie ankietowe – odsetek osób pozytywnie oceniających województwo)	Liczba studentów spoza obszaru województwa, a także studentów zagranicznych
		Liczba umów międzynarodowych i międzyregionalnych w zakresie badań naukowych w ramach akademickich sieci współpracy
		Liczba absolwentów szkół wyższych z podziałem na kierunki
		Liczba obiektów zabytkowych poddanych rewaloryzacji
WSKAŹNIKI PRODUKTU (W PODZIALE NA CELE)		
Liczba przedsięwzięć realizowanych w ramach strategii		
Liczba zadań podejmowanych w ramach przedsięwzięcia		
Liczba partnerów zaangażowanych		

Tabela 13. Źródło danych oraz pożądany kierunek zmian monitorowanych wielkości.

Wskaźnik	Główne źródło danych	Pożądany kierunek zmian wartości wskaźnika
WSKAŹNIKI ODDZIAŁYWANIA		
Wielkość PKB województwa w porównaniu do średniej krajowej i europejskiej	GUS	wzrost
Udział wydatków na działalność badawczą i rozwojową (B+R) jako % PKB województwa	GUS	wzrost
Średnia stopa inwestycji (%)	GUS	wzrost
Saldo migracji	GUS	wzrost
Wskaźnik oceny bezpieczeństwa publicznego w województwie (%)	Badanie ankietowe	wzrost
WSKAŹNIKI REZULTATU		
Liczba studentów na 10 tys. ludności	GUS	wzrost
Liczba usług publicznych realizowanych drogą elektroniczną w województwie	Badanie ankietowe	wzrost

Odsetek osób wykorzystujących ICT w życiu codziennym (e-commerce, e-banking, e-learning, e-government, e-health)	Badanie ankietowe	wzrost
Liczba osób podnoszących swoje kwalifikacje zawodowe w ramach szkoleń organizowanych przez urzędy pracy	Wojewódzki Urząd Pracy	wzrost
Liczba osób podnoszących swoje kwalifikacje zawodowe w ramach studiów podyplomowych	Badanie ankietowe	wzrost
Napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych	GUS	wzrost
Liczba powstających MŚP w regionie	GUS	wzrost
Liczba inwestycji na obszarze KSSE	KSSE	wzrost
Odsetek osób posiadających dostęp do łączny szerokopasmowych	Badanie ankietowe	wzrost
Wielkość produkcji energii elektrycznej (GW*h)	GUS	wzrost
Energochłonność gospodarki (zużycie energii w relacji do PKB)	GUS	spadek
Udział energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych w ogólnej produkcji energii (% energii produkowanej w województwie)	GUS	wzrost
Liczba zarejestrowanych patentów na 1 mln ludności	GUS	wzrost
Liczba przedsiębiorstw podejmujących działalność badawczą i rozwojową	GUS	wzrost
Udział dochodów z eksportu w PKB województwa	GUS	wzrost
Odsetek przedsiębiorstw realizujących proekologiczne sposoby produkcji	Badanie ankietowe	wzrost
Wydatki na działalność badawczo-rozwojową	GUS	wzrost
Liczba produktów markowych produkowanych na obszarach rolniczych województwa śląskiego	Urząd Marszałkowski	wzrost
Liczba gospodarstw realizujących programy rolnośrodowiskowe (% gospodarstw)	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	wzrost
Przeciętna długość trwania życia: - kobiet - mężczyzn	GUS	wzrost
Umieralność niemowląt na 1.000 urodzeń żywych	GUS	spadek
Zgony z powodu chorób układu krążenia, nowotworów i urazów (liczba na 100 tys. mieszkańców)	GUS	spadek
Liczba zachorowań na choroby układu krążenia, nowotwory	GUS	spadek
Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw (%)	GUS	wzrost
Liczba przestępstw	GUS	spadek
Odsetek osób żyjących poniżej poziomu ubóstwa	GUS, ROPS	spadek
Odsetek mieszkańców miast objętych programami rewitalizacji społecznej	Badanie ankietowe	wzrost
Poziom zaufania do służb porządkowych i ratowniczych	Badanie ankietowe	wzrost
Czas reakcji służb ratowniczych	Urząd Marszałkowski	spadek
Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności (dm ³ /rok)	GUS	spadek
Zmiana jakości wód powierzchniowych (% udziału punktów pomiarowych w poszczególnych klasach jakości w stosunku do ogólnej liczby)	GUS	wzrost
Redukcja emisji CO ₂	GUS	wzrost

Wielkość emisji zanieczyszczeń powietrza w kg na mieszkańca	GUS	spadek
Odsetek zakładów przemysłowych w województwie śląskim emitujących hałas przekraczający poziom dopuszczalny	GUS	spadek
Wskaźnik społecznego zapotrzebowania na środki ochronne /M/ ⁷	GUS	spadek
Udział odpadów poddanych odzyskowi w ilości odpadów wytworzonych w ciągu roku	GUS	wzrost
Powierzchnia gruntów zdegradowanych poddanych rekultywacji lub rewitalizacji (ha)	Urząd Marszałkowski	wzrost
Długość ścieżek dydaktycznych	Urząd Marszałkowski	wzrost
Zmiany jakości wód podziemnych (% udziału punktów pomiarowych w poszczególnych klasach jakości w stosunku do ogólnej liczby)	Dane z monitoringu Wojewódzkiej Inspekcji Ochrony Środowiska	wzrost
Powierzchnia form ochrony przyrody (ha)	GUS	wzrost
Powierzchnia gruntów leśnych przeznaczonych na cele nieleśne (ha)	GUS	wskaźnik podlegający obserwacji bez określenia pożądanych kierunków
Korzystający z instalacji wodnokanalizacyjnej w % ogółu ludności	GUS	wzrost
Odsetek ścieków oczyszczonych	GUS	wzrost
Czas podróży pasażerów transportu zbiorowego pomiędzy głównymi ośrodkami w województwie	Analiza czasów przejazdu pociągami	spadek
Czas oczekiwania na pojazd transportu zbiorowego w miastach	Badanie ankietowe	spadek
Ludność w miastach obsługiwanych przez zakłady komunikacji miejskiej w % ogółu ludności miast	GUS	wzrost
Saldo migracji na wsi	GUS	wzrost
Liczba turystów zagranicznych (przyjazdy w mln osób)	GUS	wzrost
Długość tras komunikacji miejskiej	GUS	wzrost
Długość sieci wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej w km na 100 km ²	GUS	wzrost
Liczba nowo oddanych mieszkań do użytku	GUS	wzrost
Powierzchnia gruntów rolnych wyłączonych z produkcji (ha)	GUS	wskaźnik podlegający obserwacji bez określenia pożądanych kierunków
Udział terenów zieleni ogólnodostępnej w powierzchni miast (powierzchnia terenów zielonych przypadająca na mieszkańca)	GUS	wzrost
Udział powierzchni upraw ekologicznych w powierzchni gruntów rolnych (% powierzchni gruntów rolnych)	GUS	wzrost
Wskaźnik urbanizacji	GUS	wzrost
Liczba siedzib oraz central instytucji, organizacji i firm o zasięgu europejskim, w tym zagranicznych zlokalizowanych na obszarze aglomeracji	Badanie ankietowe, izby gospodarcze	wzrost
Czas podróży pomiędzy największymi miastami województwa	Badanie ankietowe	spadek

⁷ wyraża się stopniem przekroczenia dopuszczalnego poziomu hałasu (Dz.U. Nr 178, poz. 1841 z 2004 r.) na danym terenie, w skojarzeniu z liczbą osób zamieszkujących na tym terenie. Miara wskaźnika /M/ jest proporcjonalna do wielkości zapotrzebowania na środki ochronne na danym terenie.

Liczba pojazdów transportu samochodowego poruszających się po ulicach Aglomeracji Górnośląskiej	KZK GOP, Urząd Marszałkowski	spadek
Liczba międzynarodowych kongresów, imprez wystawienniczych i konferencji naukowych odbywających się w regionie	Badanie ankietowe, GZM	wzrost
Liczba projektów realizowanych z partnerami zagranicznymi, sieci współpracy	Urząd Marszałkowski	wzrost
Liczba projektów realizowanych z partnerami zagranicznymi z zakresu ochrony środowiska	Urząd Marszałkowski	wzrost
Wartość projektów realizowanych w ramach współpracy terytorialnej (mierzona wysokością budżetu po stronie województwa śląskiego), w tym dotycząca ochrony środowiska	Urząd Marszałkowski	wzrost
Wielkość PKB per capita w subregionach	GUS	wzrost
Stopa bezrobocia w podregionach i powiatach	GUS	spadek
Wizerunek województwa zarówno wśród mieszkańców regionu, jak i kraju (badanie ankietowe – odsetek osób pozytywnie oceniających województwo)	Badanie ankietowe	wzrost
Liczba międzynarodowych projektów kulturalnych zrealizowanych na terenie województwa	Urząd Marszałkowski i instytucje kultury	wzrost
Wydatki mieszkańców na kulturę	GUS	wzrost
Liczba widzów i słuchaczy teatrów i instytucji muzycznych	GUS	wzrost
Liczba powiązań kooperacyjnych ośrodków naukowych i badawczych z sektorem przedsiębiorstw	Ankieta jednostek badawczo-naukowych	wzrost
Liczba wdrożeń nowych technologii w sektorze przedsiębiorstw	GUS	wzrost
Liczba studentów spoza obszaru województwa, a także studentów zagranicznych	GUS, uczelnie wyższe	wzrost
Liczba umów międzynarodowych i międzyregionalnych w zakresie badań naukowych w ramach akademickich sieci współpracy	Ośrodki badawcze przy uczelniach wyższych	wzrost
Liczba absolwentów szkół wyższych z podziałem na kierunki	GUS	wzrost
Liczba obiektów zabytkowych poddanych rewaloryzacji	Badanie ankietowe, dane Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków	wzrost
WSKAŹNIKI PRODUKTU		
Liczba przedsięwzięć realizowanych w ramach strategii	Urząd Marszałkowski	wzrost
Liczba zadań podejmowanych w ramach przedsięwzięcia	Urząd Marszałkowski	wzrost
Liczba partnerów zaangażowanych	Urząd Marszałkowski	wzrost

II. ANEKSY

ANEKS:

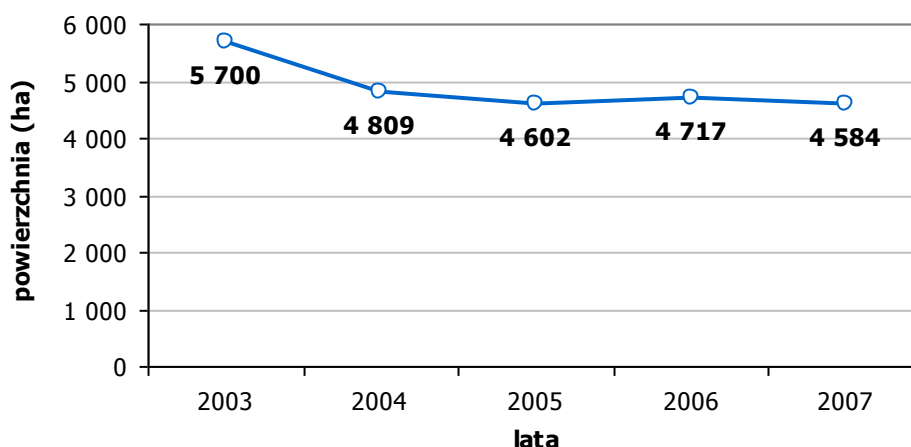
1. SZCZEGÓŁOWA DIAGNOZA STRATEGICZNA**1.1. ŚRODOWISKO NATURALNE**

Stan środowiska naturalnego w województwie śląskim ulega sukcesywnej poprawie. Działania proekologiczne o charakterze inwestycyjnym i pozainwestycyjnym podejmowane przez organy samorządu terytorialnego wszystkich szczebli, organy administracji rządowej oraz podmioty gospodarcze zobowiązane do usuwania skutków negatywnego oddziaływania na środowisko doprowadziły w ostatnich latach do widocznej poprawy stanu środowiska naturalnego. Wysoki stopień koncentracji przemysłu i urbanizacji spowodował trwałe przeobrażenia tego obszaru. Wyrażają się one w znacznym zanieczyszczeniu wód i powietrza atmosferycznego, skażeniach gleb, deformacjach terenu, zaburzeniach stosunków hydrologicznych, prawie całkowitym wylesieniu środkowej części województwa i uszkodzeniach pozostałego drzewostanu. Ilość substancji pogarszających stan środowiska oraz wytwarzanych w regionie odpadów jest nieporównywalna z jakimkolwiek innym regionem w Polsce. W skali lokalnej problem jest jeszcze intensywniejszy, ponieważ źródła emisji oraz wytwarzania odpadów skoncentrowane są głównie na terenach miejskich Aglomeracji Górnośląskiej i Rybnickiej.

Tabela 14. Emisja zanieczyszczeń w województwie śląskim na tle kraju w 2007 roku.

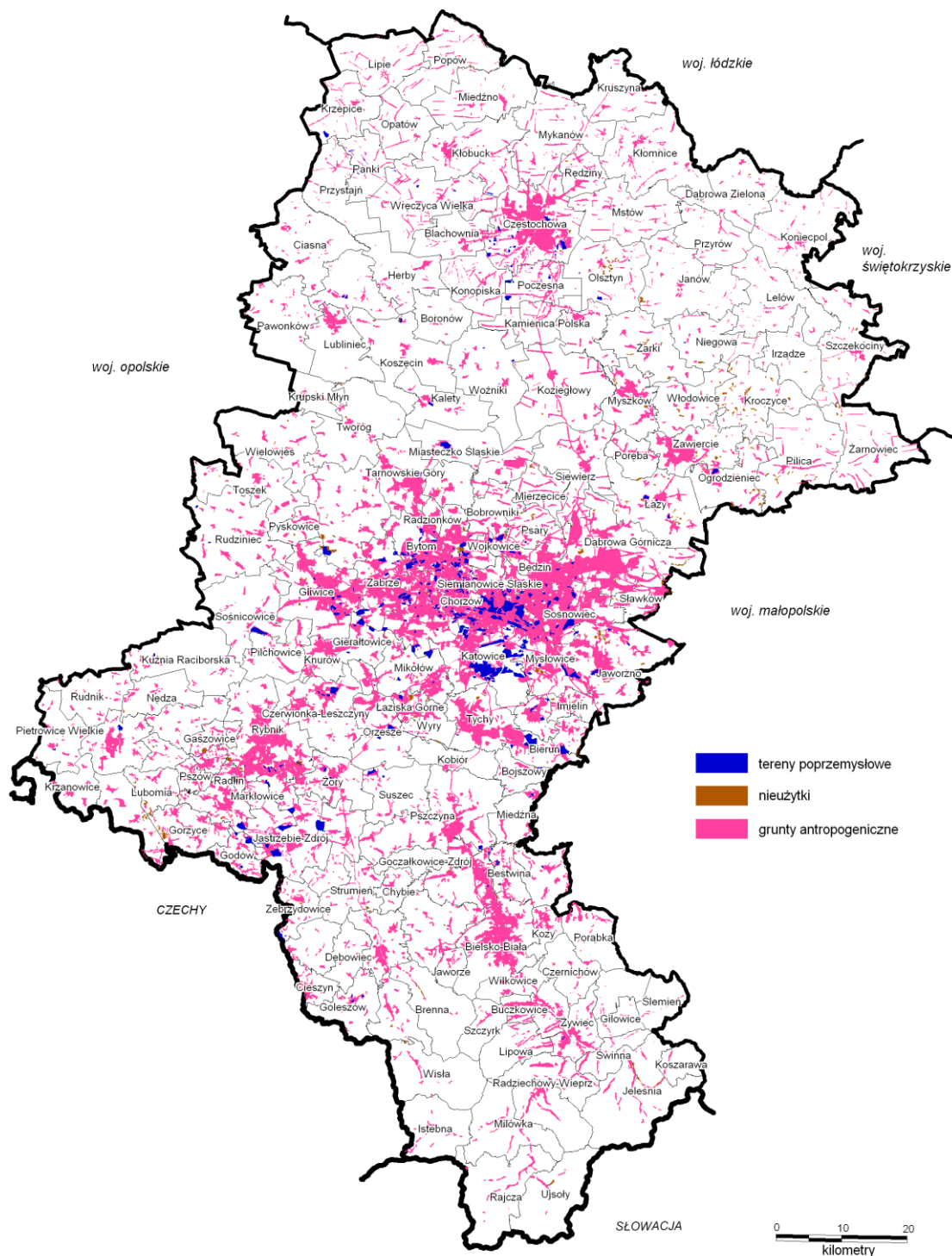
Wyszczególnienie	Województwo	Polska
Emisja pyłów (tys. ton/rok)	21,8	94,8
Emisja gazów, bez dwutlenku węgla (tys. ton/rok)	754,1	2.052,9
Emisja zanieczyszczeń na 1 km ² (tona)		
• pyłowych	1,7	0,3
• gazowych	61,1	6,5
Grunty zdewastowane i zdegradowane wymagające rekultywacji i zagospodarowania (ha)	4.584	64.373

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Rocznika Statystycznego Województw, GUS Warszawa 2008, Ochrona Środowiska 2008, GUS Warszawa 2008, Banku Danych Regionalnych GUS.

Wykres 13. Grunty zdegradowane i zdewastowane wymagające rekultywacji w latach 2003-2007.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS.

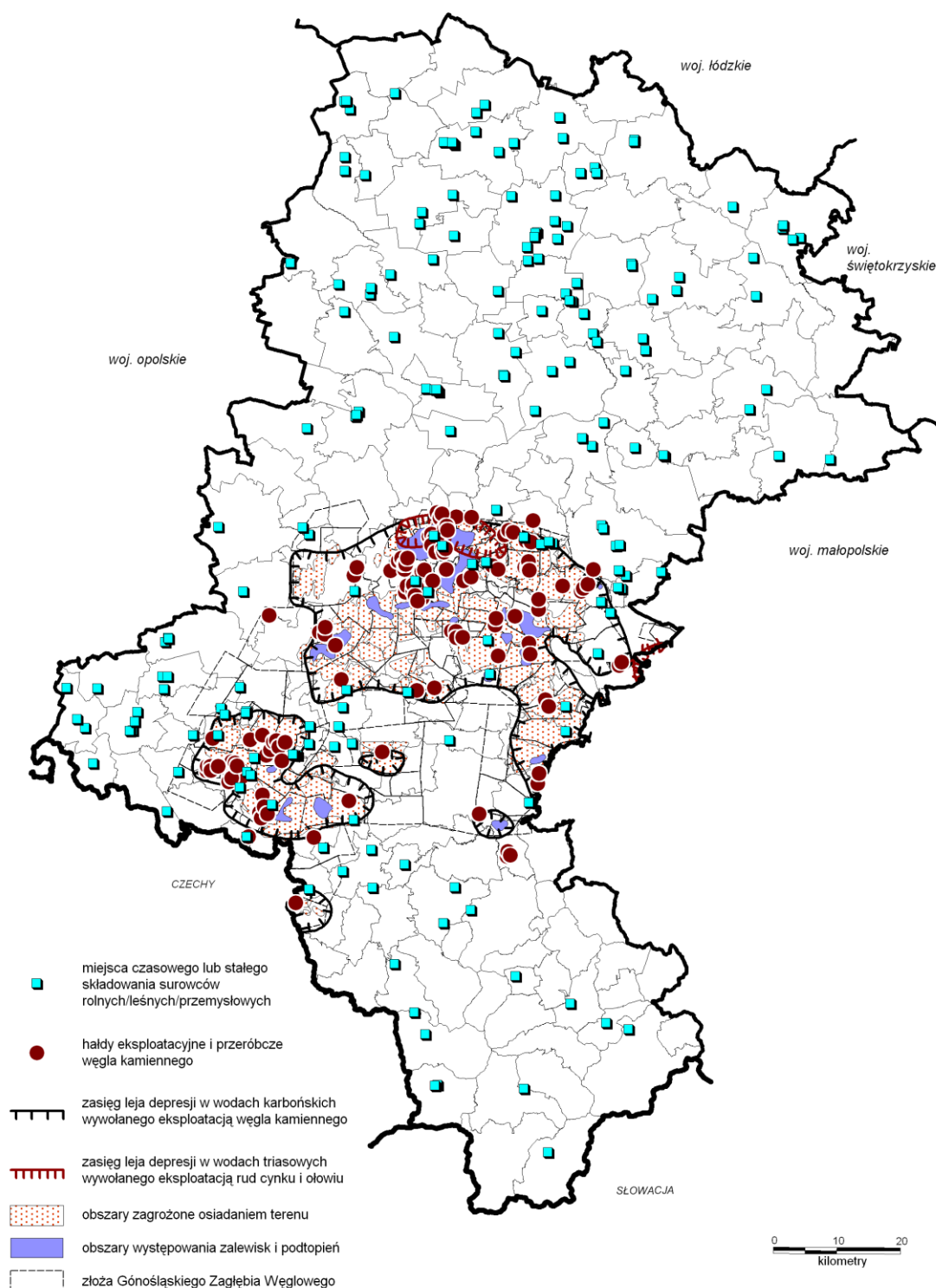
Mapa 8. Tereny przemysłowe, grunty antropogeniczne i nieużytki.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie materiałów Wojewódzkiego Zasobu Geodezyjno-Kartograficznego i Regionalnego Systemu Informacji Przestrzennej.

Mapa 9. Degradacja środowiska przyrodniczego.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie bazy danych geosrodowiskowych opracowanych w ramach projektu celowego „Wdrożenie cyfrowych opracowań kartograficznych do bieżącego zarządzania przestrzenią i środowiskiem w województwie śląskim”, Regionalnego Systemu Informacji Przestrzennej oraz materiałów Wojewódzkiego Zasobu Geodezyjnego i Kartograficznego.

Województwo śląskie zajmuje pierwsze miejsce w kraju pod względem emisji do powietrza zanieczyszczeń pyłowych oraz gazowych. Na obszarze województwa śląskiego wytwarza się ok. 23% emisji krajowych zanieczyszczeń pyłowych oraz 37% emisji zanieczyszczeń gazowych (bez uwzględnienia CO₂). W przypadku gazów cieplarnianych pochodzących ze źródeł przemysłowych emisja metanu wynosi 85% w skali kraju, zaś CO₂ – 21%.

Emisja zanieczyszczeń pyłowych pochodząca z województwa śląskiego, wynosząca 21,8 tys. ton w 2007 r., zwiększyła się w stosunku do roku poprzedniego o ponad 8,7% (w 2002 r. dla porównania – 30,5 tys. ton), natomiast emisja zanieczyszczeń gazowych, wynosząca 46.274,6 tys. ton, wzrosła o ok. 2,5% (w 2002 r. dla porównania – 37.737,0 tys. ton), przy czym emisja CO spadła o ok. 1%, CO₂ – wzrosła o 2,5%, NO_x – wzrosła o ok. 3%, zaś SO₂ – wzrosła o 3,5%. Prowadzony przez WIOŚ w Katowicach monitoring powietrza wykazał także w 2008 roku niekorzystne warunki ze względu na pył zawieszony PM10 na obszarze dużych aglomeracji miejskich. Przekroczone normy zostały odnotowane w punktach pomiarowych w Chorzowie, Rybniku, Wodzisławiu Śląskim i Zabrzu. Pozytywną zmianę odnotowano w przypadku dwutlenku siarki, którego uśrednione pomiary w żadnym punkcie nie przekroczyły normy.

Sytuacja ta potwierdza konieczność dalszego prowadzenia działań zmierzających do ograniczenia zanieczyszczeń pochodzących zarówno ze źródeł przemysłowych, jak i komunalnych.

Z kolei przeprowadzona ocena zanieczyszczenia powietrza pyłem PM 2,5 w aspekcie narażenia zdrowia mieszkańców na szkodliwe oddziaływanie cząstek stałych zawieszonych w powietrzu atmosferycznym wykazała wysoki poziom zagrożenia zdrowia mieszkańców Aglomeracji Górnośląskiej, wymagający podjęcia zdecydowanych działań naprawczych.

Wskaźnik emisji zanieczyszczeń pyłowych na 1 km² powierzchni wyniósł w 2007 r. – 1,77 t (dla porównania w 2002 r. – 2,47 t). Najwyższą wartość osiągnął w Dąbrowie Górniczej 22,6 t na 1 km². Najgorsza sytuacja występuje w środkowej i zachodniej części regionu. Najwięcej pyłowych zanieczyszczeń powietrza opada w subregionie środkowym 16,2 tys. ton (tj. 74,5% zanieczyszczeń województwa) i zachodnim 3,6 tys. ton (16,7%), stosunkowo mało przypada na subregion północny 1,2 tys. ton (5,4%) i południowy 0,7 tys. ton (3,3% pyłowych zanieczyszczeń regionu). Podobna sytuacja występuje w emisji zanieczyszczeń gazowych. Najwięcej gazowych zanieczyszczeń powietrza emitowanych do środowiska przypada na subregion środkowy (74,8%) i zachodni (22,3%), najmniej na subregion południowy (0,9%) i północny (1,8%), łącznie w województwie rokrocznie opada 3.751,8 t/km² zanieczyszczeń gazowych (dla porównania w roku 2002 – 3.059,6 t/km²).

W 2007 r. na terenie województwa śląskiego działało 356 zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza (w 2000 r. było ich 341). Większość z tych zakładów, tj. 62,6%, posiadała urządzenia do redukcji zanieczyszczeń pyłowych, natomiast zaledwie 13,2% z nich wyposażonych było w urządzenia do redukcji zanieczyszczeń gazowych. Należy zauważyć, że ponad 99,5% zanieczyszczeń pyłowych i 28,3% gazowych zatrzymywanych jest w urządzeniach do redukcji (kraj odpowiednio 99,5% pyłowych i 50,5% gazowych).

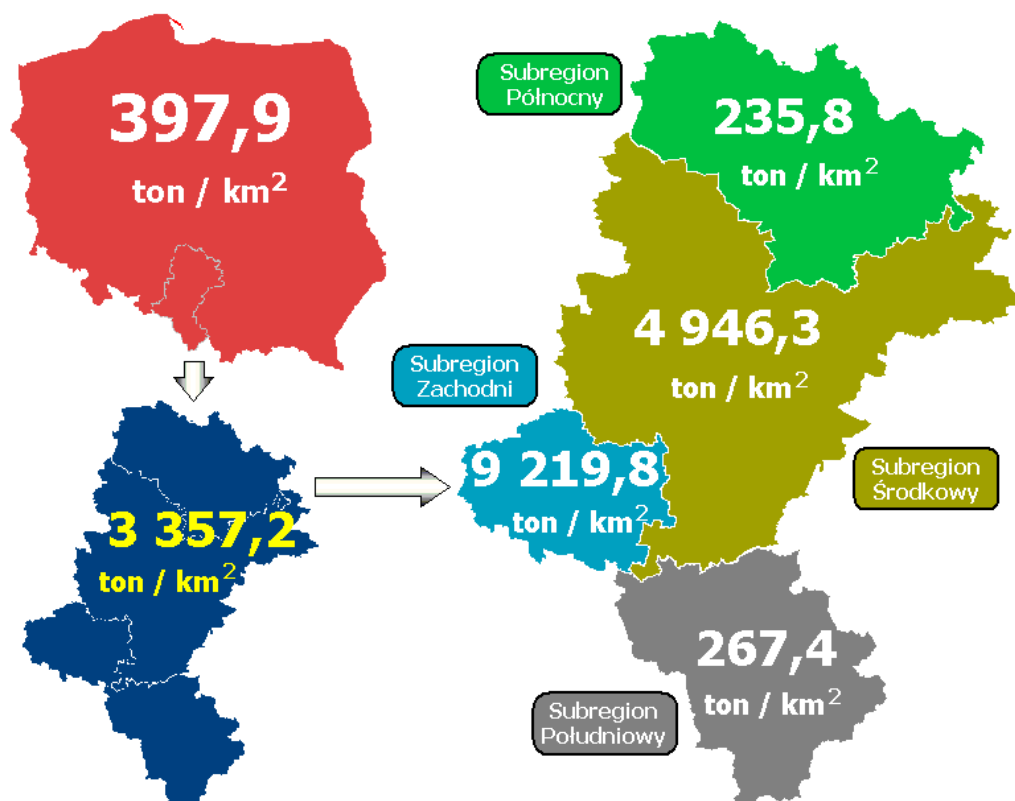
Stan środowiska naturalnego w dużym stopniu zróżnicowany jest w granicach samego województwa, obok terenów zdegradowanych i zdewastowanych występują tu również obszary rekreacyjne i miejsca bogactwa przyrodniczego. Do istotnych problemów ekologicznych należą: zanieczyszczenie wód powierzchniowych, ilość wytwarzanych ścieków komunalnych i odpadów przemysłowych oraz emisja pyłów i gazów. Na ekologicznym obrazie regionu ciążą zaszłości z minionych dziesięcioleci. Są one szczególnie drastyczne w gospodarce odpadami.

Według stanu na koniec 2007 r. w województwie śląskim na składowiskach zakładów pracy nagromadzono 653.946 tys. ton odpadów uciążliwych dla środowiska (w 2002 roku 701.472,5 tys. ton – z wyłączeniem komunalnych), co stanowiło ponad 37,7% odpadów krajowych. W latach 2000–2007 ilość odpadów dotychczas składowanych (nagromadzonych) według stanu na koniec roku zmniejszyła się o ponad 17,8%.

Nadal powstaje w regionie jeszcze 33,3% (41,4 mln ton w 2007 r.) krajowych odpadów (drugie miejsce zajmuje województwo dolnośląskie 34,3 mln ton). Dla porównania w 2002 roku w województwie śląskim wytworzono 42,7 mln ton odpadów (tj. 36,2 % krajowych odpadów). Najwięcej odpadów (z wyłączeniem komunalnych) na 1 km² wytwarza się w subregionie zachodnim (9.219,8 ton), następnie środkowym

(4.946,3 ton), w subregionie południowym wytwarza się prawie 36 razy mniej odpadów niż w subregionie środkowym (267,4 ton), a w północnym prawie 40-krotnie mniej (235,8 ton).

Rysunek 4. Ilość odpadów (z wyłączeniem odpadów komunalnych) w podziale na subregiony w 2007 roku.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Rocznika Statystycznego Województw, GUS Warszawa 2008.

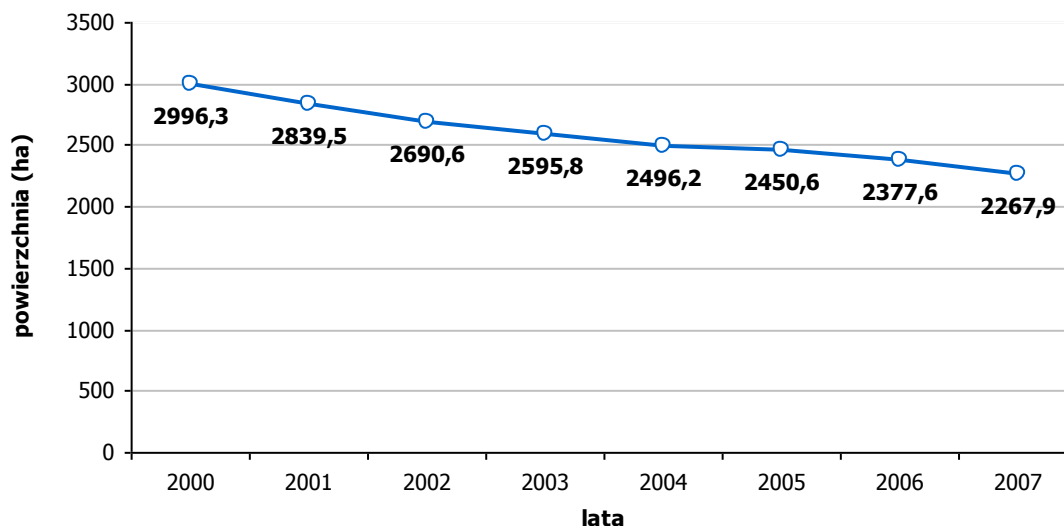
Tabela 15. Gospodarka odpadami w województwie śląskim na tle kraju ogółem w 2007 roku.

Wyszczególnienie	Województwo	Polska
Zakłady przemysłowe wytwarzające odpady (zakład)	255	1.848
Odpady wytworzone w ciągu roku (z wyłączeniem odpadów komunalnych w tys. ton)	41.408,2	124.414,1
w tym:		
wykorzystane (poddane odzyskowi) (%)	91,8	76,4
unieszkodliwione (%)	4,1	20
w tym:		
• składowane	3,1	15,6
• magazynowane	4,2	3,5
Odpady wytworzone w ciągu roku (z wyłączeniem odpadów komunalnych):		
• na 1 km ² (t)	3.357,2	397,9
Zorganizowane składowiska odpadów komunalnych:		
• składowiska czynne	33	929
• powierzchnia składowisk czynnych (w ha)	145,5	3.085,6
Odpady komunalne zebrane przez zakłady oczyszczania w ciągu roku (tys. ton)	1.302,4	9.569,6
w tym:		
• unieszkodliwione w spalarniach i kompostowniach (tys. ton)	66,42	315,79
• wywiezione płynne (dam ³)	1.254,0	19.622,0
• na 1 mieszkańca w kg	279,0	251,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Rocznika Statystycznego Województw, GUS Warszawa 2008, Ochrona Środowiska 2008, GUS Warszawa 2008, Banku Danych Regionalnych GUS.

Na terenie województwa śląskiego gromadzi się rocznie około 1,4 mln (od roku 2003 do 2007 wskaźnik wzrósł o ponad 2,5%) ton odpadów komunalnych (14% komunalnych odpadów krajowych), z tego składowanych jest 92%. Kompostowaniem objętych jest około 5,1% odpadów wywiezionych ogółem. Najwięcej odpadów komunalnych w regionie zebranych zostało w subregionie środkowym (886,8 tys. ton), prawie pięciokrotnie więcej niż w subregionie zachodnim (163,9 tys. ton), siedmiokrotnie więcej niż w południowym (133,2 tys. ton) i ośmiokrotnie więcej niż w północnym (118,4 tys. ton). Na jednego mieszkańca zebranych zostało w subregionie środkowym 312 kg, zachodnim – 257 kg, a 222 kg w subregionie północnym i 202 kg w subregionie południowym.

Wykres 14. Powierzchnia składowania odpadów w województwie śląskim w latach 2000-2007.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS.

Silnie zurbanizowany, z dużą koncentracją przemysłu, obszar województwa śląskiego rodzi wiele problemów w zakresie odprowadzania i oczyszczania ścieków. Niezbyt bogate zasoby wód powierzchniowych województwa (region leży na dziale wodnym między Wisłą i Odrą oraz w obszarze sztucznego deficytu wody wywołanego nadmierną i długotrwałą eksploatacją zasobów dla celów komunalnych i przemysłowych), pogarszane są przez wysokie zanieczyszczenia wód. Największe zagrożenia ekologiczne w województwie śląskim dotyczą wód powierzchniowych.

Tabela 16. Gospodarka ściekami w województwie śląskim na tle kraju ogółem w 2007 roku.

Wyszczególnienie	Województwo	Polska
Odprowadzane ścieki przemysłowe i komunalne do wód powierzchniowych lub ziemi (hm ³)	372,3	9.514,9
• odprowadzane bezpośrednio z zakładów	215,8	8.249,4
w tym: wody chłodnicze	5,1	7.363,9
• odprowadzane siecią kanalizacyjną	165,5	1.265,5
Ścieki wymagające oczyszczenia (hm ³)	367,2	2.150,9
Ścieki oczyszczone (hm ³)	324,6	2.000,4
Ścieki nieoczyszczone (hm ³)	42,6	150,6
Ścieki przemysłowe i komunalne nieoczyszczone na 1 km ² (dam ³)	3,5	0,5
Odsetek ścieków wymagających oczyszczenia (%)	98,6	23
Ścieki przemysłowe i komunalne oczyszczane w % wymagających oczyszczania (%)	88,4	93
Oczyszczalnie ścieków (obiekt):		
• komunalne	222	3.041
• przemysłowe	177	1.210

Ludność obsługiwana przez oczyszczalnie ścieków (%)	69,3	62,2
• miasto	81,4	86,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Rocznika Statystycznego Województw, GUS Warszawa 2008, Ochrona Środowiska 2008, GUS Warszawa 2008, Banku Danych Regionalnych GUS.

Ze względu na przemysłowy charakter województwa oraz wysoką gęstość zaludnienia region zajmuje pierwsze miejsce w kraju pod względem ilości wytwarzanych ścieków przemysłowych i komunalnych. Głównymi przyczynami zanieczyszczenia wód powierzchniowych są: nieoczyszczone i niedostatecznie oczyszczone ścieki komunalne, ścieki z zakładów przemysłowych, zasolone wody dołowe z odwadniania zakładów górniczych, spływy obszarowe. Do wód powierzchniowych i ziemi województwa śląskiego wprowadza się rocznie 372,3 hm³ ścieków przemysłowych i komunalnych, z tego około 58% ścieków przemysłowych (w tym prawie 1,4% to wody chłodnicze – umownie czyste) i 42% ścieków komunalnych. Największe ilości ścieków odprowadzono z terenu miast Jaworzno, Katowice i Sosnowiec, jednakże przeliczając ilość odprowadzonych ścieków na km² powierzchni najwyższe wartości przekraczające 300 dam³/km² wystąpiły w: Bytomiu, Rydułtowach, Siemianowicach Śląskich, Łędzinach i Sosnowcu. Ścieki przemysłowe oczyszczane były w 2007 roku w 81 oczyszczalniach mechanicznych (w roku 2002 – 84), 31 chemicznych, 63 biologicznych oraz dwóch z podwyższonym usuwaniem biogenów.

Z kolei ścieki komunalne z terenu województwa śląskiego podlegały oczyszczeniu w 222 oczyszczalniach ścieków (w roku 2002 – 206), w tym: siedmiu mechanicznych, 135 biologicznych oraz 80 z podwyższonym usuwaniem biogenów.

Z ponad 156 hm³ odprowadzonych do wód powierzchniowych ścieków komunalnych około 93% oczyszczono biologicznie, z czego 78% z podwyższonym usuwaniem biogenów. Mimo tego z terenu województwa śląskiego odprowadzonych zostało siecią kanalizacyjną 10,3 hm³ ścieków nieoczyszczonych, najwięcej z terenu miasta Katowice, Mysłowice i Ruda Śląska.

Prowadzony monitoring wód powierzchniowych w województwie śląskim wykazał nieznaczną poprawę jakości wód, szczególnie w zlewni Wisły. Wody dobrej (II klasa) i zadowalającej (III klasa) jakości w zlewni Wisły stanowiły w 2007 roku 44%, zaś w zlewni Odry – 21%. Z kolei wody niezadowalającej (IV klasa) oraz złej (V klasa) jakości stanowiły w zlewni Wisły odpowiednio: 23% i 33%, natomiast w zlewni Odry: 44% oraz 35%. Podobnie jak w przypadku wód powierzchniowych, nieznaczna poprawa nastąpiła w zakresie wód podziemnych. Generalnie w stosunku do roku poprzedniego zmniejszył się udział wód jakości niezadowalającej, jednakże przy niezmiennym poziomie wód złej jakości.

Odprowadzane ścieki z województwa stanowią 3,9% ogólnej ilości ścieków kraju (w tym 12,4% krajowych ścieków komunalnych i 2,7% krajowych ścieków przemysłowych). Niewielki w stosunku do produkcji udział ścieków przemysłowych jest wynikiem powszechnego stosowania w przemyśle obiegów zamkniętych.

W roku 2007 zużycie wody wynosiło 433,8 hm³, co jest wartością o 2% mniejszą w stosunku do roku poprzedniego i o 7% mniejszą w stosunku do roku 2002, z czego ponad 48% przeznaczono na potrzeby komunalne, ponad 34% na potrzeby przemysłu (najwięcej energetyki, górnictwa i produkcji metali), a ponad 17% na potrzeby rolnictwa i leśnictwa.

Poprawy zaopatrzenia regionu w wodę upatruje się w zmniejszeniu poboru wody z ujęć wód podziemnych przez przemysł oraz w zwiększeniu pojemności zbiorników retencyjnych. Zbiorniki retencyjne są głównym źródłem zaopatrzenia w wodę ludności i przemysłu, ważnym elementem ochrony przeciwpowodziowej oraz odgrywają istotną rolę w wyrównywaniu przepływów (szczególnie w okresach suszy). Do głównych zbiorników retencyjnych województwa śląskiego należy zaliczyć: na rzece Sole – zbiornik „Tresna” (pojemność 94,6 mln m³), zbiornik „Porąbka” (pojemność 28,4 mln m³) oraz zbiornik „Czaniec” (pojemność 1,3 mln m³), na rzece Wapienicy: zbiornik „Wapienica” (pojemność 1,1 mln m³), na rzece Warcie – „Poraj” (pojemność 25,1 mln m³), na rzece Wiśle – zbiornik „Goczałkowice” (166,8 hm³), który służy głównie dla celów wodociągowych.

Należy stwierdzić, że woda w województwie śląskim charakteryzuje się niską jakością. Zanieczyszczenia powietrza, nieodpowiednie składowanie odpadów, wypłukiwane z pól nawozy i chemiczne środki ochrony oraz zrzuty ścieków komunalnych i przemysłowych do zbiorników i cieków wodnych prowadzą do sytuacji, w której jedynie niewielka część wód nadaje się do gospodarczego wykorzystania. Istotnym zagadnieniem

wpływającym na jakość wód w regionie jest problem zagospodarowania osadów ściekowych. Problemy z zagospodarowaniem osadów komunalnych występują w wielu krajach od szeregu lat. Budowa nowych oczyszczalni oraz modernizacja i rozbudowa już istniejących, związana z koniecznością zwiększenia stopnia oczyszczania ścieków, powoduje znaczny wzrost ilości osadu ściekowego do zagospodarowania. Wiele oczyszczalni ścieków będzie zmuszonych do wyboru odpowiedniej opcji unieszkodliwienia i zagospodarowania osadów – najkorzystniejszej w danych warunkach, optymalnej ekonomicznie, proekologicznej, lecz przede wszystkim gwarantującej długotrwałe i pewne rozwiązanie problemu. Należy jednak podejmować spójne działania w zakresie rozwiązania tego istotnego problemu ze szczególnym uwzględnieniem wymagań środowiskowych, jakie muszą zostać spełnione do zastosowania odpowiedniego sposobu wykorzystania osadów ściekowych, np. w rolnictwie, tak by wyeliminować zagrożenie dla środowiska, zdrowia, ludzi i jakości produkcji rolnej.

Rzeki województwa są silnie przekształcone pod względem hydromorfologicznym na skutek regulacji i zabudowy hydrotechnicznej. Występuje na nich ponad 3.500 km zabudowy podłużnej i ponad 2.300 obiektów zabudowy poprzecznej, w tym 277 o wysokości piętrzenia ponad 1 m. Zabudowa poprzeczna jest jednym z głównych czynników ograniczających ciągłość rzek.

Na terenie województwa znajdują się uciążliwe źródła hałasu. Stałe zwiększanie się poziomu i zasięgu hałasu wynika z postępującej urbanizacji i rozwoju komunikacji. Głównymi sprawcami uciążliwości akustycznej dla środowiska zewnętrznego jest przede wszystkim ruch drogowy, kolejowy, lotniczy oraz działalność prowadzona na terenie obiektów przemysłowych.

Mimo intensywnej wielowiekowej działalności gospodarczej prowadzonej na terenie województwa śląskiego, 31,8% (w porównaniu do roku 2002 o 0,2% więcej) powierzchni regionu zajmują lasy z dobrze zachowanymi zespołami roślinnymi i różnorodnością szaty roślinnej: rezerваты przyrody, parki krajobrazowe (4,3% ogólnej powierzchni lasów kraju). Pod względem lesistości daje to piąte miejsce w kraju (średnia krajowa 28,9%) po województwach: lubuskim (48,8%), podkarpackim (36,8%), pomorskim (36%) i zachodniopomorskim (34,9%). Ponad 50% ogółu lasów w województwie zajmowały lasy w powiecie żywieckim (53,8 tys. ha, tj. 13,7%), częstochowskim (43,3 tys. ha, tj. 11,04%), lublinieckim (41 tys. ha, tj. 10,5%), tarnogórskim (31,8 tys. ha, tj. 8,1%) i zawierciańskim (30,4 tys. ha, tj. 7,8%).

Do form ochrony przyrody i krajobrazu w województwie śląskim zalicza się 64 rezerваты przyrody (o powierzchni 4.038,0 ha, prawie 450 ha większej w porównaniu do roku 2002) oraz osiem parków krajobrazowych o powierzchni wynoszącej 188.498 ha, chroniących obszary o szczególnych wartościach przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych, 18 zespołów przyrodniczo-krajobrazowych (4.066 ha) i otulina Babiogórskiego Parku Narodowego (w znacznej części przynależnego do województwa małopolskiego).

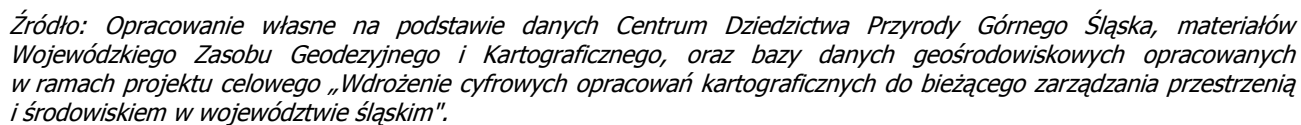
W granicach obszarów objętych ochroną znajdują się m.in. tereny zabudowy mieszkalnej, usługowej, obiekty użyteczności publicznej, wytwórczości, infrastruktura telekomunikacyjna, transportowa itp. Będzie to oznaczało, że realizacja celów i kierunków działań rozwojowych będzie się odbywała także na terenach prawnie chronionych. W rezultacie z inwestycji technicznych, które nie służą ochronie przyrody, będą wyłączone obszary rezerwatów przyrody, natomiast na pozostałych obszarach chronionych realizacja przedsięwzięć (także tych, które mogą znacząco oddziaływać na środowisko) dopuszczona będzie pod pewnymi warunkami.

W przypadku parków krajobrazowych w planach ich ochrony określa się szczególne warunki zagospodarowania terenów oraz ograniczenia ich użytkowania, w tym ograniczenia lokalizacji infrastruktury technicznej, jak również warunki lokalizacji planowanych inwestycji celu publicznego.

W przypadku obszarów Natura 2000 o dopuszczeniu do realizacji inwestycji mogących znacząco oddziaływać na obszar decydują wyniki postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko. Jednakże na tych obszarach dopuszcza się realizację przedsięwzięć, które mogą negatywnie wpływać na gatunki lub siedliska przyrodnicze, jeśli przemawiają za tym wymogi nadrzędnego interesu publicznego, przy czym nie dotyczy to przypadku, gdy oddziaływania odnoszą się do siedliska lub gatunku priorytetowego.

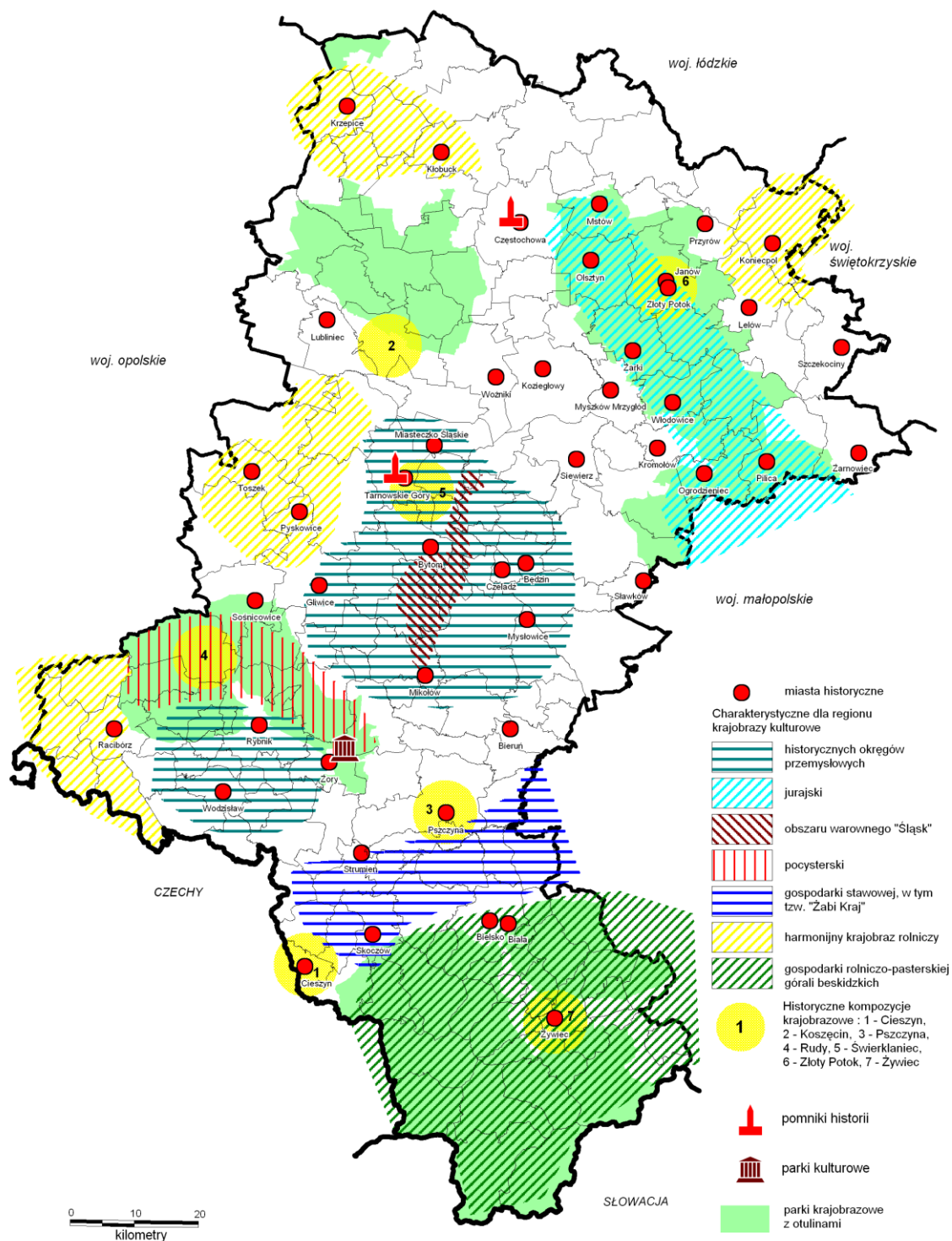
Obszarów chronionych mogą dotyczyć potencjalne skutki realizacji inwestycji także poza ich granicami, zwłaszcza w przypadku takich dziedzin, jak np. transport, przemysł tradycyjny, energetyka. Oddziaływania te mogą prowadzić do ograniczenia lub przerwania powiązań przyrodniczych, zaburzenia stosunków wodnych, pogorszenia jakości wód powierzchniowych, zanieczyszczenia powietrza i tym samym pogorszenia stanu tych obszarów. Obszary chronione to przeważnie także obszary atrakcyjne turystycznie. Z tego względu podlegają stałej presji zarówno ze strony potencjalnych inwestorów infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej, jak i turystów. Niedostateczny poziom egzekucji formalnoprawnych ograniczeń w sposobach gospodarowania na obszarach chronionych oraz w ich sąsiedztwie oraz nieuwzględnianie w zagospodarowaniu turystycznym chłonności obszarów cennych przyrodniczo to problemy istotnie ograniczające skuteczność realizacji ochrony przyrody zarówno w skali regionu, jak i kraju.

Mapa 11. Środowisko kulturowe i obszary ochrony dziedzictwa kulturowego.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie materiałów Wojewódzkiego Zasobu Geodezyjnego i Kartograficznego i Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego.

Na jednego mieszkańca przypada w województwie 585 m² powierzchni chronionej (w kraju 2.650 m²) i jest to najniższy wskaźnik w kraju. Dla porównania w 2002 roku w województwie przypadało 571 m² powierzchni chronionej (w kraju 2701 m²).

Tabela 17. Grunty leśne i obszary chronione w województwie śląskim na tle kraju w 2007 roku.

Wyszczególnienie	Województwo	Polska
Powierzchnia gruntów leśnych ogółem (tys. ha)	401,6	9.254,6
w tym: lasy	391,9	9.048,7
Lesistość (%)	31,8	28,9
Powierzchnia obszarów prawnie chronionych (tys. ha)	272,5	10.101,5
Powierzchnia obszarów prawnie chronionych (%)	22,1	32,2
• na 1 mieszkańca (m ²)	585	2.650

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Rocznika Statystycznego Województw, GUS Warszawa 2008, Rocznika Statystycznego Województwa Śląskiego, US Katowice 2008, Ochrona Środowiska 2008, GUS Warszawa 2008, Banku Danych Regionalnych GUS.

Odmienny charakter parków przyrodniczo-krajobrazowych oddaje różnorodność krajobrazową i przyrodniczą regionu. W południowej części województwa znajdują się trzy parki o charakterze górskim: Żywiecki Park Krajobrazowy, Park Krajobrazowy Beskidu Śląskiego, Park Krajobrazowy Beskidu Małego. Na północy regionu usytuowany jest Park Krajobrazowy Orlich Gniazd (ze zróżnicowanym krajobrazem tworzoną przez malownicze wąwozy, jaskinie i skaliste wzgórza, na szczytach niektórych skał znajdują się ruiny dawnych zamków warownych, wyznaczających Szlak Orlich Gniazd), Park Krajobrazowy Stawki oraz Załęczański Park Krajobrazowy (fragment w granicach województwa). W południowo-zachodniej części województwa leży Park Krajobrazowy Cysterskie Kompozycje Krajobrazowe Rud Wielkich, utworzony dla ochrony wartości przyrodniczych i przyrodniczo-kulturowych, związanych z działalnością zakonu cystersów na Górnym Śląsku. Najmłodszym parkiem województwa jest Park Krajobrazowy Lasy nad Górną Liswartą.

Do największych rezerwatów województwa, charakteryzujących się obecnością naturalnych lub mało zmienionych ekosystemów, rzadkich roślin i zwierząt, należą: „Żubrowisko” – powołany w celu zachowania populacji żubra (744,61 ha), „Łęczok” – obszar leśno-stawowy obejmujący między innymi miejsca masowego gnieźdzenia się ptactwa (408,9 ha), „Barania Góra” (383,04 ha) oraz „Sokole Góry” (215,95 ha).

Największą powierzchnię obszary prawnie chronione zajmują w subregionie południowym (40,1% powierzchni subregionu). Także tutaj jest największy udział powierzchni obszarów chronionych (odpowiednio 34,7% obszarów chronionych w województwie) i ogólnej powierzchni parków krajobrazowych (39,6% parków krajobrazowych województwa). Najwyższy poziom lesistości odnotowano w 2007 roku w subregionie południowym (41,4%), natomiast około połowy powierzchni lasów znajduje się w subregionie środkowym.

Na terenie województwa śląskiego w 2007 roku znajdowały się następujące obszary „Natura 2000”:

- Beskid Śląski (26.158,59 ha),
- Beskid Żywiecki (35.276,06 ha),
- Cieszyńskie Źródła Tufowe (266,89 ha),
- Dolina Górnej Wisły (24.740,19 ha),
- Graniczny Meander Odry (156,63 ha),
- Kościół w Górkach Wielkich (0, 39 ha),
- Kościół w Radziechowach (0,057ha),
- Madohora (71,8 ha),
- Podziemia Tarnogórsko-Bytomskie (3.490,8 ha),
- Pustynia Błędowska (1.963,9ha),
- Szachownica (13,14 ha),
- Załęczański Łuk Warty (9.317,24 ha).

Od 2000 r. rośnie ogólna powierzchnia gruntów leśnych. Do 2007 r. przybyło 2.859 ha, w tym czasie ubyło gruntów zalesionych lasów publicznych o 525 ha, a przybyło 602 ha gruntów niezalesionych. Spadła nieznacznie powierzchnia gruntów zalesionych we własności Skarbu Państwa, natomiast powierzchnie niezalesione wzrosły o 712 ha. O 253 ha wzrosły powierzchnie terenów zalesionych będących własnością gmin, terenów niezalesionych ubyło o 110 ha. Lesistość w województwie utrzymuje się w przybliżeniu na tym samym poziomie – 31,8%, nie zmienia się również udział lasów w powierzchni ogólnej województwa – 32,2%. Odnowienia i zalesienia spadły o 24 ha. W województwie szybciej przyrastają grunty o przeznaczeniu pod zabudowę niż grunty leśne, zalesione i zakrzewione. Wyłącza się coraz więcej gruntów leśnych w kolejności: pod zabudowę, przemysł, drogi i szlaki komunikacyjne.

Na przestrzeni lat 2002-2006 wzrosły powierzchnie lasów wodo- i glebochronnych oraz będących pod wpływem oddziaływania przemysłu, ubywa natomiast lasów w miastach i wokół miast. Maleje powierzchnia gruntów zdewastowanych, rośnie natomiast powierzchnia gruntów zdegradowanych, chociaż ta powierzchnia jest niższa niż w 2000 roku. Jednocześnie rośnie rekultywacja w kierunku leśnym.

Tabela 18. Powierzchnia lasów ochronnych w latach 2002 i 2006.

Wyszczególnienie	2002 [tys. ha]	2006 [tys. ha]
W lasach w zarządzie Państwowego Gospodarstwa Leśnego RAZEM	283,6	274,9
w tym:		
Lasy glebochronne	8,0	11,6
Lasy wodochronne	44,1	49,4
Lasy w strefie oddziaływania przemysłu	168,6	179,7
Lasy w miastach i wokół miast	35,6	24,2
Lasy prywatne	15,9	16,0
Lasy gminne	1,5	2,2
W tym w miastach i wokół miast	1,4	2,1
Ogółem [tys. ha]	283,6	293,1
[%]	72,3	74,9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Roczników Statystycznych Województwa Śląskiego 2003 i 2007, Urząd Statystyczny, Katowice 2003 i 2007.

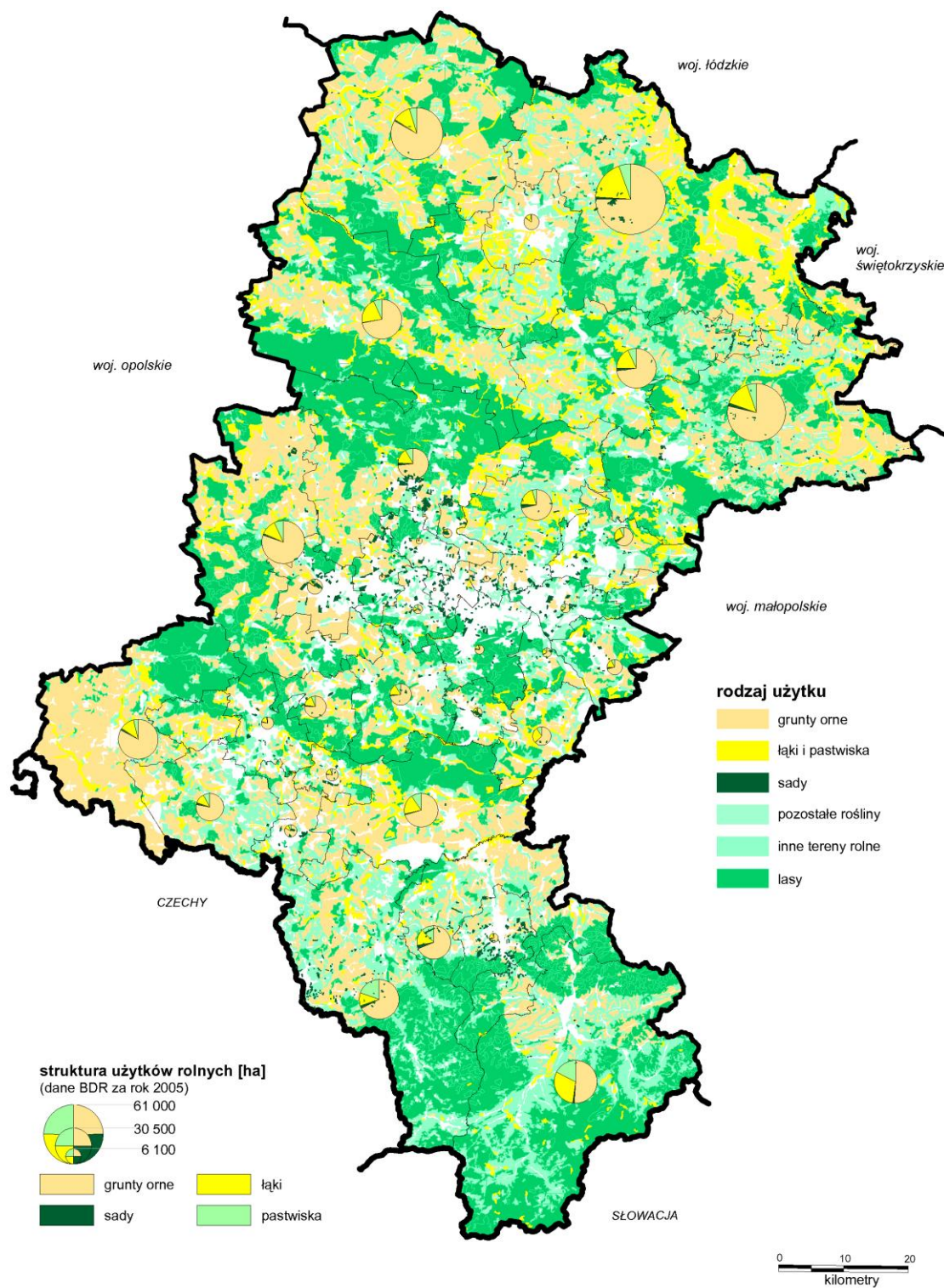
Wbrew utartym opiniom rolnictwo i tereny wiejskie województwa śląskiego stanowią istotny element gospodarki regionu. Na terenach wiejskich województwa żyje 1.006,9 tys. osób (ok. 1,5% więcej niż w roku 2002), co stanowi 21,6% ogółu mieszkańców regionu i 6,8% ludności wiejskiej kraju.

W strukturze agrarnej, podobnie jak w całym pasie Polski południowej, przeważają drobne gospodarstwa. Chociaż województwo śląskie kojarzone jest często wyłącznie z przemysłem ciężkim, udział powierzchni użytków rolnych w powierzchni ogółem stanowi 36,5% powierzchni województwa, prawie 3% mniej niż w roku 2004 (w kraju 51,7%). Obszar ich wynosi 457,9 tys. ha, tj. 2,8% użytków rolnych kraju, z czego 90,6% znajduje się w gospodarstwach indywidualnych. Mały obszar i duże zaludnienie powodują, że powierzchnia użytków rolnych na jednego mieszkańca wynosi 0,13 ha, przy średniej krajowej 0,5 ha. Większość użytków rolnych zajmują grunty orne (68,9%). Do jednego z najwyższych w skali kraju należy udział łąk i pastwisk (23,1% użytków rolnych województwa), zlokalizowanych przede wszystkim w regionach górskich i podgórskich.

W przestrzeni produkcyjnej obszarów rolniczych województwa funkcjonuje 177.618 gospodarstw rolnych. Ponad 52,9% gospodarstw rolnych województwa to gospodarstwa, których powierzchnia nie przekraczała 1 ha (w Polsce 29,9%), 19,3% ogółu gospodarstw stanowiły gospodarstwa powyżej 1 ha do mniej niż 2 ha (w Polsce 16,4%), udział gospodarstw od 2 do mniej niż 5 ha wyniósł 17,4% (w Polsce 23,8%).

Średnia wielkość powierzchni gruntów rolnych w gospodarstwie rolnym wg danych Prezesa Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w 2007 roku wynosiła w województwie śląskim 6,53 ha. W 2007 roku najmniejsza średnia powierzchnia gruntów rolnych była w województwie małopolskim – 3,71 ha, podkarpackim – 4,38 ha, świętokrzyskim – 5,31 ha i śląskim. W konsekwencji sprawia to, że rolnictwo województwa należy do jednego z bardziej rozdrobnionych w Polsce.

Mapa 12. Użytkowanie ziemi.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie materiałów Wojewódzkiego Zasobu Geodezyjnego i Kartograficznego i danych Banku Danych Regionalnych GUS.

Największy udział powierzchni użytków rolnych przypadał w 2007 roku na gospodarstwa o powierzchni do 20 ha, co stanowi 69,2% ogólnej powierzchni użytków rolnych regionu. Drugą pod względem powierzchni grupą były użytki rolne o wielkości 50 ha i więcej (18,8%).

Tabela 19. Tereny rolnicze w województwie śląskim na tle kraju w 2007 roku.

Wyszczególnienie	Województwo	Polska
Powierzchnia ogółem (km ²)	12.334	312.683
Powierzchnia użytków rolnych (km ²)	4.504	161.771
w tym: grunty orne	3.103	118.739
Odsetek powierzchni użytków rolnych (%)	36,5	51,7
w tym:		
• grunty orne	68,9	73,4
• sady	0,7	2,1
• łąki i pastwiska	23,1	20,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Rocznika Statystycznego Województw, GUS Warszawa 2008, „Rolnictwo w 2007 r.”, GUS Warszawa 2008, Banku Danych Regionalnych GUS.

Gleby województwa należą do przeciętnych, ich przydatność dla rolnictwa obniża skażenie odpadami (metale ciężkie) i emisjami przemysłowymi (kwaśne deszcze). Na terenie województwa dominują gleby brunatne i płowe. Do najżyźniejszych gleb w województwie należą czarnoziemy występujące w Kotlinie Raciborskiej.

Warunki przyrodniczo-glebowe na obszarze województwa są bardzo zróżnicowane. Najkorzystniejsze warunki dla produkcji roślinnej występują w subregionie zachodnim (dobre gleby, długi okres wegetacji, możliwość uprawy wymagających gatunków roślin), natomiast przeciętnymi warunkami charakteryzuje się subregion środkowy (szczególnie powiaty: gliwicki, bieruńsko-lędziński, tarnogórski, mikołowski, lubliniecki). Trudnymi warunkami charakteryzuje się subregion południowy, gdzie występują słabe i kwaśne gleby oraz tereny górskie. Równie trudnymi warunkami do produkcji rolniczej charakteryzuje się subregion północny (przewaga gleb lekkich o niskich klasach bonitacyjnych, często kwaśne i bardzo kwaśne).

Główną pozycję w strukturze zasiewów zajmują uprawy zbożowe, ziemniaki i rośliny pastewne. Mimo utrudnionych warunków produkcyjnych, spowodowanych skutkami przemysłu, stałym zmniejszaniem się powierzchni użytków rolnych oraz dużym rozdrobnieniem gospodarstw rolnych, w rolnictwie województwa występuje wzrost we wszystkich podstawowych kierunkach produkcji. Powierzchnia zasiewów roślin stanowiła w 2007 roku 2,6% powierzchni zasiewów kraju. W powierzchni tej znaczący udział mają zboża podstawowe (59,2% w tym: pszenica – 20,5%, żyto – 9,5%), ziemniaki (5,8%) oraz buraki cukrowe (0,7%). Dominującą pozycję w strukturze zasiewów zajmują zboża, stanowiąc prawie 75% wszystkich zasiewów. Rośliny przemysłowe stanowią zaledwie 7,9% powierzchni zasiewów. Powierzchnia uprawy ziemniaków w ostatnich latach wykazuje tendencję spadkową.

Grunty orne stanowią średnio w województwie 67,7% użytków rolnych. W województwie śląskim występuje jeden z największych w kraju udziałów gruntów ugorowanych w gruntach ornych ogółem (8,11%; średnia dla kraju – 3,75%).

Wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich upatruje się w agroturystyce i dynamicznym rozwoju usług produkcyjnych i bytowych oraz wysokospecjalistycznych (doradztwo prawne, produkcyjne, podatkowe), co wiązać się musi z podniesieniem poziomu infrastruktury technicznej i społecznej wsi. W województwie śląskim coraz więcej gospodarstw rolnych (w 2007 r. 396 gospodarstw)⁸ świadczy usługi agroturystyczne. Najszybciej ten kierunek działalności rozwija się w subregionie południowym (najlepiej wyposażone w bazę noclegową są powiaty cieszyński i bielski, z gmin miejskich największą pojemnością bazy noclegowej charakteryzują się Ustroń i Szczyrk, spośród gmin wiejskich natomiast Czernichów i Jaworze) oraz północnym.

Województwo charakteryzuje się trudnymi warunkami gospodarowania z wyjątkiem subregionu zachodniego. Mimo bardzo dużego udziału gospodarstw małoobszarowych z dominującą produkcją na własne potrzeby,

⁸ Wg danych ODR (Ośrodków Doradztwa Rolniczego).

jedna piąta gospodarstw produkuje na rynek, stosując najnowsze technologie. W strukturze upraw dominuje nadal zboże. W produkcji zwierzęcej rozwijają się gospodarstwa o dużej skali produkcji, w tym fermowe. Następuje zmiana źródeł dochodów w domowych gospodarstwach wiejskich. Zmniejsza się udział dochodów z rolnictwa na rzecz źródeł pozarolniczych, w tym agroturystyki. Przebudowa rolnictwa regionu to również modernizacja infrastruktury technicznej. Systematycznie wzrasta liczba maszyn specjalistycznych do produkcji roślinnej oraz wzrasta liczba gospodarstw stosujących nowe technologie w produkcji zwierzęcej. Najwyższą żywotność ekonomiczną w województwie wykazują gospodarstwa sklasyfikowane do typów rolniczych: uprawy ogrodnicze oraz chów zwierząt żywionych paszami treściwymi (kierunki produkcji rolniczej mające szansę rozwoju niezależnie od wielkości pomocy z zewnątrz). Wśród gospodarstw prowadzących działalność rolniczą najwięcej było gospodarstw produkujących wyłącznie i głównie na własne potrzeby.

Ocenia się, iż blisko 78% gospodarstw, tj. 150.265, prowadzi produkcję rolniczą i wśród osób kierujących gospodarstwem rolnym około 6,9% legitymuje się wykształceniem wyższym, z których 1.238 osób, tj. 12%, posiada wykształcenie rolnicze. Wykształcenie średnie zawodowe oraz ogólnokształcące posiadają 47.263 osoby (7.163 osoby – 15% to osoby z wykształceniem rolniczym). Wykształcenie zasadnicze zawodowe jest udziałem 61.098 kierowników gospodarstw rolnych, w tym 33.075 osób ma przygotowanie rolnicze.

1.2. ROZWÓJ TECHNOLOGICZNY REGIONU

Istotnym czynnikiem wpływającym na możliwości rozwojowe regionu jest jego rozwój technologiczny. Jednak jest on w dużej mierze uzależniony od struktury produkcji gospodarczej województwa, dla której w dalszym ciągu duże znaczenie ma górnictwo węgla kamiennego (90% polskiego węgla kamiennego), hutnictwo żelaza, cynku i ołowiu, energetyka, przemysł elektromaszynowy, spożywczy i chemiczny, a w ostatnim okresie również przemysł motoryzacyjny.

Tabela 20. Gospodarka województwa śląskiego na tle kraju w 2007 roku.

Wyszczególnienie	Województwo	Polska
Struktura zatrudnienia ludności ogółem (%):		
• rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo i rybołówstwo	4,4	16,0
• przemysł i budownictwo	38,1	29,0
• usługi rynkowe	40,4	37,5
• usługi nierynkowe	17,1	17,5
Podmioty gospodarki narodowej na 1.000 mieszkańców (podmiot):		
• ogółem	91,8	96,7
• osoby prawne i jednostki organizacyjne nie mające osobowości prawnej	22,5	23,6
• osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	69,4	73,1
Firmy z udziałem kapitału zagranicznego na 10.000 mieszkańców (podmiot)	10,8	16,1
Produkcja sprzedana na 1 mieszkańca w zł:		
• przemysłu	33,9	23,2
• budowlano-montażowa	3,4	3,1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Rocznika Statystycznego Województw, GUS Warszawa 2008, Banku Danych Regionalnych GUS.

Sektor prywatny systematycznie wzmacnia swoją pozycję, choć jego rozwój jest wolniejszy niż w pozostałych regionach kraju.

Województwo śląskie jest regionem specyficznym, na jego terenie skoncentrowany jest poważny potencjał przemysłowy kraju. W strukturze branżowej przemysłu dominującym sektorem jest górnictwo węgla kamiennego, a po nim hutnictwo. Zmiany związane z restrukturyzacją gospodarki regionu spowodowały, że coraz szybciej rozwijają się nowoczesne gałęzie, takie jak: elektronika, przemysł samochodowy, przetwórstwo spożywcze. Jednakże ze względu na kryzys światowy można spodziewać się spowolnienia rozwoju wymienionych powyżej branż.

Na bazie przemysłu wydobywczego rozwinęły się branże związane z jego obsługą, czyli przede wszystkim nowoczesny przemysł maszynowy, dysponujący odpowiednim parkiem oraz doświadczoną kadrą pracowniczą. Po trudnościach transformacji na początku lat dziewięćdziesiątych minionego stulecia przemysł ten zaistniał na wielu rynkach zagranicznych i stanowi dziś ważny element gospodarczego krajobrazu województwa. Górnictwo węgla kamiennego oraz hutnictwo żelaza i stali poddawane są głębokim procesom restrukturyzacji. Efektem restrukturyzacji górnictwa są zasadnicze zmiany formy własności i struktury zarządzania. Restrukturyzacja branży pozwoliła zmniejszyć zatrudnienie w górnictwie z 165 tys. w roku 2000 do 120 tys. w 2007 r. oraz zapewniła poprawę efektywności kopalń. W hutnictwie znacznie szybciej niż w górnictwie dokonują się przemiany restrukturyzacyjne, dlatego też przeważająca liczba największych zakładów tej branży zmieniła swoje oblicze. Wycofano z użytkowania urządzenia najbardziej zanieczyszczające środowisko, zredukowano zatrudnienie, rozbudowano operatywne działy marketingu i promocji, wprowadzono równocześnie nowe proekologiczne sposoby produkcji, co dało widoczne efekty w postaci rentowności prawie całej branży. W przemyśle metalurgicznym działa wiele firm związanych z hutnictwem żelaza i metali nieżelaznych.

Równolegle do zmian zachodzących w górnictwie i hutnictwie restrukturyzowany jest cały kompleks paliwowo-energetyczny. Województwo jest zarówno największym w kraju producentem energii elektrycznej (20,9% produkcji krajowej), jak i jej konsumentem (17,6%).

W przetwórstwie przemysłowym województwa śląskiego na koniec 2007 r. zatrudnionych było 296,5 tys. osób. Przemysł elektromaszynowy to jedna z najlepiej rozwiniętych branż regionu, chociaż zdominowana jest przez produkcję maszyn i urządzeń dla przemysłu. Ostatnie lata wymusiły jednak dynamiczny rozwój przemysłu precyzyjnego i elektronicznego, branż będących inkubatorami nowoczesnych technologii. Biorąc pod uwagę ogół zatrudnionych w przemyśle, który w roku 2007 wyniósł ok. 445,9 tys. osób, największe przeciętne zatrudnienie odnotowano w górnictwie – 119,8 tys. osób (26,9% przeciętnego zatrudnienia), następnie przy produkcji wyrobów z metali – 37,4 tys. osób (8,4%), produkcji artykułów spożywczych i napojów – 35,9 tys. osób (8,1%), produkcji metali – 35,6 tys. osób (8,0%), a także produkcji pojazdów samochodowych, przyczep i naczep – 34,9 tys. osób (7,8%). Znacząca liczba osób była też zatrudniona przy produkcji maszyn i urządzeń 32,8 tys. osób (7,4%). Przemysł budowlany tworzy ponad 44,7 tys. firm, a w branży zatrudnionych ogółem jest około 58,7 tys. osób, z tego 94,3% w sektorze prywatnym. Ocena województwa śląskiego pod względem zasobów i kosztów pracy od roku 2005 ulega ciągle pogorszeniu, chociaż niezmiennie jest to ocena najwyższa, co jest przede wszystkim efektem wielkości zasobów pracy, ale niekoniecznie ich jakości⁹. Województwo śląskie to także olbrzymi rynek konsumencki dla towarów żywnościowych. Większość firm nastawiona jest na przetwórstwo mięsa, produkcję napojów i wyrobów mleczarskich. Pod względem oceny aktywności wobec inwestorów województwo śląskie plasuje się w środku rankingu województw, jednakże ocena ta ulega w kolejnych latach pogorszeniu, w 2008 roku była to pozycja ósma, a w poprzednim roku piąta. Dla porównania w 2006 roku województwo śląskie dysponowało 39 ofertami atrakcyjnymi inwestycyjnie, natomiast województwo dolnośląskie 105. Przewagę pod względem atrakcyjności inwestycyjnej zapewniała województwu dobra dostępność transportowa (czwarta pozycja), a także infrastruktura gospodarcza (pierwsza pozycja). Województwo śląskie i dolnośląskie wyróżniają się ponadprzeciętną powierzchnią terenów pod inwestycje w specjalnych strefach ekonomicznych i jednocześnie dość małą aktywnością w organizacji imprez targowo-wystawienniczych. Z punktu widzenia potencjalnych inwestorów duże znaczenie ma także chłonność rynku i w tym obszarze województwo osiągało pozycję drugą za województwem mazowieckim, jednakże w kolejnych latach wskaźnik ten ulega stopniowemu pogorszeniu.

Największym inwestorem w województwie śląskim jest włoski Fiat (drugi największy inwestor zagraniczny w Polsce i pierwszy w branży motoryzacyjnej) oraz General Motors Corporation (USA), inwestujący w gliwickiej fabryce Opla, Saint-Gobain (Francja) produkujący wyroby ze szkła oraz Electricite de France Internationale (Francja) inwestujący w branżę energetyczną (Elektrownia Rybnik S.A.). Atrakcyjne warunki inwestowania w Katowickiej Specjalnej Strefie Ekonomicznej (KSSE) spowodowały, że rozpoczęło w niej działalność kilkadziesiąt przedsiębiorstw, spośród których najważniejszymi są: General Motors (Gliwice), Isuzu Motors (Tychy) oraz Ekocem (Sosnowiec – Dąbrowa Górnicza), Guardian Industries Sp. z o.o. (Częstochowa). Ponadto KSSE obejmuje bielski zakład Fiat Auto Poland (zakład w Tychach nie należy do Strefy), Fiat – GM Powertrain Polska Sp. z o.o., Eaton Automotive System Sp. z o.o. oraz Avio Polska Sp. z o.o. Największe inwestycje zlokalizowane poza KSSE to: Pepsi Co. (Żywiec), Internationale Nederlanden (Katowice) oraz Philips (Bielsko-Biała). Wśród znaczących inwestorów należy wymienić również firmy: Roca (artykuły sanitarne), Delphi (produkcja akcesoriów samochodowych), Gullfiber (materiały izolacyjne), Raben (działalność spedycyjna), Isuzu (produkcja japońskich silników wysokoprężnych), Danone (wyroby spożywcze), Henkel Group (chemia gospodarcza), Heineken i Sab Miller (produkcja piwa), Saint Gobain (huta szkła), TRW Polska Sp. z o.o. (przemysł motoryzacyjny), Kolporter SA (Centrum Targowo-Wystawiennicze Expo Silesia w Sosnowcu).

W procesie przebudowy gospodarki województwa śląskiego rozwój sektora małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP) ma znaczenie strategiczne. Od kilkunastu lat zmienia się struktura własnościowa i organizacyjna przedsiębiorstw województwa. Przybywa małych i średnich firm prywatnych, prowadzących różnorodną

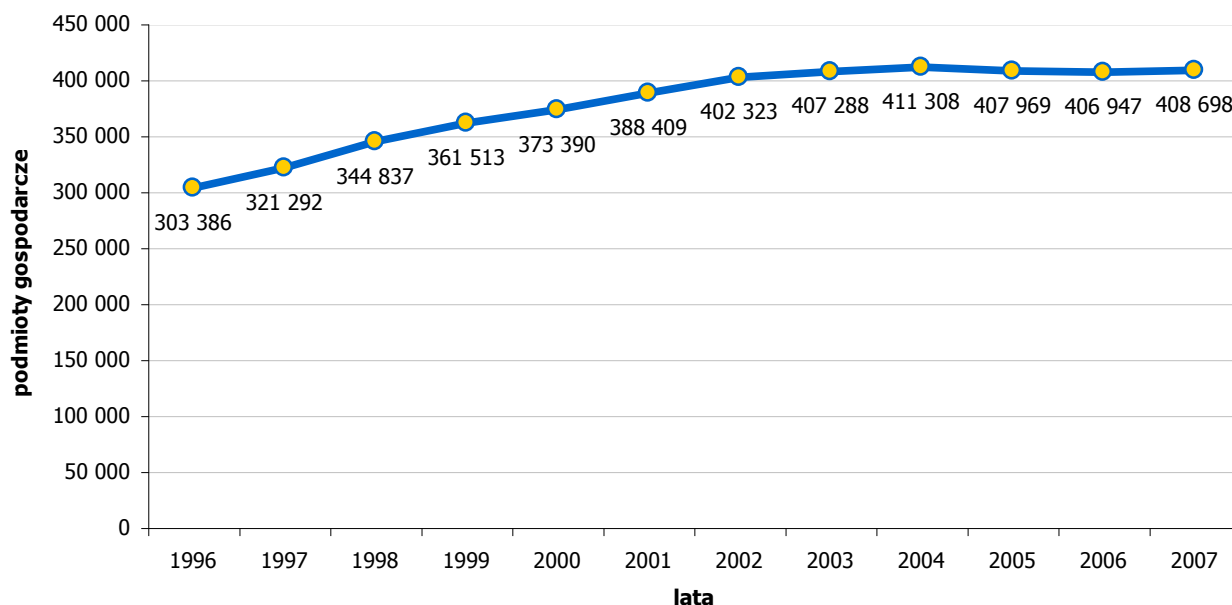
---

⁹ Na podstawie raportu IBnGR „Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2008”.

działalność gospodarczą. W 2007 r. w województwie śląskim w sektorze prywatnym pracowało 611 tys. osób (tj. 10,8% zatrudnienia krajowego tego sektora), co stanowiło 69,7% pracujących ogółem (w kraju 75,4%). Sektor małych i średnich przedsiębiorstw województwa to 99,86% wszystkich podmiotów gospodarki zlokalizowanych na tym terenie. Wśród działających w regionie 427 tys. podmiotów gospodarki narodowej 75,5% stanowią osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Z ogółu podmiotów gospodarczych regionu największy udział (94,3%) stanowią mikroprzedsiębiorstwa (firmy małe zatrudniające poniżej 10 osób), 4,7% to firmy o liczbie pracujących od 10 do 49 osób, a tylko 0,9% stanowią przedsiębiorstwa zatrudniające 50 osób i więcej.

Wykres 15. Podmioty gospodarcze w województwie śląskim. Sektor prywatny w latach 1996-2007.

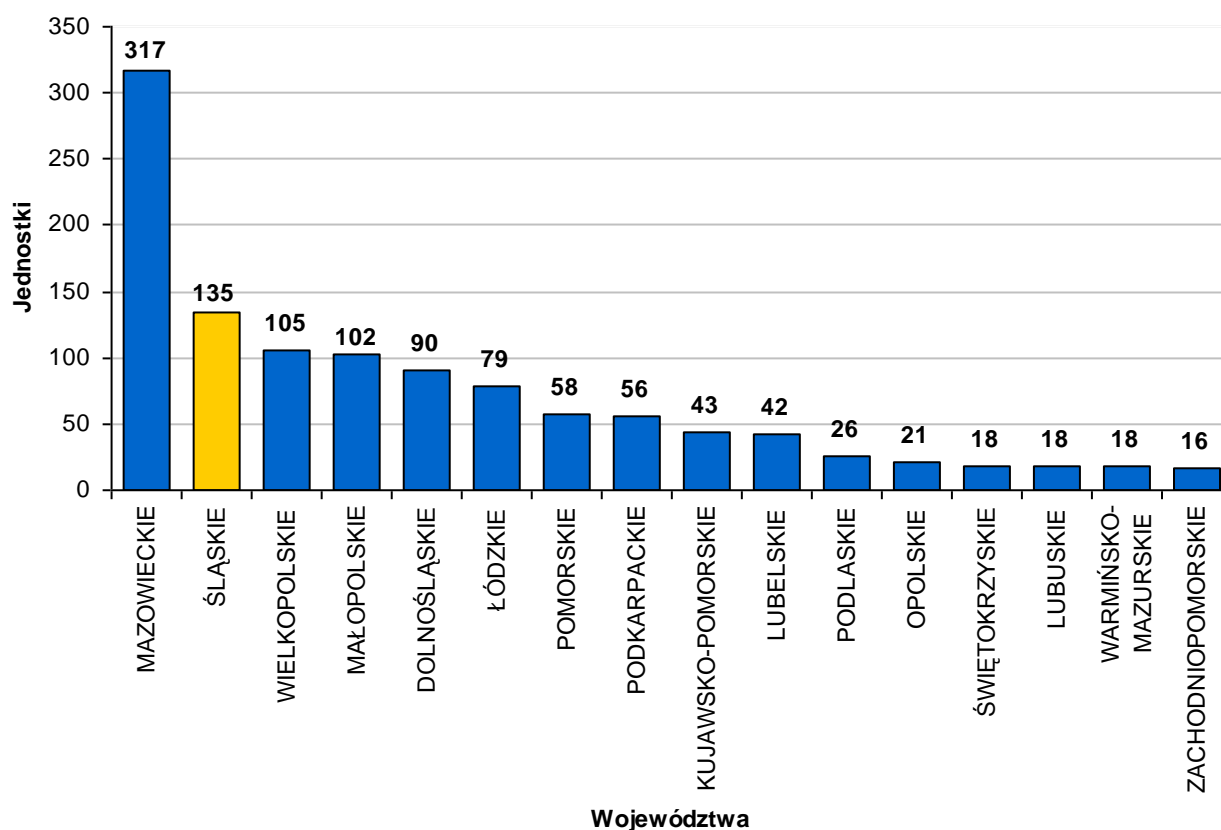
Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS.

Z ogólnej liczby zarejestrowanych w województwie podmiotów ponad 95,6% stanowiły podmioty sektora prywatnego.

Kluczowym czynnikiem determinującym transformację gospodarki regionu jest rozwijanie instytucji sektora otoczenia biznesu. W województwie istnieje wiele instytucji, takich jak agencje rozwoju lokalnego i regionalnego, izby gospodarcze, przemysłowe, handlowe, stowarzyszenia gospodarcze, branżowe, cechy rzemieślnicze, ośrodki wspierania przedsiębiorczości, ośrodki doradcze i ośrodki informacji gospodarczej. Zauważalna jest stale rosnąca liczba parków przemysłowych, technologicznych, inkubatorów przedsiębiorczości. Najważniejszymi instytucjami wspierającymi rozwój gospodarczy w regionie są: Śląskie Centrum Przedsiębiorczości, Górnośląska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A., Górnośląska Agencja Przekształceń Przedsiębiorstw S.A., Fundusz Górnośląski S.A. oraz kilka instytucji wyspecjalizowanych, w tym: Centrum Projektów Regionalnych-Inwestor S.A. Ponadto aktywne są fundusze pożyczkowe, poręczeniowe i fundusze venture capital. Istotną rolę na terenie województwa odgrywają organizacje gospodarcze.

Na terenie województwa śląskiego znajduje się 11,8% potencjału badawczo-rozwojowego istniejącego w Polsce. Jest to drugi co do wielkości po województwie mazowieckim ośrodek badawczy kraju, składający się z 135 jednostek, w tym: 30 jednostek naukowych i badawczo-rozwojowych (w tym m.in. pięciu placówek naukowych PAN oraz 21 jednostek badawczo-rozwojowych), 17 szkół wyższych prowadzących badania w tym zakresie. W 2007 roku w województwie zgłoszono 406 wynalazków (16,97% wynalazków zgłoszonych w kraju), udzielono 236 patentów (14,98% udzielonych patentów w kraju). W tym samym roku zgłoszono 120 wzorów użytkowych (19,87%), a dla 115 wzorów użytkowych udzielono praw ochronnych (19,01%). Pod względem udzielonych patentów województwo śląskie zajmuje drugą pozycję w kraju, po województwie mazowieckim.

Wykres 16. Jednostki naukowe i badawczo-rozwojowe w 2007 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS.

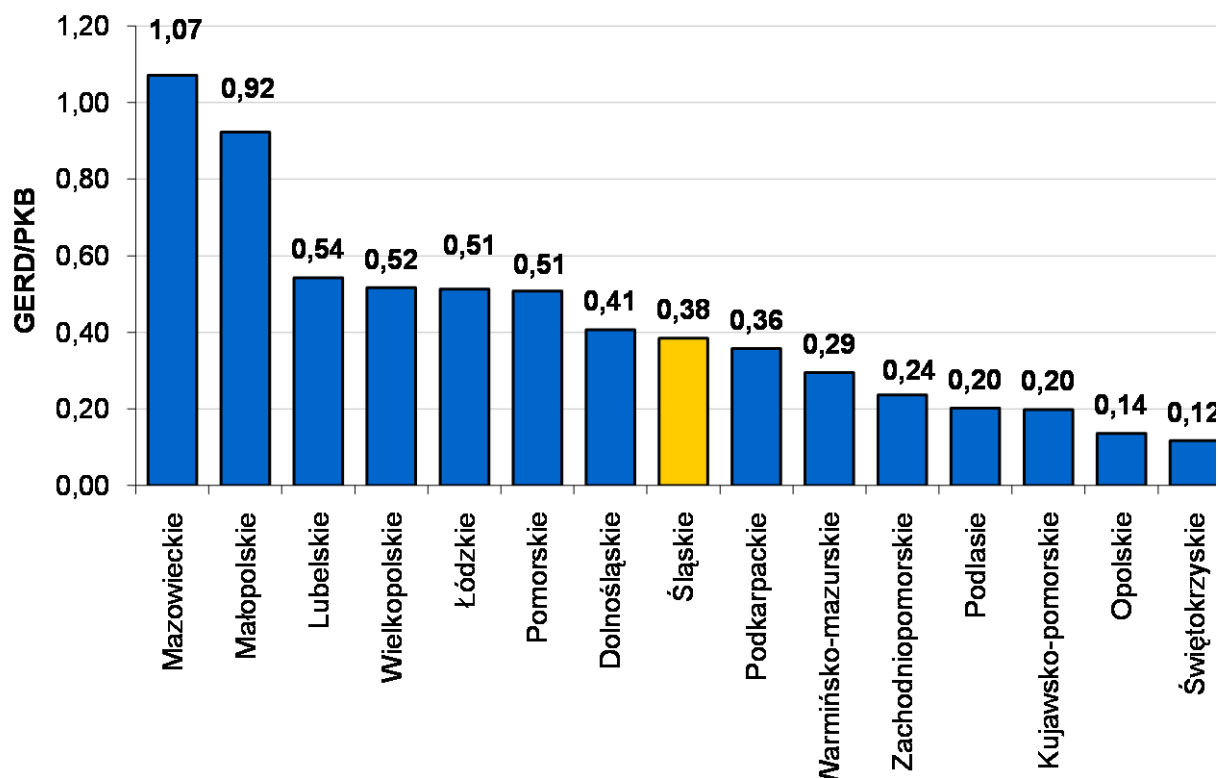
Duży potencjał naukowo-badawczy regionu – tworzą go: Główny Instytut Górnictwa, Instytut Metalurgii Żelaza, Instytut Metali Nieżelaznych, Instytut Spawalnictwa, Instytut Ekologii Terenów Uprzemysłowionych, Instytut Systemów Sterowania, Instytut Przeróbki Chemicznej Węgla, Instytut Techniki i Aparatury Medycznej w Zabrze z kilkudziesięcioma innymi placówkami naukowo-badawczymi, dużymi i prężnymi uczelniami (Uniwersytet Śląski, Politechnika Śląska, Śląski Uniwersytet Medyczny, Akademia Ekonomiczna, Politechnika Częstochowska, Akademia Techniczno-Humanistyczna, instytuty PAN) – powoduje, że województwo śląskie staje się jednym z najważniejszych ośrodków naukowych w kraju. Dla wzmocnienia współpracy pomiędzy sferą badawczo-rozwojową a gospodarką w województwie działają konsorcja naukowo-przemysłowe: Śląskie Centrum Zaawansowanych Technologii, Centrum Zaawansowanych Technologii Energia-Środowisko-Zdrowie oraz Centrum Zaawansowanych Technologii dla Ochrony i Promocji Zdrowia. Zmiana warunków makroekonomicznych i politycznych spowodowała rozszerzenie obszaru działalności regionalnych instytucji badawczo-rozwojowych oraz ich ukierunkowanie m.in.: na ochronę środowiska, energetykę, automatykę i elektronikę oraz budownictwo.

W województwie utrzymuje się, charakterystyczny dla krajów słabiej rozwiniętych, relatywnie wysoki (81,7%) udział pracowników naukowo-badawczych wśród ogółu zatrudnionych w B+R. Liczba ta stanowi 9,2% zatrudnionych pracowników naukowo-badawczych w kraju (czwarte miejsce w kraju po województwie mazowieckim, małopolskim i wielkopolskim). Relacja nakładów na działalność badawczą i rozwojową do produktu krajowego brutto (GERD¹⁰/PKB) jest jednym z najważniejszych wskaźników w statystyce nauki. W województwie śląskim w 2007 r. wskaźnik ten wyniósł 0,38% i zwiększył się w stosunku do wartości

¹⁰GERD: Gross Domestic Expenditure on R&D – suma nakładów wewnętrznych poniesionych w danym roku na działalność B+R przez wszystkie jednostki prowadzące tę działalność w danym kraju.

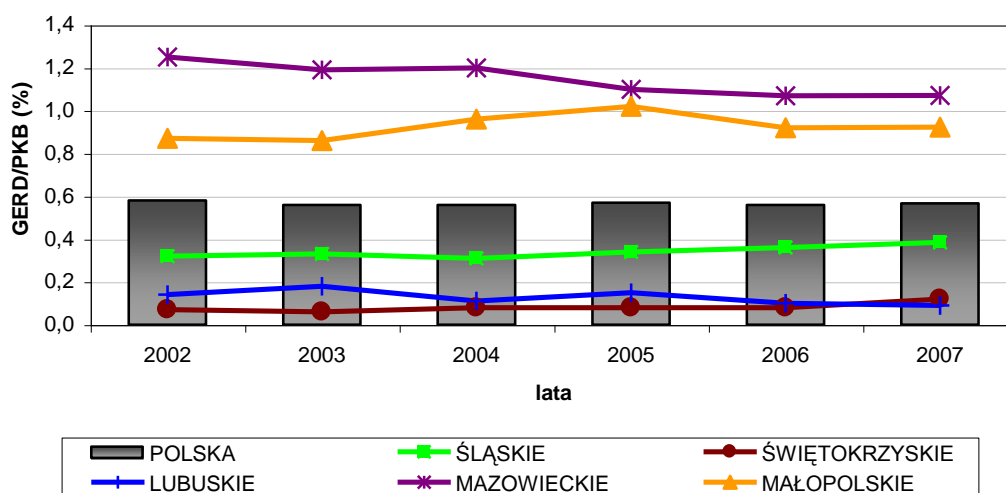
wskaźnika w poprzednim roku o 0,02 pkt proc. (w kraju wyniósł w 2007 roku 0,57%). Pod względem wyżej wymienionego wskaźnika województwo znajduje się na ósmej pozycji w kraju.

Wykres 17. Relacja nakładów na działalność B+R do produktu krajowego brutto (GERD/PKB w %) w 2007 roku.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS oraz Produkt Krajowy Brutto. Rachunki Regionalne w 2007 r., Urząd Statystyczny w Katowicach, Katowice 2009.

Wykres 18. Relacja nakładów na działalność B+R do produktu krajowego brutto (GERD/PKB) w latach 2002-2007.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS oraz Produkt Krajowy Brutto. Rachunki Regionalne w 2007 r., Urząd Statystyczny w Katowicach, Katowice 2009.

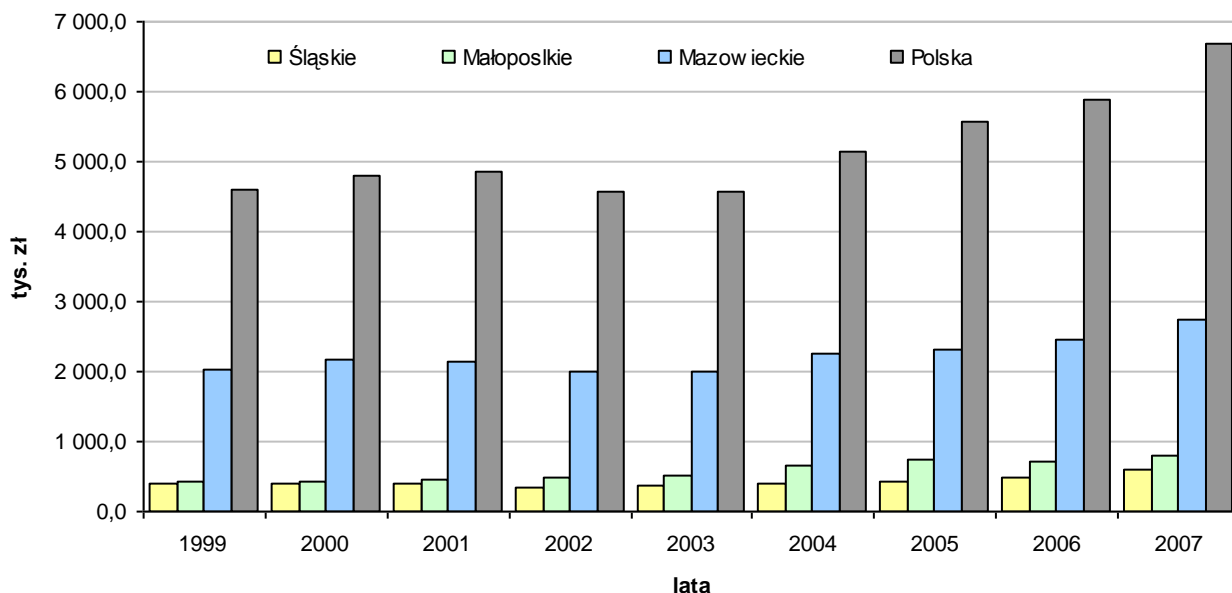
Tabela 21. Podstawowe dane dotyczące działalności B+R w województwie śląskim na tle kraju ogółem w 2007 roku.

Wyszczególnienie	Województwo	Polska
Jednostki w działalności badawczej i rozwojowej ogółem (jednostka)	135	1.144
Struktura zatrudnienia w działalności badawczo-rozwojowej (B+R) w %:		
• z tytułem naukowym profesora	6,7	7,9
• ze stopniem naukowym doktora habilitowanego	9,2	9,5
• ze stopniem naukowym doktora	41,9	35,5
• pozostałe osoby z wykształceniem wyższym	29,7	33,4
Zatrudnieni w B+R na 1.000 aktywnych zawodowo ogółem (osoba)	3,3	4,4
w tym:		
• pracownicy naukowo-badawczy	2,8	3,6
Nakłady na działalność badawczo-rozwojową B+R (GERD) ceny bieżące:		
• na 1 mieszkańca w zł	126	175
• relacja GERD/PKB (%)	0,38	0,57
Struktura nakładów wewnętrznych na działalność B+R według kategorii nakładów (%):		
• bieżące	71,8	77,5
• inwestycyjne	28,2	22,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Rocznika Statystycznego Województw, GUS Warszawa 2008, Rocznika Statystycznego Województwa Śląskiego, US Katowice 2008, „Nauka i Technika w 2007 r.”, GUS Warszawa 2009.

Nakłady na działalność badawczo-rozwojową (B+R), stanowiące jeden z najważniejszych składników nakładów na działalność innowacyjną, wynosiły w 2007 roku w województwie śląskim 587,1 mln zł (tj. 8,8% nakładów krajowych ogółem) i zwiększyły się o 18,46% w porównaniu z rokiem 2006 (495,6 mln zł). Pomimo tego, że region zajmował pod tym względem trzecią pozycję w kraju, były one znacznie (prawie pięciokrotnie) niższe od wielkości nakładów poniesionych w województwie mazowieckim (41,1% nakładów krajowych) i małopolskim (11,2% nakładów kraju) i w przeliczeniu na jednego mieszkańca wyniosły 126,1 zł (średnia krajowa 175,1 zł), dając siódmą pozycję w rankingu województw.

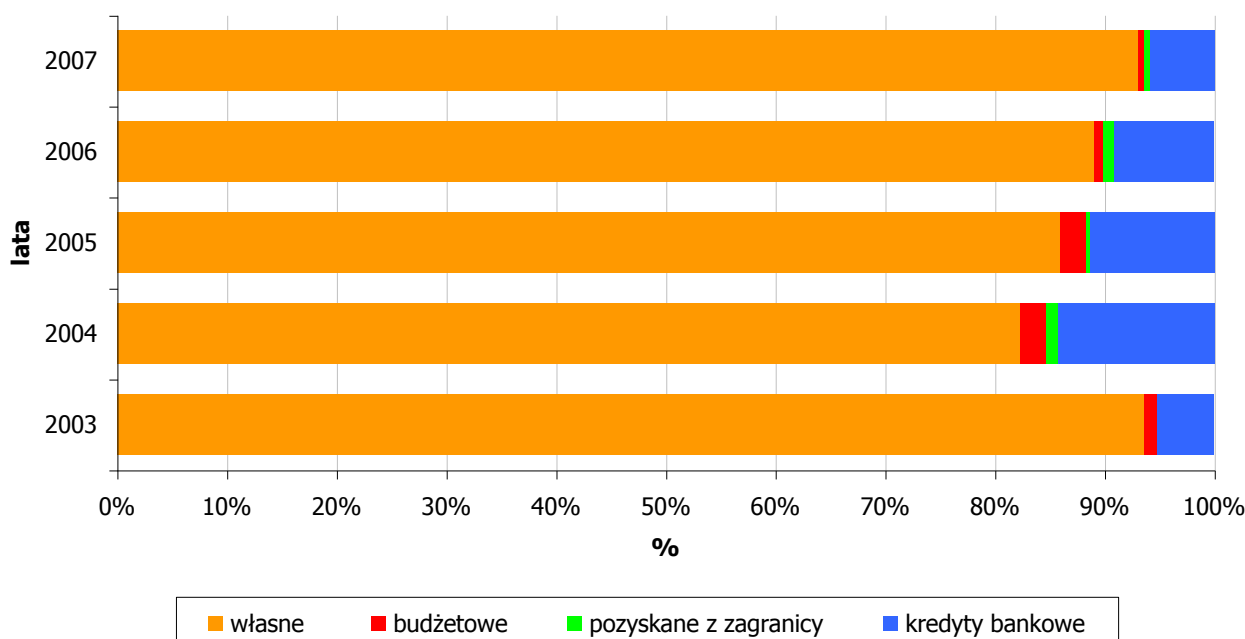
Wykres 19. Nakłady wewnętrzne na działalność B+R wg województw w latach 1999-2007.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Nauka i Technika w 2007 r.”, GUS Warszawa 2009.

W latach 2005-2007 41,3% przedsiębiorstw przemysłowych w województwie śląskim wprowadziło innowacje, dla porównania wyższy odsetek był tylko w województwach mazowieckim (44,7%) i warmińsko-mazurskim (42,8%). Nakłady przypadające na jedno przedsiębiorstwo w przemyśle prowadzące działalność innowacyjną wyniosły w 2007 roku w Polsce 7.068,5 tys. zł. Województwo śląskie pod względem powyższego wskaźnika zajęło pierwszą pozycję z wartością 12.303,9 tys. zł, przed województwem łódzkim (10.558,2 tys. zł) i mazowieckim (10.154,5 tys. zł).

Wykres 20. Nakłady na działalność innowacyjną wg źródeł finansowania w latach 2003-2007.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Nauka i Technika w 2007 r.”, GUS Warszawa 2009.

System łącznościowy województwa ulega w ostatnich latach znacznym przeobrażeniom. Wyraźnemu postępowi w zakresie rozwoju telefonii komórkowej towarzyszy spadająca liczba abonentów telefonii przewodowej w przeliczeniu na 1.000 mieszkańców. Województwo śląskie w 2007 roku osiągnęło niższy niż średnia w kraju wskaźnik nasycenia siecią telefoniczną przewodową, mierzony liczbą abonentów

(telefoniczne łącza główne) na 1.000 mieszkańców wynoszący 262,0 abonentów (kraj 268,7 abonenta). W rankingu województw daje to ósme miejsce w kraju.

Tabela 22. Infrastruktura telefoniczna w województwie śląskim na tle kraju w 2007 roku.

Wyszczególnienie	Województwo	Polska
Telefoniczne łącza główne na 1.000 ludności (osoba):	262,0	268,7
• miasto	289,1	351,0
• wieś	163,7	139,1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Łączność – wyniki działalności w 2007 r.”, GUS Warszawa 2008, Banku Danych Regionalnych GUS.

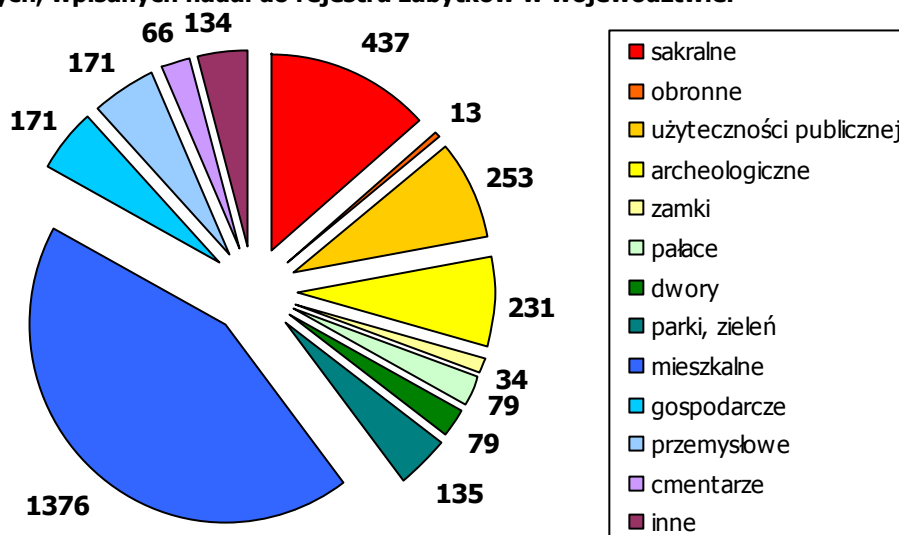
Duże inwestycje poczynione w dziedzinie telekomunikacji spowodowały, że znaczna część sieci telefonicznej obsługiwana jest przez koncerny międzynarodowe. Jednakże z roku na rok obraz telekomunikacji regionu pokazuje, że liczba abonentów spada i w 2007 roku wyniosła nieco ponad 1,2 mln.

W ostatnich latach nastąpił natomiast szybki wzrost użytkowników sieci Internet. W 2007 roku z istniejących w województwie gospodarstw domowych 51,4% (piąte miejsce w kraju) wyposażonych było w komputery osobiste, w tym z dostępem do Internetu 42,2% (drugie miejsce w kraju). Średnia krajowa to odpowiednio 50,1% i 36,6% (najkorzystniej sytuacja przedstawiała się w województwach: pomorskim 57,2% i 47,0%, mazowieckim 53,2% i 40,5%, małopolskim 55,0% i 41,8% i wielkopolskim 53,4% i 36,5%).

1.3. ROZWÓJ KULTURY I TURYSTYKI

Województwo śląskie charakteryzuje wielokulturowość oraz silne utożsamianie się społeczności lokalnych z własną kulturą. Materialnym wyrazem bogactwa i zróżnicowania kulturowego są zabytki związane z kulturą przemysłową, między innymi fabryczne zespoły patronackie: Giszowiec, Nikiszowiec, podziemne wyrobiska w Tarnowskich Górach (Sztolnia Czarnego Pstrąga, zabytkowa Kopalnia Rud Srebrnośnych), w Zabrze (Luiza, Guido), zabytki architektury mieszkalnej (m.in. 38 układów urbanistycznych, bytomska secesja), kompozycje krajobrazowe, w tym 98 zabytkowych parków, a także zabytki „architektura militaris”, od warowni jurajskich po śląski obszar warowny z lat 30. ubiegłego stulecia oraz charakterystyczne dla regionu drewniane budowle sakralne. Godna uwagi jest również architektura lat trzydziestych XX wieku (gmach Sejmu Śląskiego, architektura secesyjna i modernistyczna Bielska-Białej, Zameczek Prezydencki w Wiśle) oraz najbardziej współczesna (Planetarium, Spodek, gmach Biblioteki Śląskiej). Różnorodność ta pozostawiła świadectwo sztuki architektonicznej oraz prężności i świetności tego regionu. Na mapie kulturowego dziedzictwa szczególne miejsce zajmuje Częstochowa z Klasztorem Jasnogórskim (obiekt wpisany na listę pomników historii obok Sztolni Czarnego Pstrąga) i otaczającymi Jasną Górę historycznymi sanktuariami Gidle, Leśniów, Mrzygłód, Mstów, Święta Anna, Wielgomłyny, a także Bielsko-Biała, Cieszyn i ziemia cieszyńska, w tym najstarszy zabytek województwa – romańska rotunda z XII wieku. Innym ciekawym obiektem zlokalizowanym na terenie województwa śląskiego jest Zamek w Siewierzu, posiadający jedyny w województwie most zwodzony.

Wykres 21. Liczba zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru z wyłączeniem zabytków będących wielkoobszarowymi założeniami miejskimi lub wiejskimi, nieruchomości przeniesionych do skansenów oraz nieistniejących, wpisanych nadal do rejestru zabytków w województwie.

Źródło: Opracowanie Wydział Kultury Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego na podstawie danych zawartych na stronie internetowej Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Katowicach www.wkz.katowice.pl/bip/zadania.html), stan na dzień 6.04.2006 r.

Tabela 23. Biblioteki w województwie śląskim na tle kraju w roku 2007.

Wyszczególnienie	Województwo	Polska
Biblioteki publiczne łącznie z filiami (placówka)	835	8.489
Księgozbiór w bibliotekach i placówkach bibliotecznych (wolumin):		
• na 1.000 ludności	3.673	3.556
Liczba ludności na 1 placówkę biblioteczną (tys. osoba)	5.289	3.771
w tym: wieś	2.671	2.215
Czytelnicy bibliotek publicznych na 1.000 ludności (osoba)	206	176
Wypożyczenia księgozbioru z bibliotek publicznych (wolumin):		
• na 1 czytelnika	20,0	19,0
w tym: wieś	20,7	20,1
• na 1.000 ludności	4.109	3.350

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Kultura w 2007 r., GUS Warszawa 2008, Rocznika Statystycznego Województw, GUS Warszawa 2008, Banku Danych Regionalnych GUS.

Województwo śląskie to znaczący ośrodek teatralny i muzyczny, w którym funkcjonuje 21 teatrów i instytucji muzycznych, posiadających łącznie 9.614 miejsc na widowni. To blisko 13,9% miejsc w skali całego kraju (więcej miejsc dla widzów teatralnych i muzycznych posiada jedynie województwo mazowieckie).

Dostępność do tych instytucji, mierzona liczbą miejsc na widowni na tysiąc mieszkańców, lokuje jednak województwo dopiero na piątym miejscu w kraju z wartością 2,1 miejsca.

Wśród teatrów i instytucji muzycznych przeważają teatry dramatyczne (m.in. Teatr Śląski im. St. Wyspiańskiego w Katowicach, Teatr Zagłębia w Sosnowcu, Teatr Nowy w Zabrzu, Teatr Polski w Bielsku-Białej, Teatr im. A. Mickiewicza w Częstochowie). Funkcjonują trzy teatry lalkowe: Śląski Teatr Lalki i Aktora „Ateneum” w Katowicach, Teatr Lalek „Banialuka” im. Jerzego Zitzmana w Bielsku-Białej, Teatr Dzieci Zagłębia im. Jana Dormana w Będzinie, a także trzy teatry muzyczne: Teatr Rozrywki w Chorzowie, Gliwicki Teatr Muzyczny, Opera Śląska w Bytomiu. W Bytomiu działa również Śląski Teatr Tańca. Organizatorami wszystkich wymienionych instytucji są samorządy.

Województwo śląskie jest znaczącym ośrodkiem muzycznym. Znajdują się tu: Narodowa Orkiestra Symfoniczna Polskiego Radia w Katowicach (NOSPR), Filharmonia Częstochowska, Filharmonia Śląska w Katowicach (jako jedyna w kraju posiada trzy stałe zespoły: orkiestrę symfoniczną, orkiestrę kameralną i chór), Filharmonia Zabrzeńska oraz Opera Śląska w Bytomiu. Koncerty organizują także m.in. Instytucja

Upowszechniania i Promocji Muzyki „Silesia” czy Ośrodek Promocji Kultury „Gaude Mater” w Częstochowie (organizator imprez muzycznych: Międzynarodowego Festiwalu Muzyki Sakralnej „Gaude Mater”; plastycznych: Międzynarodowego Biennale Miniatury; folklorystycznych, tj. Dni Europejskiej Kultury Ludowej). Statystyka daje jednak obraz bardzo niepełny. Pod względem liczby przedstawień i koncertów wg siedziby województwo znajduje się na drugim miejscu. Pomimo tak znacznej liczby wydarzeń teatralnych i muzycznych niewielka jest liczba imprez przypadających na 10 tysięcy mieszkańców – wynosi 9,6. Liczba osób oglądających spektakle w teatrach i słuchających koncertów ujęta w statystyce w roku 2007 wynosiła 1.340.228 osób. Więcej widzów i słuchaczy było jedynie na terenie województwa mazowieckiego.

Region uchodzi za jeden z wiodących w kraju i liczących się w świecie ośrodków plastycznych. Działalność wystawiennicza pokazująca sztukę współczesną prowadzona jest przede wszystkim przez 34 galerie i salony sztuki. Stanowi to 11,6% wszystkich krajowych galerii i salonów sztuki (w Polsce jest ich 294 – na każde województwo przypada więc średnio 18,4 galerii). Do ważnych ośrodków galeryjnych zaliczane są m.in.: Biura Wystaw Artystycznych w Katowicach i Bielsku-Białej, Miejska Galeria Sztuki w Częstochowie, Galeria „Kronika” w Bytomiu, Galeria Fotografii B&B w Bielsku-Białej oraz cztery galerie zlokalizowane na terenie Katowic: Galeria Związku Polskich Artystów Fotografików, Galerie Górnośląskiego Centrum Kultury, Galeria Związku Polskich Artystów Plastyków oraz Galeria Rondo Sztuki. W zakresie prezentacji sztuk plastycznych i fotografii aktywnie działają również muzea, organizując liczne wystawy tymczasowe. W gromadzeniu zbiorów sztuki współczesnej specjalizuje się m.in. Muzeum Górnośląskie w Bytomiu.

Galerie w roku 2007 zorganizowały 395 wystaw, co stanowi 10,2% wystaw w skali kraju i lokuje województwo na czwartej pozycji wśród pozostałych województw.

Najpoważniejszą rolę w ochronie i popularyzowaniu dziedzictwa kulturowego regionu pełnią muzea, m.in. Muzeum Śląskie w Katowicach i Muzeum Historii Katowic, Muzeum Zagłębia w Będzinie, Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrze wraz ze Skansenem Górniczym „Królowa Luiza”, Muzeum w Bielsku-Białej (z oddziałami: Muzeum Juliana Fałata w Bystrej Śląskiej, Muzeum Techniki i Włókiennictwa oraz Dom Tkacza), Muzeum Górnośląskie w Bytomiu, Muzeum Literatury im. Władysława Reymonta w Bielsku-Białej, Muzeum Produkcji Zapałek w Częstochowie (unikat na skalę europejską), Muzeum Częstochowskie wraz ze Skansenem Archeologicznym (zabytki kultury łużyckiej), Muzeum Chleba w Radzionkowie (jedyna tego typu placówka w Polsce), Muzeum Zamkowe w Pszczynie, Górnośląski Park Etnograficzny w Chorzowie oraz Muzeum Skarbiec przy Klasztorze oo. Paulinów na Jasnej Górze w Częstochowie (arsenał z bogatymi i cennymi zbiorami narodowego dziedzictwa kulturowego). Większość muzeów i ich oddziałów zlokalizowanych jest na terenie subregionu środkowego. Swoją siedzibę ma tam 36 placówek, a więc ponad 60% tego typu obiektów w województwie. Na terenie subregionów zachodniego, północnego oraz południowego znajduje się odpowiednio: pięć, cztery oraz 15 muzeów wraz z oddziałami. Więcej niż jedno muzeum znajduje się w gminach: Chorzów, Ustroń, Żywiec, Tychy, Mysłowice (po dwa muzea lub oddziały muzeów w każdej z gmin), Pszczyna, Tarnowskie Góry i Zabrze (po trzy muzea lub oddziały muzeów w każdej z gmin), w Bielsku-Białej i Katowicach (po cztery muzea lub oddziały muzeów w każdej z gmin) oraz w Częstochowie (pięć muzeów lub oddziałów) i w Gliwicach (siedem muzeów lub oddziałów). Muzea ujęte w statystyce zorganizowały w 2007 roku 518 wystaw, z czego 368 stanowiło wystawy własne, a 150 wystawy pochodzące z innych województw. Wysoką lokatę zajmuje również liczba imprez oświatowych w muzeach wynosząca 7.032 (trzecie miejsce w kraju).

Muzea w województwie śląskim odwiedziło w 2007 roku 1.166.016 osób, co stanowi 5,7% ogółu zwiedzających polskie muzea. Średnio na każde 1.000 ludności województwa śląskiego tylko 250,1 osoby zdecydowało się na wizytę w muzeum w ciągu całego roku.

Województwo śląskie charakteryzuje się jedną z największych liczb bibliotek w kraju. W regionie znajduje się 835 bibliotek i filii, co stanowi 9,84% ogółu placówek bibliotecznych w kraju (w Polsce jest ich 8.489). Średnio na każde województwo przypada po 530,5 biblioteki i filii – liczba ta jest więc dużo niższa od liczby bibliotek i filii zlokalizowanych na terenie województwa śląskiego. Województwo posiada także największą w skali kraju liczbę bibliotek o księgozbiorze liczącym powyżej 50 tysięcy woluminów. Placówki biblioteczne są jednak mocno obciążone – na jedną bibliotekę i filię przypada średnio 5.289 mieszkańców. W 835 bibliotekach i filiach województwa zatrudnionych jest 2.202 pracowników. Na każdą placówkę przypada

średnio jedynie 2,6 pracownika (obciążenie jednego pracownika to 435,22 czytelnika i 8.699,7 wypożyczenia), co i tak czyni region liderem w liczbie pracowników na każdą bibliotekę w kraju.

Biblioteki województwa posiadają największy księgozbiór w Polsce, liczący 17.092.394 woluminy. Stanowi to 12,61% księgozbioru zgromadzonego w polskich bibliotekach publicznych, jednakże ze względu na duże zagęszczenie ludności liczba woluminów w przeliczeniu na tysiąc mieszkańców jest tylko nieznacznie wyższa od średniej krajowej i wynosi 3.672,5. Wynik ten klasyfikuje region dopiero na ósmym miejscu wśród pozostałych województw. Jeszcze gorzej kształtuje się w województwie wartość współczynnika obrazującego liczbę woluminów przypadającą na każdego czytelnika (wynosi ona 17,8 egzemplarza).

W subregionach województwa występują duże rozbieżności w rozmieszczeniu księgozbioru. Największy księgozbiór, liczący 10.655.177 woluminów, a więc 62,3% zbiorów zgromadzonych na terenie województwa, znajduje się w subregionie środkowym. Składa się na to przede wszystkim księgozbiór najstarszej i największej ksiąźnicy naukowej regionu – Biblioteki Śląskiej. Najmniejsze zbiory zgromadzone są w bibliotekach subregionu północnego (1.630.779 woluminów, co stanowi 9,5% zbiorów wojewódzkich). Natomiast już wielkość zgromadzonych w bibliotekach publicznych księgozbiorów na 1.000 ludności najwyższa jest w subregionie zachodnim i wynosi 3.912 woluminów. Na drugim miejscu znajduje się subregion środkowy – 3.762 woluminy, następnie południowy – 3.547 woluminów. Najniższy zgromadzony księgozbiór występuje w subregionie północnym, gdzie na 1.000 mieszkańców dostępne są 3.062 woluminy. Przekłada się to również na liczbę czytelników na 1.000 ludności, których najwięcej odnotowuje się w subregionie zachodnim (218 osób), następnie południowym (205 osób), środkowym (203 osoby) i najmniej w północnym (166 osób).

Województwo śląskie poszczycić się może najwyższą w Polsce liczbą czytelników i wypożyczeń. W 2007 roku 958.367 czytelników (liczba ta stanowi 14,2% ogółu czytelników w kraju – wartość najwyższa w Polsce) wypożyczyło 19.156.843 woluminy. Liczba wypożyczeń w województwie przypadająca na jednego czytelnika wynosiła w 2007 roku 20,0 i jest wyższa od średniej krajowej wynoszącej 19,0.

Tabela 24. Instytucje kultury w województwie śląskim na tle kraju w roku 2007.

Wyszczególnienie	Województwo	Polska
Teatry i instytucje muzyczne (placówka)	21	184
Liczba przedstawień i koncertów ogółem (impreza):	6.325	50.298
• na 1.000 ludności (impreza)	1,36	1,32
Miejsca w teatrach i instytucjach muzycznych (miejsce):	9.614	69.259
• na 1.000 ludności (miejsce)	2,07	1,82
Widzowie i słuchacze w teatrach i instytucjach muzycznych ogółem (osoba):	1.340.228	9.843.294
• na 1.000 ludności (osoba)	276	258
Muzea (placówka)	60	720
Zwiedzający muzea i wystawy w ciągu roku (tys. osób):	1.166,02	20.438,33
• na 1.000 ludności (osoba)	250,1	536,2
Kina stałe ogółem (obiekt)	61	496
Miejsca na widowni w kinach stałych na 1.000 ludności (miejsce)	8,2	6,4
Widzowie w kinach na 1.000 ludności (osoba)	1.012	887

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Kultura w 2007 r.*, GUS Warszawa 2008, *Rocznika Statystycznego Województw*, GUS Warszawa 2008, *Rocznika Statystycznego Województwa Śląskiego*, US Katowice 2008, *Banku Danych Regionalnych GUS*.

Województwo śląskie ma dobrze rozwiniętą sieć kin – liczba tego typu obiektów większa jest jedynie w województwie mazowieckim. W 61 kinach stałych znajduje się 167 sal kinowych, a w nich 38.308 miejsc (drugie miejsce w kraju). W województwie znajduje się aż osiem kompleksów kinowych typu „Multiplex” oraz dwa kina przystosowane do oglądania filmów w technologii trójwymiarowej IMAX.

Województwo śląskie obejmuje swym zasięgiem jeden z najbardziej atrakcyjnych przyrodniczo obszarów południowej Polski: Wyżynę Krakowsko-Częstochowską, Pogórze Śląskie oraz Beskid Zachodni. Atrakcyjność Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej podnoszą dodatkowo ruiny zamków i strażnic piastowskich ze Szlaku Orlich Gniazd z XIV i XV wieku. Najlepiej zachowane i największe ruiny gotycko-renesansowego zamku Ogródzieniec znajdują się w Podzamczu. W obrębie województwa śląskiego znajduje się Klasztor oo. Paulinów na Jasnej Górze w Częstochowie, stanowiący centrum kultu religijnego o zasięgu światowym. Co roku słynny klasztor odwiedza 4,5 mln osób, w tym ponad 100 tys. turystów zagranicznych.

Na południu województwa znajduje się jeden z najlepiej zagospodarowanych górskich regionów kraju – Beskidy. Turystyczny charakter Beskidów znajdujących się w obrębie województwa (Beskid Śląski, Żywiecki, Mały) tworzą góry i zbiorniki wodne, stwarzając bardzo dobre warunki do wypoczynku i rekreacji w różnych formach. Obszar ten poszczycić się może rozwiniętą bazą turystyczną, skupioną w największych beskidzkich centrach wypoczynkowych: Ustroniu, Wiśle, Szczyrku i Żywcu. Ponadto przygraniczne położenie stwarza możliwość korzystania z licznych atrakcji turystycznych Czech i Słowacji.

Do atrakcji turystycznych w środkowej części województwa zaliczyć należy zabytki dawnej techniki oraz wiele zabytków architektury i budownictwa. Jedną z największych atrakcji województwa jest 600-metrowa Sztolnia Czarnego Pstrąga w Tarnowskich Górach, a także szereg zabytków techniki w Zabrze, Rybniku, Bytomiu, Rudzie Śląskiej, Gliwicach (Radiostacja), Katowicach (kolonie robotnicze) oraz Browar Książęcy w Tychach oraz inne obiekty w ramach Szlaku Zabytku Techniki. Na obszarze województwa zachowały się liczne rezydencje ziemiańskie, pałace i dwory z XVIII i końca XIX wieku. Do najciekawszych tego typu obiektów należą: zamek w Pszczynie, pałac w Brynku, Zameczek Myśliwski w Promnicach, pałac w Nakle, zespół pałacowo-parkowy w Pławniowicach oraz Pałac Kawalera w Świerklańcu. W samym centrum regionu znajduje się Wojewódzki Park Kultury i Wypoczynku. Ten ogromny kompleks przyrodniczo-rekreacyjny jest swoistą enklawą krajobrazową z licznymi atrakcjami, wesołym miasteczkiem, ogrodem zoologicznym, planetarium, obserwatorium astronomicznym, skansenem oraz Stadionem Śląskim. Park powstał na powierzchni ponad 500 ha nieużytków przemysłowych. Rocznie odwiedza go 12-15 mln ludzi z kraju i zagranicy. Do znanych i często odwiedzanych miejsc zaliczyć należy również sanktuarium w Piekarach Śląskich oraz liczne miejsca kultu religijnego.

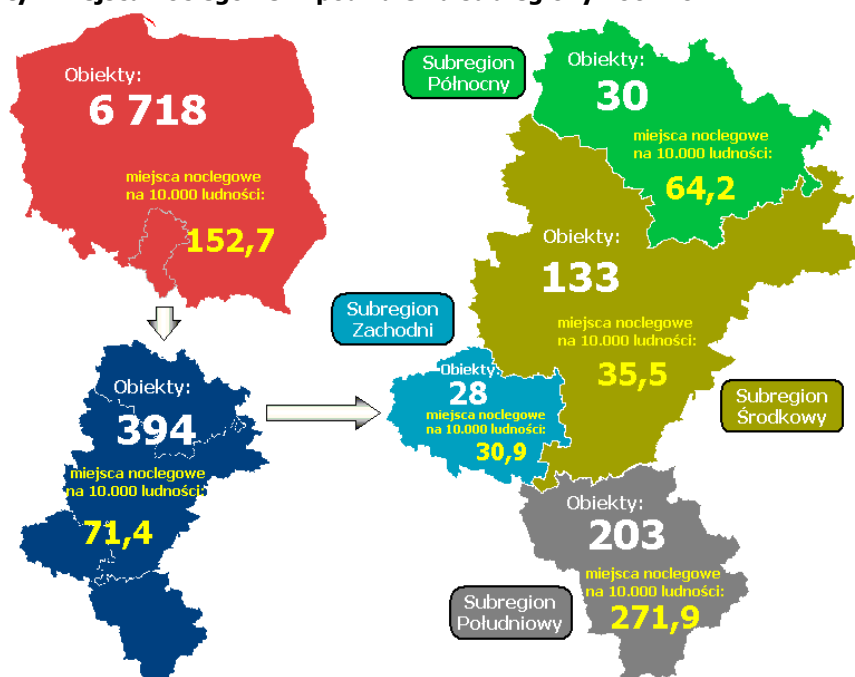
Województwo śląskie oferuje ponad 33,3 tys. miejsc noclegowych. Bazę turystyczną stanowią 394 skategoryzowane obiekty noclegowe (5,9% krajowej bazy noclegowej). Najliczniejszą bazą turystyczną dysponuje subregion południowy (203 obiekty z 271,9 miejsc noclegowych na 10 tys. ludności), tj. 51,5% regionalnej bazy noclegowej i 53,02% miejsc noclegowych dostępnych w regionie, następnie subregion środkowy (133 obiekty z 35,5 miejsc noclegowych na 10 tys. ludności), tj. 33,8% bazy noclegowej i 30,8% miejsc noclegowych. Tylko 7,6% turystycznej bazy noclegowej i 10,3% miejsc przypada na subregion północny (30 obiektów na 64,2 miejsca noclegowego na 10 tys. ludności), a 7,1% bazy i 5,9% miejsc noclegowych przypada na subregion zachodni (28 obiektów z 30,9 miejsca noclegowego na 10 tys. ludności). Średnio w województwie śląskim w 2007 roku stopień wykorzystania turystycznych obiektów zbiorowego zakwaterowania wyniósł 36,5%. Liczba miejsc noclegowych od roku 2000 zmniejszyła się o 21,1%, natomiast wzrosła liczba udzielonych noclegów o 7,6%, wzrost odnotowano także w stosunku do korzystających z noclegów (23%).

Tabela 25. Baza noclegowa w województwie śląskim na tle kraju ogółem w roku 2007.

Wyszczególnienie	Województwo	Polska
Baza noclegowa turystyki (obiekt)	394	6.718
• w tym: hotele	101	1.370
Miejsca noclegowe ogółem (miejsce)	33.292	582.105
• w tym: hotele	11.264	141.121
Miejsca noclegowe na 1.000 tys. ludności (miejsce)	7,14	15,27
• w tym: hotele, motele, pensjonaty	2,49	4,10
Korzystający z noclegów (tys. osób)	1.588,7	18.947,2
• turyści zagraniczni	272,7	4.387,4
w tym: hotele	828,7	10.323,5
• turyści zagraniczni	223,3	3.537,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Rocznika Statystycznego Województwa Śląskiego, US Katowice 2008, Rocznika Statystycznego Województw, GUS Warszawa 2008, „Turystyka w 2007 r.”, GUS Warszawa 2008, Banku Danych Regionalnych GUS.

Rysunek 5. Obiekty i miejsca noclegowe w podziale na subregiony 2007 rok.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS.

Do największych żeglarskich akwenów województwa należy zespół sztucznych jezior na rzece Sole (Jeziora: Żywieckie i Międzybrodzkie), a także zbiorniki: Przeczyce koło Siewierza, Rybnik na rzece Rudzie, Pogoria w Dąbrowie Górniczej, Poraj i Blachownia w pobliżu Częstochowy oraz Jezioro Pławniowickie koło Gliwic. Na południu regionu na żeglarzy czekają stacje wodne pobliskiego Jeziora Żywieckiego, na którym rozgrywane są regaty.

Prognoza rozwoju turystyki dla województwa śląskiego na lata 2004-2013 wskazuje m.in. na utrzymanie przez Katowice pozycji lidera w regionie w roli gospodarza imprez, targów i wystaw o znaczeniu międzynarodowym. Władze miejskie coraz częściej będą starały się o środki z Unii Europejskiej przeznaczone na odnowę zespołów architektonicznych. Zabytkowa architektura drewniana, zarazem sakralna, jak i świecka pozostanie celem turystów zainteresowanych poznawaniem regionu. Przypuszcza się, że nowe segmenty rynków zagranicznych także będą zainteresowane poznaniem zabytków architektury drewnianej, w tym Szlaku Architektury Drewnianej. Z kolei duże szanse na rozwój i intensyfikację targów, giełd, wystaw o znaczeniu regionalnym i przygranicznym pojawiają się w miastach powyżej 100 tys. mieszkańców. Przypuszcza się, że nieznacznie wzrośnie zainteresowanie sportami powietrznymi (głównie paralotniarstwem

i lotnictwem sportowym). Z kolei jazda samochodami terenowymi w najbliższych latach zyska na popularności z uwagi m.in. na trendy w motoryzacji, jak również uprawiany wśród młodzieży buldering. Wzrost zainteresowania przewiduje się również dla liczby osób uprawiających survival i turystykę żeglarską, która będzie popularna wśród wszystkich segmentów wiekowych, a szczególnie wśród osób młodych. Nadal podstawowym segmentem korzystającym z infrastruktury dla turystyki pieszej (noclegi w obiektach na szlakach, poszukiwanie tanich ofert i stosunkowo duża częstotliwość przyjazdów) będą studenci i młodzież ucząca się.

Uważa się, że poprawa dostępności komunikacyjnej oraz udrożnienie układu komunikacyjnego w województwie w znaczący sposób przyczyni się do wzrostu ruchu turystycznego generowanego w regionie. W wyniku podniesienia poziomu wykształcenia mieszkańców zwiększy się udział w ofercie kulturalnej i rozrywkowej.

W analizie intensywności działalności kulturalnej oraz stanu infrastruktury turystycznej i towarzyszącej, które składają się na ocenę w obszarze infrastruktura społeczna¹¹, województwa śląskie i małopolskie uzyskały najwyższą ocenę infrastruktury społecznej. Pomimo tego, że w roku 2005 i 2006 wyższą wartość wskaźników osiągało województwo małopolskie, to już w latach 2007 i 2008 ocena ta uległa zmianie na korzyść województwa śląskiego.

1.4. WSPÓŁPRACA TERYTORIALNA

Współpraca terytorialna województwa śląskiego realizowana jest poprzez współpracę międzyregionalną, transnarodową i transgraniczną, jak również współpracę wewnątrzregionalną. O ile na początku współpraca ta koncentrowała się przede wszystkim na pozyskaniu doświadczeń w zakresie kształtowania samorządu w regionach czy pozyskiwania funduszy europejskich, to obecnie w kontaktach międzyregionalnych dominuje wzajemna wymiana doświadczeń dotycząca kultury, turystyki czy gospodarki oraz wzajemna promocja.

Priorytety Samorządu Województwa Śląskiego opracowane w ramach współpracy zagranicznej koncentrują się wokół: wszechstronnego rozwoju województwa śląskiego, funkcjonowania jako regionu europejskiego, pozyskiwania wiedzy i doświadczeń w zarządzaniu regionem, korzystając z doświadczeń regionów państw Unii Europejskiej o podobnej strukturze gospodarki i potencjale ludnościowym, wspierania środowisk polonijnych poza granicami kraju, wspierania kontaktów międzynarodowych na poziomie samorządów lokalnych (gminy, powiaty), promocji województwa śląskiego.

Realizując współpracę międzyregionalną, województwo zawarło porozumienia z następującymi regionami partnerskimi: Regionem Nord-Pas de Calais (Francja), Krajem Związkowym Nadrenia Północna-Westfalia (Niemcy), Obwodem Lwowskim (Ukraina), Krajem Morawsko-Śląskim (Czechy), Obwodem Czerniowieckim (Ukraina), Regionem Walii (Wielka Brytania), Samorządowym Krajem Żylińskim (Słowacja), Krajem Związkowym Styrii (Austria), Autonomicznym Regionem Asturii (Hiszpania), Regionem Zachodniej Gotlandii (Szwecja) – na podstawie listu intencyjnego, Departamentem Dolnego Renu (Francja), Okręgiem Suczawa (Rumunia), Województwem Borsod-Abaúj-Zemplén (Węgry), Regionem Walonii (Belgia) – na podstawie umowy Rządu Rzeczypospolitej Polskiej z Rządem Walonii oraz Rządem Wspólnoty Francuskiej Belgii, Obwodem Donieckim (Ukraina).

Aktywność Samorządu Województwa Śląskiego w dziedzinie współpracy międzynarodowej obejmuje w szczególności: realizację zawartych porozumień z regionami partnerskimi krajów Trójkąta Weimarskiego, Grupy Wyszehradzkiej oraz wybranych krajów UE, a także współpracę z instytucjami unijnymi poprzez utworzone w 2002 roku Biuro Regionalne Województwa Śląskiego w Brukseli. Na obszarze województwa realizowany jest Program Współpracy Transgranicznej Republika Czeska – Rzeczpospolita Polska 2007-2013 czy Rzeczpospolita Polska – Republika Słowacka, a także Europa Środkowa i Region Morza Bałtyckiego. W ramach Programu dla Europy Środkowej w latach 2007-2013 województwo śląskie jest partnerem w realizacji projektu „TRITIA-Europa” i ma promować określone tą nazwą pogranicze czesko-polsko-

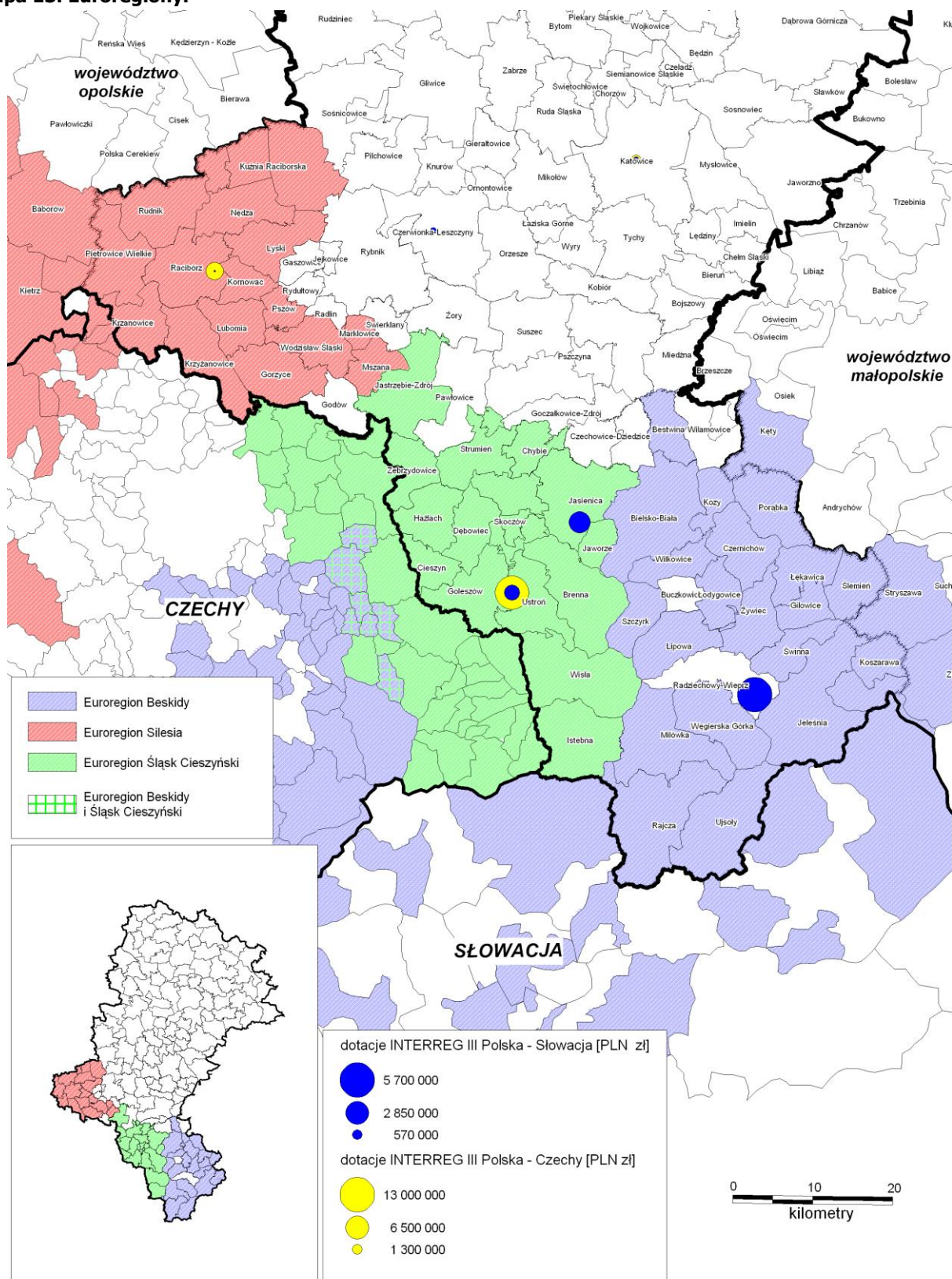
---

¹¹ Raport „Analiza atrakcyjności inwestycyjnej województw i podregionów Polski” przygotowany przez IBnGR.

słowackie jako region atrakcyjny gospodarczo, inwestycyjnie i turystycznie. Województwo jest także obszarem włączonym do współpracy międzyregionalnej w ramach Programu Operacyjnego Interreg IV C. W ramach Programu realizowany jest m.in. Projekt „Post Re-Convert”, który zakłada stworzenie międzyregionalnej platformy wymiany doświadczeń w zakresie realizacji Strategii Lizbońskiej, czyli m.in. w takich dziedzinach, jak: atrakcyjność przemysłowa, innowacyjność, ochrona środowiska i odnawialne źródła energii oraz społeczeństwo informacyjne. Innym projektem realizowanym w ramach tego programu jest projekt STARLAMP, który przewiduje wsparcie polityki regionalnej oraz wymianę doświadczeń w zakresie rewitalizacji terenów poprzemysłowych oraz ich ponownego wykorzystania dla celów gospodarczych, ochrony środowiska bądź zachowania dziedzictwa kulturowego w ramach europejskiej sieci współpracy.

Na obszarze województwa utworzone zostały z inicjatywy władz lokalnych trzy euroregiony: Silesia, Śląsk Cieszyński i Beskidy, które podejmują współpracę przede wszystkim w dziedzinie kultury i turystyki. Intensyfikacja współpracy ma też miejsce w ramach międzynarodowych organizacji, takich jak Zgromadzenie Regionów Europy (ARE) i Komitet Regionów (COR). Nowym kierunkiem we współpracy międzynarodowej województwa śląskiego jest członkostwo i działanie w strukturze Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) o nazwie: Sieć Regionów dla Zdrowia (RHN).

Mapa 13. Euroregiony.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie materiałów Wojewódzkiego Zasobu Geodezyjnego i Kartograficznego, Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego i Banku Danych Regionalnych GUS.

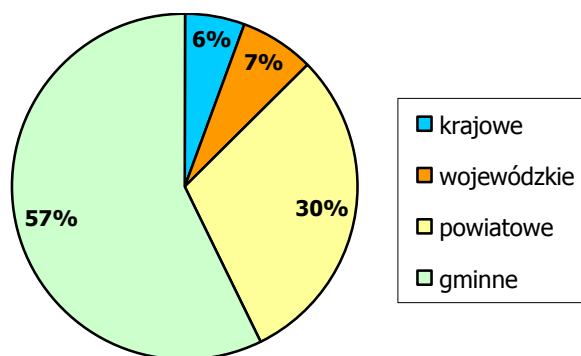

1.5. ROZWÓJ PRZESTRZENI PUBLICZNYCH I MIESZKALNICTWA

Jednym z istotnych czynników wpływających na zagadnienia jakości przestrzeni oraz determinujących rozwój mieszkalnictwa jest infrastruktura.

Region w stosunku do reszty kraju posiada dość dobrze rozwiniętą infrastrukturę komunikacyjną. Przecina go ponad 20,2 tys. km dróg publicznych o twardej nawierzchni (6% dróg krajowych), co daje najwyższy wskaźnik gęstości w kraju – 163,9 km/100 km² powierzchni, przy średniej krajowej wynoszącej 82,8 km/100 km². Z ogólnej liczby 6.093,2 km powiatowych dróg publicznych regionu o twardej nawierzchni połowa przypada na subregion środkowy (3.082,9 km), 19,2% należy do subregionu północnego, a 18,7% znajduje się w subregionie południowym. Podobnie przedstawia się sytuacja w długości dróg gminnych województwa. Na region środkowy przypada 44% gminnych dróg publicznych regionu, 27,1% stanowią drogi subregionu południowego, 14,8% subregionu północnego. Najkrótszą długość powiatowych i gminnych dróg publicznych o twardej nawierzchni posiada subregion zachodni (11,6% dróg powiatowych województwa i 14,1% dróg gminnych).

Wykres 22. Drogi publiczne o nawierzchni twardej wg lokalizacji w województwie śląskim w 2007 roku.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS.

Tabela 26. Drogi publiczne w województwie śląskim na tle kraju ogółem w 2007 roku.

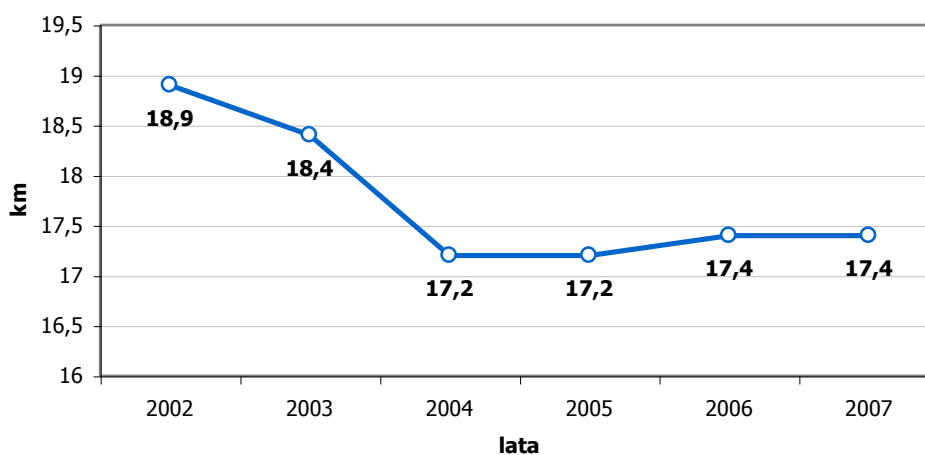
Wyszczególnienie	Województwo	Polska
Drogi publiczne o twardej nawierzchni (tys. km)	20,2	258,9
• miejskie	9,1	51,8
• zamiejskie	11,1	207,1
Drogi publiczne o twardej nawierzchni ulepszonej (tys. km)	18,5	233,1
• krajowe	1,1	18,5
• wojewódzkie	1,4	28,4
Drogi publiczne o twardej nawierzchni ulepszonej w drogach o twardej nawierzchni ulepszonej ogółem (%):		
• krajowe	6,0	7,9
• wojewódzkie	5,9	12,2
Drogi publiczne miejskie o twardej nawierzchni ulepszonej w drogach miejskich o nawierzchni ulepszonej ogółem (%):		
• krajowe	6,6	8,8
• wojewódzkie	6,1	8,8
• powiatowe	29,2	27,5
• gminne	58,1	54,9
Drogi publiczne zamiejskie o twardej nawierzchni ulepszonej w drogach zamiejskich o nawierzchni ulepszonej ogółem (%):		
• krajowe	5,4	7,7
• wojewódzkie	9,0	13,1
• powiatowe	35,4	52,1
• gminne	50,2	27,1
Gęstość dróg publicznych o twardej nawierzchni (km/100 km ²)	163,9	82,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Rocznika Statystycznego Województw, GUS Warszawa 2008, Rocznika Statystycznego Województwa Śląskiego, US Katowice 2008, Banku Danych Regionalnych GUS.

Największe natężenie ruchu, przekraczające 30 tys. pojazdów na dobę, występuje na drogach krajowych i wojewódzkich w wielu miastach Aglomeracji Górnośląskiej. Wypadki drogowe oraz rosnące zatłoczenie miast wymuszają poszukiwanie nowych systemów transportu alternatywnego do samochodowego (transport szynowy, transport lotniczy, żegluga śródlądowa). Przewozy pasażerów transportem samochodowym zarobkowym w komunikacji krajowej w 2007 r. wyniosły w województwie śląskim 64.502 tys. osób, a średnia odległość przewozu jednego pasażera to 42 km. Z kolei przewozy ładunków samochodowym transportem zarobkowym w komunikacji krajowej osiągnęły w 2007 roku wielkość 13.975,3 tys. ton, a średnia odległość przewozu 1 tony ładunku – 126,4 km. W komunikacji międzynarodowej powyższe wartości kształtowały się następująco: przewozy pasażerów (473,1 tys. osób), średnia odległość przewozu jednego pasażera 1.530,1 km, przewieziono 5.933,2 tys. ton ładunków na odległość 978,8 km.

Sieć połączeń komunikacyjnych w regionie należy do najlepiej zorganizowanych w kraju. Rozwinięta jest sieć linii autobusowych i tramwajowych. W regionie działa 1.321 krajowych linii regularnej komunikacji autobusowej, których łączna długość wynosi ok. 62,7 tys. km i 46 linii międzynarodowych o długości 89,2 tys. km. W 2007 roku województwo śląskie pod względem liczby przewiezionych pasażerów (631 mln osób) było na drugiej pozycji po województwie mazowieckim (964 mln osób). Liczba przewiezionych pasażerów stanowiła 15,5% ogółu osób przewiezionych w kraju. W województwie śląskim tabor komunikacji miejskiej liczy 1.860 autobusów (16% autobusów w kraju), 395 tramwajów (11%) i 22 trolejbusy (13%). Obok sieci drogowej znaczącą rolę w infrastrukturze województwa odgrywa sieć linii kolejowych. Województwo posiada najgęściej w kraju rozwiniętą sieć eksploatowanych linii kolejowych normalnotorowych, należącą do najdłuższych w kraju (11% krajowych linii kolejowych normalnotorowych eksploatowanych) oraz wysoki stopień jej elektryfikacji (ponad 80%). Daje to 17,4 km na 100 km² i jest prawie 2,8-krotnie większa od średniej krajowej wynoszącej 6,3 km/100 km² (województwo opolskie 9,0 km/100 km² – drugie miejsce).

Wykres 23. Linie kolejowe w województwie śląskim na 100 km² w latach 2002-2007.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS.

Tabela 27. Infrastruktura transportowa w województwie śląskim na tle kraju w 2007 roku.

Wyszczególnienie	Województwo	Polska
Linie kolejowe eksploatowane ogółem (km/100 km ²)	17,4	6,5
• normalnotorowe	17,4	6,3
Samochody osobowe zarejestrowane na 1.000 ludności (pojazd)	374	382,7
Autobusy na 1.000 ludności (pojazd)	2,0	2,0
Ofiary śmiertelne – wskaźniki:		
• wypadki ogółem	6.320	49.536
• ofiary śmiertelne	475	5.583
• ofiary śmiertelne na 100 tys. ludności (osoba)	10,0	15,0
• ofiary śmiertelne na 100 tys. pojazdów (osoba)	22,0	29,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Rocznika Statystycznego Województw, GUS Warszawa 2008, Rocznika Statystycznego Województwa Śląskiego, US Katowice 2008, „Transport – wyniki działalności w 2007 roku”, GUS Warszawa 2008, Banku Danych Regionalnych GUS.

Region dysponuje bezpośrednim połączeniem kolejowym z Pragą, Bratysławą, Wiedniem, Berlinem, Kijowem, Frankfurt, Drezniem, Budapesztem i Lwowem. W województwie zlokalizowana jest jedna z największych stacji rozrządowych w Europie – Tarnowskie Góry – oraz terminal kontenerowy w Gliwicach Sośnicy (realizujący przewozy kombinowane kontenerów, nadwozi wymiennych i naczep samochodowych), a także jedna z największych w kraju rozrządowych stacji kolejowych Zabrzeg-Czarnolesie (Czechowice-Dziedzice). Umożliwia to sprawne i szybkie transportowanie towarów do krajów Europy Zachodniej.

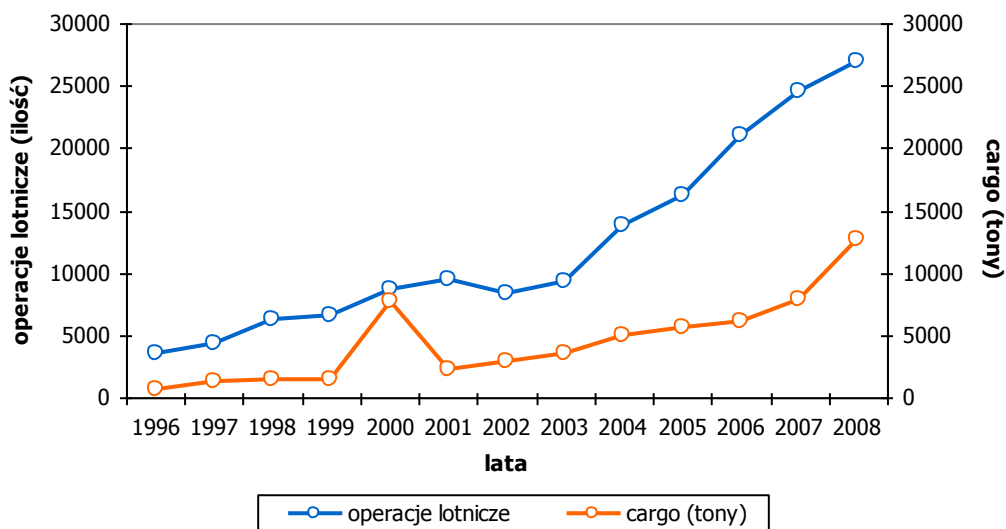
Istotnym elementem układu kolejowego na terenie regionu jest zakończenie szerokiego toru linii hutniczo-szerokotorowej (LHS), jedynej tego typu linii w Polsce, dającej możliwość bezpośredniej wymiany towarowej z Ukrainą i pozostałymi krajami Wspólnoty Niepodległych Państw. Połączenie z torem normalnym umożliwia szybki przeładunek towarów i bezpośredni dostęp do krajów Dalekiego Wschodu. W Sławkowie na 140 ha leżących przy zakończeniu tzw. szerokiego toru kolejowego powstaje Międzynarodowe Centrum Logistyczne, miejsce dystrybucji towarów z Dalekiego Wschodu do Europy Zachodniej.

Województwo śląskie posiada międzynarodowe połączenia lotnicze, realizowane z położonego w odległości 34 km od Katowic Międzynarodowego Portu Lotniczego „Katowice” w Pyrzowicach. Gwałtowny wzrost ruchu pasażerskiego, spowodowany wejściem Polski do Unii Europejskiej i pojawieniem się na polskim niebie niskokosztowych przewoźników lotniczych, wymusił zintensyfikowanie prac nad rozbudową infrastruktury MPL „Katowice”. Jednym z ważnych elementów było poprawienie dojazdu do portu z centrum Aglomeracji Górnośląskiej. W związku z powyższym w listopadzie 2006 roku oddano do użytku drogę ekspresową S1. Połączyła ona port lotniczy w Pyrzowicach z węzłem drogowym w Podwarpiu i zapewniła szybki dojazd do lotniska. Największą ze wszystkich inwestycji, realizowanych przez ponad 16 lat funkcjonowania Górnośląskiego Towarzystwa Lotniczego S.A., jest oddany oficjalnie do użytku w lipcu 2007 r. Terminal Pasażerski B. Dzięki niemu na pyrzowickim lotnisku może zostać rocznie odprawionych w komfortowych warunkach do 3,6 mln pasażerów. W niedalekiej przyszłości planowana jest kolejna rozbudowa płyt postojowych, budowa trzeciego terminalu pasażerskiego oraz nowej drogi startowej. Całkowity ruch pasażerski w 2007 roku wyniósł 1.995.914 osób (tj. 10,3% ruchu pasażerskiego w kraju – trzecie miejsce za lotniskami w Warszawie i Krakowie), w tym samym roku przewieziono natomiast 7.795 ton ładunku (tj. 9,2% towarów w kraju – drugie miejsce po lotnisku w Warszawie). Aż 97% ogółu ruchu pasażerskiego stanowił ruch zagraniczny.

Z Międzynarodowego Portu Lotniczego „Katowice” (MPL Katowice) operują cztery linie regularne – niskokosztowe: WizzAir i Ryanair oraz tradycyjne: Lufthansa i PLL LOT, a także ponad 20 linii czarterowych. Loty czarterowe odbywają się z i do takich miejsc, jak: Agadir (Maroko), Faro (Portugalia), Fuerteventura, Teneryfa, Costa del Sol, Malaga, Ibiza, Majorka, Costa Brava (Hiszpania), Tunis, Monastir, Djerba (Tunezja), Kalabria (Włochy), Korfu, Zakyntos, Saloniki, Chania, Heraklion, Rodos (Grecja), Paphos (Cypr), Varna, Burgas (Bułgaria), Bodrum, Dalaman, Antalya (Turcja), Tel Aviv (Izrael), Taba, Sharm el Sheikh, Hurghada, Marsa Alam (Egipt), Dubaj (Zjednoczone Emiraty Arabskie). Udział linii czarterowych w całkowitym ruchu pasażerskim wyniósł w 2007 roku 21,7%.

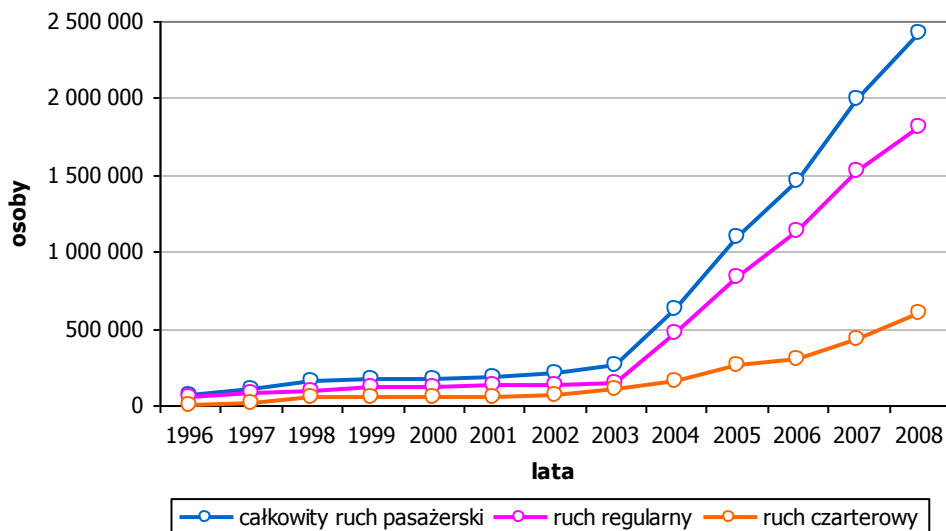
Obok MPL „Katowice” w Pyrzowicach na terenie województwa śląskiego zlokalizowana jest sieć lotnisk lokalnych, obejmująca lotniska i lądowiska ujęte w prowadzonych przez Urząd Lotnictwa Cywilnego rejestrze lotnisk cywilnych (tj. lotniska: Katowice Muchowiec, Bielsko-Biała Aleksandrowice, Gliwice Trynek, Rybnik Gotartowice oraz Żar – Międzybrodzie-Żywieckie) oraz ewidencji lądowisk cywilnych (tj. lądowiska: Częstochowa Rudniki oraz obiekt Bielskiego Parku Technologicznego w Kaniowie).

Wykres 24. Operacje lotnicze i cargo na lotnisku w Pyrzowicach w latach 1996-2008.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MPL „Katowice” w Pyrzowicach, www.katowice-airport.com.

Wykres 25. Ruch pasażerski na lotnisku w Pyrzowicach w latach 1996-2008.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MPL „Katowice” w Pyrzowicach, www.katowice-airport.com.

Mapa 14. System transportowy.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie materiałów Wojewódzkiego Zasobu Geodezyjnego i Kartograficznego.

Nieznaczna część towarów województwa przewożona jest drogami wodnymi. Jedyną drogą wodną na terenie województwa jest 41,2-kilometrowy Kanał Gliwicki, łączący port rzeczny w Gliwicach z rzeką Odrą. Za jego pośrednictwem dopłynąć można do zespołu portowego Szczecin-Świnoujście, uzyskując tym samym dostęp do Morza Bałtyckiego, a poprzez powiązania kanałami żeglugi śródlądowej w Niemczech – Łabę i Ren – do wielu portów Europy Zachodniej. Z uwagi na przestarzałe urządzenia i budowle hydrotechniczne zdolność przewozowa (6 mln ton rocznie) wykorzystywana jest zaledwie w 50%. W 2007 roku w województwie śląskim przewieziono 479 tys. ton ładunków żeglugą śródlądową, co stanowiło 4,9% przewozów w kraju.

Przy Kanale Gliwickim funkcjonuje Wolny Obszar Celny, posiadający pomieszczenia magazynowe, place składowe, stacje obsługi kontenerów, bocznicę kolejową. Jednym z jego ważniejszych atutów jest lokalizacja (stacje kolejowe, port śródlądowy, dostęp do dróg krajowych i międzynarodowej trasy A4), położenie na skrzyżowaniu szlaków komunikacyjnych umożliwia realizację zleceń transportowych za pomocą transportu samochodowego, kolejowego i wodnego.

Rozbudowana sieć drogowa i kolejowa, rozwijający się transport rzeczny i lotniczy dają województwu śląskiemu znaczącą pozycję w skali kraju oraz stanowią jednocześnie ogromną szansę dla rozwoju regionu. Przyciągnęło to do regionu wiele międzynarodowych firm transportowych i spedycyjnych. Usługi tego typu świadczą zarówno PKP, PKS, jak również Hartwig, Atlantico-Trans, Periba, Olech, Rentrans, Transbud Masiwa czy Deltatrans i szereg innych firm. W ciągu ostatnich lat swoje oddziały założyły tu największe firmy kurierskie: DHL, TNT i UPS.

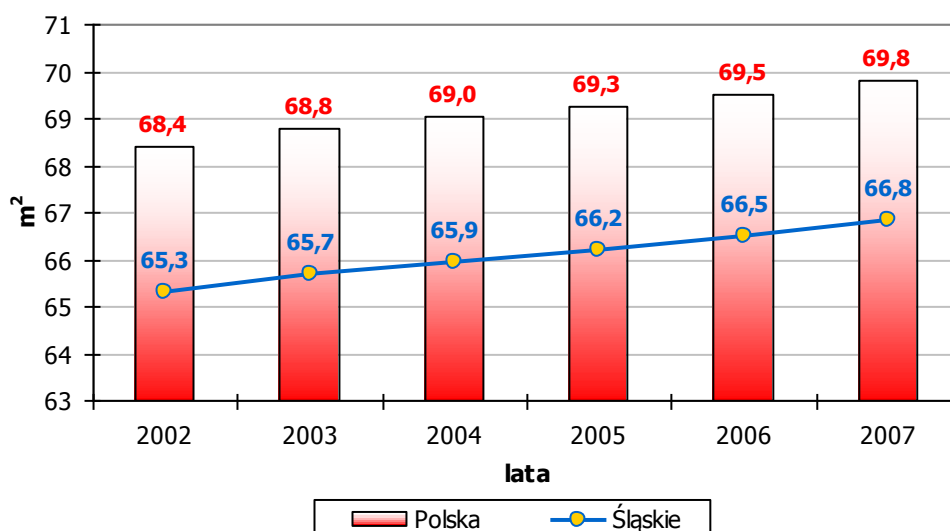
W 2007 roku zamieszkane zasoby mieszkaniowe województwa śląskiego wynosiły 1.688,9 tys. mieszkań, z tego w miastach znajdowało się 81,6% zasobów (1.378,7 tys. mieszkań), a na terenach wiejskich 18,4% (310,3 tys.). Wskaźnik zasobów mieszkaniowych na 1.000 ludności w województwie był wyższy niż w kraju i wynosił 362,9 mieszkania, w kraju odpowiednio 340,9 mieszkania. Najwyższy wskaźnik zasobów mieszkaniowych na 1.000 ludności odnotowano w subregionie środkowym (378,4 mieszkania) i północnym (356,5 mieszkania), najniższy w zachodnim (322,3 mieszkania) oraz południowym (340,1 mieszkania).

Tabela 28. Zasoby mieszkaniowe w województwie śląskim na tle kraju ogółem w 2007 roku.

Wyszczególnienie	Województwo	Polska
Zasoby mieszkaniowe ogółem (tys. mieszkań)	1.688,9	12.993,7
• miasto	1.378,7	8 738,5
• wieś	310,3	4.255,2
Zasoby mieszkaniowe na 1.000 ludności (mieszkanie)	362,9	340,9
Przeciętna liczba izb w mieszkaniu (izba)	3,62	3,70
• miasto	3,44	3,50
• wieś	4,40	4,11
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania (m ²)	66,8	69,8
miasto	61,4	61,9
wieś	91,1	86,0
Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę (m ²)	24,2	23,8
• miasto	23,2	23,2
• wieś	28,1	24,7
Liczba osób na 1 mieszkanie (osoba)	2,76	2,93
• miasto	2,65	2,67
• wieś	3,25	3,48
Liczba osób na 1 izbę (osoba)	0,76	0,79
• miasto	0,77	0,76
• wieś	0,74	0,85
Mieszkania oddane do użytku w 2007 r. ogółem w tys.	10,5	133,7
• na 1.000 ludności	2,2	3,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Rocznika Statystycznego Województw, GUS Warszawa 2008, Rocznika Statystycznego Województwa Śląskiego, US Katowice 2008, Rocznika Statystycznego RP, GUS Warszawa 2007, Gospodarka mieszkaniowa w województwie śląskim w latach 2005-2007, US Katowice 2008, Gospodarka mieszkaniowa w 2007 roku, GUS Warszawa 2008, Banku Danych Regionalnych GUS.

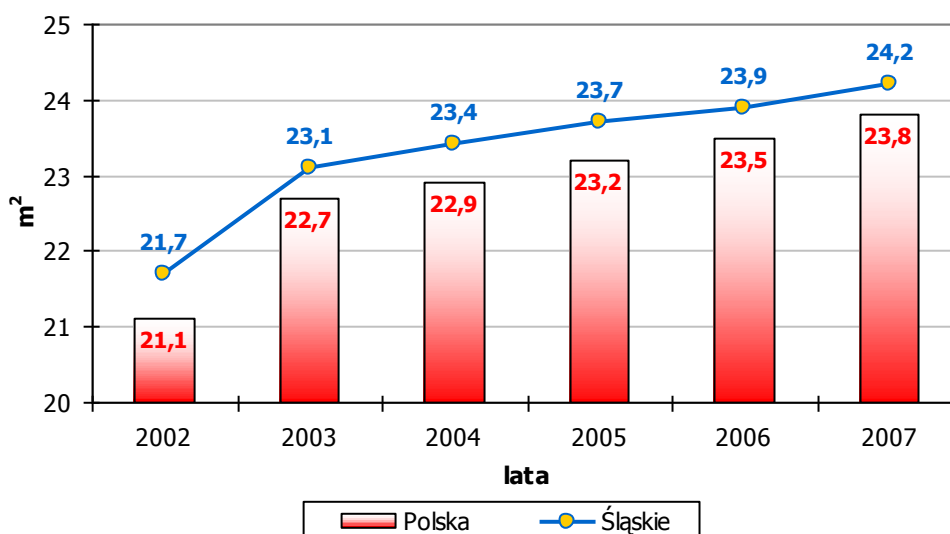
Wykres 26. Przeciętna powierzchnia użytkowa jednego mieszkania za lata 2002-2007.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS.

Przeciętna powierzchnia mieszkania w województwie jest niższa niż w kraju i wynosi 66,8 m² (kraj 69,8 m²), w miastach wynosi 61,4 m², w kraju 61,9 m². Region posiada lepsze niż średnio w kraju warunki mieszkaniowe. Średnie zagęszczenie mieszkań w regionie wynosi 2,76 osoby na mieszkanie (w miastach 2,65 osoby) oraz 0,76 osoby na izbę (w miastach 0,77 osoby) i jest niższe niż w kraju – 2,93 osoby na mieszkanie i 0,79 osoby na izbę. Najlepsze warunki mieszkaniowe, jeżeli chodzi o przeciętną liczbę izb w mieszkaniach, występują w subregionie zachodnim (4,05 izby na mieszkanie) i południowym (4,00 izby), najgorsze w środkowym (3,46 izby) i północnym (3,63 izby). Najmniejszą liczbę osób na jedno mieszkanie posiadał subregion środkowy (2,64 osoby) i północny (2,80 osoby), trochę więcej, bo 2,94 osoby, przypadało w subregionie południowym, najwięcej w zachodnim (3,10 osoby na mieszkanie). W zagęszczeniu izb mieszkalnych najgorsza sytuacja występowała w subregionie północnym i zachodnim (0,77 osoby na izbę). W środkowym na izbę przypadało po 0,76 osoby, a południowym 0,73 osoby. Przeciętna powierzchnia jednego mieszkania najwyższa jest w subregionie południowym (78,5 m²) i zachodnim (76,0 m²), w północnym wynosi ona 71,5 m², najniższa jest w środkowym (61,8 m²).

Wykres 27. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na osobę za lata 2002-2007.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS.

Miejskie zasoby mieszkaniowe województwa charakteryzują się niższym niż średnio w kraju odsetkiem wyposażenia w podstawowe (standardowe) instalacje użytkowe i sanitarne, z wyjątkiem sieci wodociągowej. Korzystniej od średniej krajowej przedstawiają się jednak warunki mieszkaniowe na wsi województwa

śląskiego. We wszystkich wyszczególnionych urządzeniach przewyższają poziom warunków mieszkaniowych wsi innych regionów kraju. Standard wyposażenia mieszkań we wszystkie podstawowe urządzenia w miastach województwa śląskiego jest wyższy niż na terenach wiejskich województwa.

Tabela 29. Warunki mieszkaniowe w województwie śląskim na tle kraju ogółem w 2007 roku.

Wyszczególnienie	Województwo	Polska
Mieszkania zamieszkałe wyposażone w instalacje (%)		
- wodociąg ogółem	98,3	95,3
• miasto	99,1	98,5
• wieś	94,5	88,7
- ustęp splukiwany ogółem	91,7	87,8
• miasto	93,2	94,4
• wieś	85,2	74,2
- łazienkę ogółem	90,5	86,7
• miasto	91,4	92,1
• wieś	86,6	75,5
- gaz sieciowy ogółem	63,4	55,7
• miasto	71,1	73,9
• wieś	28,9	18,3
- centralne ogrzewanie ogółem	79,2	77,8
• miasto	79,5	84,5
• wieś	77,8	64,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Rocznika Statystycznego Województw, GUS Warszawa 2008, „Gospodarka mieszkaniowa w 2007 roku”, GUS Warszawa 2008, „Gospodarka mieszkaniowa w województwie śląskim w latach 2005-2007”, US Katowice 2008.

Ogólny stan techniczny budynków w województwie śląskim jest bardzo zróżnicowany i wynika z okresu ich budowy, przeprowadzonych konserwacji i remontów (konieczność dociepleń i usunięcia elementów zawierających azbest, np. z dachów gospodarstw wiejskich czy elewacji budynków spółdzielczych), jak również negatywnego oddziaływania środowiska przemysłowego. Stan zasobów mieszkaniowych jest o wiele gorszy od średniej krajowej. Ważnym problemem województwa jest konieczność dokonywania wyburzeń substancji mieszkaniowej w związku ze złym stanem technicznym, eksploatacją górniczą, a także koniecznością przebudowy układu komunikacyjnego.

W 2007 r. liczba oddanych mieszkań w województwie wynosiła 10,5 tys. (z tego 64% w miastach). Wskaźnik liczby oddawanych w województwie mieszkań na 1.000 ludności jest jednym z najniższych w kraju i wynosi 2,2 mieszkania (wartość wskaźnika dla kraju to 3,5 mieszkania), co daje 14. pozycję w kraju (przed województwami opolskim – 1,3 i świętokrzyskim – 1,8). Najwięcej mieszkań na 1.000 mieszkańców oddanych zostało w subregionie południowym (4,7 mieszkania) i północnym (2,7 mieszkania). Najmniej natomiast w środkowym (tylko 1,65 mieszkania) i zachodnim (2,0 mieszkania). Liczba oddanych izb na 1.000 ludności największa była w subregionie południowym (22,5 izby) i północnym (14,9 izby), najmniejsza w zachodnim (11,5 izby) i środkowym (7,9 izby). Największą powierzchnię użytkową mieszkań oddanych do użytku ogółem w 2007 roku przekazano w subregionie środkowym 566,9 tys. m² i południowym 366,8 tys. m², najniższą z kolei w subregionie zachodnim 192,5 tys. m² i północnym 203,3 tys. m². Największa powierzchnia mieszkań oddanych do użytkowania na 1.000 ludności była w podregionie południowym (564,6 m²), następnie w północnym (381,6 m²), zachodnim (302,3 m²), a najmniejsza w środkowym (200,0 m²). Z ogólnej powierzchni mieszkań oddanych do użytku w budownictwie spółdzielczym regionu największy odsetek powierzchni przypadał na subregion środkowy 53,4% i północny 45%. W przeważającej części (85,8%) powierzchnia użytkowa mieszkań oddanych do użytku w województwie należała do budownictwa indywidualnego, tylko 0,63% przypadało na budownictwo spółdzielcze. Najwięcej mieszkań indywidualnych oddano do użytkowania w podregionie środkowym (37,8%), południowym (30,5%), północnym (16,1%) i zachodnim (15,7%). Największą powierzchnię użytkową mieszkań oddanych do użytku w zasobach indywidualnych województwa zanotowano w subregionie środkowym 39,3% i południowym 28%. Z powierzchni użytkowej mieszkań oddanych do użytku przeznaczonej na sprzedaż (8,6% powierzchni

użytkowej województwa) aż 50% powierzchni oddanej zostało w subregionie środkowym. W ogólnej powierzchni użytkowej mieszkań oddanych do użytku w 2007 r. we wszystkich subregionach zdecydowanie największa powierzchnia przypadała na budownictwo indywidualne (subregion północny 92%, południowy 87%, zachodni 96,6% i środkowy 79,1%).

Sytuacja województwa śląskiego w zakresie bezpieczeństwa powszechnego jest bardzo zła, co wynika z wysokiej przestępczości charakteryzującej obszary silnie zurbanizowane. W 2008 roku wartość wskaźnika charakteryzującego bezpieczeństwo była najniższa spośród wszystkich województw, jest to wynik szczególnie niekorzystny, biorąc pod uwagę atrakcyjność inwestycji, a także miejsca zamieszkania.

1.6. ROZWÓJ REGIONALNYCH USŁUG PUBLICZNYCH I SPOŁECZNYCH

Poziom wykształcenia mieszkańców województwa śląskiego przedstawia się niekorzystnie na tle innych zurbanizowanych województw. W 2007 roku współczynnik skolaryzacji brutto dla szkół podstawowych wyniósł 97,83%, dla gimnazjów 101,47%. Dla szkół zasadniczych zawodowych współczynnik skolaryzacji wyniósł 14,5%, dla liceów ogólnokształcących 51,05%, a w szkołach policealnych 20,66%. Biorąc pod uwagę szkoły podstawowe, gimnazja, szkoły zasadnicze zawodowe, ogólnokształcące, licea profilowane, technika, szkoły policealne i szkoły wyższe, w województwie śląskim znajdują się 3.553 placówki, co stanowi 10,28% liczby placówek krajowych (ogółem w Polsce 34.550 szkół). We wszystkich typach szkół województwa nauką objętych było 885.560 tys. uczniów. Największy odsetek w województwie śląskim stanowili uczniowie szkół podstawowych (29,5%), następnie szkół wyższych (22,3%), gimnazjów (18,5%), szkół ogólnokształcących (9,9%), techników (8,03%), szkół policealnych (4,8%), zasadniczych szkół zawodowych (3,0%) i liceów profilowanych (1,5%). Wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych 40,13% uczęszczało do liceów ogólnokształcących, 12,1% do zasadniczych szkół zawodowych, a 0,4% stanowili uczniowie specjalistycznych szkół przysposabiających do pracy, 1,8% uczniowie szkół artystycznych, 32,5% stanowili uczniowie techników, a 6,1% liceów profilowanych.

Największą bazą szkolnictwa cechuje się subregion środkowy. Tutaj znajduje się ponad połowa szkół wszystkich poziomów nauczania (50,5% podstawowych, 55,3% gimnazjów, 61,4% zasadniczych zawodowych, 62,5% ogólnokształcących, 65,3% liceów profilowanych, 64,7% techników, 58,1% szkół policealnych i 63,64% szkół wyższych). Najmniejszą liczbę szkół podstawowych (14,3% tego typu szkół regionu), gimnazjalnych (13,56%) oraz szkół wyższych (2,27%) posiada subregion zachodni, z kolei najmniejsza liczba szkół zasadniczych (8,83%), ogólnokształcących (10,59%) oraz policealnych (11,71%) cechuje subregion północny. Największe obciążenie szkół podstawowych i gimnazjów obserwuje się w subregionie środkowym. Z kolei najwięcej studentów na jedną szkołę wyższą przypada w subregionie zachodnim. Biorąc pod uwagę tendencje demograficzne i starzenie się społeczeństwa, w przyszłości obciążenie szkół będzie coraz mniejsze.

Tabela 30. Edukacja w województwie śląskim na tle kraju w 2007 roku.

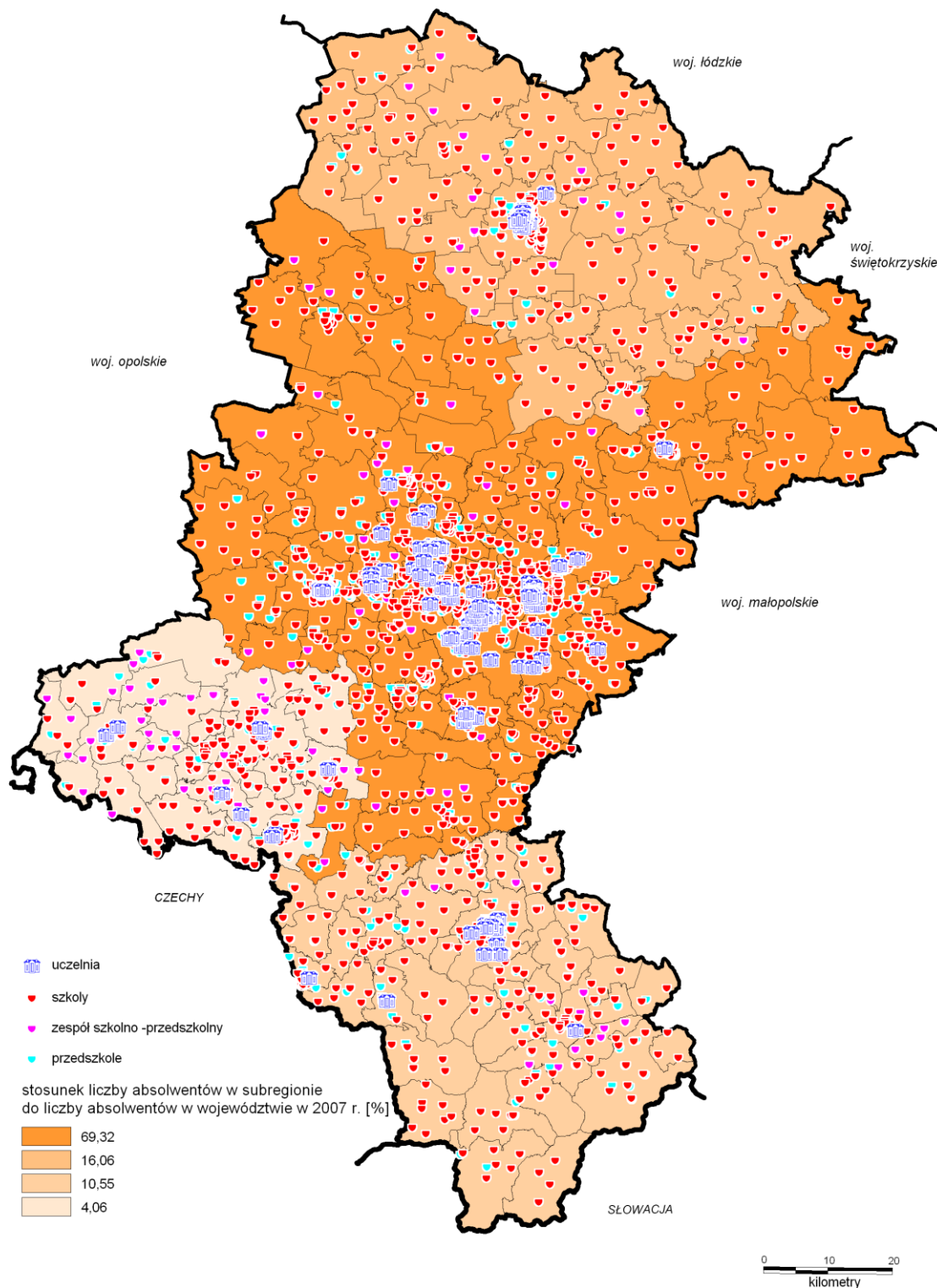
Wyszczególnienie	Województwo	Polska
Liczba uczniów na 1 oddział (uczeń):		
• w szkołach podstawowych	21	19
• w gimnazjach	24	23
• w zasadniczych szkołach zawodowych	26	22
• w liceach ogólnokształcących	29	29
• w liceach profilowanych	26	26
• w technikach	27	26
• w szkołach policealnych	21	22
Liczba uczniów na 1 pracownię komputerową w liceach ogólnokształcących dla młodzieży (bez specjalnych) (uczeń)	236	238
Liczba uczniów na 1 komputer w liceach ogólnokształcących (bez specjalnych) (uczeń)	13,6	12,5
Liczba uczniów na 1 komputer przyłączony do Internetu w liceach ogólnokształcących (bez specjalnych) (uczeń)	11	10
Studenci na 1 nauczyciela w szkołach wyższych (osoba)	20	20

Liczba studentów na 10 tys. ludności (osoba)	425	504
Dzieci w przedszkolach (osoba):		
• na 1 przedszkole	86	89
• na 1 oddział	23	23
• na 1.000 dzieci w wieku 3-6 lat	630	477

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Rocznika Statystycznego Województwa Śląskiego, US Katowice 2008, Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2007/2008 GUS, Warszawa 2008 r., Banku Danych Regionalnych GUS.

Mapa 15. Oświata.

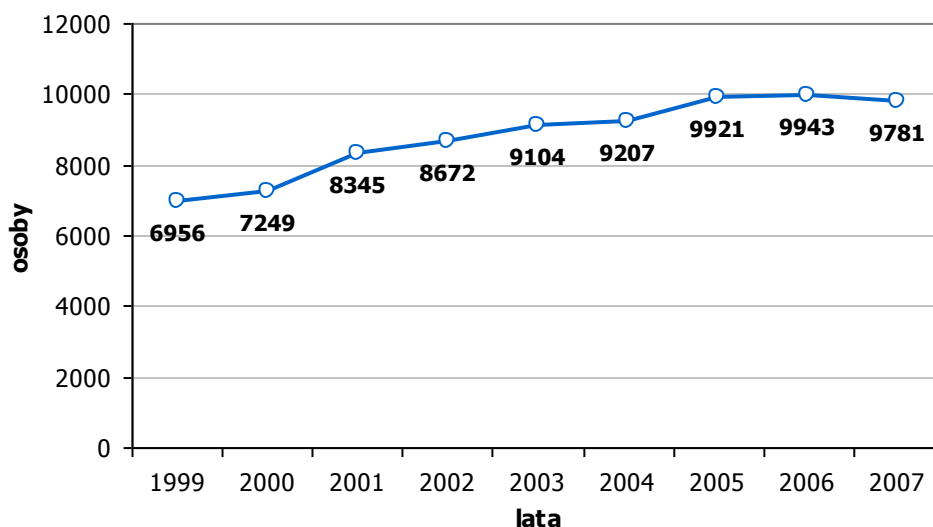

Źródło: Opracowanie własne na podstawie materiałów Wojewódzkiego Zasobu Geodezyjnego i Kartograficznego i danych Banku Danych Regionalnych GUS.

W ostatnich kilku latach nastąpiła korzystna zmiana w systemie kształcenia uczniów. Nastąpił spadek liczby uczącej się młodzieży w zasadniczych szkołach zawodowych na korzyść szkolnictwa technicznego, jednocześnie można było zaobserwować spadek liczby uczniów w liceach ogólnokształcących.

Województwo śląskie jest jednym z największych w kraju ośrodków naukowych i akademickich. W 2007 roku zatrudnionych było tutaj 9.781 nauczycieli akademickich (tj. 9,86% akademickiej kadry krajowej), co stawia województwo na trzecim miejscu w kraju, po województwie mazowieckim i małopolskim.

Wykres 28. Nauczyciele akademicki w województwie śląskim w latach 1999-2007.

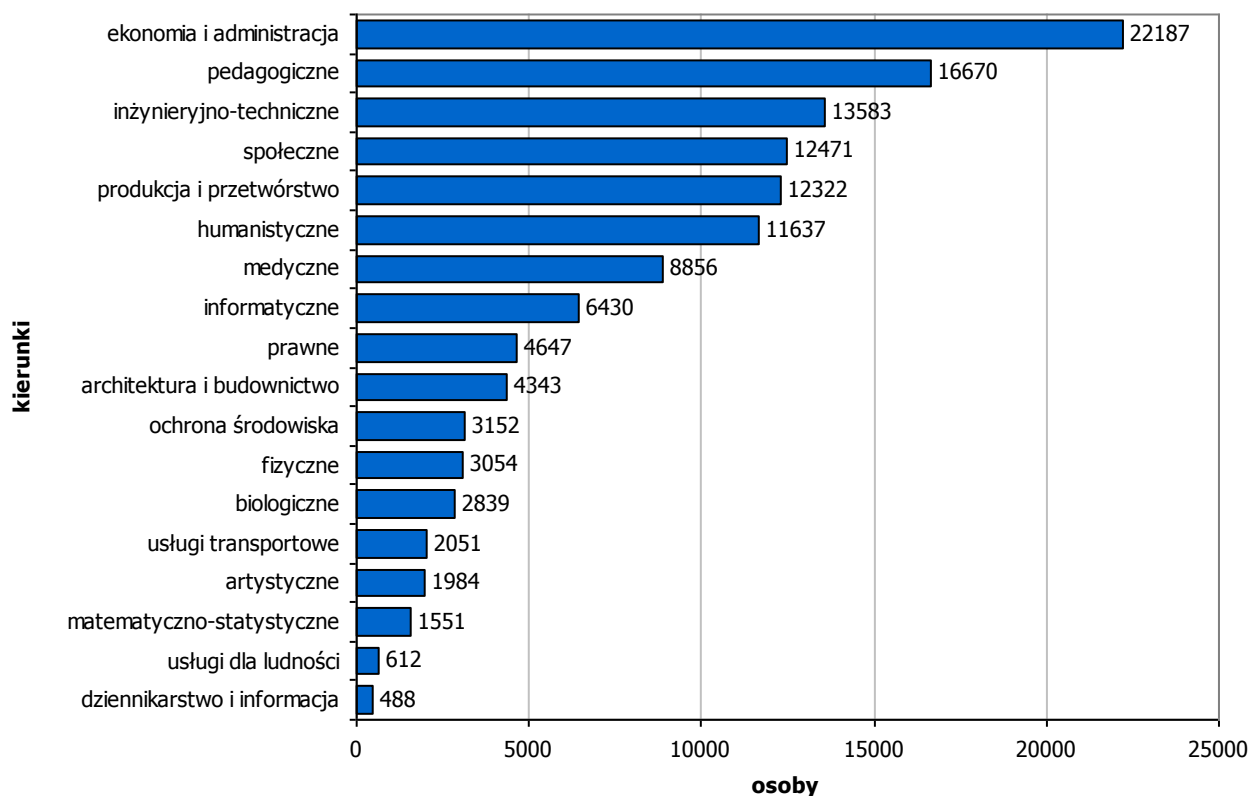
Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS.

Największymi uczelniami państwowymi w województwie śląskim są: Uniwersytet Śląski w Katowicach, Politechnika Śląska w Gliwicach, Śląski Uniwersytet Medyczny w Katowicach, Akademia Ekonomiczna im. Karola Adamieckiego w Katowicach, Akademia Muzyczna im. K. Szymanowskiego w Katowicach, Politechnika Częstochowska, Akademia Wychowania Fizycznego w Katowicach, Akademia Sztuk Pięknych w Katowicach, Akademia Techniczno-Humanistyczna w Bielsku-Białej, Akademia Jana Długosza w Częstochowie.

Poza tym w województwie śląskim istnieje 14 Uniwersytetów Trzeciego Wieku, największy to UTW Uniwersytetu Śląskiego, który został powołany w roku akademickim 1982/83 i Gliwicki UTW, który działa od listopada 2003 (pozostałe to: UTW Akademii Techniczno-Humanistycznej w Bielsku-Białej, Bytomski UTW, Górnośląski UTW przy Centrum Kształcenia Ustawicznego Ekonomistów im. L. Krzywickiego w Chorzowie, UTW w Jastrzębiu Zdroju, UTW w Sosnowcu, Rudzki UTW, UTW w Rybniku, UTW przy Wyższej Szkole Zarządzania i Nauk Społecznych w Tychach, UTW w Zabrze Stowarzyszenie „Misericordia”, UTW w Częstochowie, Cieszyński UTW przy Wydziale Etnologii i Nauk o Edukacji UŚ w Katowicach, UTW w Piekarach Śląskich).

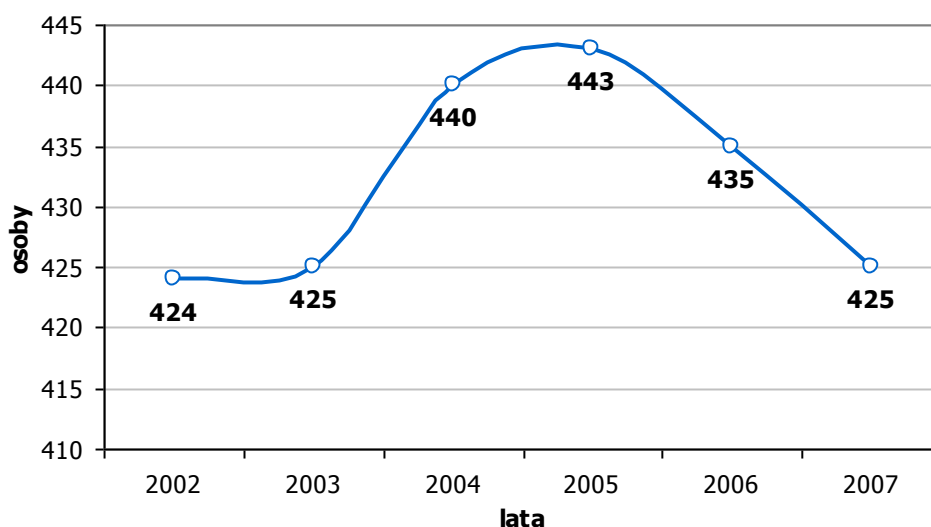
Na 44 wyższych uczelniach województwa o kierunkach politechnicznych, uniwersyteckich i specjalistycznych, a także w 27 filiach i wydziałach zamiejscowych, stanowiących 9,8 % wyższych uczelni kraju, w 2007 roku kształciło się 197 tys. osób, tj. 10,3% studentów kraju, w tym systemem dziennym 45,7% ogółu studiujących w województwie.

Wykres 29. Studenci szkół publicznych wg kierunków studiów w województwie śląskim w 2007 roku.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS.

Wykres 30. Studenci szkół wyższych na 10 tys. ludności w latach 2002-2007.

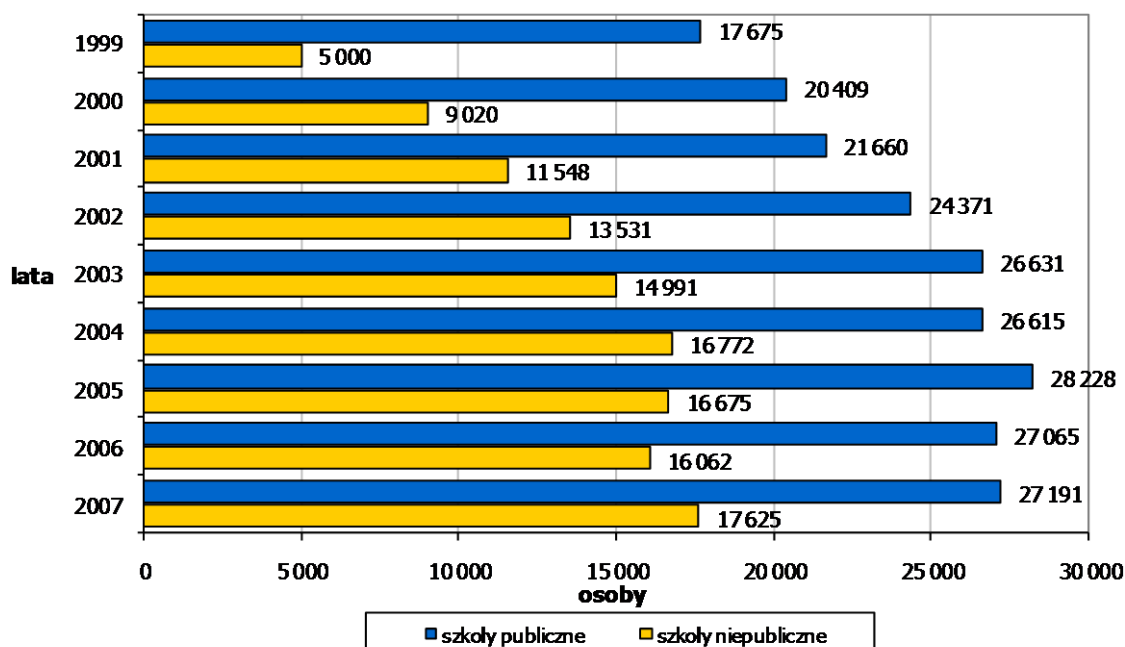

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS.

Pomimo znacznego zwiększenia się w województwie w ostatnim okresie liczby studentów, wskaźnik liczby studentów na 10 tys. mieszkańców wynosi 425 osób i jest niższy od średniej krajowej (504 osoby), lokując województwo na 10. miejscu w kraju przed województwami: kujawsko-pomorskim (414 osób), warmińsko-mazurskim (411 osób), świętokrzyskim (401 osób), opolskim (367 osób), podkarpackim (352 osoby) i lubuskim (340 osób). Rocznie na rynek pracy województwa wchodzi ponad 40 tys. absolwentów szkół wyższych (44,81 tys. osób w 2007 r., w tym szkoły niepubliczne 17,6 tys. osób). Spośród wszystkich krajowych absolwentów szkół wyższych 11% absolwentów uzyskało wykształcenie w województwie śląskim. Od kilku lat obserwuje się w województwie pozytywną tendencję stopniowego wzrostu liczby studentów

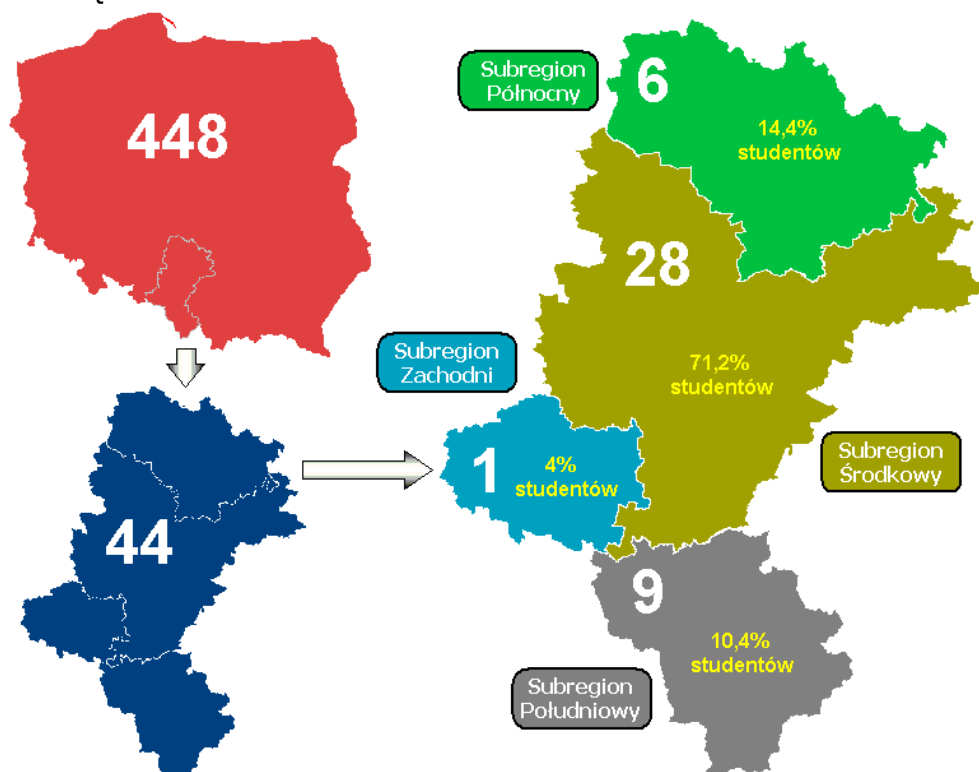
szkół wyższych. Baza szkolnictwa wyższego najsilniej rozwinięta jest w subregionie środkowym (28 szkół wyższych), tutaj również kształci się najwięcej studentów (71,2% studentów województwa). W dziewięciu szkołach wyższych subregionu południowego kształci się 10,4% studiujących regionu, z kolei w sześciu szkołach wyższych działających w subregionie północnym prawie 14,4% studiującej młodzieży województwa. Szkolnictwo wyższe najsłabiej rozwinięte jest w subregionie zachodnim, gdzie studiuje tylko 4% studentów regionu.

Wykres 31. Absolwenci szkół publicznych i niepublicznych w województwie śląskim w latach 1999-2007.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS.

Rysunek 6. Liczba szkół wyższych oraz procentowy udział studentów w subregionach do ogółu studentów w województwie śląskim w 2007 roku.

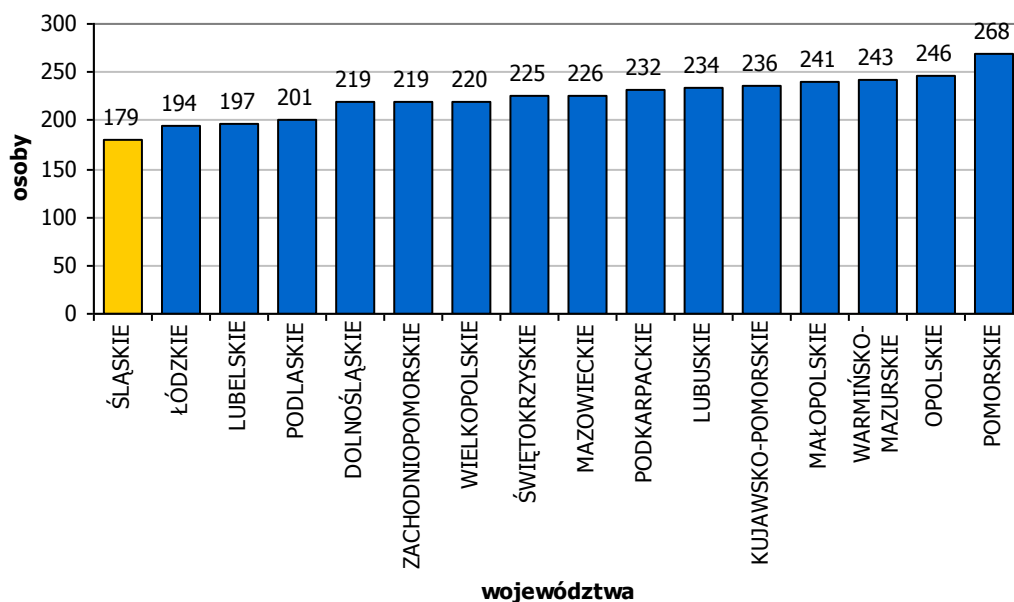

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS.

Wśród większych uczelni niepaństwowych wymienić można: Górnośląską Wyższą Szkołę Handlową w Katowicach, Śląską Wyższą Szkołę Zarządzania im. gen. J. Ziętka w Katowicach, Wyższą Szkołę Zarządzania Marketingowego i Języków Obcych, Międzynarodową Szkołę Bankowości i Finansów w Katowicach (mająca status niepublicznej placówki kształcenia ustawicznego), Wyższą Szkołę Bankowości i Finansów w Bielsku-Białej, Wyższą Szkołę Ekonomii i Administracji w Bytomiu, Wyższą Szkołę Zarządzania i Marketingu w Sosnowcu, Wyższą Szkołę Zarządzania i Nauk Społecznych w Tychach, Bielską Wyższą Szkołę Biznesu i Informatyki im. J. Tyszkiewicza, Akademię Polonijną w Częstochowie.

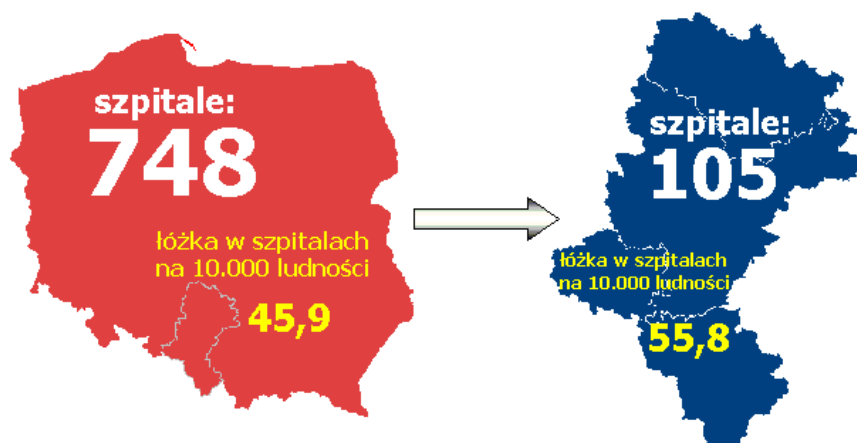
Stacjonarną opiekę zdrowotną wg stanu na 2007 rok tworzy w województwie 105 szpitali ogólnych (w tym 85 publicznych i 20 niepublicznych) dysponujących 25,9 tys. łóżek szpitalnych, tj. 14,8% bazy szpitalnej kraju, pięć szpitali psychiatrycznych, 22 zakłady pielęgnacyjno-opiekuńcze, 26 zakładów opiekuńczo-leczniczych, trzy szpitale uzdrowiskowe, 10 sanatoriów uzdrowiskowych oraz cztery hospicja (59 łóżek). Nasycenie kadrami medyczną (leką oraz personelu średniego), jak również bazą materialną jest korzystniejsze niż przeciętnie w kraju. W województwie na 10 tys. mieszkańców przypada 55,8 łóżka (kraj 45,9 łóżka), co stawia województwo na pierwszym miejscu spośród pozostałych regionów kraju. Obłożenie jednego łóżka w szpitalach ogólnych wynosi w województwie 179 osób (kraj 218 osób). Najgorsza sytuacja w 2007 roku kształtowała się w subregionie północnym (42,1 łóżka na 10 tys. ludności) i zachodnim (43,5 łóżka). Najlepsza sytuacja występuje w subregionie środkowym, gdzie na 10 tys. ludności przypada 60,56 łóżka, zaś w południowym 55,4 łóżka.

Wykres 32. Liczba ludności na łóżko w szpitalach ogólnych w 2007 roku.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS.

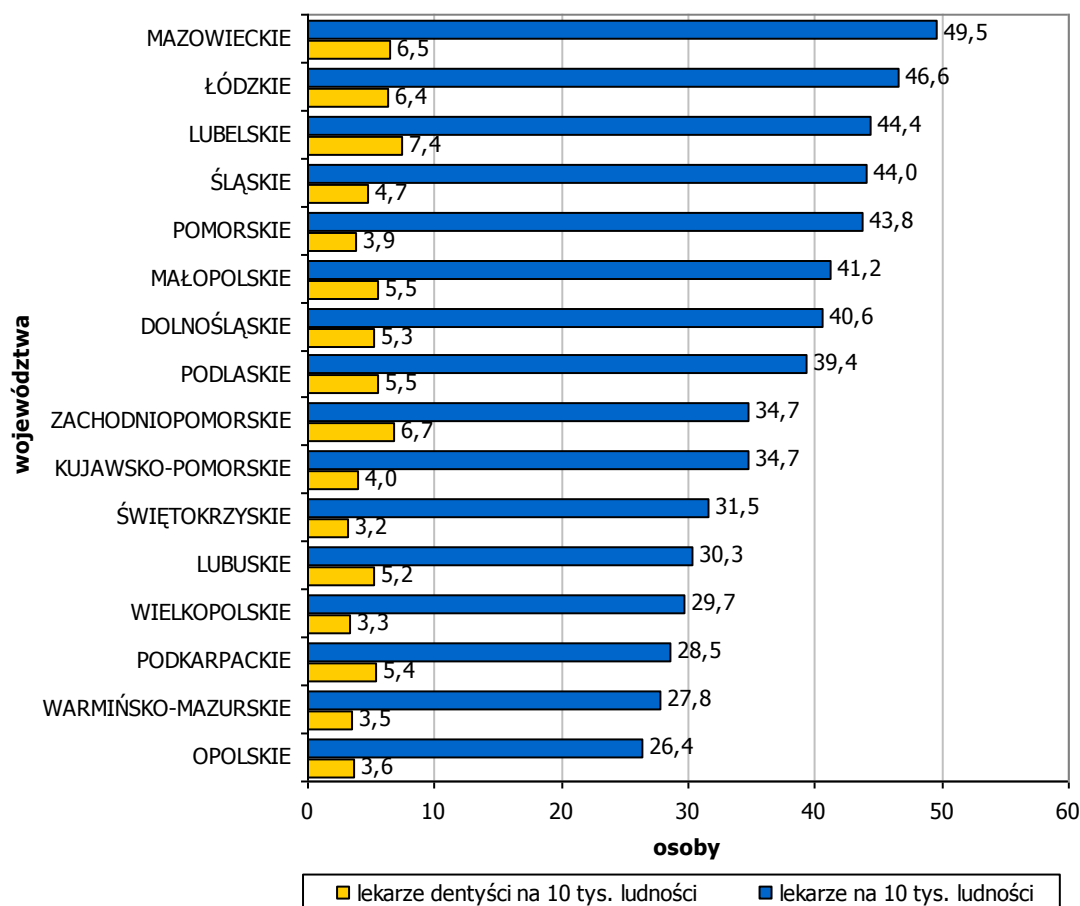
Rysunek 7. Liczba szpitali w województwie śląskim na tle kraju w 2007 roku.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS.

Liczba lekarzy na 10 tys. mieszkańców zależy w znacznej mierze od lokalizacji w regionie dużej uczelni medycznej i związanych z nią szpitali klinicznych. Dane dotyczące personelu medycznego na 10 tys. mieszkańców pokazują dosyć dobrą dostępność do usług medycznych w województwie śląskim na tle kraju.

Wykres 33. Lekarze i lekarze dentyści na 10 tys. ludności w 2007 roku.¹²

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS.

¹² Dane obejmują osoby pracujące w danej placówce bez względu na rodzaj umowy, na podstawie której wykonywana jest praca (np. umowa o pracę, umowa cywilnoprawna, w tym umowa zlecenie) i wymiar czasu pracy. Jedna osoba może być wykazana więcej niż jeden raz w przypadku świadczenia pracy w więcej niż jednym miejscu.

Tabela 31. Żłobki i zakłady pomocy społecznej w województwie śląskim na tle kraju w 2007 roku.

Wyszczególnienie	Województwo	Polska
Dzieci w żłobkach na 1.000 dzieci w wieku do lat 3 (osoba)	20,6	24,2
Miejsca w żłobkach (miejsce)	2.643	26.909
Placówki stacjonarnej pomocy społecznej (zakład)	172	1.396
• miejsca ogółem (tys. miejsc)	11,2	101,1
• miejsca na 10 tys. ludności (miejsce)	24,1	27,3
Mieszkańcy domów i zakładów społecznych ogółem (tys. osób)	10,8	96,6
• na 10 tys. ludności (osoba)	23,3	26,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Rocznika Statystycznego Województw, GUS Warszawa 2008, Podstawowe dane z zakresu ochrony zdrowia w 2007 roku, GUS Warszawa 2008 r., Banku Danych Regionalnych GUS.

Województwo posiada również dobrze rozwiniętą sieć placówek leczenia otwartego (ambulatoryjna opieka zdrowotna), na którą składają się przychodnie, ośrodki zdrowia i praktyki lekarskie. W województwie funkcjonuje 1.957 zakładów opieki zdrowotnej (316 publicznych, 1.641 niepublicznych), w tym 298 przychodni, ośrodków zdrowia i poradni ośrodków zdrowia oraz 819 praktyk lekarskich. W zakresie porad udzielonych na jednego mieszkańca w ramach publicznej ambulatoryjnej opieki zdrowotnej województwo śląskie zajmowało w 2007 roku wraz z województwem kujawsko-pomorskim trzecie miejsce po województwie podlaskim oraz łódzkim. W roku 2007 na jednego mieszkańca udzielonych zostało średnio 7,0 porad lekarskich (kraj 6,6) i 0,7 stomatologicznych (kraj 0,8). Na jeden ambulatoryjny zakład opieki zdrowotnej przypada w regionie 1.677 osób, co pod względem obciążenia placówek plasuje województwo na ósmej pozycji w kraju (średnia krajowa wynosi 1.747 osób). Największe obciążenie jednego ambulatoryjnego zakładu opieki zdrowotnej występuje w subregionie zachodnim (1.836 osób) i środkowym (1.807 osób). Najkorzystniejsza sytuacja kształtuje się w subregionie północnym (1.409 osób) i południowym (1.348 osób).

Tabela 32. Liczba osób niepełnosprawnych w województwie śląskim na tle kraju w 2004 roku.

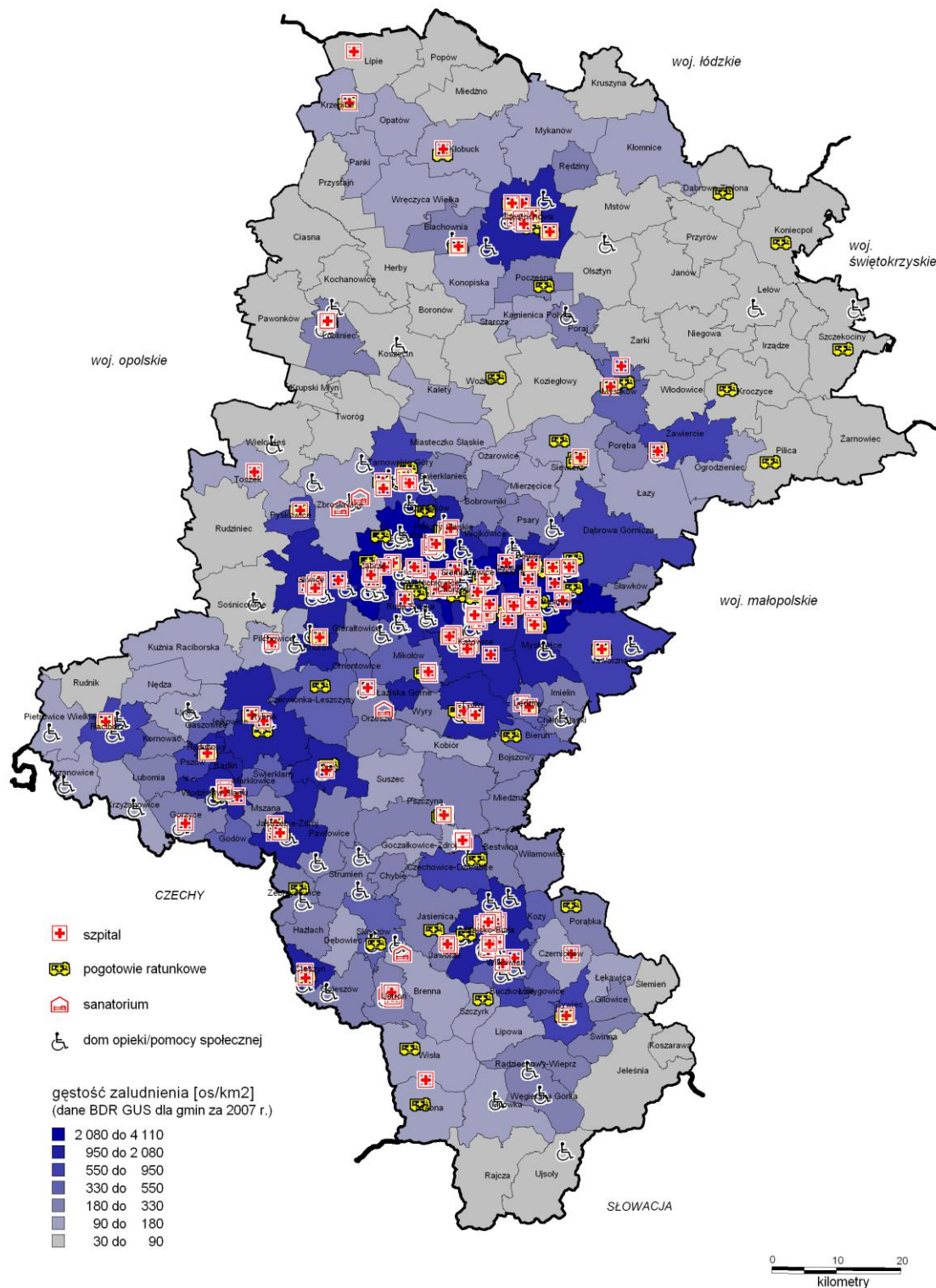
Wyszczególnienie	Województwo	Polska
Liczba osób niepełnosprawnych ogółem (tys. osób)	602,9	6.211,9
• miasto	467,3	3.678,7
• wieś	135,5	2.533,3
Liczba osób niepełnosprawnych ogółem (%)	12,8	16,3
• miasto	12,6	15,7
• wieś	13,6	17,2
Odsetek osób niepełnosprawnych (%) w wieku:		
• 0-14 lat	1,1	3,4
• 15-29 lat	3,2	4,2
• 30-49 lat	6,7	9,9
• 50-69 lat	25,6	33,1
• 70 lat i więcej	47,3	52,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Stan zdrowia ludności Polski w przekroju terytorialnym w 2004 r., GUS Warszawa 2007.

W 2004 roku liczba osób niepełnosprawnych w województwie śląskim wynosiła 602,9 tys. osób, co stanowiło 12,8% ludności regionu oraz 9,7% ogółu osób niepełnosprawnych w kraju. W województwie śląskim co ósmy mieszkaniec był osobą niepełnosprawną, natomiast w kraju co siódmy. W poszczególnych powiatach województwa śląskiego natężenie zjawiska niepełnosprawności było zróżnicowane i wahało się od 6,3% do 13,6% ogółu ludności. Największe natężenie niepełnosprawności zanotowano w południowej oraz północno-wschodniej części województwa.

Mapa 16. Placówki pomocy zdrowotnej i społecznej.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie materiałów Wojewódzkiego Zasobu Geodezyjnego i Kartograficznego i danych Banku Danych Regionalnych GUS.

Trwające dziesiątki lat zakłócenia równowagi ekologicznej wpłynęły na zdrowie mieszkańców regionu, którzy płacą za to ceną skróconego okresu życia i zwiększoną w stosunku do innych regionów kraju zachorowalnością. Przeciętna długość życia mieszkańców tego regionu jest krótsza niż średnio w kraju i wynosi dla mężczyzn 70,7 roku (kraj 71 lat), a dla kobiet 78,8 roku (kraj 79,7 lat). Jeżeli chodzi o długość życia mężczyzn, najkorzystniej sytuacja przedstawia się w województwie podkarpackim (72,9 roku), natomiast jeżeli chodzi o długość życia kobiet, największy wskaźnik występuje w województwach podkarpackim i opolskim (80,9 roku). Zarówno dla mężczyzn, jak i kobiet przeciętna długość trwania życia jest dłuższa na wsi niż w mieście. Długość trwania życia mężczyzn na wsi wyniosła w 2007 roku w województwie śląskim 71,4 roku, natomiast kobiet – 79,9 roku. W mieście wartości te wyniosły odpowiednio dla mężczyzn 70,5 roku, a dla kobiet 78,5 roku. Większy niż w innych regionach Polski jest stopień zachorowalności na choroby zawodowe.

Stan zdrowia społeczeństwa województwa śląskiego w 2007 roku, mierzony liczbą zatruc i zachorowań na choroby zakaźne, nie odbiega w znaczący sposób od przeciętnego w kraju. Zdecydowanie częściej na terenie województwa występowały przypadki zachorowań na różyczkę, odrę, szkarlatynę, tężec, świerzb oraz bakteryjne zatrucia pokarmowe. Jednocześnie choroby takie jak: włośnica, toksoplazmoza, czerwotka bakteryjna, tasiemczyce, salmonellozy, wirusowe zapalenie opon mózgowych, wirusowe zapalenie mózgu, krztusiec czy AIDS pojawiały się wśród mieszkańców województwa śląskiego ze znacznie mniejszą częstotliwością niż w kraju ogółem.

Tabela 33. Zachorowania na choroby zakaźne i zatrucia na 100 tys. ludności w województwie śląskim na tle kraju w 2007 roku.

Wyszczególnienie	Województwo	Polska
tężec	0,1	0,0
krztusiec	3,3	5,2
odra	0,2	0,1
wirusowe zapalenie wątroby typu B	4,0	3,8
wirusowe zapalenie wątroby typu C	6,4	7,2
wirusowe zapalenie wątroby typu A	0,1	0,1
różyczka	126,5	60,1
AIDS	0,2	0,3
salmonellozy	18,3	30,7
czerwotka bakteryjna	0,0	0,2
inne bakteryjne zatrucia pokarmowe	17,7	9,7
biegunki u dzieci do lat 2	56,3	59,6
szkarlatyna (płonica)	44,3	28,2
bakteryjne zapalenie opon mózgowych i/lub mózgu	3,1	2,8
wirusowe zapalenie opon mózgowych	1,8	3,2
wirusowe zapalenie mózgu	0,8	1,3
zapalenie przyusznicy nagminne (świnka)	9,1	10,9
toksoplazmoza	0,4	2,0
tasiemczyce	0,3	0,5
włośnica	0,0	0,8
świerzb	38,5	30,1
grypa i podejrzenia zachorowań na grypę	727,6	981,3
szczepieni przeciw wściekliznie	13,5	18,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS.

Najczęstszymi przyczynami zgonów w Polsce są choroby układu krążenia (48%) oraz nowotwory (25%). Największe ryzyko chorób układu krążenia w 2001 roku odnotowano wśród mieszkańców województwa śląskiego, ponadto najczęściej występowały tutaj przypadki zawału mięśnia sercowego oraz zgonów spowodowanych chorobami naczyń mózgowych. Polska jest krajem o średniej zapadalności i wysokiej umieralności na nowotwory, a na tym tle sytuacja w województwie śląskim wygląda niekorzystnie. Od 2003 roku rośnie liczba przypadków nowotworów złośliwych w województwie śląskim. Zgony wskutek chorób nowotworowych w populacji województwa śląskiego odnotowywane są z częstością podobną jak dla

pozostałej części kraju. Bardzo wysoka jest jednak częstość zgonów kobiet z powodu nowotworów sutka. W województwie śląskim występuje jedna z najwyższych w kraju umieralność niemowląt, której przyczynami są stany okresu okołoporodowego, wady rozwojowe wrodzone, wcześniactwo oraz niska masa urodzeniowa. Ponadto w regionie stwierdzono najwyższy w kraju wskaźnik urodzeń żywych o niskiej masie (poniżej 2500 g) wynoszący 6,5%.

Problemem województwa śląskiego jest wysoka zapadalność, chorobowość oraz umieralność z powodu gruźlicy, która znacznie pogorszyła się od połowy lat 90-tych. Obecnie odnotowuje się najwyższy w Polsce odsetek zgonów spowodowanych gruźlicą.

Co trzeci mieszkaniec województwa śląskiego ma nadwagę, a u blisko co dziewiątego występuje otyłość. Problem otyłości wykazuje korelację z wiekiem. Wśród mieszkańców w wieku 30-49 lat co czwarta kobieta i co trzeci mężczyzna ważyli zbyt dużo. Najczęściej nadwaga występowała w grupie osób w wieku 50-69 lat, zarówno kobiet, jak i mężczyzn.

Mieszkańcy województwa śląskiego w wieku powyżej 15 lat w większości spędzają wolny czas w sposób bierny lub wykonując czynności niewymagające aktywności ruchowej. Niewielki wysiłek fizyczny, tj. spacer, gimnastyka lub jazda na rowerze stanowią sposób spędzania wolnego czasu dla 69,7% mieszkańców województwa śląskiego. Czas wykonywania tych czynności wynosił średnio osiem godzin w tygodniu. Tylko co trzeci mężczyzna i co niespełna czwarta kobieta biegali, pływali lub ćwiczili w sposób bardziej intensywny. Sposobem spędzania wolnego czasu dla ponad 98,8% mężczyzn i 98,3% kobiet było czytanie, oglądanie telewizji oraz słuchanie radia. Co trzecia osoba w województwie śląskim (31,9%) nie była zadowolona z jakości swojego snu. Na niską jakość snu kobiety częściej narzekały niż mężczyźni, a najgorzej sypiały kobiety w wieku powyżej 50. roku życia.

Według danych z 2004 roku codziennie lub okazjonalnie paliło papierosy 24,7% kobiet i 40,2% mężczyzn w województwie śląskim. Spośród palących codziennie ponad połowa to osoby silnie uzależnione, wypalające dziennie ponad 20 papierosów. Wśród osób w wieku 15-29 lat codziennie paliło prawie 25% badanych, natomiast w wieku 30-49 lat – 35,6%.

Mieszkańcy województwa śląskiego wykazują się wyższym niż w skali kraju spożyciem alkoholu (2,94 litra na jednego mieszkańca przy średniej dla kraju – 2,56 litra).

Badaniom cytologicznym i mammograficznym poddaje się coraz większa liczba kobiet. Ponad 91% mieszkańców korzystało z pomiaru ciśnienia tętniczego krwi. Prawie co drugi mieszkaniec województwa śląskiego miał przynajmniej raz oznaczane stężenie cholesterolu całkowitego. Szczepienia przeciwko grypie przyjął co piąty mieszkaniec województwa, tj. częściej niż statystyczny Polak (co szósty). Korzystanie ze szczepień przeciw wirusowemu zapaleniu wątroby typu B zadeklarował co piąty mieszkaniec województwa śląskiego.

W działaniach na rzecz polepszenia warunków życia ludności ważne miejsce zajmuje gospodarka komunalna, obejmując swym zasięgiem różnorodną działalność związaną bezpośrednio z codziennymi warunkami bytu ludności zamieszkałej w dużych aglomeracjach, jak również obszarach na wiejskich. Występowanie infrastruktury komunalnej w województwie śląskim jest zróżnicowane. Różnice między gminami wiejskimi a miejskimi pod względem długości i gęstości sieci kanalizacyjnej są duże. Na koniec 2007 r. w województwie śląskim czynne były 222 oczyszczalnie komunalne (mechaniczne, biologiczne i z podwyższonym usuwaniem biogenów) o przepustowości 1.375,1 dam³/dobę, co stanowiło 7,3% wszystkich oczyszczalni tego typu w kraju.

Tabela 34. Sieć rozdzielcza w województwie śląskim na tle kraju ogółem w 2007 roku.

Wyszczególnienie	Województwo	Polska
Gęstość sieci wodociągowej (km/100 km ²)	152,8	82,2
Gęstość sieci kanalizacyjnej (km/100 km ²)	76,1	28,6
Gęstość sieci gazowej (km/100 km ²)	115,2	34,8

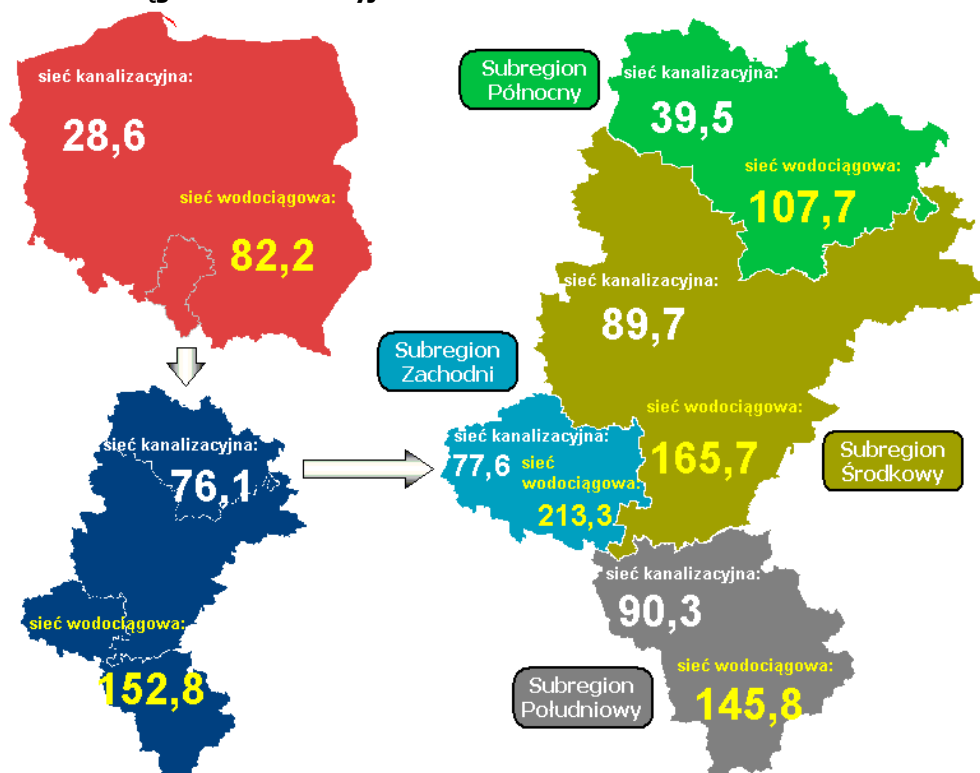
Źródło: Opracowanie własne na podstawie Rocznika Statystycznego Województw, GUS Warszawa 2008.

Województwo śląskie zajmuje pierwsze miejsce w Polsce pod względem gęstości sieci wodociągowej i kanalizacyjnej oraz drugie pod względem sieci gazowej.¹³ Wpłynęło na to głównie występowanie na terenie regionu wysoko zurbanizowanych obszarów, zlokalizowanych w środkowej części województwa.

Z sieci wodociągowej korzysta 93,2% ludności regionu. W miastach z sieci wodociągowej korzysta 97,0% ludności (kraj 95,0%), na wsi 79,2%, z sieci kanalizacyjnej 68,1% ludności ogółem, 80,6% ludności miast, 22,9% osób mieszkających na wsi (kraj 60,3%). W sieć wodociągową najlepiej wyposażony jest subregion zachodni, gdzie na 100 km² przypada 213,3 km sieci wodociągowej, oraz środkowy 165,7 km/100 km². Najniższą gęstość sieci posiada subregion północny 107,7 km/100 km², a następnie południowy 145,8 km/100 km².

Najlepiej w sieć kanalizacyjną wyposażony jest subregion południowy (90,3 km/100 km²), następnie środkowy (89,7 km/100 km²) i zachodni (77,6 km/100 km²), a najgorzej północny (39,5 km/100 km²).

Rysunek 8. Sieć wodociągowa i kanalizacyjna w km na 100 km² w 2007 roku.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Rocznika Statystycznego Województw, GUS Warszawa 2008.

Średnioroczne zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych wynosiło 142,7 hm³ (drugie miejsce po województwie mazowieckim – 189,7 hm³), z tego zużycie w miastach stanowiło 85%. Na jednego mieszkańca miasta zużycie wynosi 32,9 m³, na wsi 22,2 m³. W poszczególnych subregionach sytuacja przedstawia się następująco: największe zużycie wody w gospodarstwach domowych cechuje subregion środkowy 91,3 hm³ (ponadpięciokrotnie wyższe niż w pozostałych trzech subregionach, z których najmniej zużywa subregion południowy 16,1 hm³). W subregionach północnym i zachodnim zużycie wody jest prawie identyczne i wynosi 17,6 hm³. Z kolei na jednego mieszkańca największe zużycie wody w 2007 roku było w subregionie północnym (33,0 m³ na osobę), następnie w centralnym 31,74 m³, zachodnim 27,7 m³ i południowym 24,9 m³.

Region zajmuje drugie miejsce w kraju zarówno w odbiorze energii elektrycznej (13,1 odbiorców w kraju), jak i w jej zużyciu po województwie mazowieckim (15,5% zużycia w kraju). Zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych subregionu środkowego wynosi 2.129,0 GWh i prawie sześciokrotnie

¹³ Sieć rozdzielcza (wodociągowa, kanalizacyjna i gazowa) na 100 km² w 2007 roku.

przewyższa zużycie energii elektrycznej w subregionie północnym (368,4 GWh), a ponadczterokrotnie w subregionach południowym (498,1 GWh) i zachodnim (477,2 GWh). Średnioroczne zużycie gazu sieciowego wynosi w województwie 431,3 hm³ (w miastach 375,3 hm³, na wsi 56,0 hm³). W zużyciu gazu pierwsze miejsce zajmuje subregion środkowy (261,0 hm³), następnie południowy (86,5 hm³), północny (44,3 hm³), a ostatni jest zachodni (39,4 hm³).

Tylko 69,2% ludności województwa obsługiwana jest przez oczyszczalnie ścieków (kraj 62,2%), w miastach 81,4% (kraj 86,6%). Największy odsetek (75,8%) ludności korzystało z oczyszczalni ścieków w subregionie środkowym oraz zachodnim (60,3%), nieco mniej w południowym (59,2%), a tylko połowa mieszkańców w subregionie północnym (57,1%). Gęstość rozdzielczej sieci kanalizacyjnej w województwie jest niska i na 100 km² wynosi 76,1 km. Ze ścieków odprowadzanych siecią kanalizacyjną (12,4% ścieków krajowych) 88,4% podlega oczyszczaniu (kraj 93%), nieoczyszczanych z kolei jest 11,6% (kraj 7,0%).

1.7. METROPOLIZACJA REGIONU

Proces metropolizacji kształtuje środowisko przestrzenne, społeczne i gospodarcze metropolii, a jego cechą jest przekształcenie historycznie ukształtowanej hierarchicznej organizacji terytorialnej w organizację sieciową o zasięgu europejskim. Charakterystyczne dla metropolii jest realizowanie na jej obszarze specyficznych funkcji o zasięgu krajowym i międzynarodowym (transportowej, nauki, badań i rozwoju, kontrolno-decyzyjnej, administracyjnej, turystycznej i przemysłowej).

W układzie przestrzennym województwa śląskiego zgodnie z Planem Zagospodarowania przestrzennego wyodrębnia się Aglomerację Górnośląską*, która stanowi centrum wiodącego obszaru metropolitalnego o znaczeniu europejskim oraz:

- Aglomerację Bielską, którą tworzy miasto na prawach powiatu Bielsko-Biała, liczące 175 tys. mieszkańców i będące miastem węzłowym strefy transgranicznej. Aglomeracja wykazuje tendencje do rozwoju monocentrycznego z ośrodkiem w Bielsku-Białej oraz do wzrostu liczby mieszkańców, a także do rozwoju osadnictwa w korytarzach transportowych łączących Bielsko-Białą z Aglomeracją Górnośląską, z Republiką Czeską i Republiką Słowacką poprzez Cieszyn i Zwardoń oraz z Aglomeracją Krakowską.
- Aglomerację Częstochowską, którą tworzy miasto na prawach powiatu Częstochowa, liczące ok. 240 tys. mieszkańców. Aglomeracja wykazuje tendencje do rozwoju monocentrycznego z ośrodkiem w Częstochowie i do niewielkiego wzrostu liczby mieszkańców, a także do rozwoju osadnictwa w korytarzach transportowych łączących Częstochowę z Aglomeracją Górnośląską.
- Aglomerację Rybnicką, którą tworzą miasta na prawach powiatu: Rybnik, Jastrzębie Zdrój i Żory oraz miasto powiatowe Wodzisław Śląski i przyległe gminy miejskie: Pszów, Radlin i Rydułtowy. Aglomeracja liczy ok. 400 tys. mieszkańców oraz wykazuje tendencje do rozwoju policentrycznego z ośrodkiem w Rybniku i do wzrostu liczby mieszkańców aglomeracji, a także do rozwoju osadnictwa w korytarzach transportowych łączących aglomerację z Republiką Czeską i Aglomeracją Ostrawską poprzez Chałupki.

Aglomeracja Górnośląska to obszar o największej w kraju i jednej z większych w Europie koncentracji osadnictwa miejskiego – policentrycznej struktury przestrzennej, której wielki potencjał i jego efektywne wykorzystanie zależą od znalezienia równowagi pomiędzy konkurencją i współpracą między tworzącymi je miastami. W 2007 roku w Gliwicach podjęto decyzję o rejestracji Górnośląskiego Związku Metropolitalnego w formie związku międzygminnego, w skład którego weszła grupa miast na prawach powiatu: Bytom,

---

* pojęcia: Aglomeracja Górnośląska, Metropolia Górnośląska, Górnośląski Związek Metropolitalny, konurbacja górnośląska użyte w tekście służą do określenia tego samego obszaru (14 miast) będącego centrum środkowego obszaru polityki rozwoju (obszaru metropolitalnego) w województwie śląskim.

Chorzów, Gliwice, Dąbrowa Górnicza, Jaworzno, Katowice, Mysłowice, Piekary Śląskie, Ruda Śląska, Siemianowice Śląskie, Sosnowiec, Świętochłowice, Tychy i Zabrze.

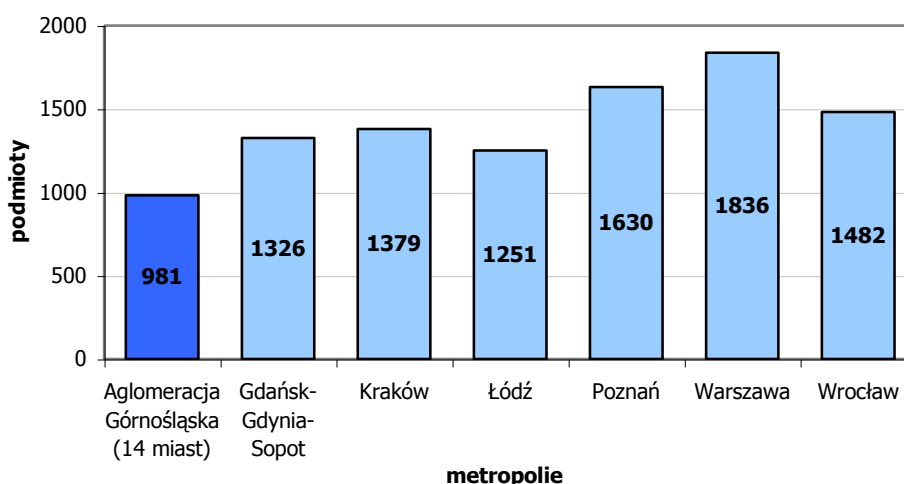
Położenie na południu Polski, w centrum Europy, stwarza dogodne warunki do jej rozwoju. W bliskim sąsiedztwie znajdują się stolice: Berlin, Bratysława, Budapeszt, Praga, Warszawa i Wiedeń. Aglomeracja Górnośląska wraz z Aglomeracją Krakowską i Zagłębiem Karwińsko-Ostrawskim stanowi jeden z największych obszarów zurbanizowanych i najgęściej zaludnionych regionów Unii Europejskiej. Występują tutaj najwyższe w kraju wskaźniki gęstości dróg i linii kolejowych, ponad 3.000 km dróg publicznych o twardej nawierzchni. Na obszarze Aglomeracji Górnośląskiej krzyżują się ważne korytarze transportowe, polskie i europejskie, jest to: korytarz III dla relacji Berlin – Wrocław – Katowice – Kraków – Kijów, korytarz VI Sztokholm – Gdańsk – Katowice – Żilina, z odgałęzieniem VI B dla relacji Częstochowa – Ostrawa (Wiedeń – Wenecja). Szerokotorowa linia kolejowa LHS dochodząca do Sławkowa umożliwia połączenie z Europą Wschodnią i Azją, a Kanał Gliwicki i rzeka Odra zapewniają powiązania z Europą Zachodnią.

O atrakcyjności tego obszaru przesądza także bliskość międzynarodowych portów lotniczych: Katowice Pyrzowice, Kraków Balice, Mosnov pod Ostrawą, Wrocław Strachowice.

Zarówno pod względem powierzchni, jak i liczby ludności Aglomeracja Górnośląska zajmuje pierwsze miejsce wśród innych metropolii w kraju. Świadczy to o potencjale społecznym występującym na tym terenie. Udział obszaru metropolitalnego stanowi 0,4% powierzchni kraju, a liczba mieszkańców 5,2% ogółu mieszkańców Polski. Przeciętne wynagrodzenie brutto w roku 2007 na obszarze Aglomeracji Górnośląskiej wyniosło średnio 2.726,7 zł i stanowiło jedno z niższych wśród metropolii krajowych, jedynie w Łodzi wartość ta była niższa i wyniosła 2.698,09 zł. Dla porównania przeciętne wynagrodzenie brutto w samych Katowicach w tym roku wyniosło 3.727,38 zł i było niższe jedynie od wynagrodzenia, jakie otrzymywali mieszkańcy Metropolii Warszawskiej (4.099,73 zł).

Górnośląski Związek Metropolitalny legitymuje się najniższą wśród pozostałych obszarów metropolitalnych kraju liczbą podmiotów gospodarki narodowej na 10.000 mieszkańców, tj. 981. W pozostałych sześciu obszarach liczba ta przekraczała 1.000 podmiotów, a najwyższa była w Metropolii Warszawskiej (1.836 podmiotów). Pod względem produkcji sprzedanej przemysłu GZM zajął drugą pozycję z wartością 79.541,2 mln zł po Metropolii Warszawskiej (88.399,9 mln zł).

Wykres 34. Podmioty gospodarki narodowej na 10 tys. mieszkańców w metropoliach w 2007 roku.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS.

Atrakcyjność inwestycyjną Aglomeracji Górnośląskiej stanowią: rozbudowana infrastruktura otoczenia biznesu, duża powierzchnia terenów inwestycyjnych, chłonny rynek zbytu, wykwalifikowana kadra pracownicza. Dobrze funkcjonuje Katowicka Specjalna Strefa Ekonomiczna, Międzynarodowe Targi Katowickie, a także nowy organizator imprez wystawienniczych Expo Silesia.

Metropolia Górnośląska to także drugi pod względem wielkości ośrodek naukowy w kraju. Największymi uczelniami państwowymi regionu są: Uniwersytet Śląski, Politechnika Śląska, Śląski Uniwersytet Medyczny, Akademia Ekonomiczna, Akademia Muzyczna, Akademia Wychowania Fizycznego i Akademia Sztuk Pięknych. Standard życia mieszkańców Metropolii podnosi poczucie bezpieczeństwa, jakie gwarantuje wysoka jakość świadczonych usług medycznych. W czołówce szpitali w kraju plasuje się Górnośląskie Centrum Medyczne z Kliniką Kardiologii w Katowicach oraz Śląskie Centrum Chorób Serca w Zabrze. Do najlepiej wyposażonych należą także Centrum Onkologii w Gliwicach, Wojewódzki Szpital Chirurgii Urazowej w Piekarach Śląskich i Centrum Leczenia Oparzeń w Siemianowicach Śląskich, które jest najważniejszą jednostką leczącą oparzenia w kraju. Znajduje się tutaj największa liczba zakładów opieki zdrowotnej (797) w porównaniu z pozostałymi metropoliami.

Komunikację wewnątrz Metropolii Górnośląskiej zapewnia rozbudowana komunikacja autobusowa i tramwajowa, a także połączenia kolejowe, które umożliwiają przemieszczanie się na trasie Gliwice – Katowice – Sosnowiec – Dąbrowa Górnicza, Gliwice – Bytom – Katowice – Tychy, co usprawnia przejazd i sprawia, że konurbacja górnośląska może być traktowana jako jeden zintegrowany organizm miejski.

Czas wolny w Metropolii można spędzać, korzystając z licznych zabytków kultury w ramach wytyczonego Szlaku Zabytków Techniki, a także na imprezach organizowanych na Stadionie Śląskim czy w hali widowiskowej Spodek, będącej symbolem miasta Katowice. Istotną funkcję w Metropolii pełni także Wojewódzki Park Kultury i Wypoczynku o powierzchni ponad 500 ha, a także rozległa powierzchnia terenów leśnych, która wynosi około 27 tys. ha. Na terenie aglomeracji organizowane są liczne imprezy kulturalne i gospodarcze o zasięgu międzynarodowym, m.in.: Międzynarodowy Konkurs Dyrygentów im. Grzegorza Fitelberga, Międzynarodowy Konkurs Wokalistyki Operowej im. Adama Didura, Ogólnopolski Festiwal Sztuki Reżyserskiej „Interpretacje”, Górnośląski Festiwal Sztuki Kameralnej, a także liczne projekty realizowane przez Śląski Teatr Tańca, Centrum Sztuki Współczesnej „Kronika” czy Galerię Rondo Sztuki. Ze względu na projekty gospodarcze można wskazać na organizację wystaw i targów np. przez Międzynarodowe Targi Katowickie (MTK) czy Expo Silesia.

W opracowanym Eksperckim Projekcie Konceptji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju do roku 2033 wskazano Aglomerację Górnośląską jako jeden z dwóch obszarów problemowych w kraju. Pomimo ostatniego przyspieszenia rozwoju gospodarczego, Aglomeracja Górnośląska dalej boryka się z problemami związanymi z restrukturyzacją tradycyjnego przemysłu. Efektem tego jest stosunkowo duże zróżnicowanie poziomu bezrobocia na tym obszarze, sięgające w niektórych miastach aglomeracji na początku 2009 roku powyżej 10%. Problemy społeczne i gospodarcze potęguje starzenie się społeczeństwa i rozwarstwienie ekonomiczne.

We wszystkich miastach Aglomeracji Górnośląskiej zarówno przyrost naturalny, jak i saldo migracji osiągają wartości ujemne. W 2007 roku dodatnie saldo migracji można było zaobserwować tylko na obszarze Metropolii Krakowskiej i Warszawskiej. Jednym z problemów społecznych występujących na terenie Aglomeracji Górnośląskiej jest mała liczba mieszkań, najniższa wśród innych metropolii w przeliczeniu na 1.000 mieszkańców, co potęguje zjawisko depopulacji. Obok problemów społecznych i gospodarczych pozostałością po tradycyjnym przemyśle są zjawiska zanieczyszczenia poszczególnych komponentów środowiska, które kierunkują w pewnym sensie rozwój obszaru metropolitalnego i wpływają na jego atrakcyjność dla nowych mieszkańców.

Niezbędna jest promocja nowego wizerunku przestrzeni Aglomeracji Górnośląskiej, a także zintegrowanie działań wielu ośrodków władzy w obrębie metropolii.

Zgodnie z Eksperckim Projektem KPZK do roku 2033 system osadniczy kraju dalej będzie miał charakter policentryczny, a duże miasta – główne ośrodki miejskie Polski zdobędą wyższą, w porównaniu z obecną, pozycję konkurencyjną w skali europejskiej. Niestety, przewidywany wzrost liczby mieszkańców poszczególnych metropolii nie dotyczy Aglomeracji Górnośląskiej i Łodzi, co może w przyszłości zaważyć na możliwościach rozwojowych tego obszaru.

Największe miasta Polski, takie jak Warszawa, Kraków, Aglomeracja Górnośląska, Wrocław, Poznań, Łódź, Gdańsk/Gdynia, będą współpracować w ramach Centralnego Sześciokąta. Ułatwi to rozwój funkcji metropolitalnych zlokalizowanych w kilku ośrodkach, funkcji konkurencyjnych w stosunku do funkcji pełnionych przez duże miasta innych krajów europejskich, przy jednoczesnym ograniczeniu wzrostu kosztów

zewnętrznych (transportowych, środowiskowych, społecznych) charakterystycznych dla intensywnie zagospodarowanych, wielomilionowych aglomeracji miejskich. Procesy metropolizacji będą przyspieszać w kolejnych latach zjawiska globalizacji.

Tabela 35. Aglomeracje w województwie śląskim, komplementarne względem Aglomeracji Górnośląskiej.

	Aglomeracja Częstochowska	Aglomeracja Bielska	Aglomeracja Rybnicka
Powierzchnia	160 km ²	125 km ²	396 km ²
Populacja	239,0 tys.	175,4 tys.	401,5 tys.
Przyrost naturalny	-541	186	1163
Gęstość zaludnienia	1.494 os. na km ²	1.403 os. na km ²	1.014 os. na km ²
Ludność w wieku przedprodukcyjnym	38,4 tys.	30,1 tys.	75,5 tys.
Ludność w wieku produkcyjnym	158,2 tys.	114,3 tys.	265,0 tys.
Instytucje kultury i sztuki*	35	28	75
Podmioty gospodarki narodowej: - ogółem - na 10.000 ludności	25.507 1.060	23.476 1.336	30.839 790
Podmioty gospodarki narodowej sektor publiczny	572	671	905
Podmioty gospodarki narodowej sektor prywatny	24.935	22.805	29.934
Obiekty noclegowe całoroczne	12	13	18**
Miejsca noclegowe całoroczne	2.004	1.333	1.006**

*Pod pojęciem instytucji kultury i sztuki znajdują się biblioteki wraz z filiami, kina, muzea, galerie i salony sztuki.

** Brak danych dla gminy Radlin.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych.

Aglomeracja Częstochowska, usytuowana w północnej części województwa śląskiego, stanowi centrum północnego obszaru polityki rozwoju. Stanowi dobre zaplecze turystyczne dla terenu Jury Krakowsko-Częstochowskiej. Ponadto, dzięki znajdującemu się tam klasztorowi na Jasnej Górze, jest głównym ośrodkiem kultu maryjnego w Polsce i jednym z największych tego typu miejsc na świecie. Aglomeracja Częstochowska stanowi także istotny ośrodek akademicki w województwie, charakteryzuje się także rozwiniętym sektorem przedsiębiorczości.

Aglomeracja Bielska, usytuowana w południowej części województwa, stanowi centrum południowego obszaru polityki rozwoju. Jest to drugi ośrodek akademicki w województwie. Stanowi ośrodek o najwyższej, spośród aglomeracji w województwie śląskim, aktywności gospodarczej, o czym świadczy liczba podmiotów gospodarczych na 10 tys. ludności. Aglomeracja Bielska z racji swojego położenia u podnóża Beskidów pełni rolę ważnego węzła turystycznego.

Aglomeracja Rybnicka, z ok. 400-tys. populacją, stanowi drugi co do wielkości obszar zurbanizowany w województwie śląskim. Jako centrum zachodniego obszaru polityki rozwoju jest elementem łączącym Aglomerację Górnośląską z Zagłębiem Karwińsko-Ostrawskim w Czechach. Dogodne położenie oraz wykorzystanie możliwości stwarzanych dzięki współpracy transgranicznej i rozwój ośrodka akademickiego dają szanse szybkiego rozwoju gospodarczego.

ANEKS:

2. PROGNOZY TENDENCJI UWARUNKOWAŃ ROZWOJU WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO

Opierając się na analizach oraz prognozach dotyczących kształtowania się rozwoju w obszarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym w skali krajowej oraz europejskiej, jak również zjawisk o zasięgu globalnym, do głównych uwarunkowań, mogących wpływać na intensywność procesów rozwoju województwa, zaliczyć można:

- a) **zmiany demograficzne i społeczne**, w których prognozowanymi tendencjami są:
  - zmniejszenie liczby ludności,
  - postępujący proces starzenia się społeczeństwa,
  - spadek dzietności,
  - wydłużenie przeciętnej długości życia,
  - wzrost świadomości i dbałości o stan zdrowia,
  - poprawa standardu życia,
  - wzrost migracji powrotnych (reemigracja) oraz napływ migrantów z innych krajów, w tym spoza UE, z krajów Europy Wschodniej i Azji,
  - wzrost aktywności zawodowej,
  - silny wzrostowy trend do uzyskiwania wysokiego wykształcenia,
  - wzrost mobilności przestrzennej ludności,
  - wzrost uczestnictwa w kulturze zarówno masowej, jak i wysokiej.
- b) **zmiany technologiczne**, w których prognozowanymi tendencjami są:
  - rozwój nowych technologii, w tym biotechnologii, technologii dla energetyki, ochrony środowiska, informacyjnych i telekomunikacyjnych, technologii produkcji i przetwarzania materiałów, transportu i infrastruktury transportowej, inżynierii medycznych,
  - napływ nowych technologii i unowocześnianie przemysłu zarówno w nowo uruchamianych przedsiębiorstwach, jak i w ich otoczeniu, m.in. w wyniku nowych inwestycji,
  - powszechny dostęp do usług świadczonych drogą elektroniczną,
  - powszechne wykorzystanie rozwiązań takich jak: telefonia mobilna trzeciej lub czwartej generacji, naziemna telewizja i radiofonia cyfrowa (DTTV/DTR) czy wielokanałowy, szerokopasmowy dostęp do Internetu,
  - wzrost zagrożenia bezpieczeństwa w sieci,
  - podniesienie innowacyjności gospodarki,
  - wzrost eksportu produktów wysokiej techniki,
  - postępująca automatyzacja i komputeryzacja procesów technologicznych w zakresie produkcji wyrobów dotychczas wytwarzanych przy znacznych kosztach środowiskowych,
  - delokalizacja, czyli przenoszenie produkcji (szczególnie opartej na prostym montażu) z Polski do innych krajów,
  - kreowanie nowych form pracy,
  - rosnące zapotrzebowanie na osoby z wyższym wykształceniem technicznym.
- c) **zmiany klimatyczne i środowiskowe**, w których prognozowanymi tendencjami są:
  - pogłębiające się dysproporcje w warunkach mieszkaniowych i wpływ zmian środowiskowych na decyzje mieszkaniowe,
  - zwiększenie deficytu wody,
  - zwiększenie częstotliwości gwałtownych zdarzeń pogodowych (np. huragany, powodzie),
  - rosnąca ilość odpadów komunalnych i niebezpiecznych,
  - rozwój systemów selektywnego zbierania i segregacji odpadów komunalnych oraz odzyskiwania i unieszkodliwiania odpadów,
  - spadek udziału węgla w wytwarzaniu energii pierwotnej,
  - wzrost udziału energii z odnawialnych źródeł energii,

- wzrost powierzchni gospodarstw ekologicznych,
- zmniejszanie się powierzchni gruntów zdegradowanych i zdewastowanych,
- wzrost lesistości,
- zmniejszanie się ilości produkowanych ścieków, jak i ilości ścieków nieoczyszczonych,
- zmniejszanie się zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego,
- rozwój technologii ochrony środowiska,
- intensyfikacja działań w kierunku poprawy stanu środowiska.

d) **metropolizacja**, w której prognozowanymi tendencjami są:

- utrzymanie policentrycznej struktury układu przestrzennego zagospodarowania kraju, przy większej przestrzennej koncentracji oraz integracja systemu osadniczego,
- krystalizacja sieci największych miast Polski, tj. Warszawy, Krakowa, Aglomeracji Górnośląskiej, Wrocławia, Poznania, Łodzi i Gdańska,
- podniesienie atrakcyjności ośrodków miejskich, stanowiących miejsca docelowe migracji wewnętrznych,
- wzrost znaczenia powiązań międzynarodowych oraz działania w sieci,
- koncentracja osadnictwa i działalności gospodarczej w strefach podmiejskich dużych miast, pozytywnie wpływająca na procesy metropolizacji na obszarach funkcjonalnych miast,
- obszary metropolitalne pozostaną głównymi strefami docelowymi zagranicznych inwestycji w Polsce,
- postępująca specjalizacja funkcjonalna małych miejscowości w strefach otaczających duże miasta, na obszarach metropolitalnych, przy czym rozwój znacznej ich części będzie związany z pełnieniem funkcji mieszkaniowych,
- znaczny spadek liczby pasażerów miejskiego transportu publicznego,
- zmiany w podziale zadań przewozowych odbijające się niekorzystnie na miastach, gdzie powstanie presja na rozbudowę układu drogowego i parkingowego w zatłoczonych obszarach śródmiejskich oraz na trasach dojazdowych.

e) **integracja i spójność terytorialna**, w których prognozowanymi tendencjami są:

- obniżenie kosztów transakcyjnych w wymianie towarowej i sektorze bankowym w związku z wprowadzaniem euro,
- wzrost znaczenia współpracy terytorialnej, w tym z krajami spoza UE, jako kluczowy czynnik tworzenia spójności terytorialnej,
- upowszechnienie zintegrowanych koncepcji polityki spójności,
- wzrost udziału środków wsparcia przyznawanych według klucza tematycznego, a nie terytorialnego, co umożliwi tworzenie sieci współpracy miast czy regionów, w zależności od podejmowanego obszaru współpracy,
- włączenie Polski w sieć kolei wysokiej prędkości, powodujące wzrost dostępności przestrzennej głównych ośrodków gospodarczych Europy,
- spadek przewozów w zamiejskim transporcie kolejowym i autobusowym,
- budowa spójnego systemu autostrad i dróg ekspresowych, obsługującego główne korytarze transportowe (w tym międzynarodowe) i zapewniającego powiązania pomiędzy największymi miastami w Polsce,
- wzrost roli regionalnych portów lotniczych, w tym międzynarodowych i lotnisk lokalnych.

f) **globalizacja**, w której prognozowanymi tendencjami są:

- zwiększenie podatności gospodarek krajowych i regionalnych na zmiany koniunktury na rynkach światowych,
- pogłębiające się dysproporcje w poziomie bogactwa – pogłębianie dysproporcji rozwojowych,
- podniesienie atrakcyjności i dostępności turystycznej i inwestycyjnej,
- wzrost inwestycji gospodarczych,
- wzrost roli korporacji transnarodowych,
- znaczny wzrost kontaktów gospodarczych,

- wzrost znaczenia miast jako ośrodków kreacji nauki i kultury,
- wzrost udziału dużych miast w gospodarce globalnej,
- rozwój kultury masowej o zasięgu globalnym,
- globalizacja wydarzeń kulturalnych,
- rosnące znaczenie nauki i wiedzy w procesach rozwoju gospodarczego,
- szczególnie szybki wzrost liczby pasażerów i lotów w lotnictwie cywilnym,
- zwiększający się odsetek towarów wysoko przetworzonych, wymagających przewozów w kontenerach.

Na podstawie zidentyfikowanych prognoz trendów rozwojowych oraz prognozowanych zmian w poszczególnych obszarach diagnozy można sformułować scenariusze rozwoju dla województwa śląskiego.

Scenariusze rozwoju	Optymistyczny	Realistyczny	Pesymistyczny
Środowisko naturalne	<ul style="list-style-type: none"> • spadek zanieczyszczenia powietrza, emisji pyłów i gazów, • zwiększenie udziału wód I i II klasy wśród zasobów wodnych, • spadek zużycia wody i ilości odprowadzanych ścieków, • rozwój czystych technologii prośrodowiskowych i ich wykorzystania, w tym zwiększenie udziału OZE, • zwiększenie lesistości, • zmniejszanie powierzchni terenów zdegradowanych i zdewastowanych, • zwiększenie powierzchni obszarów chronionych, • rozwój infrastruktury komunalnej w zakresie gospodarki wodno-ściekowej, • rozbudowa infrastruktury umożliwiającej efektywne przeciwdziałanie powodziom, • rozwój i wdrożenie technologii ograniczających uciążliwości hałasu, • rozbudowa infrastruktury gospodarki odpadami, w tym wzrost stopnia segregacji oraz ich ponownego wykorzystania, • wzrost znaczenia rolnictwa ekologicznego, • poprawa jakości 	<ul style="list-style-type: none"> • spadek zanieczyszczenia powietrza, emisji pyłów i gazów, • zwiększenie udziału wód I i II klasy wśród zasobów wodnych, • wzrost emisji gazów cieplarnianych, • stopniowe zmniejszanie powierzchni terenów zdegradowanych i zdewastowanych, • zwiększenie powierzchni gospodarstw ekologicznych, • wzrost liczby oczyszczalni ścieków oraz dostępności sieci wodno-kanalizacyjnej, • wzrost znaczenia rolnictwa ekologicznego, • poprawa jakości produktów rolnych. 	<ul style="list-style-type: none"> • wzrost emisji gazów cieplarnianych, • wzrost ilości odpadów niebezpiecznych i komunalnych, • wzrost zanieczyszczenia wód, • zwiększenie zużycia wody i ilości odprowadzanych ścieków, • brak postępów w rozwoju czystych technologii prośrodowiskowych, • zmniejszenie udziału lesistości w powierzchni kraju, • utrzymywanie się powierzchni terenów zdegradowanych i zdewastowanych na niezmienionym poziomie, • niesprawny system przeciwpowodziowy, • niski poziom rozbudowy sieci wodno-kanalizacyjnej, • system gospodarki odpadami oparty w dominującym stopniu na składowiskach śmieci, • wzrost poziomu hałasu, • nadmierna chemizacja produkcji rolnej, • obniżenie jakości produktów rolnych.

	produktów rolnych.		
Warunki urzeczywistnienia scenariusza	<ul style="list-style-type: none"> wielkość zasobów finansowych funduszy przeznaczanych na inwestycje prośrodowiskowe oraz wzmocnienie efektywności ich wykorzystania na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, wsparcie instytucjonalne ośrodków naukowo-badawczych, tworzące warunki do implementacji nowych technologii, świadomość społeczeństwa w zakresie ochrony środowiska, promocja polityki finansowania badań w ośrodkach badawczo-rozwojowych, służących osiągnięciu priorytetów ochrony środowiska, preferencje w obszarze prawnym dla technologii prośrodowiskowych. 		

Scenariusze rozwoju	Optymistyczny	Realistyczny	Pesymistyczny
Rozwój technologiczny	<ul style="list-style-type: none"> rozwój nowych technologii, w tym biotechnologii, technologii dla energetyki, ochrony środowiska, technologii informacyjnych i telekomunikacyjnych, technologii produkcji i przetwarzania materiałów, transportu i infrastruktury transportowej, inżynierii medycznych, powszechny dostęp do szerokopasmowego Internetu oraz telefonii mobilnej trzeciej lub czwartej generacji, rozpowszechnienie usług elektronicznych, wzrost eksportu produktów wysokiej techniki, wzrost liczby innowacyjnych przedsiębiorstw, wzrost automatyzacji i komputeryzacji procesów technologicznych. 	<ul style="list-style-type: none"> rozwój technologii dla energetyki, ochrony środowiska oraz inżynierii medycznej, wzrost dostępności do szerokopasmowego Internetu oraz telefonii mobilnej trzeciej lub czwartej generacji, wzrost automatyzacji i komputeryzacji procesów technologicznych, ograniczony rozwój usług elektronicznych. 	<ul style="list-style-type: none"> postępujące zjawisko delokalizacji produkcji opartej na prostym montażu, spadek liczby innowacyjnych przedsiębiorstw, spadek liczby prowadzonych badań naukowych i wdrożeń nowych technologii, przewaga sektorów przemysłu pracochłonnego i kapitałochłonnego nad sektorem gospodarki opartej na wiedzy.
Warunki urzeczywistnienia scenariusza	<ul style="list-style-type: none"> wysokie nakłady na B+R, realizacja inwestycji w oparciu na zasadzie partnerstwa publiczno-prywatnego w dziedzinie ICT, poziom kształcenia kadr w zakresie kierunków technicznych, regulacje prawne w kierunku umożliwienia rozwoju technologicznego, efektywność wykorzystania środków pochodzących z funduszy unijnych, współpraca przemysłu, biznesu i ośrodków akademickich, stopień kompetencji w zakresie wykorzystania ICT, rozwój możliwości finansowych podmiotów publicznych i prywatnych na badania i rozwój technologii, 		

	<ul style="list-style-type: none"> intensywność współpracy krajowych i zagranicznych ośrodków badawczych oraz kontaktów z przedsiębiorstwami w zakresie transferu wiedzy.
--	--

Scenariusze rozwoju	Optymistyczny	Realistyczny	Pesymistyczny
Kultura i turystyka	<ul style="list-style-type: none"> postępujący proces globalizacji w obszarze turystyki, wzrost liczby turystów zagranicznych, w szczególności turystyki kulturalnej, rozwój i budowa nowych obiektów kultury wysokiej, organizacja licznych imprez o charakterze międzynarodowym – wystaw, koncertów, sympozjów. 	<ul style="list-style-type: none"> postępujący proces globalizacji w zakresie podróży i turystyki, zmienna dynamika krajowego ruchu turystycznego, w tym w zakresie turystyki biznesowej, rozwój i budowa nowych obiektów kultury wysokiej, wzrost liczby turystów zagranicznych, wzrost znaczenia turystyki kulturalnej, organizacja imprez o randze krajowej i regionalnej, modernizacja obiektów kultury wysokiej. 	<ul style="list-style-type: none"> spadek ilości przyjazdów w celach służbowych i turystycznych, zmniejszenie krajowego ruchu turystycznego, spadek liczby imprez kulturalnych o zasięgu międzynarodowym.
Warunki urzeczywistnienia scenariusza	<ul style="list-style-type: none"> konkurencyjność tanich linii lotniczych, poziom zamożności społeczeństwa, zróżnicowanie oferty turystycznej i kulturalnej, promocja przyjazdów do Polski, jakość środowiska naturalnego, dostępności infrastruktury turystycznej, okołoturystycznej i kulturalnej, poprawa jakości środowiska naturalnego, dobra kondycja gospodarki, wizerunek Polski w zakresie atrakcyjności turystycznej i kulturowej. 		

Scenariusze rozwoju	Optymistyczny	Realistyczny	Pesymistyczny
Współpraca terytorialna	<ul style="list-style-type: none"> aktywny udział w sieci współpracy miast i regionów, tworzenie Europejskich Ugrupowań Współpracy Terytorialnej, wzrost wartości dodanej w wymiarze gospodarczym i społeczno-kulturowym, rozwój współpracy międzyregionalnej transgranicznej i międzynarodowej. 	<ul style="list-style-type: none"> rozwijanie kontaktów między europejskimi miastami i regionami na podstawie istniejących sieci powiązań, ograniczona aktywność na polu współpracy naukowej, rozwój współpracy międzyregionalnej transgranicznej i międzynarodowej. 	<ul style="list-style-type: none"> ograniczenie kontaktów między miastami i regionami, marginalizacja naukowej, kulturalnej i gospodarczej współpracy międzynarodowej.

Warunki urzeczywistnienia scenariusza	<ul style="list-style-type: none"> • koordynacja działań w ramach prowadzonych polityk na wszystkich poziomach władzy publicznej, • doskonalenie ram prawnych i instytucjonalnych dla współpracy terytorialnej, • wielkość nakładów finansowych w ramach programów z zakresu współpracy terytorialnej, • wsparcie podmiotów publicznych dla rozwoju współpracy naukowej, kulturalnej i gospodarczej.
---------------------------------------	--

Scenariusze rozwoju	Optymistyczny	Realistyczny	Pesymistyczny
Rozwój przestrzeni publicznych i mieszkalnictwa	<ul style="list-style-type: none"> • wzrost dostępności przestrzennej głównych ośrodków gospodarczych kraju, • poszerzenie kontaktów gospodarczych, • spójny system autostrad i dróg ekspresowych, • poprawa warunków zamieszkania i standardów zasobów mieszkaniowych, • wzrost ruchu pasażerskiego i towarowego w transporcie lotniczym, • rozwój transportu intermodalnego, • wzrost znaczenia komunikacji publicznej, • rozbudowa i integracja kluczowych elementów układu transportowego, • stworzenie zintegrowanych węzłów przesiadkowych powiązanych z systemem informacji dla podróżnych. 	<ul style="list-style-type: none"> • wzrost znaczenia transportu indywidualnego, • zmniejszenie udziału transportu publicznego, w tym kolejowego i autobusowego w całości przewozów pasażerskich, • wzrost specjalizacji małych miejscowości pod względem funkcji mieszkaniowych skupionych wokół dużych ośrodków miejskich, • poprawa warunków zamieszkania i standardów zasobów mieszkaniowych, • wzrost ruchu pasażerskiego i towarowego w transporcie lotniczym, • rozwój transportu intermodalnego. 	<ul style="list-style-type: none"> • dynamiczny wzrost znaczenia transportu indywidualnego, • zmniejszenie udziału transportu publicznego, w tym kolejowego i autobusowego w całości przewozów pasażerskich, • przeciążenie istniejącej drogowej sieci komunikacyjnej, • pogorszenie warunków zamieszkania i standardów zasobów mieszkaniowych, • marginalizacja obszaru Polski w zakresie międzynarodowych kontaktów gospodarczych.
Warunki urzeczywistnienia scenariusza	<ul style="list-style-type: none"> • integracja działań samorządów wszystkich szczebli, umożliwiającą zapewnienie optymalnego standardu usług transportu publicznego, • kompleksowość planowania i podejmowanych działań przez państwo, władze lokalne i regionalne oraz obywateli w obszarze kształtowania przestrzeni i zasobów mieszkaniowych, • efektywność zarządzania siecią komunikacyjną i transportową, • skuteczność planowania przestrzennego w samorządach lokalnych, • poziom zamożności społeczeństwa, • mobilność przestrzenna mieszkańców, • postępowanie tendencji metropolizacyjnych. 		

Scenariusze rozwoju	Optymistyczny	Realistyczny	Pesymistyczny
Rozwój regionalnych usług publicznych i społecznych	<ul style="list-style-type: none"> wysoka aktywność zawodowa ludności, wzrost przyrostu naturalnego, poprawa dostępności do usług lecznictwa zamkniętego, wzrost poziomu zdrowotności, korzystne warunki zamieszkania, poprawa stanu bezpieczeństwa publicznego, w tym przebywania w miejscach publicznych, wzrost liczby osób z wykształceniem wyższym, wzrost przeciętnej długości trwania życia, zmniejszenie poziomu przestępczości, spadek bezrobocia przy jednoczesnym ograniczeniu liczby osób długotrwale bezrobotnych, poprawa stanu technicznego i rozbudowa infrastruktury usług publicznych. 	<ul style="list-style-type: none"> poprawa warunków zamieszkania, dostosowanie liczby przedszkoli i szkół podstawowych do potrzeb, wzrost liczby osób z wykształceniem wyższym, utrzymywanie się podziałów między miastem a wsią w dostępie do usług publicznych, wzrost poziomu bezrobocia, poprawa stanu bezpieczeństwa publicznego, poprawa dostępności do usług lecznictwa zamkniętego, wydłużenie przeciętnej długości życia, wzrost aktywności zawodowej ludności, nieznaczny wzrost dzietności, wzrost mobilności przestrzennej ludności. 	<ul style="list-style-type: none"> spadek dostępności do usług lecznictwa zamkniętego, pogłębianie się zjawisk patologii społecznych, utrzymywanie się podziałów między miastem a wsią w dostępie do usług publicznych, dynamiczny wzrost bezrobocia, utrzymujący się niski poziom zdrowotności społeczeństwa, pogorszenie stanu zdrowia, utrzymujący się niski poziom aktywności zawodowej, ujemny przyrost naturalny, wzrost poziomu emigracji, systematycznie pogarszający się stan techniczny istniejącej infrastruktury usług publicznych.
Warunki urzeczywistnienia scenariusza	<ul style="list-style-type: none"> skuteczność polityki społecznej, aspiracje edukacyjne i poziom wykształcenia społeczeństwa, efektywność finansowania usług publicznych, konkurencyjność regionalnej gospodarki, dostosowanie programów nauczania do potrzeb rynku pracy, efektywność restrukturyzacji służby zdrowia, poziom zamożności społeczeństwa, stopień dostępności do wysokiej jakości usług medycznych, jakość środowiska naturalnego, jakość usług publicznych i społecznych, w tym prowadzenie skutecznej polityki prorodzinnej, preferowany styl życia. 		

Scenariusze rozwoju	Optymistyczny	Realistyczny	Pesymistyczny
Metropolizacja	<ul style="list-style-type: none"> • zwiększenie spójności społeczno-gospodarczej i przestrzennej, • poprawa jakości zagospodarowania przestrzeni miejskich, • poprawa jakości połączeń komunikacyjnych, • wysoka pozycja konkurencyjna ośrodków miejskich w przestrzeni europejskiej, • zwiększenie liczby kierunków połączeń lotniczych, • spójny system autostrad i dróg ekspresowych, • poprawa dostępności ośrodków rozwoju gospodarczego, jak i lokalnych centrów aktywności gospodarczej, • wzrost bezpieczeństwa i płynności ruchu drogowego poprzez rozwój szybkiego bezkolizyjnego transportu, • wysoka jakość dróg ekspresowych i autostrad, tworzących spójną sieć połączeń między dużymi miastami, • modernizacja i poprawa parametrów linii kolejowych, • poprawa jakości i dostępności komunikacji publicznej. 	<ul style="list-style-type: none"> • zwiększanie powierzchni miast, • wzrost połączeń komunikacyjnych i kontaktów gospodarczych między obszarami metropolitalnymi przestrzeni europejskiej, • wzrost specjalizacji małych miejscowości pod względem funkcji mieszkaniowych skupionych wokół dużych ośrodków miejskich, • wzrost znaczenia połączeń lotniczych w ruchu pasażerskim i transportowym, • częściowa rozbudowa oraz modernizacja dróg ekspresowych i autostrad, niezaspokajająca potrzeb komunikacyjnych kraju, • poprawa jakości transportu publicznego. 	<ul style="list-style-type: none"> • postępujący proces suburbanizacji, • marginalizacja krajowych ośrodków miejskich, • pogłębianie nierówności między poziomem rozwoju miast i wsi, • przeciążenie istniejącego systemu transportu publicznego, • wzrost międzyregionalnych nierówności, • zahamowanie rozwoju regionalnego portu lotniczego, • zaprzestanie modernizacji linii kolejowych, • utrzymywanie się słabej jakości i braku spójności sieci dróg ekspresowych i autostrad, • ograniczenie dostępu do transportu publicznego.
Warunki urzeczywistnienia scenariusza	<ul style="list-style-type: none"> • kompleksowość planowania i podejmowanych działań przez państwo, władze lokalne i regionalne w zakresie transportu publicznego, • włączenie Polski w transeuropejską sieć transportową (TEN-T), w tym w zakresie kolei szybkiej prędkości, • wysokie nakłady na rozwój infrastruktury transportowej, • tempo realizacji inwestycji budowy sieci infrastruktury transportowej, • atrakcyjność inwestycyjna obszarów metropolitalnych, • efektywność systemu zarządzania przestrzenią miejską, • rozwój rynków pracy, • mobilność przestrzenna społeczeństwa, • liczba pracowników wysoko wykwalifikowanych. 		

ANEKS:

3. ZGODNOŚĆ Z INNYMI DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI

W procesie aktualizacji Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego nie można pominąć dokumentów strategicznych wyższego rzędu, takich jak: Strategia Rozwoju Kraju na lata 2007-2015, Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020, Regiony, Miasta, Obszary wiejskie (projekt), Karta Lipska nt. Zrównoważonych Miast Europejskich, Agenda Terytorialna Unii Europejskiej, Narodowa Strategia Kultury na lata 2004-2013 wraz z Uzupełnieniem Narodowej Strategii Kultury na lata 2004-2020, Projekt Strategii Rozwoju Nauki w Polsce do 2015 roku, Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013 wspierające wzrost gospodarczy i zatrudnienie (Narodowa Strategia Spójności), Krajowy Plan Strategiczny Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013, Strategia Polityki Społecznej na lata 2007-2013, Polityka Transportowa Państwa na lata 2006-2025. Należy również pamiętać, że na podstawie Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000-2015 oraz Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000-2020 powstały dokumenty, takie jak: Regionalna Strategia Innowacji Województwa Śląskiego na lata 2003-2013, Program Ochrony Środowiska Województwa Śląskiego do 2004 roku oraz cele długoterminowe do roku 2015, Plan gospodarki odpadami dla województwa śląskiego, Kompleksowy program gospodarki odpadami niebezpiecznymi w regionie Polski południowej, Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych dla Województwa Śląskiego na lata 2000-2015, Program łagodzenia w regionie śląskim skutków restrukturyzacji zatrudnienia w górnictwie węgla kamiennego, Strategia Rozwoju Turystyki w Województwie Śląskim na lata 2004-2013, Strategia Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na lata 2006-2020. Wspomniane dokumenty stanowią podstawę realizacji Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000-2020. Ponadto, jako główny instrument realizacyjny Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000-2020, przygotowany został Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2007-2013.

Strategia Rozwoju Kraju na lata 2007-2015 (Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju)

Nadrzędny wieloletni dokument strategiczny, określający cele i priorytety rozwoju społeczno-gospodarczego Polski oraz warunki, które powinny zapewnić ten rozwój. Uwzględnia najważniejsze trendy rozwoju światowej gospodarki, jak również cele wyznaczone w odnowionej Strategii Lizbońskiej. Dokument został opracowany w sposób uwzględniający równowagę pomiędzy celami społecznymi, gospodarczymi a wymogami środowiskowymi.

Umożliwia integrację polityki spójności z innymi politykami współfinansowanymi z funduszy europejskich. Jej zadaniem jest wykorzystanie obecności Polski w Unii Europejskiej, jak również wykorzystanie wszystkich atutów i zasobów, jakie posiada nasz kraj, w celu jego modernizacji i rozwoju. Rolą SRK jest koordynacja reform instytucjonalno-regulacyjnych z działaniami finansowanymi ze środków UE, aby poprzez efekt synergii osiągnąć możliwie najwyższy efekt prorozwojowy. Priorytety i cele Strategii Rozwoju Kraju na lata 2007-2015 zostały uwzględnione przy opracowaniu Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego.

Karta Lipska nt. Zrównoważonych Miast Europejskich

Jest to dokument państw członkowskich Unii Europejskiej, który tworzy ramy do współpracy w zakresie polityki rozwoju miejskiego, określając wspólne zasady i strategie w tym obszarze przy uwzględnieniu aspektów historycznych, gospodarczych, społecznych i ekologicznych miast europejskich. Karta Lipska zaleca w jak największym stopniu wykorzystać zintegrowane podejście do rozwoju miast, które będzie przejawiać się przede wszystkim w tworzeniu wysokiej jakości przestrzeni publicznych, modernizacji infrastruktury, zwiększeniu efektywności energetycznej, prowadzeniu aktywnej polityki edukacyjnej i promowaniu innowacyjności. Ponadto zwraca uwagę na problem dzielnic kryzysowych w kontekście miasta jako całości i zaleca utrwalenie urbanistycznych strategii oceny, wzmocnienie polityki w zakresie gospodarki lokalnej i lokalnego rynku pracy, prowadzenie aktywnej edukacji dzieci i młodzieży oraz promowanie skutecznego

i niedrogiemu transportu. Cele Karty Lipskiej zostały uwzględnione w Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego.

Agenda Terytorialna Unii Europejskiej

Dokument ukierunkowany jest na wzmocnienie spójności terytorialnej w celu budowy bardziej konkurencyjnej i zrównoważonej Europy zróżnicowanych regionów. W odpowiedzi na znaczące wyzwania terytorialne, przed jakimi stoi Europa, Agenda wyznacza następujące priorytety: rozwój policentryczny na podstawie współpracy pomiędzy regionami miejskimi i miastami, partnerstwa i nowe formy zarządzania terytorialnego pomiędzy obszarami miejskimi a obszarami wiejskimi, wsparcie dla regionalnych klastrów konkurencyjności, a także promocję innowacyjności, rozbudowę sieci transeuropejskich, transeuropejskie zarządzanie ryzykiem z uwzględnieniem efektów zmian klimatycznych, traktowanie dziedzictwa kulturowego oraz obszarów o wysokich walorach ekologicznych jako wartości dodanej dla rozwoju. Priorytety Agendy zostały uwzględnione w procesie projektowania Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego.

Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013 wspierające wzrost gospodarczy i zatrudnienie (Narodowa Strategia Spójności)

NSRO są dokumentem określającym cele, zadania, instrumenty realizacji celów, system ich realizacji oraz ramy finansowe polityki spójności w Polsce. Celem tej polityki jest zapewnienie harmonijnego rozwoju całej Unii Europejskiej, polegającego na zmniejszaniu dysproporcji rozwojowych pomiędzy poszczególnymi regionami i w efekcie uzyskanie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej UE. NSRO uwzględniają zapisy Strategii Rozwoju Kraju na lata 2007-2015 oraz Krajowego Programu Reform na lata 2005-2008 na rzecz realizacji Strategii Lizbońskiej, a jednocześnie stanowią podstawę, na bazie której opracowywane są Regionalne Programy Operacyjne poszczególnych województw. NSRO określa kierunki wsparcia ze środków dostępnych w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności. Priorytety i cele Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia zostały uwzględnione przy opracowaniu Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego.

Strategia Rozwoju Nauki w Polsce do 2015 roku (projekt)

Dokument ten określa kierunki rozwoju nauki w Polsce do roku 2015, przy założeniu, że działalność badawczo-rozwojowa stanowi podstawę rozwoju kraju, wzrostu innowacyjności i konkurencyjności polskiej gospodarki. Strategia ma charakter ramowy, wyznaczający ogólne cele i priorytety rozwojowe, a realizowana ma być na zasadach współpracy pomiędzy rządem, samorządami oraz innymi partnerami społecznymi.

Wśród celów Strategii znalazły się: wzrost poziomu polskiej nauki i jej wkładu w światową naukę, lepsze wykorzystanie potencjału nauki dla edukacji narodowej, kultury i wzrostu poziomu cywilizacyjnego kraju, wzrost innowacyjności gospodarki oraz ściślejsze zespolenie z Europejskim Obszarem Badawczym. W wyniku realizacji powyższej Strategii polska gospodarka powinna przejść transformację do gospodarki opartej na wiedzy. Odbywać się to będzie przede wszystkim poprzez unowocześnienie tych dziedzin nauki, które stanowią nośniki takiej gospodarki, czyli nauk biologicznych, technologicznych oraz technologii informacyjnych.

Powyższe cele zostały uwzględnione przy formułowaniu następujących celów i kierunków Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego:

Cel strategiczny A.1: Wysoki poziom wykształcenia i umiejętności mieszkańców,

Kierunek działań A.1.1: Poprawa jakości kształcenia,

Cel strategiczny A.3: Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka,

Kierunek działań A.3.1: Wspieranie wdrożeń nowych technologii i rozwój sektora B+R,

Cel strategiczny C.3: Silny ośrodek nauki i kultury,

Kierunek działania C.3.1: Tworzenie warunków rozwoju nauki i wzmocnienie potencjału uczelni wyższych oraz ośrodków badawczych.

Krajowy Plan Strategiczny Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013

Dokument ten określa priorytety i kierunki rozwoju obszarów wiejskich w Polsce, uwzględniające Strategiczne Wytyczne Wspólnoty w zakresie obszarów wiejskich. Jego realizacja opiera się na koncepcji wielofunkcyjności rolnictwa i obszarów wiejskich. Wśród priorytetów, jakie wyznaczone zostały w Planie, są: zwiększenie potencjału ludzkiego, lepsze przygotowanie zawodowe, poprawa jakości i wydajności produkcji rolnej i leśnej, poprawa współpracy i koncentracji zaopatrzenia i przetwórstwa, poprawa infrastruktury obszarów wiejskich, ochrona środowiska, różnorodności biologicznej, zwiększenie lesistości, poprawa poziomu życia, lepszy dostęp do usług, wspieranie przedsiębiorczości, tworzenie pozarolniczych miejsc pracy, aktywizacja społeczności lokalnych, partnerstwo.

Powyższe priorytety zostały uwzględnione przy formułowaniu następujących celów i kierunków Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego:

Cel strategiczny A.3: Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka,

Kierunek działań A.3.3: Unowocześnienie rolnictwa i wsparcie przeobrażeń gospodarczych na terenach wiejskich,

Cel strategiczny B.3: Atrakcyjne warunki zamieszkania i wysoka jakość przestrzeni,

Kierunek działań B.3.5: Kształtowanie ośrodków wiejskich.

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury 2004-2013 (oraz Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004–2020)

Dokumenty strategiczne z zakresu kultury tworzą ramy dla nowoczesnego mecenatu państwa w sferze kultury i kreują nowocześnie pojmowaną politykę kulturalną państwa. Główny cel, jakim jest działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju kulturalnego regionów w Polsce, stanowi kluczowe wyzwanie polityki państwa na najbliższe lata w wielu dziedzinach. Kultura, rozwijana także w celu niwelowania dysproporcji rozwojowych pomiędzy różnymi regionami, przyczyniać się będzie niewątpliwie do poprawy spójności społecznej. Tym samym zwiększane będą równocześnie warunki dostępu do uczestnictwa w różnych przejawach i aktywnościach kultury. Wybrane jako priorytetowe dziedziny: dbałość o rozwój sztuki współczesnej, rozwój czytelnictwa i wzrost znaczenia książki, wspieranie roli szkół artystycznych w kształtowaniu kadr współczesnej kultury, rozwój instytucji kultury pełniących ważne funkcje w przekazie kulturowym czy wreszcie troska o kulturowe dziedzictwo narodowe – są zogniskowane na sprawach najważniejszych dla ciągłości i zmiany kultury polskiej w nadchodzących latach.

Powyższe priorytety i cele zostały uwzględnione przy formułowaniu następujących celów i kierunków Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego:

Cel strategiczny C.3: Silny ośrodek nauki i kultury,

Kierunek działań C.3.2: Zwiększenie uczestnictwa mieszkańców w kulturze i wzmocnienie środowisk twórczych,

Kierunek działań C.3.3: Rozbudowa i modernizacja infrastruktury kultury regionu.

Strategia Polityki Społecznej na lata 2007-2013

Dokument ten stanowi podstawę kształtowania systemu polityki społecznej państwa, zgodnego z założeniami Europejskiego Modelu Społecznego Unii Europejskiej i Rady Europy, który opiera się na realizacji dwóch głównych celów, tj. pełnego zatrudnienia i spójności społecznej.

Głównym celem Strategii Polityki Społecznej na lata 2007-2013 jest zbudowanie zintegrowanego systemu polityki państwa, prowadzącej do ułatwienia wszystkim obywatelom równego dostępu do praw społecznych, poprawy warunków powstawania i funkcjonowania rodzin oraz wsparcia grup i osób zagrożonych wykluczeniem społecznym przy zapewnieniu demokratycznego współuczestnictwa obywateli. Właściwie zaprojektowana i wdrażana polityka społeczna stanowi inwestycję, która służy wszystkim obywatelom.

Działania zwiększające integrację społeczną sprzyjają wzrostowi aktywności społecznej oraz stanowią czynnik zwiększający potencjał rozwoju.

Powyższe cele zostały uwzględnione przy formułowaniu następujących celów i kierunków Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego:

Cel strategiczny B.1: Zdrowy i bezpieczny mieszkaniowy województwa,

Kierunek działań B.1.2: Upowszechnienie oraz promocja aktywnego i zdrowego stylu życia,

Kierunek działań B.1.3: Podniesienie skuteczności polityki społecznej.

Polityka Transportowa Państwa na lata 2006-2025

Dokument ten określa zasady prowadzenia narodowej polityki w dziedzinie transportu, koncentrując się na formułowaniu celów rozwojowych oraz sposobach ich osiągnięcia, tak w układzie zintegrowanym, jak i dla poszczególnych gałęzi transportu. Właściwa infrastruktura oraz odpowiedni poziom usług z zakresu transportu to jeden z istotnych czynników rozwoju, dlatego wśród zadań, jakie są stawiane do realizacji do roku 2025, wymienić można: unowocześnienie podstawowej sieci transportowej i zapewnienie wysokiej jakości usług transportowych, restrukturyzację i prywatyzację przedsiębiorstw transportowych oraz liberalizację rynków transportowych, stworzenie systemu współpracy rządu z samorządami w dziedzinie transportu, zapewnienie bezpieczeństwa w transporcie. W rezultacie za podstawowy cel polityki transportowej przyjęto poprawę jakości systemu transportowego i jego rozbudowę zgodną z zasadami zrównoważonego rozwoju. Polityka ta uwzględniać będzie aspekty społeczne, gospodarcze, przestrzenne i środowiskowe.

Powyższe priorytety i cele zostały uwzględnione przy formułowaniu następujących celów i kierunków Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego:

Cel strategiczny B.3: Atrakcyjne warunki zamieszkania i wysoka jakość przestrzeni,

Kierunek działań B.3.4: Rozwój i modernizacja komunikacji publicznej obszarów miejskich,

Cel strategiczny C.1: Duże znaczenie metropolii i miast regionu w przestrzeni europejskiej,

Kierunek działań C.1.2: Rozbudowa i integracja systemu transportowego.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego

Plan ujmuje identyfikowane problemy rozwoju w kategoriach strategicznych, jako bariery, ograniczenia oraz konflikty, wymagające w XXI wieku polityki ich przełamywania i redukcji. Jednocześnie dokument ujawnia możliwości i rezerwy tkwiące w dotychczasowym zagospodarowaniu. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego ma w okresie najbliższych kilkunastu lat odegrać zasadniczą rolę w sterowaniu przyszłością regionu tak, by w optymalny sposób wykorzystywać istniejące zasoby i szanse, zapewniając przez to województwu długotrwały zrównoważony rozwój. Taka wizja przyszłości przestrzeni województwa śląskiego ma być osiągalna poprzez realizację sześciu głównych celów, tj.: dynamizacji i restrukturyzacji przestrzeni województwa, wzmocnienia funkcji węzłów sieci osadniczej, ochronę zasobów środowiska, wzmocnienie systemu obszarów chronionych i wielofunkcyjny rozwój terenów otwartych, rozwój ponadlokalnych systemów infrastruktury, stymulowanie innowacji w regionalnym systemie zarządzania przestrzenią oraz rozwój współpracy międzyregionalnej w zakresie planowania przestrzennego. Plan ułatwia koordynację strategii i rozlicznych zamierzeń pod kątem czasu i miejsca ich realizacji oraz koordynuje działania administracji publicznej. Cele Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego są zgodne z celami i kierunkami działań zawartymi w Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2007-2013

Jest to jeden z 16 regionalnych programów operacyjnych, stanowiących główny instrument realizacji polityki regionalnej państwa. Przygotowany został na podstawie ogólnych przepisów dotyczących Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności, Strategicznych Wytycznych Wspólnoty dotyczących gospodarczej, społecznej i terytorialnej spójności oraz Narodowej Strategii Spójności 2007-2013 (Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013 wspierające

wzrost gospodarczy i zatrudnienie). RPO został oparty na celach dokumentów wyższego rzędu, tj. Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000-2020 – z jednej strony oraz NSRO 2007-2013 i Krajowego Programu Reform na lata 2005-2008 – z drugiej. Za główny cel RPO Województwa Śląskiego na lata 2007-2013 przyjęte zostało stymulowanie dynamicznego rozwoju regionu przy wzmocnieniu jego społecznej, gospodarczej i przestrzennej spójności. Rozwój jest tu rozumiany bardzo szeroko i odbywać ma się na wielu komplementarnych płaszczyznach (gospodarczej, społecznej, środowiskowej oraz infratechnicznej).

Priorytety RPO jako najważniejszego dokumentu służącego realizacji Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego są w pełni spójne z zawartymi w niej celami i kierunkami działań.

POLSKA 2030. Wyzwania rozwojowe

Jest to raport przygotowany w 2009 roku przez Zespół Doradców Strategicznych Prezesa Rady Ministrów. Zawiera on analizę pozycji konkurencyjnej Polski w kontekście procesów transformacji gospodarki, z centralnie sterowanej do wolnorynkowej, jak również procesu integracji w ramach Unii Europejskiej, które toczą się w Polsce od 20 lat.

Z przeprowadzonej szerokiej analizy sytuacji społeczno-gospodarczej kraju wyłonił się obraz 10 wyzwań strategicznych, jakie stoją przed Polską w perspektywie roku 2030. Są one związane z konkurencyjnością gospodarki, coraz bardziej zaznaczającymi się problemami demograficznymi, sytuacją na rynku pracy (w szczególności aktywnością siły roboczej i zdolnością do adaptacji do zachodzących zmian), infrastrukturą, kwestią bezpieczeństwa energetycznego i zmianami klimatu, kapitałem intelektualnym, umożliwiającym transformację gospodarki do gospodarki opartej na wiedzy, spójnością regionalną, spójnością społeczną, sprawnym rządzeniem i poprawą kapitału społecznego.

Z powyższych wyzwań wyłania się obraz przyszłej polityki strategicznej kraju. Właściwa strategia rządzenia umożliwi prowadzenie skutecznej polityki rozwoju opartej na modelu dyfuzyjno-polaryzacyjnym. Oznacza to, że procesom polaryzacyjnym, czyli wspieraniu biegunów wzrostu, towarzyszyć będą musiały działania prowadzące do tworzenia warunków dla dyfuzji, czyli szeroko rozumianego wyrównywania szans. Konsekwentna realizacja tej strategii pozwoli uniknąć „dryfu rozwojowego”, będącego efektem rządów przypadku.

Raport zakłada, że sprostanie wyzwaniom rozwojowym i osiągnięcie konkurencyjności wymagać będzie radykalnej przebudowy polityki państwa. Zakłada odejście od modelu państwa opiekuńczego (welfare state), w którym przewagę mają biernie transfery socjalne nieprzyczyniające się do rozwoju, na rzecz państwa pracowników (workfare state), gdzie dominują aktywne inwestycje w rozwój zasobów ludzkich, uzupełnianego przez opiekuńcze społeczeństwo (welfare society), gdzie deleguje się zadania i usługi na środowiska, wspólnoty lokalne czy różnorodne organizacje pozarządowe, a społeczeństwo takie charakteryzuje się większą solidarnością społeczną i pokoleniową.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020. Regiony, Miasta, Obszary wiejskie (projekt)

Projekt dokumentu, przygotowany przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego we wrześniu 2009 roku, zakłada zasadnicze zmiany dotychczasowego modelu prowadzenia polityki regionalnej w Polsce. Ma być ona istotnym elementem koordynującym wszelkie działania prorozwojowe podejmowane w odniesieniu do przestrzeni Polski i opierać się będzie na zmodyfikowanym podejściu do zasad, celów, systemu realizacji tej polityki, podziale kompetencji i doborze instrumentów realizacyjnych. Celem proponowanych zmian jest zapewnienie maksymalnej efektywności i skuteczności prowadzonej polityki.

Propozycje zawarte w projekcie KSRR zakładają wykorzystanie endogenicznych potencjałów regionów dla osiągania celów rozwoju kraju jako całości, koncentrację działań w ramach polityki regionalnej na wybranych obszarach tematycznych i przestrzennych (obszary strategicznej interwencji), wykorzystanie modelu polaryzacyjno-dyfuzyjnego, integrację i koordynację polityk publicznych mających wpływ terytorialny z celami polityki dla poszczególnych terytoriów, wykorzystanie nowych instrumentów partnerstwa i koordynacji ukierunkowanych terytorialnie działań (kontrakt terytorialny), decentralizację zarządzania państwem, zwiększenie efektywności polityki regionalnej, m.in. poprzez szersze zastosowanie mechanizmów

konkurencji w dostępie do środków publicznych, przemodelowanie systemu finansowania polityki regionalnej (oparcie go na wieloletnim planie finansowym i kontraktach terytorialnych).

Cel generalny KSRR, którym jest efektywne wykorzystanie przez regiony specyficznych terytorialnie potencjałów rozwojowych dla osiągania celów rozwoju kraju – wzrostu zatrudnienia i spójności terytorialnej w horyzoncie długookresowym, został rozwinięty w ramach trzech celów polityki regionalnej. Koncentrują się one na takich zagadnieniach, jak:

- konkurencyjność (cel pierwszy: Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów);
- spójność terytorialna (cel drugi: Budowa spójności terytorialnej i przeciwdziałanie procesom marginalizacji na obszarach problemowych);
- sprawne rządzenie (cel trzeci: Usprawnianie procesów planowania i realizacji polityk publicznych mających wpływ terytorialny).

Pierwszy cel polityki regionalnej do 2020 roku dotyczy całego obszaru Polski. W jego ramach podstawowymi kierunkami działań są jak najlepsze wykorzystanie potencjału terytoriów cechujących się największą zdolnością do kreowania wzrostu gospodarczego oraz budowanie mechanizmów promocji dyfuzji procesów rozwojowych z biegunów wzrostu przy jednoczesnej budowie potencjału absorpcyjnego w innych obszarach (model polaryzacyjno-dyfuzyjny).

Cel drugi dotyczy wybranych obszarów charakteryzujących się najsłabszymi w skali kraju wskaźnikami gospodarczymi, społecznymi, instytucjonalnymi i wyposażenia infrastrukturalnego i tym samym zagrożonych marginalizacją, czyli procesem stałego pogarszania się perspektyw rozwojowych bez możliwości ich przewyższenia bez zewnętrznego wsparcia. Kierunki działań w ramach celu drugiego obejmują przede wszystkim wsparcie dla przyspieszenia procesów restrukturyzacyjnych i poprawy sytuacji mieszkańców tych obszarów w zakresie dostępu do podstawowych dóbr i usług publicznych, mających pierwszorzędne znaczenie rozwojowe w obecnych warunkach społeczno-gospodarczych.

Cel trzeci ma charakter horyzontalny i obejmuje wszystkie instytucje odgrywające rolę w prowadzeniu i realizacji polityk publicznych ukierunkowanych terytorialnie. Podstawowymi kierunkami działań w ramach tego celu są: wzmocnienie systemu koordynacji polityk i działań ukierunkowanych terytorialnie, wzmocnienie wymiaru strategicznego polityki regionalnej, zwiększenie efektywności mechanizmów wykonawczych, poprawa jakości planowania i zarządzania strategicznego.

W ramach celu pierwszego wyróżnia się następujące kierunki działań:

1. Wzmacnianie funkcji metropolitalnych największych ośrodków miejskich kraju;
2. Tworzenie warunków dla dyfuzji procesów rozwojowych z ośrodków wojewódzkich i ich absorpcji poza miastami wojewódzkimi;
3. Budowa podstaw konkurencyjności województw – działania tematyczne (horyzontalne).

W ramach celu drugiego zidentyfikowano pięć obszarów koncentracji problemów rozwojowych. Są to:

1. Obszary o najniższym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego,
2. Obszary wiejskie o najgorszych wskaźnikach sytuacji społeczno-gospodarczej i najniższym poziomie dostępu mieszkańców do usług i dóbr warunkujących możliwości rozwojowe,
3. Miasta i inne obszary tracące dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze,
4. Obszary przygraniczne, szczególnie na zewnętrznych granicach UE,
5. Obszary o najniższej dostępności przestrzennej do ośrodków wojewódzkich.

W ramach celu trzeciego kierunki działań skoncentrowane zostały w czterech obszarach tematycznych:

1. Przebudowa i wzmocnienie systemu koordynacji horyzontalnej i wieloszczeblowej;
2. Wzmocnienie strategicznego wymiaru polityki regionalnej;
3. Zwiększenie skuteczności i efektywności mechanizmów wykonawczych polityki regionalnej;
4. Ścisłejsze powiązanie polityki regionalnej z systemem planowania finansów publicznych oraz innych polityk, w tym przestrzennej.

Horyzont czasowy KSRR, ustalony na rok 2020, umożliwi stopniową implementację zaproponowanych w dokumencie rozwiązań oraz zapewni ich efektywne wykorzystanie przy programowaniu działań w ramach kolejnej perspektywy finansowej Unii Europejskiej (2014-2020).

Tabela 36. Zgodność Strategii Rozwoju Województwa ze Strategią Rozwoju Kraju na lata 2007-2015.

<div> Cele Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego </div> <div> Priorytety Strategii Rozwoju Kraju </div>	A.1: Wysoki poziom wykształcenia i umiejętności mieszkańców	A.2: Rozwinięta infrastruktura nowej gospodarki	A.3: Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka	B.1: Zdrowy i bezpieczny mieszkaniowy województwa	B.2: Wysoka jakość środowiska naturalnego	B.3: Atrakcyjne warunki zamieszkania i wysoka jakość przestrzeni	C.1: Duże znaczenie metropolii i miast regionu w przestrzeni europejskiej	C.2: Wysoka pozycja regionu w procesie kreowania rozwoju Europy	C.3: Silny ośrodek nauki i kultury
1. Wzrost konkurencyjności i innowacyjności gospodarki			X				X		X
2. Poprawa stanu infrastruktury technicznej i społecznej		X	X	X	X	X	X		X
3. Wzrost zatrudnienia i podniesienie jego jakości	X		X						X
4. Budowa zintegrowanej wspólnoty społecznej i jej bezpieczeństwa				X		X			
5. Rozwój obszarów wiejskich			X		X	X			
6. Rozwój regionalny i podniesienie spójności terytorialnej						X	X	X	

Tabela 37. Zgodność Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego z Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego.

<div> <i>Cele Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego</i> </div> <div> <i>Cele Planu Zagospodarowania Przestrzennego Woj. Śl.</i> </div>	A.1: Wysoki poziom wykształcenia i umiejętności mieszkańców	A.2: Rozwinięta infrastruktura nowej gospodarki	A.3: Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka	B.1: Zdrowy i bezpieczny mieszkaniowy województwa	B.2: Wysoka jakość środowiska naturalnego	B.3: Atrakcyjne warunki zamieszkania i wysoka jakość przestrzeni	C.1: Duże znaczenie metropolii i miast regionu w przestrzeni europejskiej	C.2: Wysoka pozycja regionu w procesie kreowania rozwoju Europy	C.3: Silny ośrodek nauki i kultury
I. Dynamizacja i restrukturyzacja przestrzeni województwa			X		X	X	X		
II. Wzmocnienie funkcji węzłów sieci osadniczej			X			X	X		
III. Ochrona zasobów środowiska, wzmocnienie systemu obszarów chronionych i wielofunkcyjny rozwój terenów otwartych					X	X			
IV. Rozwój ponadlokalnych systemów infrastruktury		X	X	X	X	X	X		X
V. Stymulowanie innowacji w regionalnym systemie zarządzania przestrzenią		X	X				X		X
VI. Rozwój współpracy międzyregionalnej w zakresie planowania przestrzennego							X	X	X

Tabela 38. Zgodność Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego z Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Śląskiego na lata 2007-2013.

<div> Cele Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego Cele szczegółowe RPO WS </div>	A.1: Wysoki poziom wykształcenia i umiejętności mieszkańców	A.2: Rozwinięta infrastruktura nowej gospodarki	A.3: Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka	B.1: Zdrowy i bezpieczny mieszkaniowy województwa	B.2: Wysoka jakość środowiska naturalnego	B.3: Atrakcyjne warunki zamieszkania i wysoka jakość przestrzeni	C.1: Duże znaczenie metropolii i miast regionu w przestrzeni europejskiej	C.2: Wysoka pozycja regionu w procesie kreowania rozwoju Europy	C.3: Silny ośrodek nauki i kultury
1. Wzrost konkurencyjności regionalnej gospodarki opartej na wiedzy	X		X						X
2. Stworzenie warunków do rozwoju społeczeństwa informacyjnego w regionie	X	X							
3. Wzrost konkurencyjności turystycznej regionu					X	X	X	X	
4. Wzrost znaczenia kultury jako czynnika rozwoju społeczno-gospodarczego									X
5. Ochrona oraz poprawa jakości środowiska					X	X			
6. Wzrost konkurencyjności przestrzeni miejskiej województwa			X		X	X	X		
7. Ukształtowanie efektywnego i zintegrowanego systemu transportowego						X	X		
8. Stworzenie warunków do rozwoju społeczeństwa o wysokich kwalifikacjach zawodowych, poszukiwanych na rynku pracy	X		X	X					X
9. Poprawa stanu zdrowia mieszkańców regionu				X					

Tabela 39. Zgodność Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego z dokumentem Polska 2030. Wyzwania rozwojowe.

<div> <div>Cele Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego</div> <div>Wyzwania Polska 2030</div> </div>	A.1: Wysoki poziom wykształcenia i umiejętności mieszkańców	A.2: Rozwinięta infrastruktura nowej gospodarki	A.3: Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka	B.1: Zdrowy i bezpieczny mieszkaniowy województwa	B.2: Wysoka jakość środowiska naturalnego	B.3: Atrakcyjne warunki zamieszkania i wysoka jakość przestrzeni	C.1: Duże znaczenie metropolii i miast regionu w przestrzeni europejskiej	C.2: Wysoka pozycja regionu w procesie kreowania rozwoju Europy	C.3: Silny ośrodek nauki i kultury
W 1. Wzrost i konkurencyjność	X	X	X				X	X	X
W 2. Sytuacja demograficzna	X			X		X			
W 3. Wysoka aktywność zawodowa oraz adaptacyjność zasobów pracy	X			X					
W 4. Odpowiedni potencjał infrastruktury	X	X				X	X		
W 5. Bezpieczeństwo energetyczno-klimatyczne		X		X	X	X			
W 6. Gospodarka oparta na wiedzy i rozwój kapitału intelektualnego	X	X	X					X	X
W 7. Solidarność i spójność regionalna	X	X			X	X	X	X	X
W 8. Poprawa spójności społecznej	X	X		X		X			X
W 9. Sprawne państwo	X			X			X	X	
W 10. Wzrost kapitału społecznego Polski	X			X		X	X	X	X

Tabela 40. Zgodność Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego z projektem Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020, Regiony, Miasta, Obszary wiejskie.

<div> Cele Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego Cele Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego </div>	A.1: Wysoki poziom wykształcenia i umiejętności mieszkańców	A.2: Rozwinięta infrastruktura nowej gospodarki	A.3: Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka	B.1: Zdrowy i bezpieczny mieszkaniowy województwa	B.2: Wysoka jakość środowiska naturalnego	B.3: Atrakcyjne warunki zamieszkania i wysoka jakość przestrzeni	C.1: Duże znaczenie metropolii i miast regionu w przestrzeni europejskiej	C.2: Wysoka pozycja regionu w procesie kreowania rozwoju Europy	C.3: Silny ośrodek nauki i kultury
1. Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów	X	X	X		X	X	X	X	X
2. Budowa spójności terytorialnej i przeciwdziałanie procesom marginalizacji na obszarach problemowych	X	X	X	X	X	X		X	
3. Usprawnianie procesów planowania i realizacji polityk publicznych mających wpływ terytorialny	X	X						X	

III. POZOSTAŁE MATERIAŁY I INFORMACJE

PRZEBIEG PRAC NAD STRATEGIĄ ROZWOJU WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO

Informacje ogólne

Zarząd Województwa Śląskiego Uchwałą Nr 222/135/III/2008 z dnia 12 lutego 2008 r. przystąpił do prac nad aktualizacją Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000-2020. Zgodnie z ustawą o samorządzie województwa Sejmik Województwa Śląskiego Uchwałą Nr III/21/9/2008 z dnia 20 lutego 2008 roku określił zasady, tryb i harmonogram opracowania strategii rozwoju województwa.

Wstępne prace organizacyjne dotyczyły m.in. powołania Moderadora procesu aktualizacji oraz wyłonienia poszczególnych zespołów, tj.: Zespołu ds. Wdrażania i Monitoringu oraz Zespołu ds. Redakcji i Syntezy. Powołano również Komitet Sterujący ds. Aktualizacji Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000-2020.

W kwietniu i maju 2008 r. Zarząd Województwa skierował do jednostek samorządu terytorialnego informację o rozpoczęciu prac nad aktualizacją Strategii oraz o możliwości zgłaszania uwag i propozycji z tym związanych. Kolejnym etapem było uzgodnienie z organami właściwymi w sprawach opiniowania w ramach strategicznych ocen oddziaływania na środowisko zakresu i stopnia szczegółowości Prognozy oddziaływania na środowisko.

W ramach prac nad aktualizacją dokumentu zorganizowano szereg spotkań o charakterze warsztatowym. Warsztaty poświęcone były m.in. sformułowaniu wizji rozwoju województwa i głównych obszarów rozwoju, a wypracowane wnioski zostały zaprezentowane w czerwcu 2008 r. na konferencji pn. Forum Rozwoju Województwa Śląskiego, zorganizowanej w celu zapewnienia jak najszerszemu gronu zainteresowanych możliwości zapoznania się z efektami prowadzonych prac i wzięcia udziału w dyskusji.

W dalszej kolejności odbyły się następne prace warsztatowe, w tym: warsztaty związane z wypracowaniem diagnozy strategicznej województwa śląskiego oraz ustaleniem strategicznych przedsięwzięć dla rozwoju regionu. Etap prac warsztatowych zakończył się w sierpniu 2008 roku i na podstawie ich wyników przygotowano wstępną wersję Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020”, która została zaprezentowana we wrześniu 2008 r. Komisji Rozwoju i Zagospodarowania Przestrzennego Sejmiku Województwa Śląskiego.

W okresie wrzesień-październik 2008 r. przeprowadzono konsultacje społeczne wstępnej wersji zaktualizowanej Strategii z udziałem jednostek samorządu terytorialnego.

W październiku 2008 r. Uchwałą Sejmiku Województwa Śląskiego Nr III/23/2/2008 z dnia 22 października 2008 r. zmieniono harmonogram prac nad aktualizacją Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000-2020, w związku z trwającymi pracami nad opracowaniem dokumentów strategicznych na szczeblu krajowym.

Po przeprowadzeniu licznych analiz i studiów, a także na podstawie wyników konsultacji wstępnej wersji zaktualizowanej Strategii, w lutym 2009 r. zorganizowano kolejny cykl warsztatów roboczych w obszarach: usługi publiczne, gospodarka i wiedza, nauka i kultura, w celu wypracowania ostatecznej listy przedsięwzięć strategicznych. Ostateczne wyniki tych prac przedstawiono w marcu 2009 r.

Wojewódzkiej Komisji Urbanistyczno-Architektonicznej oraz Komitetowi Sterującemu ds. Aktualizacji Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego.

Zarząd Województwa Śląskiego Uchwałą Nr 823/258/III/2009 z dnia 14 kwietnia 2009 r. przyjął projekt Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020” oraz Prognozę oddziaływania na środowisko, kierując je do konsultacji społecznych, przeprowadzonych zgodnie zapisami art. 6 ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju z dnia 6 grudnia 2006 r. oraz w ramach procedury strategicznej oceny oddziaływania na środowisko zgodnie z art. 54 ust. 2 ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko z dnia 3 października 2008 r. Przez cały okres konsultacji społecznych, tj. w okresie kwiecień-czerwiec 2009 r., projekt Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020” wraz z przygotowaną Prognozą oddziaływania na środowisko projektu Strategii dostępny był na stronie internetowej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego www.silesia-region.pl, w tym w Biuletynie Informacji Publicznej. Odpowiednie ogłoszenia o procesie konsultacji opublikowano w prasie oraz umieszczono na stronie internetowej województwa śląskiego i tablicy ogłoszeń. W ramach konsultacji skierowano również pisma do jednostek samorządu terytorialnego, środowisk gospodarczych, zawodowych i branżowych, Ministra Rozwoju Regionalnego, Wojewody Śląskiego, Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego oraz Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska, a także Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego, z prośbą o uwagi i opinie do projektu Strategii.

W ramach prowadzonych konsultacji zorganizowano również w dniu 8 czerwca 2009 r. Konferencję pn. „II Regionalne Forum Rozwoju Województwa Śląskiego”, w której udział wzięli przedstawiciele samorządów lokalnych, administracji rządowej oraz środowisk gospodarczych, naukowych, zawodowych i branżowych. W trakcie spotkania zaprezentowano projekt Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020” wraz z opracowaną do projektu Strategii Prognozą oddziaływania na środowisko. Celem konferencji było podjęcie szerokiej dyskusji na temat kierunków rozwoju województwa wskazanych w projekcie Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego.

Uchwałą Sejmiku Województwa Śląskiego Nr III/41/3/2009 z dnia 26 sierpnia 2009 r. dokonano kolejnej zmiany harmonogramu aktualizacji Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000-2020 w związku z koniecznością zapewnienia zgodności Strategii Rozwoju Województwa z dokumentami krajowymi (w myśl zapisów ustawy o samorządzie województwa), w tym z opracowywaną przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego.

Na podstawie wyników konsultacji prowadzonych w regionie oraz uwzględniając wyniki prac na poziomie krajowym oraz zapisy projektu Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego, Zarząd Województwa Śląskiego przygotował ostateczną wersję projektu Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020”, kierując ją w grudniu 2009 r. do Sejmiku Województwa Śląskiego celem jej uchwalenia.

Szczegółowe informacje dotyczące kalendarium przebiegu prac nad sporządzeniem dokumentu wraz z uzasadnieniem, podsumowaniem oraz sprawozdaniem z przebiegu konsultacji znajdują się na stronie internetowej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego www.silesia-region.pl.

OSOBY UCZESTNICZĄCE W PRACACH NAD STRATEGIĄ ROZWOJU WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO „ŚLĄSKIE 2020”

RADNI SEJMIKU WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO:

1. Jan Borzymowski	25. Janusz Moszyński
2. Alfred Brudny	26. Witold Naturski
3. Józef Buszman	27. Marian Ormaniec
4. Ludgarda Buzek	28. Marek Parkitny
5. Michał Czarski	29. Leszek Piotrowski
6. Barbara Dworak	30. Krzysztof Rybka
7. Marian Gajda	31. Włodzimierz Skalik
8. Aleksandra Gajewska	32. Czesław Sobierajski
9. Andrzej Hutnik	33. Piotr Spyra
10. Mieczysław Jagiełło	34. Krzysztof Stachowicz
11. Marian Jarosz	35. Martyna Starc
12. Paweł Kaleta	36. Cezary Stryjak
13. Andrzej Kamiński	37. Grzegorz Szpyrka
14. Wacław Kania	38. Krzysztof Ślaski
15. Sergiusz Karpiński	39. Bogusław Śmigielski
16. Jan Kawulok	40. Jacek Świerkocki
17. Marcin Kędracki	41. Jacek Świetlicki
18. Mariusz Kleszczewski	42. Karol Węglarzy
19. Ewa Lewandowska	43. Zygmunt Wilk
20. Piotr Lewandowski	44. Adam Wolak
21. Ryszard Majer	45. Tomasz Wrona
22. Wiesław Maras	46. Wojciech Zamorski
23. Marek Migas	47. Piotr Zarzycki
24. Henryk Moskwa	48. Piotr Zienc

ZARZĄD WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO:

Bogusław Śmigielski – Marszałek Województwa Śląskiego
Zbyszek Zaborowski – Wicemarszałek Województwa Śląskiego
Adam Stach – Wicemarszałek Województwa Śląskiego
Mariusz Kleszczewski – Członek Zarządu Województwa Śląskiego
Piotr Spyra – Członek Zarządu Województwa Śląskiego

KOMITET STERUJĄCY DS. AKTUALIZACJI STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO NA LATA 2000-2020:

- 1) Bogusław Śmigielski – Marszałek Województwa Śląskiego, Przewodniczący Komitetu
- 2) Mariusz Kleszczewski – Członek Zarządu Województwa Śląskiego, Wiceprzewodniczący Komitetu
- 3) Marian Jarosz – Radny Sejmiku Województwa Śląskiego, Członek Komitetu
- 4) Wacław Kania – Radny Sejmiku Województwa Śląskiego, Członek Komitetu
- 5) Jacek Świetlicki – Radny Sejmiku Województwa Śląskiego, Członek Komitetu
- 6) Włodzimierz Skalik – Radny Sejmiku Województwa Śląskiego, Członek Komitetu
- 7) Florian Kuźnik – Akademia Ekonomiczna im. Karola Adamieckiego w Katowicach, przedstawiciel środowisk naukowych, Członek Komitetu

MODERATOR PROCESU AKTUALIZACJI STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO NA LATA 2000-2020:

Dr Bogumił Szczupak – pracownik Katedry Badań Strategicznych i Regionalnych Akademii Ekonomicznej im. Karola Adamieckiego w Katowicach

ZESPÓŁ DS. WDRAŻANIA I MONITORINGU STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO NA LATA 2000-2020:

- 1) Andrzej Baksik – Kierownik Zespołu, Wydział Planowania Strategicznego i Przestrzennego
- 2) Mariusz Raczek – Zastępca Kierownika Zespołu, Wydział Planowania Strategicznego i Przestrzennego
- 3) Mariusz Kleszczewski – Członek Zarządu Województwa Śląskiego
- 4) Ewa Burchat-Błachuta – Wydział Planowania Strategicznego i Przestrzennego
- 5) Magdalena Wójcik – Wydział Edukacji i Nauki
- 6) Krystyna Brzozowska-Eymar – Wydział Promocji i Współpracy Międzynarodowej
- 7) Przemysław Smyczek – Wydział Kultury
- 8) Sabina Heller – Wydział Zdrowia i Polityki Społecznej
- 9) Tadeusz Adamski – Wydział Gospodarki
- 10) Lidia Urgacz – Wydział Inwestycji
- 11) Tomasz Sosna – Wydział Komunikacji i Transportu
- 12) Joanna Niesyto – Wydział Turystyki i Sportu
- 13) Wojciech Cierpień – Wydział Ochrony Środowiska
- 14) Izabella Nawara-Słomska – Wydział Ochrony Środowiska
- 15) Halina Szustak – Wydział Terenów Wiejskich
- 16) Bronisław Nowak – Wydział Terenów Wiejskich
- 17) Bożena Antosiewicz – Wydział Geodezji, Kartografii i Gospodarki Nieruchomościami
- 18) Małgorzata Staś – Wydział Rozwoju Regionalnego
- 19) Tomasz Kupiec – Wydział Rozwoju Regionalnego
- 20) Anna Cekiera – Wydział Europejskiego Funduszu Społecznego
- 21) Bogumiła Kowalska – Wydział Europejskiego Funduszu Społecznego
- 22) Dominika Błasiak – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Województwa Śląskiego
- 23) Barbara Kubica – Wojewódzki Urząd Pracy w Katowicach
- 24) Eugeniusz Romański – Śląskie Centrum Społeczeństwa Informacyjnego
- 25) Marcin Stolarz – Biuro ds. Przygotowania Euro 2012 w Województwie Śląskim

ZESPÓŁ REDAKCJI I SYNTEZY DS. AKTUALIZACJI STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO NA LATA 2000-2020:

- 1) Mariusz Raczek – Kierownik Zespołu, Wydział Planowania Strategicznego i Przestrzennego
- 2) Mirosława Siejda – Wydział Planowania Strategicznego i Przestrzennego
- 3) Magdalena Jakubiec – Wydział Planowania Strategicznego i Przestrzennego
- 4) Jacek Noga – Wydział Planowania Strategicznego i Przestrzennego
- 5) Paulina Konior – Wydział Planowania Strategicznego i Przestrzennego
- 6) Agata Sierzchała – Wydział Planowania Strategicznego i Przestrzennego
- 7) Wojciech Dąbrowa – Wydział Planowania Strategicznego i Przestrzennego
- 8) Joanna Miśka – Wydział Planowania Strategicznego i Przestrzennego
- 9) Michał Brzezinka – Wydział Planowania Strategicznego i Przestrzennego
- 10) Maria Dzierżęga – Wydział Rozwoju Regionalnego/Wydział Zdrowia i Polityki Społecznej
- 11) Tomasz Kupiec – Wydział Rozwoju Regionalnego

W trakcie procesu przygotowania dokumentu pn. Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020” w warsztatach, konferencjach, konsultacjach społecznych brali udział przedstawiciele m.in. jednostek samorządu lokalnego z obszaru województwa śląskiego, partnerów społecznych i gospodarczych, administracji rządowej, organizacji pozarządowych, szkół wyższych i jednostek naukowo-badawczych.

SŁOWNIK WYBRANYCH POJĘĆ

Aglomeracja – układ osadniczy skupiony wokół głównego ośrodka wielkomiejskiego, miasta lub grupy miast, stanowiący koncentrację ściśle powiązanych ze sobą działalności, dla których korzyści odnoszone z lokalizacji w gęsto zaludnionych i zurbanizowanych obszarach wynikają z powiązań funkcjonalnych i efektów zewnętrznych ekonomii skali. Zgodnie z Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego w województwie śląskim wyróżniamy: Aglomerację Górnośląską, Aglomerację Rybnicką, Aglomerację Bielską oraz Aglomerację Częstochowską;

Aglomeracja Górnośląska/Górnośląski Związek Metropolitalny – obszar składający się z 14 największych miast Śląska i Zagłębia: Bytom, Chorzów, Dąbrowa Górnicza, Gliwice, Jaworzno, Katowice, Mysłowice, Piekary Śląskie, Ruda Śląska, Siemianowice Śląskie, Sosnowiec, Świętochłowice, Tychy, Zabrze;

Alians – sojusz między dwoma albo kilkoma organizacjami;

Antropopresja – oddziaływanie człowieka na środowisko przyrodnicze;

Balneologia – dziedzina medycyny uzdrowiskowej zajmująca się badaniem leczniczych właściwości kąpiei i wód mineralnych i wykorzystaniem ich w leczeniu chorób;

Beneficjent – osoba fizyczna, osoba prawna lub jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej, której ustawa przyznaje zdolność prawną, otrzymująca korzyści, pożytki w wyniku realizacji projektu, przedsięwzięcia lub działania;

Biogeny – pierwiastki chemiczne niezbędne do prawidłowego funkcjonowania organizmów żywych;

Biomasa – istniejąca na Ziemi materia organiczna, wszystkie substancje pochodzenia roślinnego lub zwierzęcego ulegające biodegradacji. Biomasa to najstarsze i najszerzej współcześnie wykorzystywane odnawialne źródło energii;

Biologia molekularna – nauka zajmująca się biologią na poziomie cząsteczkowym, drobinowym;

Bioróżnorodność – różnicowanie organizmów żywych, które występują na Ziemi, oraz bliższych biogeograficznych jednostek;

Biosystem – synteza związków organicznych, dokonująca się w organizmie żywym pod wpływem enzymów;

Biotechnologia – wg Konwencji o różnorodności biologicznej ONZ oznacza zastosowanie technologiczne, które używa systemów biologicznych, organizmów żywych lub ich składników, żeby wytwarzać lub modyfikować produkty lub procesy w określonym zastosowaniu;

Czyste technologie węgla CCS – technologia dla przechwytywania i składowania CO₂;

Delimitacja – określenie i wytyczenie granicy;

Depopulacja – spadek przyrostu naturalnego;

Destynacja – przeznaczenie;

Digitalizacja – wprowadzenie w postaci danych cyfrowych drukowanych lub rękopiśmiennych materiałów bibliotecznych metodą skanowania;

Dywersyfikacja – rozgałęzienie, rozszerzanie asortymentu produkcji, usług, stosowanych technologii, zróżnicowanie finansowania itp.;

Euroregion – forma współpracy transgranicznej pomiędzy regionami państw członkowskich Unii Europejskiej, państw kandydujących oraz regionami ich sąsiadów;

Energia pierwotna – suma energii zawartej w pierwotnych nośnikach energii;

Expo Silesia – centrum targowo-wystawiennicze w Sosnowcu;

Foresight technologiczny – proces prowadzony w celu przedstawienia wizji i scenariuszy przyszłych tendencji rozwoju technologicznego regionu, bazujący na swoistym antycypowaniu przyszłości, a nie wyłącznie na prognozowaniu na podstawie założenia kontynuacji istniejących tendencji w zależności od zmiany zidentyfikowanych czynników;

Funkcjonalny obszar miejski – zgodnie z klasyfikacją ESPON: funkcjonalny obszar miejski składający się z miejskiego rdzenia i sąsiadującej z nim zintegrowanej strefy gospodarczej;

Georóżnorodność – naturalne zróżnicowanie powierzchni Ziemi, obejmujące formy i systemy geologiczne, geomorfologiczne, glebowe i wód powierzchniowych, powstałe w wyniku procesów naturalnych, miejscami o różnym wpływie antropogenicznym;

Globalizacja – jest to proces poszerzenia i pogłębienia się współzależności między krajami i regionami wskutek rosnących przepływów międzynarodowych oraz działalności korporacji transnarodowych, co prowadzi do jakościowo nowych powiązań między firmami, rynkami i gospodarkami, charakteryzujący się przede wszystkim nasileniem się mobilizacji i przepływu dóbr, kapitałów i siły roboczej w skali ogólnoswiatowej, rozwój transportu, komunikacji, telekomunikacji oraz szybki przepływ informacji w mediach;

Gospodarka oparta na wiedzy/Nowa gospodarka – gospodarka, w której zasób wiedzy i innowacji (zwrotnie sprzężonych) i ich dyfuzja do wszystkich sektorów implikują ekonomiczno-społeczne przemiany strukturalne i tworzą nowe możliwości w zakresie akceleracji rozwoju gospodarczego;

Infrastruktura – w danym układzie osadniczym podstawowa struktura usług i urządzeń (ogólny kapitał społeczny) koniecznych dla bezpośredniego wsparcia działalności produkcyjnej. Obejmuje ona: usługi publiczne, transport, telekomunikację, przedsiębiorstwa użyteczności publicznej, publiczne urządzenia ochrony środowiska, urządzenia dla rozwoju kapitału ludzkiego i społecznego. Oprócz infrastruktury tradycyjnej (technicznej) – zwanej też „twardą” (drogi i autostrady, koleje, zapory itp.), uważanej za warunek konieczny ale niewystarczający dla rozwoju regionalnego i w związku z tym mającej znaczenie malejące, wyróżnia się infrastrukturę społeczną – zwaną „miękką”, której znaczenie współcześnie wzrasta, a która obejmuje przekazywanie informacji, edukację i kształcenie, jakość środowiska, oferty kulturalne oraz ogólnie inwestycje niematerialne;

Infostruktura – sieć przepływu informacji, umożliwiającą intensywną komunikację, w tym wirtualną z całym światem;

Inkubator przedsiębiorczości – wyodrębnione w ramach jednego budynku i udostępnione przedsiębiorcom na preferencyjnych warunkach lokale wraz z pełną obsługą administracyjną i biurową, w których mogą oni prowadzić swoją działalność gospodarczą w początkowym okresie swej działalności;

Inkubator technologiczny – wyodrębniony organizacyjnie i oparty na nieruchomości ośrodek, łączący ofertę lokalową z usługami wspierającymi rozwój małych firm;

Instytucje otoczenia biznesu – instytucje promocji i rozwoju przedsiębiorczości, inkubatory przedsiębiorczości, agencje rozwoju regionalnego i lokalnego, samorząd gospodarczy, izby gospodarcze oraz wszelkie inne instytucje o charakterze doradczym;

Interoperacyjność usług – zdolność sieci, np. telekomunikacyjnych, do efektywnej współpracy w celu zapewnienia wzajemnego dostępu użytkowników do usług świadczonych w tych sieciach;

Inżynieria genetyczna – dziedzina polegająca na ingerencji w materiał genetyczny w celu uzyskania dziedzicznych zmian w komórkach lub całych organizmach;

Inżynieria medyczna – nauka wiedzy obejmująca zasady postępowania inżynierskiego stosowane w medycynie;

Katowicka Specjalna Strefa Ekonomiczna – powołana rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 18 czerwca 1996 roku w celu wsparcia i przyspieszenia procesów restrukturyzacyjnych oraz stworzenia nowych miejsc pracy w regionie. Obszar Katowickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej obejmuje ponad 1500 hektarów na terenach 19 miast i ośmiu gmin oraz składa się z czterech podstref: gliwickiej, sosnowiecko-dąbrowskiej, tyskiej i jastrzębsko-żorskiej;

Klaster – przestrzennie skoncentrowany zespół przedsiębiorstw, organizacji i instytucji powiązanych siecią pionowych i poziomych zależności, często o charakterze nieformalnym, który poprzez nagromadzenie szczególnych zasobów pozwala osiągnąć tym organizacjom trwałą przewagę konkurencyjną;

Kogeneracja – proces, w którym energia zawarta w paliwie zamieniana jest w jednym procesie technologicznym w energię elektryczną i ciepłą (skojarzone wytwarzanie energii elektrycznej i ciepłej);

Kongestia – przeciążenie, zatłoczenie na szlakach komunikacyjnych;

Konurbacja – zespół miast i osiedli przemysłowych powiązanych ze sobą gospodarczo i komunikacyjnie, w którym brak ośrodka dominującego, typ aglomeracji;

Metropolia – wielkomiejska aglomeracja będąca ośrodkiem dynamiki gospodarczej, technologicznej i kulturalnej zarówno w regionie, jak i w skali europejskiej;

Metropolizacja – przekształcanie się przestrzeni miejskich, polegające na zmianie relacji między miastem centralnym i jego bezpośrednim otoczeniem w taki sposób, że powiązania między ośrodkami otoczenia stają się silniejsze niż ich powiązania z miastem centralnym oraz na nieciągłym sposobie użytkowania obszarów zurbanizowanych;

Mogilniki – składowiska dla przeterminowanych środków ochrony roślin i innych odpadów niebezpiecznych;

Monitoring – system zbierania i selekcjonowania informacji;

Nanotechnologia – dziedzina nauki i inżynierii materiałowej zajmująca się sposobem tworzenia rozmaitych struktur o rozmiarach nanometrycznych, zatem na poziomie pojedynczych atomów i cząsteczek;

Obszar metropolitalny – zgodnie z Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego: obszar wielkiego miasta oraz powiązanego z nim funkcjonalnie bezpośredniego otoczenia;

Odpady niebezpieczne – odpady, które ze względu na swoje pochodzenie, skład chemiczny, biologiczny, inne właściwości lub okoliczności stanowią zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego oraz środowiska naturalnego;

Park and ride – system integracji i substytucji różnych środków transportu zbiorowego i indywidualnego, w tym węzłów przesiadkowych (parkuj i jedź);

Park and walk – system umożliwiający zaparkowanie samochodem, a następnie pokonanie dalszej odległości pieszo (parkuj i idź);

Park przemysłowy – zespół wyodrębnionych nieruchomości, w którego skład wchodzi co najmniej nieruchomość, gdzie znajduje się infrastruktura techniczna pozostała po restrukturyzowanym lub likwidowanym przedsiębiorcy, utworzony na podstawie umowy cywilnoprawnej, której jedną ze stron jest jednostka samorządu terytorialnego, stwarzający możliwość prowadzenia działalności gospodarczej przedsiębiorcom, w szczególności małym i średnim;

Park technologiczny – instrument polityki rozwoju regionalnego, obejmujący zorganizowane w sieci organizacje o kompetencjach naukowych (biura pozostające w związku z wyższymi uczelniami, laboratoria naukowe i pracownie), których głównym celem jest wytwarzanie zaawansowanych technologii i świadczenie usług na rzecz przedsiębiorstw w regionie (transfer

technologii do przemysłu). Parki technologiczne znajdują się zwykle w podmiejskim otoczeniu dużych aglomeracji miejskich, charakteryzującym się wysokimi walorami środowiska;

Policentryczność – występowanie wielu ośrodków centralnych, wokół których wytwarzają się koncentrujące struktury;

Poligeneracja – proces energetyczny, w którym obok energii elektrycznej wytwarzane są przynajmniej dwa inne produkty, jak np. ciepło, chłód;

Przedsięwzięcie – środki będące grupami projektów, zadań i inicjatyw, za pomocą których możliwe będzie zdynamizowanie przeobrażeń regionu, podejmowanie działań dla uruchomienia strategicznych kierunków rozwoju województwa;

Przemysły kultury – rynkowe prowadzenie działalności kulturalnej, obejmującej produkcję i twórczość, dystrybucję i przekaz, rejestrację i ochronę oraz uczestnictwo w kulturze. W węższym znaczeniu przemysły kultury to branże przemysłowe nastawione na wytwarzanie różnych dóbr i usług kulturalnych;

Region – część obszaru kraju wyodrębniana dla celów planistycznych i charakteryzująca się określonymi właściwościami geograficzno-przyrodniczymi, gospodarczo-społecznymi lub historyczno-kulturowymi, obszar wydzielony pod względem administracyjnym – województwo;

Rekultywacja – przywracanie terenom zniszczonym po eksploatacji, zwykle górniczej, przemysłowej lub leśnej, ich pierwotnego kształtu i doprowadzenie ich do stanu umożliwiającego racjonalne wykorzystanie w gospodarce, w przemyśle;

Retencja – czasowe zatrzymanie wody opadowej na obszarze zlewni: w zbiornikach wodnych, ciekach, lodowcach, śniegu i bagnach oraz w gruncie;

Restrukturyzacja – działania, których celem jest zmiana struktury, zwłaszcza systemu gospodarczego;

Restytucja – odtwarzanie, odnowa, przywracanie dawnego stanu rzeczy;

Rewitalizacja – działanie skoncentrowane na ożywieniu zdegradowanych obszarów miast (np. poprzemysłowych), którego celem jest znalezienie dla nich nowego zastosowania i doprowadzenie do stanu, w którym obszary zmieniają swoją funkcję;

Sektor B+R – ogół instytucji i osób zajmujących się pracami twórczymi podejmowanymi dla zwiększenia zasobu wiedzy, jak również znalezienia nowych zastosowań dla tej wiedzy. Należą do nich: Polska Akademia Nauk, jednostki badawczo-rozwojowe, szkoły wyższe prowadzące działalność w zakresie B+R, jednostki obsługi nauki, jednostki rozwojowe – przedsiębiorstwa posiadające własne zaplecze badawcze;

Sekwestracja dwutlenku węgla – oddzielenie, wyłapanie dwutlenku węgla ze spalin, w celu ograniczenia emisji;

Sieci szerokopasmowe – podstawowe narzędzie umożliwiające szybki dostęp oraz wymianę złożonych treści multimedialnych i szerokiej gamy usług przy użyciu przewodowych i bezprzewodowych sieci dostępowych;

Spółczeństwo informacyjne – społeczeństwo, w którym dynamiczny rozwój napędzanych wiedzą technologii informacyjnych i komunikacyjnych (ICT) – sprzężonych z zasobem wiedzy – oraz ich dyfuzja do wszystkich sektorów prowadzą do przemian strukturalnych i tworzą nowe możliwości w zakresie przyspieszenia rozwoju społeczno-gospodarczego;

Subregion – wyodrębniający się pod względem geograficznym, etnograficznym, wyznaczony w dokumencie Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego obszar polityki rozwoju – północny, środkowy, zachodni oraz południowy;

Suburbanizacja – określa proces dekoncentracji ludności, polegający na odpływie ludności z obszarów centralnych aglomeracji na ich peryferie i na obszary bardziej oddalone;

Stopień urbanizacji – procentowy wskaźnik liczby mieszkańców miast w stosunku do ogółu mieszkańców województwa;

Technopolia – koncentracja w pewnych obszarach technologicznie innowacyjnych działalności związanych z przemysłem, zdolnych do generowania naukowych synergii i ekonomicznej produktywności;

Termomodernizacja – obniżenie energochłonności istniejących budynków;

Transport intermodalny – transport międzygałęziowy (przemieszczanie ładunków w tej samej jednostce ładunkowej lub pojeździe różnymi gałęziami transportu, bez przeładunku samego ładunku);

Urbanizacja – wzrost liczby ośrodków miejskich na jakimś obszarze, ich powiększenie się i rozwój wiążący się z koncentracją handlu i wytwórczości oraz napływem ludności; wzrost ich roli i znaczenia dla danego regionu;

Wiktyimizacja – działanie powodujące, że dana osoba staje się ofiarą przemocy;

Wykluczenie cyfrowe – różnica pomiędzy osobami o różnym statusie społeczno-ekonomicznym, gospodarstwami domowymi i podmiotami gospodarczymi oraz mieszkańcami różnych regionów, odnośnie dostępu i korzystania zarówno z komputerów, jak i z Internetu.

SŁOWNIK UŻYWANYCH SKRÓTÓW:

ARE (*Assembly of European Regions*) – Zgromadzenie Regionów Europy;

B+R – Badania i Rozwój;

BAEL – Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności;

BDR – Bank Danych Regionalnych;

COR (*Committee of the Regions*) – Komitet Regionów;

ESPON (*European Spatial Planning Observation Network*) – Europejska Sieć Obserwatoriów Planowania Przestrzennego;

Eurostat – Europejski Urząd Statystyczny;

EWT – Europejska Współpraca Terytorialna;

GDDKiA – Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad;

GERD (*Gross Domestic Expenditure on R&D*) – suma nakładów wewnętrznych poniesionych w danym roku na działalność B+R przez wszystkie jednostki prowadzące tę działalność w danym kraju;

GTL S.A. – Górnośląskie Towarzystwo Lotnicze S.A.;

GUS – Główny Urząd Statystyczny;

GZM – Górnośląski Związek Metropolitalny;

IBnGR – Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową;

ICT (*Information and Communication Technologies*) – technologie informatyczne i telekomunikacyjne;

IEA (*International Energy Agency*) – Międzynarodowa Agencja Energii;

ISDN (*Integrated Services Digital Network*) – sieć cyfrowa z integracją usług cyfrowych;

JST – jednostki samorządu terytorialnego;

KPR – Krajowy Program Reform na lata 2005-2008;

KPZK – Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju;

KSRR – Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego;

KSSE – Katowicka Specjalna Strefa Ekonomiczna S.A.;

KZK GOP – Katowicki Związek Komunikacyjny Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego;

LHS – Linia Hutnicza Szerokotorowa;

MEGA (*Metropolitan European Growth Areas*) – zgodnie z ESPON: Europejskie Metropolitalne Obszary Wzrostu;

MPiPS – Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej;

MPL Katowice – Międzynarodowy Port Lotniczy „Katowice” w Pyrzowicach;

MŚP – Małe i Średnie Przedsiębiorstwa;

NGO (*Non-Governmental Organization*) – organizacje pozarządowe;

NOSPR – Narodowa Orkiestra Symfoniczna Polskiego Radia;

NSRO – Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia, Narodowa Strategia Spójności;

NTS – Nomenklatura Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych: dzieli Polskę na terytorialne, hierarchicznie powiązane jednostki na pięciu poziomach, z czego trzy określono jako poziomy regionalne, a dwa jako poziomy lokalne. Skrót NTS używany jest w Polsce w celu odróżnienia od nazwy analogicznych jednostek NUTS używanych w krajach Unii Europejskiej;

NUTS (*Nomenclature of Units for Territorial Statistics*) – jednolita kategoryzacja jednostek terytorialnych państw członkowskich Unii Europejskiej;

ONZ – Organizacja Narodów Zjednoczonych;

OZE – Odnawialne Źródła Energii;

PAN – Polska Akademia Nauk;

PeUP – Platforma Elektroniczna Usług Publicznych;

PKB – Produkt Krajowy Brutto;

PM 2,5 i PM 10 – pył zawieszony drobnoziarnisty o średnicy cząstek mniejszych niż 2,5 mikrometra i 10 mikrometrów;

POIG – Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka;

PO IiŚ – Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko;

RHN (*Regions for Health Network*) – Sieć Regionów dla Zdrowia;

RIS Silesia – Regionalna Strategia Innowacji Województwa Śląskiego;

ROPS – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej;

RPO – Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2007-2013;

RSIP – Regionalny System Informacji Przestrzennej;

SEKAP – System Elektronicznej Komunikacji Administracji Publicznej;

SRK – Strategia Rozwoju Kraju 2007-2013;

SWOT (*Strengths Weaknesses Opportunities Threats*) – metoda analizy strategicznej, sprowadzająca się do uporządkowania posiadanej informacji o danej sprawie na następujące grupy: mocne i słabe strony oraz na szanse i zagrożenia;

ŚOM – Śląski Obszar Metropolitalny;

ŚZGiP – Śląski Związek Gmin i Powiatów;

TEN-T (*Trans European Network for Transport*) – Transeuropejska Sieć Transportowa;

UE – Unia Europejska;

UNWTO (*United Nations World Tourism Organization*) – Światowa Organizacja Turystyki;

US – Urząd Statystyczny w Katowicach;

UTW – Uniwersytet Trzeciego Wieku;

WHO (*World Health Organization*) – Światowa Organizacja Zdrowia;

WIOŚ – Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska;

WOKiS „Stadion Śląski” – Wojewódzki Ośrodek Kultury i Sportu „Stadion Śląski”;

WUP – Wojewódzki Urząd Pracy.

SPIS WYKRESÓW I RYSUNKÓW

Wykres 1. Prognoza struktury wiekowej ludności województwa w latach 2010-2035.....	8
Wykres 2. Prognoza ludności w województwie śląskim w latach 2010-2035.	8
Wykres 3. Stopa bezrobocia w województwie śląskim w latach 2000-2008.....	15
Wykres 4. Stopa bezrobocia na koniec miesiąca w województwie śląskim.	15
Wykres 5. Stopa bezrobocia na koniec IV kwartału 2008 wg wykształcenia.	17
Wykres 6. Bezrobotni w szczególnej sytuacji na rynku pracy na koniec 2008 r.....	18
Wykres 7. Produkt Krajowy Brutto w latach 1995-2007.....	19
Wykres 8. Procentowy udział subregionów w PKB województwa śląskiego w roku 2007 (województwo=100%).	19
Wykres 9. Udział województw w tworzeniu PKB kraju w 2007 roku.....	20
Wykres 10. Produkt Krajowy Brutto na jednego mieszkańca w 2007 roku.	20
Wykres 11. Dynamika i potencjał rozwoju regionów.	22
Wykres 12. Syntetyczny wskaźnik konkurencyjności województw.	25
Wykres 13. Grunty zdegradowane i zdewastowane wymagające rekultywacji w latach 2003-2007...115	
Wykres 14. Powierzchnia składowania odpadów w województwie śląskim w latach 2000-2007.....	120
Wykres 15. Podmioty gospodarcze w województwie śląskim. Sektor prywatny w latach 1996-2007. 133	
Wykres 16. Jednostki naukowe i badawczo-rozwojowe w 2007 r.	134
Wykres 17. Relacja nakładów na działalność B+R do produktu krajowego brutto (GERD/PKB w %) w 2007 roku.....	135
Wykres 18. Relacja nakładów na działalność B+R do produktu krajowego brutto (GERD/PKB) w latach 2002-2007.	135
Wykres 19. Nakłady wewnętrzne na działalność B+R wg województw w latach 1999-2007.....	137
Wykres 20. Nakłady na działalność innowacyjną wg źródeł finansowania w latach 2003-2007.....	137
Wykres 21. Liczba zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru z wyłączeniem zabytków będących wielkoobszarowymi założeniami miejskimi lub wiejskimi, nieruchomych przeniesionych do skansenów oraz nieistniejących, wpisanych nadal do rejestru zabytków w województwie.....	139
Wykres 22. Drogi publiczne o nawierzchni twardej wg lokalizacji w województwie śląskim w 2007 roku.....	147
Wykres 23. Linie kolejowe w województwie śląskim na 100 km ² w latach 2002-2007.	148
Wykres 24. Operacje lotnicze i cargo na lotnisku w Pyrzowicach w latach 1996-2008.....	150
Wykres 25. Ruch pasażerski na lotnisku w Pyrzowicach w latach 1996-2008.	150
Wykres 26. Przeciętna powierzchnia użytkowa jednego mieszkania za lata 2002-2007.....	153
Wykres 27. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na osobę za lata 2002-2007.	153
Wykres 28. Nauczyciele akademicy w województwie śląskim w latach 1999-2007.	158
Wykres 29. Studenci szkół publicznych wg kierunków studiów w województwie śląskim w 2007 roku.	159
Wykres 30. Studenci szkół wyższych na 10 tys. ludności w latach 2002-2007.	159
Wykres 31. Absolwenci szkół publicznych i niepublicznych w województwie śląskim w latach 1999-2007.....	160
Wykres 32. Liczba ludności na łóżko w szpitalach ogólnych w 2007 roku.....	161
Wykres 33. Lekarze i lekarze dentyści na 10 tys. ludności w 2007 roku.	162

Rysunek 1. Wskaźnik produktywności w 2007 roku.....	13
Rysunek 2. Produkt Krajowy Brutto w podziale na subregiony w 2007 roku.....	21
Rysunek 3. Schemat funkcjonowania systemu wdrażania, monitorowania i ewaluacji Strategii.	100
Rysunek 4. Ilość odpadów (z wyłączeniem odpadów komunalnych) w podziale na subregiony w 2007 roku.....	119
Rysunek 5. Obiekty i miejsca noclegowe w podziale na subregiony 2007 rok.....	143
Rysunek 6. Liczba szkół wyższych oraz procentowy udział studentów w subregionach do ogółu studentów w województwie śląskim w 2007 roku.	160
Rysunek 7. Liczba szpitali w województwie śląskim na tle kraju w 2007 roku.	162
Rysunek 8. Sieć wodociągowa i kanalizacyjna w km na 100 km ² w 2007 roku.....	167

Mapa 1. Podział administracyjny.....	6
Mapa 2. Osadnictwo.	7
Mapa 3. Liczba ludności, gęstość zaludnienia i przyrost naturalny.	10
Mapa 4. Struktura pracujących wg sektorów ekonomicznych.....	12
Mapa 5. Stopa bezrobocia i wielkość bezrobocia wg płci.	16
Mapa 6. Produkt Krajowy Brutto i Katowicka Specjalna Strefa Ekonomiczna.	24
Mapa 7. Wizja rozwoju województwa śląskiego.	35
Mapa 8. Tereny przemysłowe, grunty antropogeniczne i nieużytki.	116
Mapa 9. Degradacja środowiska przyrodniczego.	117
Mapa 10. Ochrona przyrody.	124
Mapa 11. Środowisko kulturowe i obszary ochrony dziedzictwa kulturowego.	125
Mapa 12. Użytkowanie ziemi.	128
Mapa 13. Euroregiony.....	146
Mapa 14. System transportowy.	151
Mapa 15. Oświata.....	157
Mapa 16. Placówki pomocy zdrowotnej i społecznej.....	164

Tabela 1. Podstawowe dane demograficzne w województwie śląskim na tle kraju w 2007 roku.	9
Tabela 2. Struktura zatrudnienia w województwie śląskim na tle kraju ogółem w 2007 roku.	11
Tabela 3. Aktywność zawodowa ludności w województwie śląskim na tle kraju ogółem w 2007 roku.	13
Tabela 4. Pracujący wg sektorów oraz stopa bezrobocia w województwie na tle kraju w 2007 roku.	14
Tabela 5. Bezrobocie w województwie śląskim na tle kraju. Stan na 31.12.2008 r.	17
Tabela 6. Regionalne czynniki konkurencyjności województwa śląskiego (wg danych za 2007 rok).	26
Tabela 7. Atrakcyjność inwestycyjna województw 2008.	28
Tabela 8. Atrakcyjność województw – zestawienie wyników z lat 2005-2008.....	28
Tabela 9. Wybrane wskaźniki spójności społeczno-gospodarczo-terytorialnej województwa śląskiego w 2007 roku.	29
Tabela 10. Szacunkowa wielkość funduszy unijnych dla województwa śląskiego na lata 2007-2015.	106
Tabela 11. Szacunkowa wartość projektów kluczowych realizowanych na terenie województwa śląskiego w ramach programów operacyjnych PO IiŚ i PO IG.	106
Tabela 12. Lista wskaźników do monitoringu Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego.	108
Tabela 13. Źródło danych oraz pożądaný kierunek zmian monitorowanych wielkości.	110
Tabela 14. Emisja zanieczyszczeń w województwie śląskim na tle kraju w 2007 roku.....	115
Tabela 15. Gospodarka odpadami w województwie śląskim na tle kraju ogółem w 2007 roku.	119
Tabela 16. Gospodarka ściekami w województwie śląskim na tle kraju ogółem w 2007 roku.	120

Tabela 17. Grunty leśne i obszary chronione w województwie śląskim na tle kraju w 2007 roku.	126
Tabela 18. Powierzchnia lasów ochronnych w latach 2002 i 2006.	127
Tabela 19. Tereny rolnicze w województwie śląskim na tle kraju w 2007 roku.	129
Tabela 20. Gospodarka województwa śląskiego na tle kraju w 2007 roku.	131
Tabela 21. Podstawowe dane dotyczące działalności B+R w województwie śląskim na tle kraju ogółem w 2007 roku.	136
Tabela 22. Infrastruktura telefoniczna w województwie śląskim na tle kraju w 2007 roku.	138
Tabela 23. Biblioteki w województwie śląskim na tle kraju w roku 2007.	139
Tabela 24. Instytucje kultury w województwie śląskim na tle kraju w roku 2007.	141
Tabela 25. Baza noclegowa w województwie śląskim na tle kraju ogółem w roku 2007.	143
Tabela 26. Drogi publiczne w województwie śląskim na tle kraju ogółem w 2007 roku.	147
Tabela 27. Infrastruktura transportowa w województwie śląskim na tle kraju w 2007 roku.	149
Tabela 28. Zasoby mieszkaniowe w województwie śląskim na tle kraju ogółem w 2007 roku.	152
Tabela 29. Warunki mieszkaniowe w województwie śląskim na tle kraju ogółem w 2007 roku.	154
Tabela 30. Edukacja w województwie śląskim na tle kraju w 2007 roku.	155
Tabela 31. Żłobki i zakłady pomocy społecznej w województwie śląskim na tle kraju w 2007 roku.	163
Tabela 32. Liczba osób niepełnosprawnych w województwie śląskim na tle kraju w 2004 roku.	163
Tabela 33. Zachorowania na choroby zakaźne i zatrucia na 100 tys. ludności w województwie śląskim na tle kraju w 2007 roku.	165
Tabela 34. Sieć rozdzielcza w województwie śląskim na tle kraju ogółem w 2007 roku.	166
Tabela 35. Aglomeracje w województwie śląskim, komplementarne względem Aglomeracji Górnośląskiej.	171
Tabela 36. Zgodność Strategii Rozwoju Województwa ze Strategią Rozwoju Kraju na lata 2007-2015.	186
Tabela 37. Zgodność Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego z Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego.	187
Tabela 38. Zgodność Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego z Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Śląskiego na lata 2007-2013.	188
Tabela 39. Zgodność Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego z dokumentem Polska 2030. Wyzwania rozwojowe.	189
Tabela 40. Zgodność Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego z projektem Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020, Regiony, Miasta, Obszary wiejskie.	190

MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE

SPIS WAŻNIEJSZYCH DOKUMENTÓW WYKORZYSTANYCH DO OPRACOWANIA DIAGNOZY I PROGNOZ STATYSTYCZNYCH STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO „ŚLĄSKIE 2020”

A Study on the Factors of Regional Competitiveness. A draft final report for The European Commission, Cambridge econometrics, Ecorys-Nei, University of Cambridge

A sustainable future in our hands. A guide to the EU's sustainable development strategy, European Communities, Brussels 2007

Ageing characterizes the demographic perspectives of the European societies, EUROSTAT 72/2008

Analiza Konkurencyjności Sektorów Przemysłu Lekkiego, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2008 r.

Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2008, Raport IBnGR, Gdańsk 2008 r.

Bilans demograficzny Polski w roku 2033, prof. dr hab. Marek Okólski, Ekspertyzy do Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2008-2033, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2008 r.

Bilans polskich surowców mineralnych (energetycznych, metalicznych, chemicznych i skalnych), kierunki polityki przestrzennej w zakresie wykorzystania złóż. Problemy ochrony złóż i terenów eksploatacyjnych – rekomendacja dla KPZK, prof. dr hab. inż. Roman Ney, dr inż. Krzysztof Galos, Instytut Gospodarki Surowcami Mineralnymi i Energią, Polska Akademia Nauk w Krakowie, Kraków 2008 r.

Changing regions structural changes in the EU Regions. Final report, Study carried out for DG Regional Policy, February 2007

Coal of the future (supply prospects for thermal coal by 2030-2050), DG JRC Institute for Energy by Energy Edge Limited, European Communities 2007

Committee of the Regions Political Priorities 2008-2010, Committee of the Regions, Brussels 2008

Ekspertycki projekt Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju do roku 2033, Warszawa 2008 r.

Eson 2013 Programme European observation network on territorial development and cohesion, European Communities November 2007

EU action against climate change. Leading global action to 2020 and beyond, European Commission 2008

EU Candidate and neighbouring countries energy and transport outlook to 2030, Part III

EU environment related indicators, European Communities 2008

Europe in figures. Eurostat yearbook 2008, Eurostat Statistical books, European Commission 2008

Europe's world, Autumn 2007

European energy and transport. Trends to 2030, European Commission Directorate-General for Energy and Transport 2007

European forests – ecosystem conditions and sustainable use, European Environment Agency 2008

Fifth progress report on economic and social cohesion Growing Regions, growing Europe, European Commission 2008

Gospodarka wodna w kontekście przestrzeni kraju – rekomendacje dla KPZK, prof. dr hab. Elżbieta Nachlik, Instytut Inżynierii i Gospodarki Wodnej Politechnika Krakowska im. Tadeusza Kościuszki, Kraków 2009 r.

Informacja na temat produkcji i zużycia energii w krajach UE-27, Ministerstwo Gospodarki Warszawa 2008 r.

Jak realizować Strategię Lizbońską w regionach?, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Regiony i Rozwój, Warszawa 2007 r.

KARTA LIPSKA na rzecz zrównoważonego rozwoju miast europejskich, European Communities, Lipsk 2007

Key figures on Europe 2007/2008 edition, EUROSTAT Pocketbooks, European Commission 2009

Kierunki zwiększania innowacyjności gospodarki na lata 2007-2013 – Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2006 r.

Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego i Rady. Piąte sprawozdanie w sprawie postępów w dziedzinie spójności gospodarczej i społecznej. Rozwijające się regiony, wzrost gospodarczy w Europie, Komisja Wspólnot Europejskich Bruksela 2008.

Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego i Rady. Polityka spójności i miasta: rola miast i aglomeracji w odniesieniu do wzrostu i zatrudnienia w regionach, Komisja Wspólnot Europejskich Bruksela 2006 r.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, Monitor Polski z 2001 r., nr 26 poz. 432, Warszawa 2001

Krajowa Strategia Zatrudnienia na lata 2007-2013, Ministerstwo Gospodarki i Pracy, Warszawa 2005 r.

Krajowy Plan Gospodarki Odpadami 2010, Ministerstwo Środowiska, Warszawa 2006

Krajowy Plan Strategiczny Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa 2007

Krajowy Program „Zabezpieczenie Społeczne i Integracja Społeczna w latach 2006-2008”, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2006 r.

Krajowy Program Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego 2005-2007-2013, Ministerstwo Infrastruktury, Gambit, Warszawa 2005 r.

Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2007 r.

Narodowy program zdrowia na lata 2007-2015, Ministerstwo Zdrowia, Warszawa 2007 r.

Ocena postępów Polski w zakresie spójności z Unią Europejską. Raport 2007, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2007 r.

Ochrona zdrowia – rekomendacje dla KPZK, dr Leszek Sikorski, Centrum Systemów Informacyjnych Ochrony Zdrowia w Warszawie, Warszawa 2008 r.

Partnerstwo na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia. Odnowiona Strategia Lizbońska, Rada Europy, Bruksela, marzec 2005 r.

Polityka energetyczna Polski do 2030 roku, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2008 r.

Polityka transportowa państwa na lata 2006-2025, Ministerstwo Infrastruktury, Warszawa 2005 r.

Polska 2030. Wyzwania rozwojowe, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, Warszawa 2009 r.

Prognozy wyjazdów z poszczególnych krajów i przyjazdów do Polski w latach 2006-2009 oraz prognoza globalna przyjazdów do Polski do 2013 roku, Witold Bartoszewicz, Krzysztof Łopaciński, Instytut Turystyki, Warszawa 2007 r.

Program dla Odry-2006 (Projekt), Pełnomocnik Rządu do spraw Programu dla Odry, Wrocław 2009 r.

Program dla elektroenergetyki, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2006 r.

Program Konwergencji. Aktualizacja 2007, Ministerstwo Finansów, Warszawa 2008 r.

Program Operacyjny „Wykształcenie i kompetencje” Narodowy Plan Rozwoju, Narodowy Plan Rozwoju 2007-2013, Ministerstwo Edukacji Narodowej, Warszawa 2005 r.

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2007-2013, Warszawa 2007 r.

Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka 2007-2013, Warszawa 2007 r.

Program Operacyjny Kapitał Ludzki 2007-2013, Warszawa 2007 r.

Program rozwoju sieci lotnisk i lotniczych urządzeń naziemnych, Ministerstwo Transportu, Warszawa 2007 r.

Program Wykonawczy do II Polityki Ekologicznej Państwa na lata 2002-2010, Rada Ministrów, Warszawa 2002 r.

Projekt Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, miasta, obszary wiejskie, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2009 r.

Przestrzenne uwarunkowania i potrzeby terytorialne związane z rozwojem systemów technicznej infrastruktury energetycznej – rekomendacje dla KPZK, prof. dr hab. Jacek Malko, dr Zygmunt Parczewski, Komitet Problemów Energetyki Polska Akademia Nauk, Warszawa 2008 r.

Ramy finansowe strategii rozwoju województw na lata 2007-2013, M. Mackiewicz, E. Malinowska-Misiąg, W. Misiąg, M. Tomalak, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Warszawa 2006 r.

REGIONS 2020. An Assessment of Future Challenges for EU Regions, Commission of the European Communities, Brussels 2008

Regions of the European Union. A statistical portrait – 2009 edition, European Communities 2008

Regiony wyludniające się: nowy paradygmat demograficzny i terytorialny, Studium, Bruksela 2008

Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15 grudnia 2008 r. w sprawie Katowickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej (Dz.U. Nr 232 poz. 1550)

Rynki pracy a zagospodarowanie przestrzenne kraju w perspektywie roku 2030, prof. dr hab. Elżbieta Kryńska, Ekspertyzy do Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2008-2033, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2008 r.

Stan środowiska w Polsce na tle celów w Unii Europejskiej. Raport wskaźnikowy 2004, Biblioteka Monitoringu Środowiska, Warszawa 2006 r.

Strategia dla przemysłu chemicznego w Polsce do 2010 roku, Ministerstwo Gospodarki, Ministerstwo Skarbu Państwa, Warszawa 2002 r.

Strategia dla Przemysłu Farmaceutycznego do roku 2008, Ministerstwo Gospodarki i Pracy Ministerstwo Skarbu Państwa, Warszawa 2002 r.

Strategia dla transportu kolejowego do roku 2013, Ministerstwo Transportu, Warszawa 2007 r.

Strategia działalności górnictwa węgla kamiennego w Polsce w latach 2007-2015, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2007 r.

Strategia Gospodarki Wodnej, Ministerstwo Środowiska, Warszawa 2005 r.

Strategia kierunkowa rozwoju informatyzacji Polski do roku 2013 oraz perspektywiczna prognoza transformacji społeczeństwa informacyjnego do roku 2020, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Warszawa 2005 r.

Strategia polityki społecznej na lata 2007-2013, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2005 r.

Strategia rozwoju edukacji na lata 2007-2013, Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu, Warszawa 2005 r.

Strategia rozwoju energetyki odnawialnej, Ministerstwo Środowiska, Warszawa 2000 r.

Strategia Rozwoju Kraju 2007-2015, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2006 r.

Strategia rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa na lata 2007-2013 (z elementami prognozy do roku 2020), Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa 2005 r.

Strategia rozwoju ochrony zdrowia na lata 2007-2013, Ministerstwo Zdrowia, Warszawa 2005 r.

Strategia rozwoju rynku kapitałowego „Agenda Warsaw City 2010”, Ministerstwo Finansów, Warszawa 2004 r.

Strategia wykorzystania Funduszu Spójności. Polska NPR 2004-2006, Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2003 r.

Strategia zarządzania długiem sektora finansów publicznych w latach 2009-11, Ministerstwo Finansów Warszawa 2008 r.

Strategia zarządzania długiem sektora finansów publicznych w latach 2009-2011, Ministerstwo Finansów, Warszawa 2008 r.

Strategic report on the renewed Lisbon strategy for growth and jobs: launching the new cycle (2008-2010): keeping up the pace of change. European Commission, Luxembourg 2008

Sytuacja na rynkach surowców w 2006 r. oraz prognoza średnio- i długookresowa, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2007 r.

Sytuacja społeczno-gospodarcza kraju i województw w I półroczu 2008 roku, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2008 r.

Środowisko Europy 2005 – Stan i prognozy, Europejska Agencja Środowiska (EEA), 2005 r.

The Demographic Future of Europe. Compilation of briefing papers for the Hearing, European Parliament, Brussels 2008

The European Union and World Sustainable Development Visions of leading policy makers and academics, European Commission, Brussels 2008

The future of coal. An interdisciplinary mit study, Massachusetts Institute of Technology 2007

The urban dimension in Community Policies for the period 2007-2013 European Commission, Brussels 2007

Wieloletni Program Promocji Biopaliw lub innych paliw odnawialnych na lata 2008-2014, Minister Gospodarki, Warszawa 2007 r.

Wpływ emigracji zarobkowej na gospodarkę Polski, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2007 r.

Wstępne założenia do zmiany systemu badań naukowych i prac rozwojowych, Ministerstwo Edukacji i Nauki, Warszawa 2006 r.

Wstępny Projekt Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju na lata 2008-2033, Warszawa 2007 r.

Zielona księga, W kierunku nowej kultury mobilności w mieście, Komisja Wspólnot Europejskich Bruksela 2007 r.

Zmiana technologiczna na polskim rynku pracy, pod red. Macieja Bukowskiego i Juliana Zawistowskiego, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2008 r.

Zmiany i problemy demograficzne a rozwój przestrzenny, Środkowoeuropejskie Forum Badań Migracyjnych i Ludnościowych w Warszawie, doc. dr hab. Marek Kapiszewski. Ekspertyzy do Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2008-2033, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2008 r.

Zrównoważona Europa dla Lepszego Świata – Strategia Zrównoważonego Rozwoju Unii Europejskiej, Propozycja Komisji dla Rady Europejskiej w Goeteborgu (Strategia Goeteborska), Bruksela 15.05.2001, COM(2001) 264

WAŻNIEJSZE DOKUMENTY I OPRACOWANIA O CHARAKTERZE REGIONALNYM:

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego, Samorząd Województwa Śląskiego, Katowice 2004 r.

Priorytetowe Technologie dla Zrównoważonego Rozwoju Województwa Śląskiego. Część 3. Branżowe Scenariusze Rozwoju Technologicznego Województwa Śląskiego, Główny Instytut Górnictwa Katowice 2008 r.

Prognoza oddziaływania na środowisko projektu Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020”, Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice 2009 r.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2007-2013, Samorząd Województwa Śląskiego, Katowice 2007 r.

Regionalna Strategia Innowacji Województwa Śląskiego na lata 2003-2013; Samorząd Województwa Śląskiego, Katowice 2003 r.

Strategia Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na lata 2006-2020, Samorząd Województwa Śląskiego, Katowice 2006 r.

Strategia Rozwoju Kultury w Województwie Śląskim na lata 2006-2020, Samorząd Województwa Śląskiego, Katowice 2006 r.

Strategia Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego Województwa Śląskiego do roku 2015, Samorząd Województwa Śląskiego, Katowice 2009 r.

Strategia Rozwoju Turystyki w Województwie Śląskim na lata 2004-2013, Samorząd Województwa Śląskiego, Katowice 2004 r.

Opracowania, ekspertyzy, prezentacje wykonane na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego:

Delimitacja obszarów aktywizacji gospodarczej w Województwie Śląskim, prof. PŚL dr hab. inż. arch. Krzysztof Gasidło, Katowice 2009 r.

Infrastruktura regionalna w polityce transportowej regionu, prof. dr hab. inż. Sylwester Markusik, Katowice 2008 r.

Kultura jako czynnik rozwoju województwa, prof. dr hab. Eugeniusz Knapik, Katowice 2009 r.

Lotnisko i strefa około lotniskowa jako kluczowy element infrastruktury transportowej, dr inż. arch. Stanisław Gawlas, Katowice 2009 r.

Metropolizacja, technologie, współpraca terytorialna, prof. AE dr hab. Florian Kuźnik, Katowice 2008 r.

Mieszkalnictwo – człowiek i otoczenie w województwie śląskim, Grupa Doradcza Sienna, Warszawa, listopad 2005 r.

Model układu drogowego województwa śląskiego, mgr inż. Jan Grygorowicz, Katowice 2009 r.

Nowa gospodarka – istota i implikacje dla rozwoju województwa śląskiego, dr Rafał Żelazny, Katowice 2009 r.

Polityka miejska jako czynnik Rozwoju Regionu, mgr inż. arch. Maciej Kaczkowski, Katowice 2009 r.

Potencjał gospodarki endogenicznej regionu, Grupa Doradcza Sienna, Warszawa, listopad 2005 r.

Regionalne przestrzenie publiczne i mieszkalnictwo, prof. PŚL dr hab. inż. arch. Krzysztof Gasidło, Katowice 2008.

Regionalne usługi publiczne w rozwoju województwa, prof. AE dr hab. Aldona Frączkiewicz-Wronka, Katowice 2008 r.

Technologie dla ochrony środowiska, mgr inż. Jan Bondaruk, Katowice 2008 r.

Układ drogowy województwa śląskiego, mgr inż. Piotr Trybuś, Katowice 2009 r.

Zmiany demograficzne i ich wpływ na kształtowanie usług społecznych i rozwój gospodarki regionu, Grupa Doradcza Sienna, Warszawa, listopad 2005 r.

GŁÓWNE ŹRÓDŁA DANYCH STATYSTYCZNYCH:

Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska

Dane publikowane przez ministerstwa i podmioty publiczne

Diagnoza społeczna. Warunki i jakość życia Polaków, raporty: pod red. Czapiński J., Panek T. (2003, 2005, 2007)

Główny Urząd Statystyczny oraz Urząd Statystyczny w Katowicach – publikacje, opracowania oraz Bank Danych Regionalnych

Regionalny System Informacji Przestrzennej Województwa Śląskiego, RSIP

Wojewódzki Urząd Pracy w Katowicach

Wojewódzki Zasób Geodezyjno-Kartograficzny baza danych